

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień – czerwiec 2026 r.

Spis treści

Część I	3
1. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	3
Część II	28
2. Wystąpienia o charakterze generalnym	28
3. Kasacje oraz skargi kasacyjne, skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego i przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	97
4. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	142
5. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	144
6. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski i pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik	158
7. Wystąpienia legislacyjne	176
8. Opinie i stanowiska	204
9. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi	213
10. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	216
Część III	227
11. Wybór spraw indywidualnych	227

Część I

1. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za II kwartał 2026 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	II kwartał 2026 r.
Wpływ ogółem	15 165
Sprawy nowe	6 869
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 627

W II kwartale 2026 roku w Biurze RPO przyjęto **488** interesantów oraz przeprowadzono **6 725** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2026 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	II kwartał 2026 r.	2026
wystąpień problemowych	43	80
– w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	13	23
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	2	9
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	1	2
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	2	3
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	2	6
kasacji w sprawach karnych	15	27
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	2

skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	1	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	1	3
zawiadomień do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	1	2
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	1	3
przystąpienie do postępowania sądowego	9	16
przystąpienie do postępowania administracyjnego	1	1
żądań wszczęcia postępowania przygotowawczego	1	1
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	1	2
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	3	4
przystąpienie do postępowań przed sądami międzynarodowymi	1	2
Razem	85	164

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2026 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2884	36,7
	podjęto do prowadzenia	2547	32,4
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	337	4,3
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3858	49,1
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3858	49,1
Inne	Razem	1118	14,2

	przekazano wniosek wg. właściwości	241	3,1
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	553	7,0
	nie podjęto ¹	324	4,1
Razem		7860	100

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2026 r.

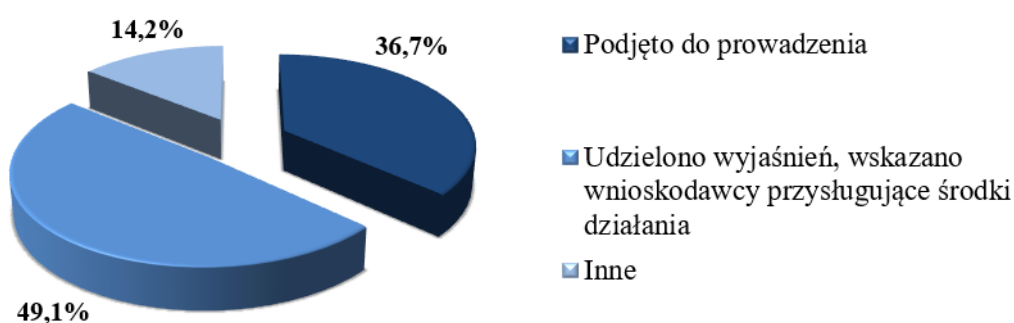

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2026 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	707	27,9
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	476	18,8
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	231	9,1
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	316	12,5
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	192	7,6

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	124	4,9
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1508	59,6
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1296	51,2
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	163	6,4
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	49	1,9
Razem		2531	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

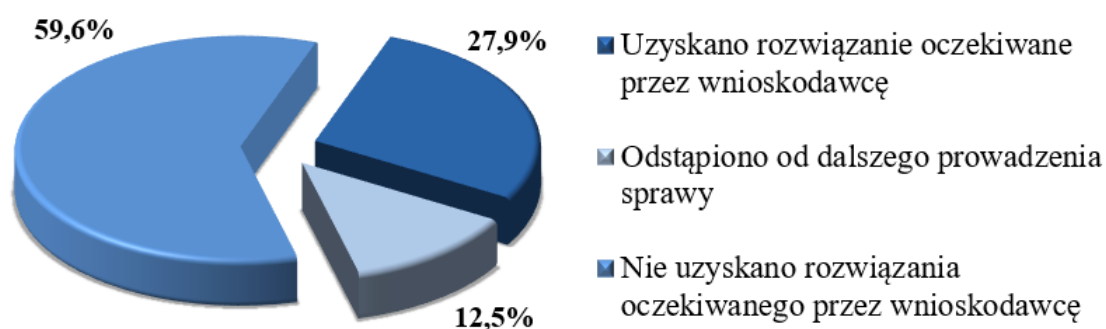

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2026 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	1694	24,7
prawo karne wykonawcze	523	7,6
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	817	11,9
prawo cywilne	1220	17,8
prawo administracyjne i gospodarcze	1136	16,5
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	553	8,1

równe traktowanie	161	2,3
Krajowy Mechanizm Prewencji	37	0,5
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	86	1,3
ochrona praw migrantów	551	8,0
zespół do spraw sygnalistów	36	0,5
inne	55	0,8
Razem	6869	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

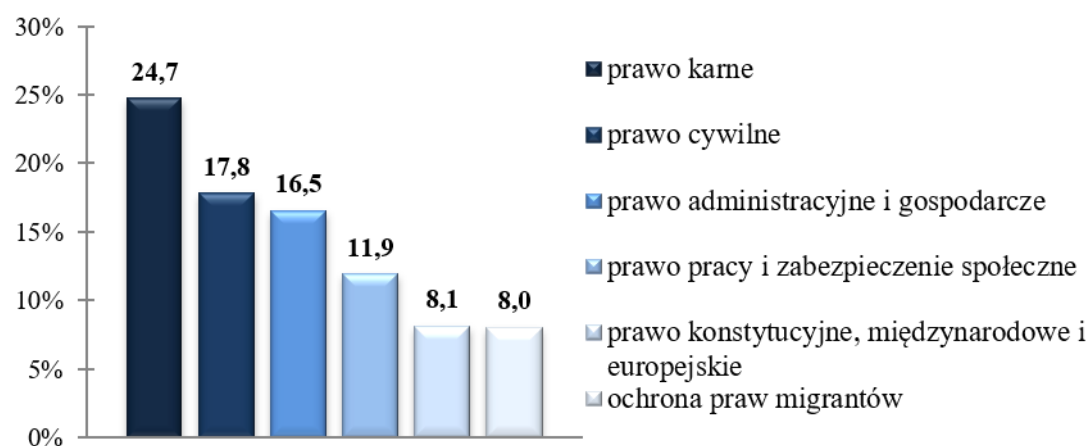

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	II kwartał 2026 r.
prawo karne	447
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	64
prawo cywilne	182
prawo administracyjne i gospodarcze	90
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	14
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	3
Razem	800

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

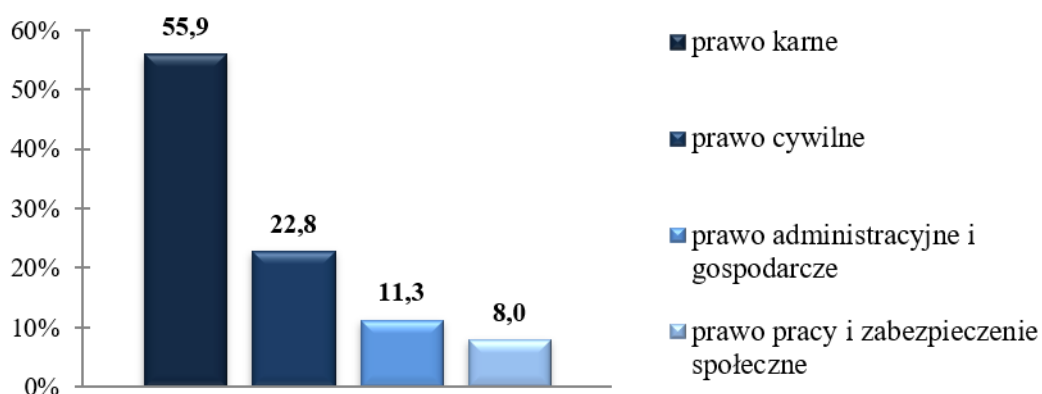

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	577	34,7
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	908	54,6
przekazano wniosek wg właściwości	27	1,6
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	88	5,3
nie podjęto*	64	3,8

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

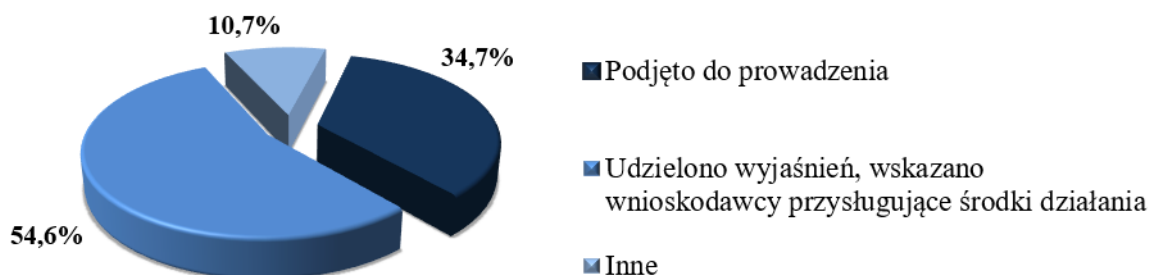

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	173	14,7
prawo karne wykonawcze	56	4,7
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	97	8,2
prawo cywilne	381	32,3
prawo administracyjne i gospodarcze	196	16,6
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	51	4,3
równe traktowanie	14	1,2
Krajowy Mechanizm Prewencji	2	0,2
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	2	0,2
prawo migracyjne	200	16,9
inne	8	0,7
Razem	1180	100

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

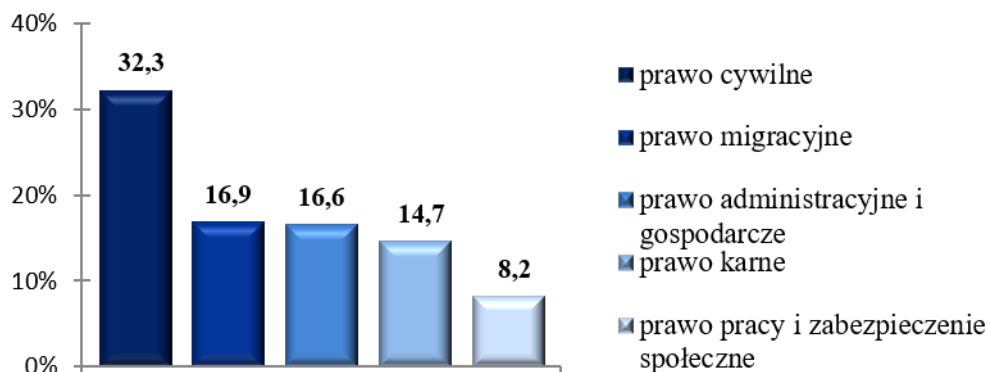

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2026 r.

1.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z przedstawicielami Związku Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce. Biuro RPO Warszawa.	1.04.2026 r.
2.	Udział przedstawicieli BRPO w posiedzeniu Senackiego Zespołu ds. Zrównoważonego Rozwoju dotyczącego wdrożenia projektu "Standardy w obronie godności. Systemowy model postępowania służb publicznych wobec osób z niepełnosprawnością niewidoczną i neuroróżnorodnością". Senat RP Warszawa.	1.04.2026 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	2.04.2026 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	2.04.2026 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	2.04.2026 r.
6.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	9.04.2026 r.
7.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	9.04.2026 r.
8.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Terenowego w Gdańsku.	16.04.2026 r.

9.	Udział przedstawiciela BRPO w otwarciu Domu dla Mam na warszawskim Ursynowie. Warszawa.	8.04.2026 r.
10.	Udział przedstawicieli BRPO w uroczystościach upamiętniających 16. rocznicę śmierci Rzecznika Praw Obywatelskich V kadencji śp. Janusza Kochanowskiego oraz w zorganizowanych przez Urząd Miasta obchodach rocznicy katastrofy smoleńskiej. Częstochowa.	10.04.2026 r.
11.	Udział przedstawiciela BRPO w debacie towarzyszącej prezentacji Raportu Fundacji Dobrych Inicjatyw pt. "Koszt utraconego potencjału. Ekonomiczna analiza systemu pieczy zastępczej". Centrum Prasowe PAP Warszawa.	13.04.2026 r.
12.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony praw migrantów. Biuro RPO Warszawa.	13.04.2026 r.
13.	Udział przedstawiciela BRPO w posiedzeniu Podkomisji Stałej ds. Zdrowia Psychicznego Sejmu. Spotkanie poświęcone było zagadnieniom opieki psychiatrycznej i psychologicznej kierowanej wobec seniorów. Sejm RP Warszawa.	16.04.2026 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w posiedzeniu Komisji Ekspertów działającej przy BPT RPO we Wrocławiu oraz spotkanie z młodzieżą ZS nr 2 w Ostrzeszowie w ramach inicjatywy "Forum Dialogu Młodych". Wrocław.	15-16.04.2026 r.
15.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego oraz przedstawicieli BRPO w wizycie studyjnej w Biurze Systemu Dozoru Elektronicznego. Warszawa.	17.04.2026 r.
16.	Udział przedstawiciela BRPO w panelu ekspertów NIK pt. „Psychiatria środowiskowa dla dorosłych – ramy prawne i wyzwania systemowe”. Warszawa	20.04.2026 r.
17.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu poświęconym problematyce skarg osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych oraz efektywności mechanizmu skargowego. Naczelna Rada Adwokacka. Warszawa.	27.04.2026 r.
18.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z przedstawicielami Spółdzielni Mieszkaniowej "Koło". Spotkanie dotyczyło sytuacji mieszkańców. Warszawa.	30.04.2026 r.

19.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w obchodach Święta Narodowego Trzeciego Maja. Uroczystości upamiętniły 235. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja. Plac Zamkowy w Warszawie.	3.05.2026 r.
20.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu "Sytuacja mieszkańców z niepełnosprawnościami po śmierci osoby wspierającej" organizowanego z okazji Europejskiego Dnia Walki z Dyskryminacją Osób Niepełnosprawnych. Zamość.	4-5.05.2026 r.
21.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	7.05.2026 r.
22.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	7.05.2026 r.
23.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	7.05.2026 r.
24.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie	7.05.2026 r.
25.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	7.05.2026 r.
26.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	21.05.2026 r.
27.	Spotkanie przedstawicieli BRPO dotyczące wspólnej pracy warsztatowej nad omówieniem wniosków i rekomendacji z badania na temat świadomości Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Biuro RPO Warszawa.	7.05.2026 r.
28.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z władzami uczelni Wydziału Prawa i Administracji UWM w Olsztynie. Spotkanie poświęcone było współczesnym wyzwaniom ochrony praw człowieka. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.	14.05.2026 r.
29.	Udział przedstawiciela BRPO w obchodach 150. rocznicy utworzenia Okręgowego Ośrodka Wychowawczego w Studzieńcu.	15.05.2026 r.

30.	Udział przedstawicieli BRPO w wydarzeniu pn. Powiatowa Liga NGO. Wydarzenie poświęcone było strukturom społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym. Centrum Badawcze KEZO Polskiej Akademii Nauk. Jabłonna.	16.05.2026 r.
31.	Udział przedstawiciela BRPO w XXXII Kwidzyńskim Forum Teatralnym Placówek Kształcenia Specjalnego. Kwidzyn.	20.05.2026 r.
32.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w gali konkursu "Index Kancelarii i Prawników Przyszłości – Law, Technology & Innovation". Redakcja „Dziennik Gazety Prawnej”. Warszawa.	20.05.2026 r.
33.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz ZRPO Stanisława Trociuka w uroczystym posiedzeniu Senatu UJ. Podczas posiedzenia nastąpiło odnowienie doktoratu prof. Andrzeja Mączyńskiego. Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.	21.05.2026 r.
34.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka ze studentami i władzami dziekańskimi na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Spotkanie poświęcone było zagadnieniom legalizmu oraz wartościom demokratycznego państwa prawa.	27.05.2026 r.
35.	Wizyta Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Wizyta związana była z inicjatywą Marszałka Województwa Podlaskiego oraz władz Uniwersytetu w Białymstoku i dotyczyła utworzenia Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w tym mieście.	10.06.2026 r.
36.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	11.06.2026 r.
37.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	18.06.2026 r.
38.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	11.06.2026 r.

39.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	11.06.2026 r.
40.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	11.06.2026 r.
41.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	11.06.2026 r.
42.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego oraz przedstawicieli BRPO z Podsekretarzem Stanu Marią Ejchart, Dyrektorem Generalną Służby Więziennej płk Renatą Niziołek oraz dyrektorami poszczególnych zespołów w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej. Ministerstwo Sprawiedliwości. Warszawa.	17.06.2026 r.
43.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystych obchodach z okazji 250-lecia niepodległości Stanów Zjednoczonych Ameryki zorganizowanych przez Ambasadę USA w Polsce. Arkady Kubackiego. Warszawa.	17.06.2026 r.
44.	Udział ZRPO Stanisława Trociuka w Zgromadzeniu Ogólnym Związku Powiatów Polskich. Karpacz. Jelenia Góra.	17-18.06.2026 r.
45.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w wydarzeniu „Głos, który zmienia system. Rola sygnalistów w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego”. Wydarzenie zostało zorganizowane z okazji Międzynarodowego Dnia Sygnalisty. Biuro RPO. Warszawa.	23.06.2026 r.
46.	Udział przedstawicieli BRPO w spotkaniu z policyjnymi pełnomocnikami ds. ochrony praw człowieka. Biuro RPO. Warszawa.	23.06.2026 r.
47.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w Centralnych Obchodach Święta Służby Więziennej. Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego. Warszawa.	26.06.2026 r.

Tabela 10. Wizyty Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2026 r.

1.	Komisariat Kolejowy Policji w Warszawie – badanie prewencyjne.	2.04.2026 r.
2.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji w Warszawie – badanie prewencyjne.	8.04.2026 r.

3.	Pokój przejściowy w Komendzie Rejonowej Policji w Warszawie – badanie prewencyjne.	8.04.2026 r.
4.	Komisariat Policji Metra Warszawskiego zlokalizowany na stacji metra Nowy Świat-Uniwersytet – badanie prewencyjne.	9.04.2026 r.
5.	Pokój przejściowy w Wydziale Prewencji Komendy Rejonowej Policji w Warszawie – badanie prewencyjne.	9.04.2026 r.
6.	Ośrodek dla Osób Nietrzeźwych w Poznaniu – badanie prewencyjne.	13.04.2026 r.
7.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Poznaniu – badanie prewencyjne.	14-16.04.2026 r.
8.	Placówka całodobowej opieki – Dom Spokojnej Starości św. Proroka Eliasza w Białymstoku – badanie prewencyjne.	20-24.04.2026 r.
9.	Placówka całodobowej opieki – Dom Opieki Społecznej „Arka” w Koźynie – badanie prewencyjne.	22-23.04.2026 r.
10.	Zakład Diagnostyczno-Obserwacyjny Miejskiego Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej w Łodzi – badanie prewencyjne.	28.04.2026 r.
11.	Pomieszczenia Komisariatu Policji w Konstantynowie Łódzkim – badanie prewencyjne.	29.04.2026 r.
12.	Pokój przejściowy znajdujący się na terenie Komisariatu Policji w Konstantynowie Łódzkim – badanie prewencyjne.	29.04.2026 r.
13.	Pomieszczenia Posterunku Policji we Wrzącej – badanie prewencyjne.	30.04.2026 r.
14.	Dom Pomocy Społecznej "Kraft Haus" w Toruniu – badanie prewencyjne.	5-7.05.2026 r.
15.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej we Włodawie – badanie prewencyjne.	5.05.2026 r.
16.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Dorohusku – badanie prewencyjne.	6.05.2026 r.
17.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Woli Uhruskiej – badanie prewencyjne.	7.05.2026 r.
18.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w Oleśnicy – badanie prewencyjne.	11.05.2026 r.

19.	Pokój przejściowy Komendy Powiatowej Policji w Oleśnicy – badanie prewencyjne.	11.05.2026 r.
20.	Komisariat Kolejowy Policji we Wrocławiu – badanie prewencyjne.	12.05.2026 r.
21.	Izba Wyrzeźwień we Wrocławskim Ośrodku Pomocy Osobom Nietrzeźwym – badanie prewencyjne.	13-14.05.2026 r.
22.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Kcyni – badanie prewencyjne.	18-21.05.2026 r.
23.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Słubicach – badanie prewencyjne.	19.05.2026 r.
24.	Placówka Straży Granicznej w Słubicach i punkcie kontrolnym na granicy polsko-niemieckiej – badanie prewencyjne.	20.05.2026 r.
25.	Szpitalny Oddział Ratunkowy Szpitala im. prof. Z. Religi w Słubicach – badanie prewencyjne.	20.05.2026 r.
26.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Świebodzinie – badanie prewencyjne.	21.05.2026 r.
27.	Pokój przejściowy funkcjonujący na terenie Komendy Powiatowej Policji w Świebodzinie – badanie prewencyjne.	21.05.2026 r.
28.	Oddział Zewnętrzny w Strzelcach Opolskich – badanie prewencyjne.	25-29.05.2026 r.
29.	Zakład Poprawczy w Barczewie – badanie prewencyjne.	1-3.06.2026 r.
30.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej w Braniewie – badanie prewencyjne.	1.06.2026 r.
31.	Pokój przejściowy oraz pomieszczenie dla osób zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w Braniewie – badanie prewencyjne.	2.06.2026 r.
32.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej w Górowie Iławieckim – badanie prewencyjne.	3.06.2026 r.
33.	Placówka Całodobowej Opieki – Prywatny Dom Seniora „Oaza Spokoju” w Sosnowcu – badanie prewencyjne.	8-9.06.2026 r.

34.	Placówka Całodobowej Opieki- Rodzinny Dom Opieki "Zielony Dworek" w Tąpkowicach – badanie przewencyjne.	9-11.06.2026 r.
35.	Areszt Śledczy Warszawa - Białółka – badanie przewencyjne.	8-12.06.2026 r.
36.	Areszt Śledczy Warszawa - Białółka – badanie przewencyjne.	17.06.2026 r.
37.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rzepczynie – badanie przewencyjne.	22-26.06.2026 r.
38.	Zakład Diagnostyczno-Obserwacyjny Miejskiego Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej w Łodzi – badanie przewencyjne.	25.06.2026 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2026 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji naukowej zorganizowanej przez Centrum Psychoterapii Poznawczo-Behawioralnej. Wydarzenie odbyło się w związku z obchodami 25-lecia działalności tej instytucji. Warszawa.	10.04.2026 r.
2.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji naukowej, XI Wrocławskim Seminarium Karnoprocesowym, pt. Destalinizacja postępowania przygotowawczego. Wrocław.	13.04.2026 r.
3.	Udział przedstawiciela BRPO w zebraniu dyrektorów w BRPO w Warszawie oraz udział w szkoleniu z profilaktyki antyterrorystycznej.	15-16.04.2026 r.
4.	Udział przedstawiciela BRPO w szkoleniu dotyczącym sytuacji osadzonych z niepełnosprawnościami. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele kilkunastu fundacji oraz stowarzyszeń działających na terenie kraju, zajmujących się realizacją projektów resocjalizacyjnych dla osób przebywających w jednostkach penitencjarnych oraz związanych z pomocą postpenalną. Lublin.	17.04.2026 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji pt. „Anatomia współczesnego zaufania publicznego”. Rzecznik wygłosił wykład otwierający, w którym mówił o zawodach zaufania publicznego w	17.04.2026 r.

	świetle praktyki RPO. Okręgowa Izba Radców Prawnych. Warszawa.	
6.	Udział przedstawiciela BRPO w Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. Zaginięcia osób w świetle psychologii sądowej i kryminalistyki – wyzwania współczesnych śledstw. Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego. Wrocław.	17.04.2026 r.
7.	Udział przedstawiciela BRPO w Gali z okazji 20-lecia Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie.	17.04.2026 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w Konferencji Access to Justice and Right to Compensation Under the New AAQD Transposition of Articles 27and 28: Expert Workshop w Krakowie.	20-21.04.2026 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w XVIII Europejskim Kongresie Gospodarczym (EEC). Główne nurty XVIII edycji Kongresu to „Europa pod presją”, „Suwerenność i konkurencyjność”, „Odporność i bezpieczeństwo”, „Energia, transformacja, inwestycje, „Cyfryzacja i technologie jutra” oraz „Człowiek, rozwój, równowaga”. Katowice.	22-24.04.2026 r.
10.	Udział przedstawicieli BRPO w szkoleniu z zakresu bezpieczeństwa informacji z elementami profilaktyki kontrwywiadowczej. Warszawa.	23.04.2026 r.
11.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji "Bezpieczne starzenie". Wygłoszenie wykładu o działaniach w ramach kampanii RPO z 2025 o postawach wobec osób z trudnościami poznawczymi takimi jak choroba Alzheimera. Białystok.	23.04.2026 r.
12.	Udział przedstawiciela BRPO w II edycji Forum Prawnicy-NGO w Lublinie. Podczas forum poruszono następujące tematy: dlaczego warto angażować się w sprawy pro bono, z jakimi wyzwaniami mierzą się organizacje pozarządowe czy też jak dostosować działalność prawną do zmieniających się potrzeb społeczeństwa?	24.04.2026 r.
13.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w konferencji pt. „Człowiek nie jest bestią”. Wydarzenie zostało objęte honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej. Warszawa.	24.04.2026 r.

14.	Udział przedstawiciela BRPO w IX Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej "Od skomplikowanych przepisów prawa do prostego języka. O dobrej komunikacji w sądach, urzędach i Klinikach Prawa. Teoria i praktyka" zorganizowanej w związku z 20-leciem Kliniki Prawa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego. Opole.	24.04.2026 r.
15.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji zorganizowanej przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie Centrów Zdrowia Psychicznego. Tematem spotkania była przyszłość centrów zdrowia psychicznego (CZP) po zakończeniu programu pilotażowego w opiece psychiatrycznej. Ustronie Morskie.	24-25.04.2026 r.
16.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w III Kongresie Mężczyzn. Warszawa.	25.04.2026 r.
17.	Udział przedstawicieli BRPO w konferencji Senatu RP z okazji 30-lecia Polskiego Towarzystwa Legislacji. Senat RP Warszawa.	29.04.2026 r.
18.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji "Samotność w prezencie na osiemnaste urodziny? Co system przeoczył w usamodzielnieniu wychowanków domów dziecka? Fundacja Dobrych Inicjatyw. Warszawa.	7.05.2026 r.
19.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji naukowej na temat „Wartości sądownictwa administracyjnego”. Zakład Postępowania Administracyjnego i Sądowoadministracyjnego Wydziału Prawa i Administracji UAM oraz Zespół Badawczy Instytucji Prawa Administracyjnego Procesowego na Wydziale Prawa i Administracji UŚ. Poznań.	8.05.2026 r.
20.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji nt: "Kobiety w rolnictwie – aktywne na wielu polach". Zespół Szkół Rolniczych, Centrum Kształcenia Zawodowego im. Józefa Wybickiego. Bolesławowo.	11.05.2026 r.
21.	Udział przedstawiciela BRPO w organizacji warsztatów edukacyjnych na terenie szkoły w Zabrze, skierowanych do młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami, w tym uczniów niedosłyszących, z lekką niepełnosprawnością intelektualną oraz w spektrum autyzmu.	12.05.2026 r.

22.	Udział przedstawiciela BRPO w posiedzeniu Rady do spraw Zdrowia Psychicznego. Obrady poświęcone były finalizacji pilotażu Centrów Zdrowia Psychicznego (CZP). Ministerstwo Zdrowia. Warszawa.	13.05.2026 r.
23.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji naukowej: "Cyfryzacja procesów wyborczych w Polsce - przeszłość, teraźniejszość, przyszłość". Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.	14.05.2026 r.
24.	Udział przedstawicieli BRPO w realizacji warsztatów „Prawo do dostępności” dla studentów z niepełnosprawnością na Uniwersytecie w Siedlcach – w ramach współpracy BRPO-PFRON. Kowal, Toruń.	14-15.05.2026 r.
25.	Udział przedstawicieli BRPO w konferencji naukowej na nt. "Notariat w obliczu wyzwań współczesności". Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.	15.05.2026 r.
26.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w międzynarodowej konferencji "Cywilnoprawne, administracyjne i karnoprawne aspekty zastosowania sztucznej inteligencji". Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie.	18.05.2026 r.
27.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w konferencji jubileuszowej z okazji 35-lecia Odrodzonego Notariatu Polskiego. Warszawa.	21.05.2026 r.
28.	Udział przedstawiciela BRPO w webinarze pt. „Nowe zasady gry: między ustawą a rzeczywistością zawodową”. Oddział poznański i krakowski Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.	21.05.2026 r.
29.	Udział przedstawicieli BRPO w X Międzynarodowym Kongresie Psychiatrii Sądowej. Gdynia.	21-22.05.2026 r.
30.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji naukowej "Nauka–Etyka–Praktyka". Polskie Towarzystwo Psychoterapii Poznawczej i Behawioralnej. Katowice.	23.05.2026 r.
31.	Udział przedstawiciela BRPO w seminarium poświęconemu ochronie praw dzieci cudzoziemskich w kontekście ich prawa do wolności, pn. „Stop detencji – prawo dziecka do wolności”. Biuro Rzecznika Praw Dziecka. Warszawa.	25.05.2026 r.
32.	Udział przedstawiciela BRPO w XVII Kongresie Kadry Zarządzającej Młodzieżowych Ośrodków	25.05.2026 r.

	Wychowawczych i Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii. Goniądz/Przypki.	
33.	Udział przedstawicieli BRPO w konferencji CONFidence 2026. Centrum EXPO Kraków.	25-26.05.2026 r.
34.	Udział przedstawiciela BRPO w Międzynarodowym Sympozjum Naukowym (COLAB) pt. "Zdrowotne i środowiskowe skutki zastosowań tworzyw sztucznych". Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie.	25-26.05.2026 r.
35.	Seminarium pt. „Realizacja przez samorządy obowiązku dowozu uczniów z niepełnosprawnościami do placówek edukacyjnych. Organizowane przez Biuro RPO.	26.05.2026 r.
36.	Konferencja KODA – słyszące dzieci niesłyszących rodziców. Jak wspierać rodziny z dzieckiem KODA? Organizowana przez Biuro RPO.	27.05.2026 r.
37.	Udział przedstawiciela BRPO w ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Stosowanie przymusu bezpośredniego wobec pacjentów”. Wydział Prawa i Administracji. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.	29.05.2026 r.
38.	Udział przedstawiciela BRPO w seminarium pt.: „Zrozumieć - pomóc. Neuroróżnorodność w czynnościach procesowych”. Ministerstwo Sprawiedliwości. Warszawa.	1.06.2026 r.
39.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystych obchodach 80. rocznicy powstania Republiki Włoskiej. Aula Główna Politechniki Warszawskiej.	2.06.2026 r.
40.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w dorocznej gali "Teraz Polska". Filharmonia Narodowa. Warszawa.	8.06.2026 r.
41.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w posiedzeniu Komisji Ekspertów ds. Zdrowia. Podstawę dyskusji podczas spotkania stanowiła problematyka programów lekowych ze szczególnym uwzględnieniem kwestii ich finansowania. Biuro RPO Warszawa.	10.06.2026 r.
42.	Udział przedstawiciela BRPO w międzynarodowej konferencji naukowej pt. „Narodowość, kultura,	11.06.2026 r.

	seksualność. Odmienny i obcy w izolacji". Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu.	
43.	Udział przedstawiciela BRPO w Konferencji "Jak wdrażać postanowienia Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami? Dobre praktyki i wyzwania". Warszawa.	12.06.2026 r.
44.	Udział przedstawiciela BRPO w IV Kongresie „Nauka dla Społeczeństwa”. Stara Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego.	15.06.2026 r.
45.	Udział przedstawiciela BRPO w Kongresie "Perły Samorządu" w ramach panelu dyskusyjnego "Jak przeciwdziałać wyludnianiu miast i gmin?". Toruń	15.06.2026 r.
46.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystości rozdania nagród laureatom XXIV edycji Rankingu Kancelarii Prawniczych „Rzeczpospolitej”. Gremi Media SA. Warszawa.	15.06.2026 r.
47.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji "Cyfrowa rzeczywistość, analogowe przepisy. O niedostosowaniu procedur do współczesnych form pozyskiwania informacji w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości i gwarancji praw jednostki." Biuro RPO. Warszawa.	19.06.2026 r.
48.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji naukowej poświęconej wykorzystaniu nowoczesnych technologii w postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym. Naczelny Sąd Administracyjny. Warszawa.	22.06.2026 r.
49.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu szkoleniowym pt. "Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wykonywanie wyroków Trybunału, promocja orzecznictwa Trybunału i standardów Rady Europy w zakresie praw człowieka w Policji". Komenda Główna Policji. Warszawa.	22.06.2026 r.
50.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w I Forum Bezpieczeństwa Polski – ogólnopolskiej konferencji poświęconej współczesnym wyzwaniom w obszarze bezpieczeństwa państwa, odporności instytucji publicznych oraz wykorzystania nowych technologii. Uniwersytet Warszawski.	26.06.2026 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2026 r.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz ZRPO Adama Krzywonia w zgromadzeniach ogólnych Globalnego Związku Krajowych Instytucji Ochrony Praw Człowieka (Global Alliance of National Human Rights Institutions, GANHRI) oraz Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (European Network of National Human Rights Institutions, ENNHRI). Genewa. Szwajcaria.	1.04.2026 r.
2.	Udział przedstawicieli BRPO w spotkaniu eksperckim "Poldershop". Spotkanie to skierowane było do przedstawicieli instytucji ombudsmanskich krajów bałtyckich i dotyczyło problematyki wdrażania Paktu o Azylu i Migracji oraz funkcji niezależnych organów monitorujących. Tallin. Estonia.	1-2.04.2026 r.
3.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z czwartą wizytą delegacji Greta w Polsce. Spotkanie poświęcone było tematyce handlu ludźmi. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Warszawa.	3.04.2026 r.
4.	Udział przedstawicieli BRPO w spotkaniu dotyczącym praktycznych aspektów wdrażania Paktu o Azylu i Migracji oraz problemu instrumentalizacji i dezinformacji migracji. Spotkanie skierowane było do przedstawicieli instytucji ombudsmanskich krajów graniczących z Rosją i Białorusią. Ryga. Łotwa.	15-17.04.2026 r.
5.	Spotkanie ZRPO Adama Krzywonia z przedstawicielami Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej). Rozmowa dotyczyła prezydenckiego projektu ustawy o przywróceniu prawa do sądu oraz rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Biuro RPO Warszawa.	15.04.2026 r.
6.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji poświęconej ochronie sygnalistów, organizowanej przez Transparency International EU dla członków NEIWA, pt. "Od dyrektywy do wdrożenia: skuteczne	21-22.04.2026 r.

	funkcjonowanie systemu ochrony sygnalistów w Europie”. Bruksela. Belgia.	
7.	Udział przedstawiciela BRPO w dorocznej konferencji poświęconej zdrowiu psychicznemu w zakładach karnych, organizowanej w ramach projektu UE/Rady Europy pt. „Wsparcie dla Rady Europy na rzecz sieci organów monitorujących więzienia w UE”. Strasburg. Francja.	27-29.04.2026 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu organizowanym przez Niemiecki Instytut Praw Człowieka, dotyczące ochrony praw człowieka osób starszych. W szczególności tematem spotkania było omówienie wyzwań i osiągnięć Pani Claudii Mahler w ciągu sześcioletniej kadencji jako Niezależnej Ekspert ONZ (2020-2026) w związku z kończącą się jej misją na tym stanowisku. Berlin. Niemcy.	30.04-01.05. 2026 r.
9.	Spotkanie ZRPO Adama Krzywonia z przedstawicielami delegacji Komisji ds. wypełniania obowiązków i zobowiązań przez państwa członkowskie Rady Europy (Komisji Monitoringowej) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (ZPRE/PACE). Biuro RPO Warszawa.	15.05.2026 r.
10.	Udział przedstawiciela BRPO w seminarium Equinetu na temat formułowania rekomendacji organu równościowego z uwzględnieniem wymogów określonych dyrektywami o Standardach dla organów równościowych. Equinet to europejska sieć współpracy wyspecjalizowanych organów ds. Równości, do której należą wszystkie organizacje pełniące mandat organu równościowego z krajów europejskich. Zagrzeb. Chorwacja.	19-20.05.2026 r.
11.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z Specjalną Sprawozdawczynią ONZ ds. niezależności sędziów i prawników Margaret Satterthwaite. Biuro RPO Warszawa.	20.05.2026 r.
12.	Udział przedstawicieli BRPO w 11. Zgromadzeniu Ogólnym NEIWA (Sieci Europejskich Organów ds. Uczciwości i Zgłaszania Nieprawidłowości) współorganizowanym przez Słowackie Biuro Ochrony Sygnalistów. Bratysława. Słowacja.	20-22.05.2026 r.

13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w międzynarodowej konferencji poświęconej współczesnym wyzwaniom ochrony praw człowieka. Konferencja naukowa pt. "Law and Humanism: Contemporary Frontiers of Human Rights Protection" została zorganizowana przez Uniwersytet Pomorski w Słupsku we współpracy z Uniwersytetem w Kolonii oraz Państwowym Uniwersytetem im. Iwane Dżawachiszwilego w Tbilisi. Hotel Jantar. Ustka.	25-27.05.2026 r.
14.	Udział przedstawicieli BRPO w spotkaniu konsultacyjnym dotyczącym sytuacji osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz psychospołeczną, które przebywają w miejscach pozbawienia wolności. Fundacja Validity. Wiedeń. Austria.	25-27.05.2026 r.
15.	Udział przedstawiciela BRPO w III Międzynarodowej Konferencji Rzeczników Praw Obywatelskich: „Rola Rzecznika Praw Obywatelskich w Ochronie Praw w Zmieniającym się Świecie”. Rzym. Włochy	27-29.05.2026 r.
16.	Udział przedstawiciela BRPO w 13. edycji Akademii NHRI organizowanej wspólnie przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw człowieka OBWE (ODIHR) i ENNHRI. Tegoroczna edycja Akademii skupiła się na temacie: „Wzmacnianie narracji dotyczących praw człowieka w zmieniającym się krajobrazie informacyjnym: rola krajowych instytucji praw człowieka” oraz roli NHRIs w promowaniu i ochronie praw człowieka w środowisku. Zagrzeb. Chorwacja.	31.05-05.06.2026 r.
17.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z delegacją Republiki Uzbekistanu, w tym z Rzecznikiem Praw Człowieka (Ombudsman) Feruzą Eshmatową oraz Pełnomocnikiem Oily Majlis. Biuro RPO. Warszawa.	02.06.2026 r.
18.	Udział przedstawiciela BRPO w Światowym Sympozjum poświęconym Zrównoważonemu Zarządzaniu (World Symposium on Sustainability Governance) organizowanym przez Uniwersytet Nauk Stosowanych w Hamburgu oraz Uniwersytet w Salamance. Głównym celem sympozjum jest promowanie debaty naukowej i interdyscyplinarnej	3-5.06.2026 r.

	na temat postępów, wyzwań i perspektyw zarządzania zrównoważonym rozwojem. Salamanka. Hiszpania	
19.	Udział przedstawiciela BRPO w pierwszym Europejskim Forum Obrońców Praw Człowieka w Zakresie Ochrony Środowiska (EHRDs). Forum było organizowane wspólnie przez Radę Europy, Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) oraz specjalnego sprawozdawcę ds. obrońców środowiska w ramach Konwencji EKG ONZ o dostępie do informacji, udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska w ramach Konwencji z Aarhus. Strasburg. Francja.	3-5.06.2026 r.
20.	Udział przedstawiciela BRPO w Dorocznej Konferencji AGE Platform Europe w Leuven, pt. „Dołącz do nas: Przekształcenie 25 lat działań rzeczniczych w konkretne działania na rzecz Konwencji ONZ o prawach osób starszych” jako moderatora jednego z paneli. Leuven. Belgia.	8-10.06.2026 r.
21.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji nt. paktu migracyjnego zorganizowanej przez holenderskiego ombudsmans. Rotterdam. Holandia.	9-10.06.2026 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w międzynarodowej konferencji "Jak wdrażać postanowienia Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami? – dobre praktyki i wyzwania". Muzeum Sztuki Nowoczesnej. Warszawa. Organizowane przez Biuro RPO.	12.06.2026 r.
23.	Udział przedstawiciela BRPO w wydarzeniu tematycznym poświęconym wykonywaniu wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, organizowane wspólnie przez ENNHRI, Niemiecki Instytut Praw Człowieka oraz sieć koordynatorów ds. wykonywania wyroków (ExCN). Berlin. Niemcy.	15-17.06.2026 r.
24.	Udział przedstawicieli BRPO w wizycie studyjnej w Austrii, obejmującej zapoznanie się z funkcjonowaniem austriackiego systemu penitencjarnego, wizytację wybranych miejsc	15-18.06.2026 r.

	pozbawienia wolności oraz spotkanie z przedstawicielami Biura Ombudsmana Austrii. Wiedeń. Austria.	
25.	Udział przedstawiciela BRPO w warsztatach poświęconych dyrektywie UE o ochronie sygnalistów organizowanych przez Komisję Europejską z udziałem organów krajowych. Celem warsztatów była wymiana poglądów i doświadczeń na temat praktycznego wdrażania dyrektywy w państwach członkowskich. Bruksela. Belgia.	21-22.06.2026 r.
26.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w spotkaniu dotyczącym praw osób LGBTQIA+. Podczas wydarzenia dyplomaci wręczyli Rzecznikowi doroczny list poparcia dla działań na rzecz równych praw społeczności LGBTQIA+. Ambasada Niemiec. Warszawa.	23.06.2026 r.
27.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z delegacjami Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych, Galiną Gurową oraz Francisem Malcolmem Cox. Tematem spotkania były wszelkie doświadczenia, jakie urząd BRPO miał we współpracy z Kongresem oraz chęć poznania opinii na temat jego roli i wkładu we wzmacnianie demokracji lokalnej i regionalnej, praworządności, ochrony praw człowieka oraz integracji migrantów i uchodźców. Biuro RPO. Warszawa.	25.06.2026 r.

Część II

2. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Ministra Klimatu i Środowiska (V.511.354.2026 z 1 kwietnia 2026 r.) w sprawie nowelizacji art. 104 ustawy o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych.

W marcu 2026 r. Trybunał Konstytucyjny wszczął postępowanie z wniosku grupy posłów o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją RP przepisów ustawy z 12 czerwca 2015 r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych w zakresie administracyjnej kary pieniężnej za niedokonanie w terminie rozliczenia wielkości emisji. Po dokonaniu analizy rzeczonego wniosku Rzecznik nie znalazł dostatecznych podstaw do zgłoszenia udziału w tej sprawie, jednak przyjął stanowisko, iż obecna konstrukcja kary wymaga co najmniej dyskusji.

W myśl art. 104 ust. 1 ustawy prowadzący instalację albo operator statku powietrznego, który nie dokonał rozliczenia wielkości emisji w terminie, podlega administracyjnej karze pieniężnej w wysokości równej iloczynowi liczby uprawnień do emisji oraz jednostkowej stawki administracyjnej kary pieniężnej za rok okresu rozliczeniowego. Jednostkowa stawka została określona w ustawie w wysokości 100 euro i jest ustalana z uwzględnieniem średniego kursu euro w przeliczeniu na złote ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski na pierwszy dzień roboczy następujący po 30 września roku, w którym powstał obowiązek rozliczenia. Co ważne, podlega ona corocznej waloryzacji o średnioroczny zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP).

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził wątpliwości co do przytoczonej regulacji związane z nieokreśleniem w niej górnego (maksymalnego) pułapu kary, jaka może zostać wymierzona na jej podstawie. Zdaniem RPO może ona wykraczać poza sankcję o charakterze finansowym i przeistaczać się w środek powodujący konieczność zaprzestania działalności, z którą jest związana.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Klimatu i Środowiska z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie konieczności nowelizacji art. 104 ustawy o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych.

Minister Klimatu i Środowiska pismem z 17 kwietnia 2026 r. poinformował, że obowiązek rozliczenia emisji w systemie EU ETS polega na umorzeniu do 30 września każdego roku odpowiedniej liczby uprawnień do emisji. Niewywiązanie się z tego obowiązku skutkuje administracyjną karą pieniężną w wysokości 100 euro za każdą nieumorzoną tonę emisji. Zasady te

wynikają bezpośrednio z przepisów unijnych (dyrektywy 2003/87/WE), co oznacza, że Polska nie ma możliwości samodzielnej zmiany ani zawieszenia stawek kar. Ewentualne modyfikacje wymagają zmiany prawa UE, której rewizja planowana jest na bieżący rok. Minister Klimatu i Środowiska zaznaczyła, że obecnie trwają krajowe prace nad propozycjami złagodzenia obowiązujących zasad karania.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.158.2026 z 1 kwietnia 2026 r.) – w sprawie procedury zawieszenia wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w wykonywaniu obowiązków organu samorządu terytorialnego pochodzącego z wyboru.

Zagadnienie to było już przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 21 kwietnia 2020 r. RPO ocenił propozycję zmian w Kodeksie postępowania karnego, których celem było wzmocnienie samorządności lokalnej i ochrony przedstawicieli władz lokalnych wybranych w powszechnych wyborach. W druku senackim nr 79 Senatu X kadencji zaproponowano, by o zawieszeniu w wykonywaniu obowiązków wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz pierwszego zastępcy orzekał zawsze sąd. Celem zaproponowanych zmian było ograniczenie „władztwa” prokuratora nad organami samorządu terytorialnego pochodzącymi z wyboru oraz zwiększenie gwarancyjności postępowania prowadzonego przeciwko organom samorządowym tak, by ograniczyć możliwe wpływy władzy wykonawczej – władzy centralnej – na jednostki samorządowe. Ostatecznie projekt senacki z druku nr 79 Senatu X kadencji nie został uchwalony i nie był procedowany w kolejnej kadencji Senatu. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich należy ponownie rozpocząć debatę celem określenia, jaki organ powinien orzekać o zawieszeniu wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w wykonywaniu ich funkcji, zwłaszcza w sytuacji, kiedy trudno jest kwestionować związanie prokuratury z władzą wykonawczą, a prace nad zmianami legislacyjnymi zmierzającymi do rozdzielenia funkcji Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości obecnie nie są kontynuowane.

Rzecznik zwrócił uwagę na aktualny stan prawny, zgodnie z którym zakaz pełnienia funkcji prezydenta miasta, burmistrza lub wójta nie jest „odrębnym” środkiem zapobiegawczym, ale mieści się w zakresie „nakazów i zakazów” stosowanych na podstawie art. 276 k.p.k. Przepis ten daje możliwość orzekania pięciu rodzajów środków zapobiegawczych, w tym m.in. zawieszenia w czynnościach służbowych czy zawieszenia w wykonywaniu zawodu. Prokurator może na etapie postępowania przygotowawczego zastosować ten środek zapobiegawczy samodzielnie albo w powiązaniu z innymi (np. razem z poręczeniem majątkowym i dozorem Policji). Jednak nie ma możliwości łączenia izolacyjnego środka zapobiegawczego tymczasowego aresztowania z jakimkolwiek innym środkiem zapobiegawczym. Co ważne, środek zapobiegawczy stosowany przez prokuratora podlega następczej kontroli

sądowej, ale przepisy nie wprowadzają „sztywnych” terminów rozpoznania zażalenia.

RPO nawiązał również do odpowiedzi na swoje wystąpienie, której udzielił Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości dnia 19 stycznia 2026 r., wskazując, że: „polski model postępowania karnego oparty jest na założeniu, że gospodarzem postępowania przygotowawczego (dominus litis) jest prokurator, który w związku z tym jest odpowiedzialny za jego przebieg. Uprawnienia sądu w tej fazie postępowania są enumeratywnie wskazane w Kodeksie postępowania karnego i co do zasady nie wkraczają w „jądro kompetencyjne” prokuratora, jakim jest dokonanie oceny czy sprawa została dostatecznie wyjaśniona, aby zakończyć postępowanie przygotowawcze, czy też powinna być kontynuowana”. Idąc dalej, Ministerstwo nie planuje kompleksowych zmian w postępowaniu przygotowawczym, uznając, że model, w którym prokurator ma szeroko zakreślone kompetencje władcze względem jednostki – z incydentalnym udziałem sądu – jest odpowiedni.

W dalszej części Rzecznik podkreślił, że przepisy Konstytucji przewidują szeroką autonomię działania jednostek samorządu terytorialnego. W orzecznictwie sądów administracyjnych i doktrynie wskazano, że zakres władzy samorządowej został określony w art. 163 Konstytucji w sposób maksymalnie szeroki, jako domniemanie kompetencji samorządu terytorialnego. W doktrynie podkreślono, iż samorząd jako jednostka zdecentralizowana podlega jedynie nadzorowi bez hierarchicznego podporządkowania organowi wyższego stopnia, przy czym uprawnienia nadzorcze zawsze muszą mieć oparcie w wyraźnym przepisie ustawy. Autonomia jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie na płaszczyźnie przepisów ustrojowych – Konstytucji RP i ustawy o samorządzie gminnym. Możliwość ingerowania w samorządność społeczności lokalnej jest ograniczona, natomiast procedury są wyraźnie uregulowane. Władza centralna może realizować kompetencje nadzorcze w wyjątkowych sytuacjach – w przypadku powtarzających się naruszeń prawa lub przedłużającym się i nierokującym na poprawę brakiem skuteczności w realizowaniu zadań publicznych.

Rzecznik wskazał także, że procedura, w jakiej obecnie możliwe jest orzeczenie środka zapobiegawczego z art. 276 k.p.k. w postaci zawieszenia w wykonywaniu funkcji wójta, burmistrza lub prezydenta miasta może budzić wątpliwości względem zgodności z Konstytucją. Jak wskazano wcześniej, zawieszenie w wykonywaniu funkcji wójta, burmistrza lub prezydenta miasta następuje na podstawie postanowienia prokuratora, a sądowa kontrola ma charakter następczy. W ustawie o samorządzie gminnym skutek w postaci przejęcia zadań i kompetencji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta przez zastępcę został powiązany, co do zasady, z okolicznościami mającymi charakter obiektywny (art. 28g ust. 1 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym) albo z rozstrzygnięciem sądu. Inaczej jest w przypadku zastosowania środka zapobiegawczego z art. 276 k.p.k.

w postępowaniu przygotowawczym (u.s.g. przewiduje, że potwierdzeniem zaistnienia przeszkody w wykonywaniu zadań i kompetencji wójta jest w takim wypadku postanowienie prokuratora albo sądu decydującego o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych). Oznacza to, że ten sam skutek ustrojowy, który w innych przypadkach jest związany z orzeczeniem sądu albo z obiektywnie istniejącą przeszkodą, może zaistnieć także na podstawie postanowienia prokuratora.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zaproponował, by o zawieszeniu wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w wykonywaniu ich funkcji orzekał wyłącznie sąd, zaś w postępowaniu przygotowawczym sąd działający na wniosek prokuratora. Jednocześnie zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy wskazanych problemów oraz poinformowanie o stanowisku zajętym w przedstawionej materii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 9 kwietnia 2026 r. poinformował, że środek zapobiegawczy z art. 276 k.p.k. (np. zawieszenie w czynnościach) służy zabezpieczeniu prawidłowego toku postępowania i może być stosowany także wobec osób objętych domniemaniami niewinności. Jednocześnie podkreślił, że środki te nie powinny być bardziej dolegliwe niż to konieczne.

Resort dostrzega problem natychmiastowej wykonalności decyzji prokuratora i rozważa zmianę przepisów tak, aby co do zasady były one wykonalne dopiero po uprawomocnieniu, co zapewniłoby podejrzanemu możliwość kontroli sądowej. Proponowane rozwiązanie miałoby charakter powszechny bez szczególnego uprzywilejowania osób pełniących funkcje z wyboru.

Ministra Sprawiedliwości (IV.512.91.2026 z 2 kwietnia 2026 r.) w sprawie przepisu regulującego skutki niespełnienia przez nabywcę licytacyjnego nieruchomości warunków licytacyjnych co do zapłaty ceny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem, który ujawnił się na tle stosowania art. 969 Kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 969 § 1 k.p.c., w przypadku gdy nabywca nie wykonał w terminie warunków licytacyjnych co do zapłaty ceny, traci rękojmię, a skutki przybicia wygasają. Uiszczoną część ceny należy zwrócić. Od następstw tych stwierdzanych przez sąd postanowieniem przysługuje zażalenie. Od nabywcy nieskładającego rękojmi (mowa o nim w art. 964 k.p.c.), który nie wykonał warunków licytacyjnych, ściąga się rękojmię w trybie egzekucji należności sądowych. Z kolei w art. 969 § 3 k.p.c. wskazano losy rękojmi, która ulega przepadkowi, mianowicie pokrywa się z niej koszty egzekucji związane ze sprzedażą, a reszta wchodzi w skład sumy uzyskanej w egzekucji albo jeżeli egzekucja została umorzona, jest przelewana na dochód Skarbu Państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że przewidziana w art. 969 § 1 k.p.c. utrata rękojmi następuje z mocy prawa, a postanowienie sądu stwierdzające jej utratę ma charakter deklaratoryjny. Rezultatem postanowienia

jest nie tylko utrata rękojmi, ale też brak możliwości uczestniczenia w kolejnym przetargu dotyczącym nieruchomości, z której prowadzona jest egzekucja (art. 976 § 1 k.p.c.). RPO podkreślił, że zasygnalizowany problem dotyczy sytuacji, w której niespełnienie przez nabywcę warunków licytacyjnych wynikało z przyczyn od niego niezależnych, i po stronie nabywcy trudno doszukać się winy chociażby w postaci niedbalstwa.

Rzecznik dodał, że w historycznym już orzecznictwie Sąd Najwyższy prezentował stanowisko, że przepadek rękojmi stanowi rodzaj kary, a dla oceny tego karnego charakteru nie ma znaczenia okoliczność, w jaki sposób ustawodawca uregulował użycie utraconej przez nabywcę rękojmi. Uznanie utraty rękojmi za rodzaj kary ma określone konsekwencje: nie powinna ona być stosowana, w sytuacji gdy niespełnienie warunków licytacyjnych nie było zawinione przez licytanta. Stanowisko to zostało podtrzymane na tle obecnie obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego, w postanowieniu z dnia 22 września 1966 r. Sąd Najwyższy wskazał, że utrata rękojmi przewidziana w art. 969 § 1 k.p.c., względnie ściągnięcie rękojmi przewidziane w art. 969 § 2 k.p.c., ma charakter ustawowej kary za niespełnienie warunków licytacyjnych. Z tego względu nie w każdym wypadku niewykonania warunków licytacyjnych przez nabywcę następuje utrata rękojmi lub prawo do jej ściągnięcia.

Od tego stanowiska Sąd Najwyższy odszedł w uchwale z dnia 20 listopada 2009 r., w której wskazano, że przepadek rękojmi jest instytucją odmienną od kar majątkowych przewidzianych w postępowaniu egzekucyjnym (grzywien i kar pieniężnych). Zdaniem SN wynika to z analizy całokształtu przepisów regulujących sposób uiszczenia ceny, istnieje bowiem możliwość potrącenia przez nabywcę własnej wierzytelności względem dłużnika (art. 968 § 1 k.p.c.). Z kolei w art. 1037 k.p.c. przewidziano możliwość późniejszego naprawienia błędów co do zaliczenia wierzytelności przez wezwanie nabywcy do uzupełnienia ceny w ciągu tygodnia. Ponadto przewidziane zostały rozwiązania porządkujące wypadki rozliczeń (potrącenia) ceny na podstawie założeń hipotetycznych, dopiero później podlegających weryfikacji (art. 1037 k.p.c.). Zdaniem SN utrata rękojmi połączona z wygaśnięciem skutków przybicia jako sankcja za niewykonanie w terminie obowiązku zapłaty ceny przez nabywcę, uniezależniona od przyczyny, nie jest w tej konstrukcji nadmiernie rygorystyczna.

W rezultacie kognicja sądu orzekającego o utracie rękojmi i wygaśnięciu skutków przybicia nie obejmuje oceny przyczyn uchybienia terminowi pod kątem zawinienia. Jak podkreślił Sąd Najwyższy, nie podziela stanowiska przyjętego w postanowieniu z dnia 22 września 1966 r. (sygn. III CR 199/66), że utrata rękojmi ma charakter ustawowej kary za niespełnienie warunków licytacyjnych, a zatem kara ta nie może być nałożona, jeżeli niewykonanie tych warunków jest następstwem okoliczności, za które nabywca nie ponosi odpowiedzialności. W orzecznictwie sądów powszechnych kontynuowane jest stanowisko wyrażone w uchwale z dnia 20 listopada 2009 r. W tym miejscu należy zauważyć, że pogląd

wyrażony w omawianej uchwale Sądu Najwyższego jest odmienny nie tylko od zajmowanego przez ten Sąd w latach 30. i 60. XX w., ale też od poglądu Trybunału Konstytucyjnego, zaprezentowanego w wyroku z dnia 27 maja 2008 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich przeanalizował sprawy egzekucyjne, w których od momentu zakończenia przetargu do czasu wezwania nabywcy licytacyjnego do uiszczenia pełnej ceny nabycia mija zawsze co najmniej kilka miesięcy, a w niektórych wypadkach prawie dwa lata. RPO zwrócił uwagę, że o ile przystępując do licytacji jej uczestnik miał gotowość i realną możliwość uiszczenia ceny nabycia, o tyle po upływie tak znacznego czasu sytuacja ta mogła się zmienić. Zatem są to okoliczności, które czynią bezprzedmiotowym nie tylko wniosek o przywrócenie terminu, ale też możliwość zapobieżenia skutkom wygaśnięcia przybicia. Nie można wykluczyć zaistnienia także innych trudnych do przewidzenia sytuacji. Jednocześnie zdaniem RPO w orzecznictwie sądów powszechnych dominuje pogląd o obiektywnym charakterze odpowiedzialności licytanta wygrywającego przetarg – nawet jeśli nieuiszczenie ceny nabycia nieruchomości wynika z okoliczności, które pozostają poza jego kontrolą.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o analizę przedstawionego problemu oraz poinformowanie o zajęтым stanowisku w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 4 maja 2026 r. wskazał, że zgodnie z art. 969 k.p.c., niewykonanie przez nabywcę warunków licytacyjnych w terminie, w szczególności brak zapłaty ceny, skutkuje z mocy prawa utratą rękojmi oraz wygaśnięciem skutków przybicia, niezależnie od przyczyn tego uchybienia. Sąd jedynie stwierdza ten skutek, nie badając winy nabywcy.

Jednocześnie regulacja przewiduje jednak mechanizmy łagodzące, takie jak możliwość wydłużenia terminu zapłaty, zaliczenia wierzytelności czy przywrócenia terminu. Oznacza to, że nabywca ma realne instrumenty umożliwiające wykonanie obowiązków, a utrata rękojmi stanowi ostateczną konsekwencję ich niewypełnienia.

W opinii Ministerstwa przyjęcie obiektywnego charakteru tej odpowiedzialności służy sprawności postępowania egzekucyjnego oraz ochronie interesów wierzyciela i dłużnika. Wprowadzenie wyjątków uzależnionych od braku winy nabywcy mogłoby prowadzić do przewlekłości i osłabienia skuteczności egzekucji. W konsekwencji Sekretarz Stanu poinformował, że brak jest podstaw do zmiany obowiązujących przepisów w tym zakresie.

Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia (V.7011.2.2026 z 3 kwietnia 2026 r.) w sprawie utrudnionego dostępu do opieki zdrowotnej dla obywateli Ukrainy.

Rzecznik Praw Obywatelskich nawiązał do sygnałów otrzymywanych z Fundacji (...), dotyczących kwestii zasad zawierania dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego w Narodowym Funduszu Zdrowia przez obywateli Ukrainy

posiadających status UKR. Z przesłanej do Biura RPO korespondencji wynika, że po zmianach w zasadach dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej, które weszły w życie 5 marca 2026 roku, napływa znaczna liczba zgłoszeń od obywateli Ukrainy, którzy utracili dostęp do świadczeń zdrowotnych finansowanych przez NFZ. Część z tych osób deklaruje gotowość do samodzielnego opłacania składek na dobrowolne ubezpieczenie zdrowotne.

W nawiązaniu do ww. doniesień Rzecznik nadmienił, że obywatele Ukrainy otrzymują informację w oddziałach NFZ o braku możliwości zawarcia takiej umowy bez wcześniejszego uiszczenia jednorazowej opłaty dodatkowej w wysokości około 17–18 tysięcy złotych. Opłata ta ma być uzasadniana tym, że dana osoba nie była objęta ubezpieczeniem zdrowotnym w Polsce lub nie opłacała składek w ciągu ostatnich kilku lat. Zgodnie z art. 68 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, objęcie dobrowolnym ubezpieczeniem w określonych warunkach jest uzależnione od wniesienia opłaty dodatkowej. Jej wysokość uzależniona jest od długości okresu niepodlegania temu ubezpieczeniu i kształtuje się od 20% (w przypadku, gdy okres nieobjęcia ubezpieczeniem wynosił od 3 miesięcy do 1 roku) do 200% dochodów przyjętych jako podstawa wymiaru składki (w przypadku, gdy przerwa w ubezpieczeniu zdrowotnym i opłacaniu składek wynosi nieprzerwanie powyżej 10 lat).

Rzecznik Praw Obywatelskich nie neguje zasadności pobierania tej opłaty w okolicznościach przewidzianych przepisami. Pragnie jedynie wskazać na wątpliwości interpretacyjne co do konieczności wniesienia opłaty dodatkowej przez obywateli Ukrainy, którzy chcą się ubezpieczyć dobrowolnie, a do 5 marca 2026 r. korzystali z uprawnień w postaci dostępu do publicznej ochrony zdrowia w Polsce na podstawie tzw. specustawy.

Zgodnie z dotychczasowym art. 37. obywatel Ukrainy, którego pobyt w Polsce był uznawany za legalny na podstawie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy, był uprawniony do korzystania z opieki medycznej obejmującej świadczenia opieki zdrowotnej na zasadach i w zakresie, w jakim osobom objętym obowiązkowym lub dobrowolnym ubezpieczeniem zdrowotnym przysługuje prawo do świadczeń na podstawie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej z określonymi w tej regulacji włączeniami. Powstają zatem wątpliwości interpretacyjne dotyczące zasad naliczania opłaty dodatkowej wobec tej grupy osób.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z prośbą o przedstawienie stanowiska w zakresie przedstawionych wątpliwości interpretacyjnych.

Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia pismem z 5 maja 2026 r. wyjaśnił, że obywatele Ukrainy ze statusem UKR, którzy chcą zawrzeć umowę dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego w Polsce, co do zasady podlegają obowiązkowi wniesienia opłaty dodatkowej za okres, w którym nie byli objęci ubezpieczeniem zdrowotnym. Wynika to z faktu, że korzystanie przez nich ze

świadczeń zdrowotnych na podstawie przepisów szczególnych (tzw. „ustawy pomocowej” oraz przepisów ją wygaszających) nie oznaczało objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym w rozumieniu ustawy o świadczeniach. W konsekwencji okres pobytu w Polsce ze statusem UKR, mimo prawa do świadczeń finansowanych przez NFZ, traktowany jest jako okres braku ubezpieczenia i jest uwzględniany przy naliczaniu opłaty dodatkowej.

Jednocześnie Prezes NFZ zaznaczył, iż istnieje możliwość ubiegania się o zwolnienie z tej opłaty lub rozłożenie jej na raty. Decyzje w tym zakresie podejmowane są indywidualnie przez dyrektorów oddziałów NFZ, z uwzględnieniem sytuacji życiowej i materialnej wnioskodawcy.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.510.21.2026 z 7 kwietnia 2026 r.) w sprawie przepadku elektronicznych nośników danych, danych informatycznych oraz innych niematerialnych składników mienia wykorzystywanych do popełnienia przestępstwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o analizę problemu dotyczącego relacji pomiędzy przepadkiem elektronicznego nośnika danych (np. telefonu, smartfona, laptopa, dysku SSD czy innego dysku zewnętrznego) a przepadkiem danych informatycznych zapisanych na takim urządzeniu. Z otrzymywanych przez RPO sygnałów wynika, że odrębne traktowanie tych dwóch kategorii nie stanowi utrwalonej praktyki orzeczniczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że w orzecznictwie incydentalnie wskazuje się: „Orzeczone na podstawie art. 44 § 2 k.k. przepadek samego nośnika informatycznego (dysku, notebooka) nie obejmuje zapisanych na nim danych. Przepadek danych informatycznych i przepadek ich nośnika muszą być traktowane jako dwa odrębne rozstrzygnięcia; przepadek danych można orzec bez orzekania przepadku nośnika i odwrotnie”. Z udostępnionych RPO danych wynika, że sądy orzekając przepadek np. smartfona, nie analizują potrzeby orzeczenia także danych znajdujących się na urządzeniu i nie pozwalają np. na zgranie treści o znaczeniu emocjonalnym na inny nośnik danych. Oznacza to, że orzeczenie przepadku tych danych wraz z przepadkiem nośnika danych jest dodatkową, niewspółmierną dolegliwością.

Rzecznik zwrócił uwagę na wątpliwości dotyczące danych przechowywanych poza urządzeniem, ale z nim funkcjonalnie powiązanych, w szczególności danych zapisanych równolegle na dyskach wirtualnych lub w tzw. chmurze. Zdaniem RPO aktualnie brak jest rozwiązań normatywnych odnoszących się do przepadku danych informatycznych zapisanych w taki sposób.

Rzecznik Praw Obywatelskich dodatkowo wskazał na wątpliwości związane z orzekaniem przepadku mienia, które należy oceniać w świetle prawa Unii Europejskiej. Przepis art. 2 pkt 3 rozporządzenia 2018/1805 dopuszcza mienie każdego rodzaju materialne lub niematerialne, ruchome lub nieruchome oraz dokumenty bądź instrumenty prawne potwierdzające prawo do jego posiadania albo prawo z nim związane. Mieniem niematerialnym jest zgodnie z przepisami

rozporządzenia 2018/1805 oraz dyrektywy 2014/42 i dyrektywy 2024/1260 np. konto na giełdzie kryptowalut czy konto na YouTube. Trudności w znalezieniu odpowiedniej podstawy prawnej do orzeczenia przepadku rzeczy niematerialnych dotyczą zatem m.in. Binance, kont lub profili w mediach społecznościowych, kanałów na komunikatorach (jak Whatsapp czy Telegram). Mając na uwadze przedłożone racje, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy wskazanych problemów oraz poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Prezesa Polskiego Związku Koszykówki (VII.715.21.2025 z 7 kwietnia 2026 r.) w sprawie uniemożliwienia kibicom klubu koszykarskiego wstępu na mecz koszykówki.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło wiele skarg kibiców klubu koszykarskiego, którzy w dniu 7 maja 2025 r. chcieli wejść na mecz koszykówki organizowany na Hali Stulecia w W.

Rzecznik zwrócił się do Prezes Zarządu (...) z prośbą o przedłożenie wyjaśnień w tej sprawie. Z informacji otrzymanych przez biuro RPO wynika, że dnia 13 kwietnia 2025 r. Sędzia Dyscyplinarny Polskiej Ligi Koszykówki wydał orzeczenie, w którym zakazał uczestnictwa zorganizowanej grupy kibiców w meczach wyjazdowych na okres jednego meczu, co stanowiło konsekwencje nieodpowiedniego zachowania kibiców tego klubu na meczu wyjazdowym z zespołem (...). Orzeczona kara przypadła na ww. mecz koszykówki. Prezes Zarządu wskazał również na pismo Komendanta Miejskiego Policji z dnia 18 marca 2025 r., w którym poinformował, że udział kibiców (...) „powoduje uzasadnione przypuszczenie, że będą oni dążyć do aktów przemocy oraz agresji”, przez co zarekomendował organizację wydarzenia bez przyjmowania zorganizowanej grupy kibiców z W.

Rzecznik Praw Obywatelskich przyjął ze zrozumieniem powyższe wyjaśnienia. Jednak w opinii RPO z treści otrzymanych skarg wynikało, że z możliwości wzięcia udziału w meczu wykluczeni byli wszyscy kibice identyfikujący się z klubem (...), a nie tylko zorganizowane grupy kibiców. W skargach do Rzecznika opisano, iż organizator wydarzenia oraz operator sprzedaży biletów wprowadzili obowiązek złożenia przy zakupie biletu oświadczenia przez kibiców, któremu klubowi kibicują. Kibice identyfikujący się z klubem (...) mieli być także informowani, że nie będą wpuszczani na halę, a ich bilety nie będą podlegać zwrotowi. Ponadto zakup biletów był zablokowany dla określonych lokalizacji.

Zdaniem Rzecznika z przedłożonych wyjaśnień nie wynika podstawa prawna do podjęcia takich działań jak uniemożliwienie wszystkim kibicom udziału w meczu. W ocenie Rzecznika wskazane ograniczenia mogą stanowić pozbawione podstaw prawnych ograniczenie wolności korzystania z dóbr kultury, w tym sportu. Pogląd ten w przeszłości został podzielony również przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Polskiego Związku Koszykówki z prośbą o zbadanie sprawy oraz poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Dyrektor Biura Polskiego Związku Koszykówki pismem z 29 kwietnia 2026 r. poinformował, że ograniczenie wstępu kibiców na mecz 7 maja 2025 r. wynikało z prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego wydanego przez Polską Ligę Koszykówki S.A., które nałożyło na zorganizowaną, rekomendowaną przez klub grupę kibiców zakaz udziału w jednym meczu wyjazdowym. Kara była konsekwencją wcześniejszych naruszeń podczas innego spotkania i została orzeczona zgodnie z obowiązującymi procedurami. Zakaz dotyczył wyłącznie tej konkretnej grupy kibiców, a nie wszystkich sympatyków klubu. Polska Liga Koszykówki S.A. nie wydawała poleceń ograniczania sprzedaży biletów dla indywidualnych osób. Ewentualne szersze ograniczenia mogły wynikać z decyzji organizatora meczu lub operatora sprzedaży biletów i nie były bezpośrednio związane z orzeczeniem dyscyplinarnym.

Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Cyfryzacji, Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Koordynatora Służb Specjalnych (II.519.1068.2022 z 7 kwietnia 2026 r.) w sprawie pozyskiwania danych telekomunikacyjnych obywateli przez służby specjalne i policję.

Rzecznik Praw Obywatelskich wystosował prośbę o rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych w ww. zakresie. Zmiany wymagałyby nowelizacji: Kodeksu postępowania karnego oraz ustaw: Prawo komunikacji elektronicznej, o Policji, o Straży Granicznej, o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, o Służbie Wywiadu Wojskowego i Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, o Krajowej Administracji Skarbowej, o Żandarmerii Wojskowej i o Służbie Ochrony Państwa, a także wznowienia prac nad rozporządzeniem wykonawczym do art. 49 ust. 2 Prawa komunikacji elektronicznej. RPO nawiązał do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 maja 2024 r. w sprawie P. i B.-S. i inni przeciwko Polsce, który w swojej zasadniczej części odnosił się do problematyki kontroli operacyjnej i wadliwości systemowych w sferze niejawnej inwigilacji. Jednocześnie podkreślił, że niezbędne i zasadnicze kierunki zmian wskazał już w swoim wystąpieniu z dnia 7 sierpnia 2025 r.

28 października 2025 r. Minister Sprawiedliwości poinformował Rzecznika, że prowadzone są prace legislacyjne nad wdrożeniem orzeczenia, o którym mowa w odpowiedzi na wystąpienie z dnia 7 sierpnia 2025 r., dotyczące wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 lipca 2014 r. oraz wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 maja 2024 r. w sprawie P., B.-S. i inni przeciwko Polsce. Jednak dotychczas żaden projekt czy założenia do przepisów projektu nie zostały publicznie zaprezentowane. Jedynie część postulatów znalazło odzwierciedlenie w projekcie ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu

wzmocnienia nadzoru sądowego nad kontrolą operacyjną (UD278), jednym z nich jest ten odnoszący się do konieczności uzasadniania decyzji sądu w przedmiocie zgody na niejawną inwigilację. RPO wskazał, że poszczególne rozwiązania zawarte w projekcie mogą odpowiadać na problemy dostrzeżone przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w przywoływanym wyroku, jednak sam projekt ustawy nie aspiruje do miana regulacji wykonującej to orzeczenie.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, pracując nad implementacją wyroku ETPC w sprawie P. i B.-S. i inni przeciwko Polsce, nie można też pominąć problematyki retencji danych i dostępu do danych retencyjnych, która w aspekcie zgodności krajowych rozwiązań ze standardem konstytucyjnym (wynikającym przede wszystkim z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 lipca 2014 r.), unijnym oraz strasburskim została omówiona w dokumencie „Raport w przedmiocie retencji danych i dostępu do danych retencyjnych w świetle konstytucyjnych, unijnych i konwencyjnych standardów ochrony praw jednostki”. Zasadniczym problemem – z perspektywy zgodności krajowych rozwiązań ustawowych z normami prawnymi wyższego rzędu – jest zaprojektowanie całego systemu retencji danych niejako „na wzór” standardu dopuszczalnego wyłącznie dla ochrony bezpieczeństwa narodowego. Krajowe przepisy pozwalają na uogólnioną i nieodróżnicowaną retencję danych o ruchu i lokalizacji z założenia jako model „wyjściowy”. Problematyczne staje się także uregulowanie zasad dostępu do danych retencyjnych (bez zaangażowania pracowników dostawców usług łączności, możliwości dostępu do danych dotyczących osób, które nie są w żaden sposób zaangażowane w jakąkolwiek działalność przestępczą), brak realnego nadzoru zewnętrznego nad dostępem do danych o ruchu czy lokalizacji. W konsekwencji nie odbiega od prawdy stwierdzenie, że każdy może zostać poddany „soft” inwigilacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał na konieczność „rozbicia” danych niedotyczących treści na odrębne kategorie, tj. danych o abonencie, IP, ruchu i lokalizacji. Prawo unijne i orzecznictwo ETPC różnicuje te kategorie danych, biorąc pod uwagę ich „potencjał” ingerencyjny w prawo do prywatności i możliwość odtworzenia czy stworzenia „intymnego portretu” danej osoby. Zdaniem RPO należy dokonać zmiany systemowej i odejścia od uogólnionej i nieodróżnicowanej retencji danych o lokalizacji, ruchu, IP i abonencie na takich samych zasadach. Niedopuszczalna jest uogólniona i nieodróżnicowana retencja danych o ruchu i danych o lokalizacji, bowiem TSUE dopuszcza taką możliwość wyłącznie w przypadku realnego zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego. Dopuszczalna jest natomiast uogólniona i nieodróżnicowana retencja danych o abonencie i danych o IP pod warunkiem, że przepisy wprost wskazują cele zatrzymywania danych czy okres ich przechowywania. Dodatkowo należy wskazać cele retencji danych niedotyczących treści czy zależności od ich kategorii. Dostęp do nich może być uzasadniony zwalczaniem poważnej przestępczości.

Zdaniem Rzecznika dostęp do danych o ruchu i danych o lokalizacji powinien być możliwy wyłącznie po uzyskaniu uprzedniej zgody niezależnego organu, a uprzednia kontrola powinna mieć merytoryczny charakter. Dodatkowo przepisy o dostępie do danych retencyjnych, tj. art. 20c ustawy o Policji i analogiczne w pozostałych ustawach o służbach specjalnych i służbach policyjnych oraz art. 218 k.p.k. powinny zawierać przesłanki ograniczające możliwość „łatwego” sięgania po dane retencyjne. Konieczne jest dodanie przesłanki subsydiarności, proporcjonalności i konieczności oraz wprowadzenie wymogu, by osoba, o dane której służby się zwracają, miała związek z popełnieniem czy popełnianiem przestępstwa. W odniesieniu do spraw, kiedy służby mogą uzyskać dostęp do danych retencyjnych, należy wprowadzić ograniczenia przedmiotowe – zwłaszcza w ustawie o CBA. Koniecznością staje się również wzmocnienie kontroli sądowej czy też organu sądowego; wprowadzenie w ustawach policyjnych i o służbach specjalnych oraz wprost w przepisach k.p.k. (np. w art. 218 k.p.k.) odrębnych gwarancji chroniących tajemnice podlegające prawnej ochronie, zwłaszcza w obszarze metadanych; wprowadzenie do k.p.k. regulacji, które uniemożliwią „obchodzenie” przepisów o postępowaniu dowodowym przez „wyprowadzanie” czynności dowodowych do czynności operacyjnych. Doręczenie postanowienia z art. 218 k.p.k. może zostać odroczone, ale obecny termin z art. 218 § 2 k.p.k., pozwalający na odroczenie doręczenia postanowienia aż do prawomocnego zakończenia postępowania, jest nieproporcjonalnie długi.

W opinii RPO konieczne jest także wprowadzenie realnego mechanizmu notyfikacji jednostki o tym, że jej dane zostały pozyskane przez Policję lub inne służby oraz pełne wdrożenie art. 17 dyrektywy 2016/680, tj. zapewnienie jednostce możliwości wykonywania praw w trybie pośrednim, w sytuacjach gdy ogranicza się jej prawo do informacji lub odmawia udzielenia informacji o przetwarzaniu/pozyskaniu danych osobowych. Dodatkowo należy wprowadzić standardy raportowania i sprawozdawczości, które pozwolą ocenić nie tylko „skalę” korzystania z danych retencyjnych. Sprawozdawczość powinna być pełna i obejmować nie tylko informacje o dostępie pozaprocesowym, ale też całościowo dostęp w trybie art. 218 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Cyfryzacji, Ministra Sprawiedliwości, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Koordynatora Służb Specjalnych z prośbą o dokonanie analizy wskazanych problemów oraz rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych i poinformowanie RPO o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

Minister Sprawiedliwości pismem z 13 kwietnia 2026 r. poinformował, że Ministerstwo pozostaje w stałej współpracy z właściwymi organami, w tym z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Koordynatorem Służb Specjalnych, w celu wypracowania rozwiązań legislacyjnych wykonujących orzeczenia sądów krajowych i międzynarodowych. Dotychczasowe działania, w

tym spotkania z udziałem przedstawicieli rządu i organizacji społecznych oraz przygotowanie projektu zmian ustawowych (UD 278), który został skierowany do Sejmu, przewidują m.in. wzmocnienie nadzoru sądowego nad kontrolą operacyjną. Minister zaznaczył, iż kwestie retencji danych oraz dostępu do danych retencyjnych pozostają zasadniczo poza właściwością resortu i należą do kompetencji MSWiA. Jednocześnie Ministerstwo Sprawiedliwości deklaruje udział w pracach legislacyjnych w zakresie ewentualnych zmian o charakterze uzupełniającym, w szczególności w przepisach k.p.k.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z 4 maja 2026 r. poinformował, że przepisy ustawy Prawo komunikacji elektronicznej (PKE) regulują przede wszystkim obowiązki przedsiębiorców telekomunikacyjnych w zakresie retencji danych, tj. ich przechowywania (do 12 miesięcy) oraz udostępniania uprawnionym podmiotom, sądom i prokuraturze. Jednocześnie sama ustawa nie określa zasad dostępu do tych danych ani ich wykorzystania, ponieważ kwestie te należą do odrębnych przepisów regulujących działalność służb i organów ścigania.

W ocenie Ministerstwa Cyfryzacji ewentualne zmiany w PKE powinny być poprzedzone i uzależnione od reformy przepisów regulujących funkcjonowanie służb oraz zasady dostępu do danych. Równolegle trwają prace nad aktami wykonawczymi do ustawy oraz dyskusje na poziomie krajowym i unijnym dotyczące przyszłego modelu retencji danych i dostępu do nich.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 29 maja 2026 r. wskazał na trudności we wdrożeniu postulatu dotyczącego wprowadzenia rozwiązań, które miałyby zapobiegać uzyskaniu informacji objętych tajemnicami zawodowymi. Zasadniczym problemem może być ustalenie czy w konkretnym przypadku, bez dostępu do treści komunikatu, będzie można określić, że dane pozyskane w trybie art. 20c i art. 20cb ustawy o Policji, art. 10b i art. 10bb ustawy o Straży Granicznej oraz art. 57 i art. 59 ustawy o Służbie Ochrony Państwa są objęte tajemnicą.

Sekretarz Stanu poinformował, iż po zakończeniu prac nad projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw zostaną podjęte prace koncepcyjne nad kierunkami ewentualnych zmian w ustawach pragmatycznych w zakresie pozyskiwania danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych w sposób gwarantujący ochronę praw podstawowych jednostki.

Minister – Członek Rady Ministrów, Koordynator Służb Specjalnych pismem z dnia 7 lipca 2026 r. poinformował, że kwestionowanie zasadności pozyskiwania i przechowywania danych retencyjnych będzie wiązało się z ograniczeniem działalności służb specjalnych, w tym w zakresie pozyskiwania i przetwarzania danych retencyjnych, co może stanowić istotne zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa. Bezprecedensowa eskalacja działań obcych służb specjalnych ma również wpływ na stan przestępczości w Polsce, co wynika z dużego napływu w ostatnich latach obywateli byłych republik radzieckich, z

których wielu powiązanych jest z funkcjonującymi na ww. obszarach strukturami przestępczości zorganizowanej. Z uwagi na to aktualna sytuacja geopolityczna wymaga radykalnego wzmocnienia i usprawniania pracy polskich służb specjalnych i policyjnych, a nie znaczącego ograniczania możliwości ich skutecznego działania.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.519.133.2026 z 7 kwietnia 2026 r.) w sprawie odmowy współpracy Policji z kuratorami sądowymi w sytuacjach zagrożenia dobra dziecka.

Do Rzecznika wpłynęło pismo Prezesa Sądu Rejonowego w sprawie odmowy współpracy Policji z kuratorami sądowymi w sytuacjach zagrożenia dobra dziecka. W 2025 r. kurator sądowa, wykonując czynności służbowe, powzięła uzasadnione wątpliwości co do trzeźwości osób pozostających pod jej nadzorem. Osoby te sprawowały opiekę nad trójką małoletnich dzieci. Z uwagi na to kurator zwróciła się do Policji dzwoniąc na numer alarmowy, z prośbą o podjęcie interwencji. Przybyli na miejsce funkcjonariusze odmówili przeprowadzenia badania stanu trzeźwości rodziców uzasadniając swoje stanowisko brakiem podstawy prawnej do przeprowadzenia kontroli trzeźwości.

Zdaniem Prezesa Sądu funkcjonariusze przyjmują w praktyce interpretację, że interwencja Policji – w tym przeprowadzenie badania alkomatem – jest dopuszczalna wyłącznie w sytuacji istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia. W jego ocenie praktyka ta pozostaje w sprzeczności z istotą nadzoru sprawowanego przez kuratorów rodzinnych i pomija nadrzędne znaczenie dobra dziecka. Prezes Sądu dodatkowo wskazał, że kuratorzy społeczni informują o przypadkach kierowania wobec nich gróźb nałożenia mandatu za rzekomo nieuzasadnione wezwanie Policji, co z kolei może wywoływać tzw. efekt mrozący, powodujący zaniechanie podejmowania interwencji w sytuacjach potencjalnego zagrożenia dobra małoletnich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Dyrektora Biura Kontroli Komendy Głównej Policji z prośbą o zbadanie problemu. RPO uzyskał informację, że w sytuacji, gdy funkcjonariusze Policji podejmują interwencję z udziałem małoletniego oraz jego nietrzeźwych rodziców lub opiekunów, są oni zobowiązani zgodnie z obowiązującymi przepisami do ustalenia okoliczności faktycznych zdarzenia oraz dokonania indywidualnej oceny całokształtu sytuacji zastanej na miejscu. W przypadku powzięcia podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia są zobligowani do zabezpieczenia śladów i dowodów przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, między innymi poprzez przeprowadzenie badania stanu trzeźwości rodzica lub opiekuna.

Jednocześnie Rzecznik został poinformowany, że sam fakt spożywania alkoholu przez rodzica lub sprawowania opieki nad dzieckiem pod jego wpływem nie jest w polskim prawie penalizowany, odpowiedzialność prawna może natomiast powstać, wtedy gdy w następstwie spożycia alkoholu dobro dziecka zostaje zagrożone.

Oprócz tego Zastępca Dyrektora Biura Kontroli wskazał, że kurator sądowy, powołując się na art. 9 ustawy z dnia 21 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U. z 2026 r., poz. 200) nie jest uprawniony do żądania od funkcjonariuszy Policji przeprowadzenia badania stanu trzeźwości rodziców lub opiekunów małoletniego, w sytuacji gdy nie istnieje podejrzenie popełnienia wykroczenia bądź przestępstwa. Zgodnie z przepisami ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi brak jest bowiem przesłanek uzasadniających przeprowadzenie badania stanu trzeźwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w myśl art. 109 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wydaje odpowiednie zarządzenia, m.in. może poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego. Na podstawie sprawozdań kuratora sąd ocenia, czy rodzice w sposób właściwy wykonują władzę rodzicielską. W przypadku niewłaściwej sytuacji panującej w rodzinie, sąd może dokonać zmiany wydanych zarządzeń opiekuńczo-wychowawczych w celu dostosowania środków ingerencji we władzę rodzicielską do sytuacji rodziny. Kurator sądowy powinien więc dysponować instrumentami umożliwiającymi wykonywanie powierzonych mu obowiązków służbowych.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o przeanalizowanie problemu oraz poinformowanie o zajęтым stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach. Jednocześnie poddał pod rozagę zmianę stanu prawnego poprzez umożliwienie żądania przeprowadzenia badania stanu trzeźwości rodziców lub opiekunów dziecka w sytuacji, gdy dobro małoletniego jest zagrożone.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 3 czerwca 2026 r. poinformował, że uprawnienie kuratora sądowego do żądania pomocy Policji, wynikające z art. 9 ust. 5 ustawy o kuratorach sądowych, należy interpretować szeroko jako obejmujące wszelkie działania niezbędne do prawidłowego wykonywania czynności służbowych. Dotyczy to również sytuacji związanych z ochroną dobra dziecka, w tym możliwości żądania wsparcia Policji przy ocenie sytuacji rodzinnej, np. poprzez przeprowadzenie badania rodzica na obecność alkoholu.

W ocenie Ministerstwa skuteczna współpraca Policji i kuratorów jest istotnym elementem ochrony małoletnich, dlatego zasadne wydaje się rozważenie wystąpienia przez Rzecznika Praw Obywatelskich do Komendanta Głównego Policji o wydanie wytycznych ujednolicających zasady udzielania pomocy kuratorom sądowym przez funkcjonariuszy Policji.

Ministra Obrony Narodowej (XII.7060.19.2026 z 9 kwietnia 2026 r.) w sprawie wysokości emerytury za długoletnią służbę wojskową.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od byłych żołnierzy zawodowych, którym mimo ponad 32-letniego okresu zawodowej służby wojskowej nie dolicza się do podstawy wymiaru świadczenia emerytalnego – po

ponownym przeliczeniu emerytury – świadczenia za długoletnią służbę wojskową, o którym mowa w art. 5 ust. 1b ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Dotyczą one przypadków występowania z wnioskiem do Wojskowego Biura Emerytalnego (WBE) o ustalenie nowej podstawy wymiaru emerytury po ponownym powołaniu do zawodowej służby wojskowej i pełnieniu tej służby nieprzerwanie przez okres co najmniej 12 miesięcy.

Rzecznik zwrócił uwagę na to, że „zgodnie z art. 32 b wojskowej ustawy zaopatrzeniowej, w przypadku ponownego powołania emeryta do zawodowej służby wojskowej i pełnienia tej służby nieprzerwanie przez okres co najmniej 12 miesięcy, na wniosek emeryta ustala się nową podstawę wymiaru emerytury, w sposób określony odpowiednio w art. 5 ust. 1 i 2”. Z kolei art. 5 ust. 1b wojskowej ustawy zaopatrzeniowej wskazuje: „świadczenie za długoletnią służbę wojskową, o którym mowa w art. 449a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, wlicza się do podstawy wymiaru emerytury lub renty inwalidzkiej po osiągnięciu 32 lat wysługi emerytalnej”, jednak w obecnym stanie prawnym nie ma zastosowania w przypadku ponownego powołania emeryta do zawodowej służby wojskowej. Zakres odesłania z art. 32 wojskowej ustawy zaopatrzeniowej nie obejmuje bowiem treści art. 5 ust. 1b., co budzi zastrzeżenia byłych żołnierzy chcących wrócić do służby.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Obrony Narodowej z uprzejmą prośbą o odniesienie się do przedstawionego problemu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z dnia 9 czerwca 2026 r. wyjaśnił, że na mocy art. 15 ustawy z 26 stycznia 2023 r. o zmianie niektórych ustaw wprowadzono dodatkową należność pieniężną dla żołnierzy zawodowych, tj. świadczenie za długoletnią służbę wojskową, będące formą gratyfikacji finansowej o charakterze motywacyjnym. Dokonano również nowelizacji art. 5 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin. Jednocześnie poinformował, że zgodnie z art. 32b wojskowej ustawy emerytalnej, w przypadku ponownego powołania emeryta wojskowego do zawodowej służby wojskowej i pełnienia tej służby nieprzerwanie przez okres co najmniej 12 miesięcy, ustala się na jego wniosek nową podstawę wymiaru emerytury, w sposób określony w art. 5 ust. 1 i 2 albo w art. 18f. Propozycje zmian w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w kontekście art. 32b były przedmiotem analiz Kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, w wyniku których podjęto decyzję o niepodejmowaniu działań legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (BPK.519.100.2025 z 9 kwietnia 2026 r.) w sprawie problemu realizacji kompetencji Prokuratora Generalnego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach, których

przedmiot stanowią wnioski stron o wniesienie wskazanych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

W związku z rozpatrywanymi przez Rzecznika Praw Obywatelskich wnioskami o wniesienie kasacji oraz skargi nadzwyczajnej pojawił się problem realizacji kompetencji Prokuratora Generalnego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach, których przedmiot stanowią wnioski stron o wniesienie wskazanych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, po uzyskaniu informacji, że prośbę o wniesienie kasacji w tej samej sprawie i w interesie tej samej strony skierowano również do innego uprawnionego organu (najczęściej jest to RPO), prokurator może takie pismo pozostawić bez nadania biegu. Tożsame rozwiązanie dotyczy wniosków o skargę nadzwyczajną.

Powyższe przepisy stanowią podstawę pozostawiania bez biegu pism dotyczących wniesienia przez Prokuratora Generalnego tzw. kasacji nadzwyczajnej bądź skargi nadzwyczajnej, gdy strony złożyły także wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich. Przesłankę pozostawienia pism bez biegu stanowi niejednokrotnie samo uzyskanie informacji, że wniosek o wniesienie środka odwoławczego o charakterze nadzwyczajnym strona złożyła również do RPO. W świetle przepisów określających zadania Rzecznika Praw Obywatelskich oraz prokuratury należy wskazać, że organy te w systemie ochrony prawnej pełnią odrębne funkcje i w swojej działalności realizują inne cele. Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 roku o Rzeczniku Praw Obywatelskich RPO stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP oraz w innych aktach normatywnych, w tym również na straży realizacji zasady równego traktowania. Natomiast art. 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 roku – Prawo o prokuraturze wskazuje, że funkcją prokuratury jest wykonywanie zadań w zakresie ścigania przestępstw oraz stanie na straży praworządności, czyli strzeżenie przestrzegania przepisów prawa.

Uwzględniając obowiązujące przepisy należy wskazać, że Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich realizują odmienne zadania w systemie ochrony prawnej. W związku z tym wpłynięcie wniosku o wniesienie środka odwoławczego o charakterze nadzwyczajnym do RPO, który podejmuje zgodnie z art. 210 Konstytucji RP niezawisłą decyzję w przedmiocie skorzystania z uprawnienia do wniesienia tzw. kasacji nadzwyczajnej bądź skargi nadzwyczajnej, nie powinno stanowić podstawy do pozostawiania przez prokuratora bez biegu pisma i oceny merytorycznej wniosków skierowanych do Prokuratora Generalnego. W praktyce może zaistnieć sytuacja, w której złożenie środka odwoławczego o charakterze nadzwyczajnym nie zostanie uznane za zasadne w świetle zadań Rzecznika Praw Obywatelskich, natomiast rozważenia będzie wymagało czy realizacja zasady praworządności, stanowiącej wartość konstytucyjną na straży, której stoi prokuratura, ostatecznie nie przesądzi o

podjęciu decyzji o wniesieniu takiego środka przez Prokuratora Generalnego. W opinii RPO samo wpłynięcie wniosku do innego uprawnionego organu nie powinno uzasadniać pozostawienia pisma wpływającego do prokuratury bez biegu.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych mających na celu dostosowanie wskazanych przepisów Regulaminu do standardów wynikających z art. 2 Prawa o prokuraturze oraz przedstawienie stanowiska w tej sprawie. Zdaniem RPO obecny stan prawny nie realizuje wymogów zgodności aktu wykonawczego z aktem rangi ustawowej.

Podsekretnarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 9 maja 2026 r. podzielił stanowisko Rzecznika wskazując, że regulacja § 332e ust. 3 pkt 1 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury jest nieprawidłowa, ponieważ dopuszcza odstępianie przez Prokuratora Generalnego od rozpoznania wniosku o kasację nadzwyczajną wyłącznie z uwagi na skierowanie analogicznego wniosku do Rzecznika Praw Obywatelskich. Podkreślił, że kompetencje obu organów mają charakter autonomiczny i niezależny, a każdy z nich powinien samodzielnie oceniać zasadność wniesienia kasacji na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Ograniczanie tej kontroli prowadzi do pozaustawowego zawężenia mechanizmu kasacji nadzwyczajnej. Jednocześnie poinformował, że postulat uchylenia wskazanej regulacji zostanie uwzględniony w ramach planowanych prac nad zmianą aktu wykonawczego.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska (V.7203.10.2024 z 16 kwietnia 2026 r.) w sprawie uciążliwości zapachowych w zakresie ustawy o minimalnej odległości dla planowanego przedsięwzięcia sektora rolnictwa.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich wciąż pozostaje problem uregulowania i ograniczania immisji odorowych. Wynika to z faktu, że do BRPO wpływają kolejne skargi mieszkańców oraz samorządowców wskazujące na narastające trudności, z którymi mierzą się lokalne społeczności. Zdaniem Rzecznika kwestia ta wymaga pilnej interwencji legislacyjnej.

Rzecznik ponownie zwrócił uwagę, że obowiązujące przepisy (zwłaszcza ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku oraz regulacje dotyczące planowania i zagospodarowania przestrzennego) nie zapewniają obecnie dostatecznych narzędzi pozwalających na skuteczną ochronę mieszkańców przed konsekwencjami lokalizacji uciążliwych inwestycji w bezpośrednim sąsiedztwie terenów mieszkaniowych. Jednocześnie przypomniał, że w odpowiedzi na ostatnią korespondencję z Ministerstwem otrzymał zapewnienie o ukierunkowanych już pracach na przygotowanie kompleksowej regulacji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Sekretarza Stanu z prośbą o poinformowanie o etapie prac nad zmianą obecnego stanu prawnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska pismem 15 maja 2026 r. podzielił stanowisko Rzecznika, iż problem uciążliwości zapachowych stanowi istotne wyzwanie dla jakości życia mieszkańców i wymaga kompleksowych rozwiązań legislacyjnych. Obecnie regulacje w tym zakresie są rozproszone, co nie zawsze zapewnia skuteczną ochronę przed negatywnym oddziaływaniem inwestycji. Kluczową rolę odgrywa polityka przestrzenna gmin, w ramach której możliwe jest ograniczanie lokalizacji przedsięwzięć potencjalnie uciążliwych. Jednocześnie praktyka pokazuje, że obowiązujące procedury planistyczne i środowiskowe nie eliminują w pełni konfliktów społecznych związanych z emisją odorów. Na etapie wydawania decyzji środowiskowych organy administracji mogą nakładać na inwestorów obowiązki ograniczające negatywne oddziaływania. Brak jednolitych regulacji unijnych utrudnia jednak skuteczne przeciwdziałanie temu zjawisku. Sekretarz Stanu poinformował, że w MKiŚ prowadzone są prace nad przygotowaniem kompleksowych rozwiązań prawnych dotyczących uciążliwości zapachowych, które po zakończeniu uzgodnień wewnętrznych zostaną poddane konsultacjom międzyresortowym i społecznym.

Prezesa Rady Ministrów (WZF.7044.1.2019 z 27 kwietnia 2026 r.) w sprawie ujednolicenia przepisów dotyczących zasiłków pogrzebowych i pokrywania kosztów pogrzebu zmarłych żołnierzy i funkcjonariuszy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o przyspieszenie prac legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia oczekiwanej zmiany w wyżej wymienionym zakresie. Od 6 lat przedmiotem zainteresowania Rzecznika jest sprawa dotycząca wprowadzenia do ustawy o Państwowej Straży Pożarnej przepisu umożliwiającego pokrycie ze środków jednostki organizacyjnej PSP kosztów pogrzebu strażaka zmarłego wskutek wypadku w czasie pełnienia służby.

Z otrzymanej przez BRPO odpowiedzi dnia 13 grudnia 2024 r. wynikało, że w Komendzie Głównej PSP trwają prace nad nowelizacją ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, których celem jest usprawnienie funkcjonowania niniejszej formacji. W ramach prac legislacyjnych zaplanowano zgłoszenie propozycji nadania przepisowi art. 103 ust. 2 brzmienia: „Jeżeli śmierć strażaka nastąpiła wskutek wypadku pozostającego w związku ze służbą, koszty pogrzebu pokrywa się ze środków właściwej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej. Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej może wyrazić zgodę na pokrycie kosztów pogrzebu strażaka zmarłego wskutek choroby pozostającej w związku ze służbą, ze środków właściwej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej”.

Rzecznik przypomniał, że trwająca od wielu lat próba wprowadzenia niniejszego przepisu jest efektem ludzkiej tragedii, tj. nieszczęśliwego wypadku

śmiertelnego spowodowanego wykonywaniem niezgodnych z prawem ćwiczeń skoków na skokochron w trakcie pełnienia służby przez funkcjonariuszy. RPO wskazał, że pomimo wielokrotnych starań i monitorowania w tym zakresie działań legislacyjnych przepis ten, wbrew udzielanym zapewnieniom, z nieznanych powodów, nie może zostać wprowadzony. W wystąpieniu z 24 października 2024 r. do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzecznik przedstawił m.in. zbliżone rozwiązania prawne, jakie zostały wprowadzone w ustawach regulujących status strażaków ratowników ochotniczych straży pożarnych, z których wynikało, że w kwestii dotyczącej ćwiczeń, w omawianej materii, zostali oni potraktowani lepiej niż funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów z prośbą o udzielenie informacji o zajęтым stanowisku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 19 maja 2026 r. wskazał, że w przygotowywanym projekcie uwzględniono propozycję zmiany brzmienia art. 103 ust. 2 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej o następującej treści: „Jeżeli śmierć strażaka nastąpiła na skutek wypadku pozostającego w związku ze służbą, koszty pogrzebu pokrywa się ze środków właściwej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej. Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej może wyrazić zgodę na pokrycie kosztów pogrzebu strażaka zmarłego wskutek choroby pozostającej w związku ze służbą, ze środków właściwej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej”. Jednocześnie poinformował o podjęciu przez kierownictwo Komendy Głównej PSP decyzji w zakresie potrzeby dokonania całościowej zmiany ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, wskazując zarazem na nieracjonalność wyłączania poszczególnych elementów regulacji (obszarów merytorycznych) do odrębnego procedowania w ramach poszczególnych projektów ustaw.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.510.109.2026 z 27 kwietnia 2026 r.) w sprawie stosowania środków przymusu ingerujących zwłaszcza w prawa i wolności obywatelskie osób nieletnich.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają kwestie stosowania środków przymusu, szczególnie ingerujących w prawa i wolności obywatelskie. Do takich środków należy również ujęcie obywatelskie stosowane wobec osób nieletnich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że ujęcie obywatelskie dotyka jednego z najważniejszych praw człowieka – wolności i nietykalności osobistej. Zgodnie z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą, a jej pozbawienie lub ograniczenie może nastąpić tylko w trybie i na zasadach określonych w ustawie. Rzecznik dodał, że wolność osobista jednostki może być realizowana jedynie w granicach powszechnie obowiązujących norm prawnych. Pod tym pojęciem kryje się możliwość swobodnego określania przez jednostkę swego zachowania i postępowania

zarówno w życiu publicznym, jak i prywatnym, nieograniczoną przez jakiekolwiek inne czynniki ludzkie.

Rzecznik podkreślił, że wolność nie ma charakteru absolutnego, ustrojodawca w treści art. 41 ust. 1 Konstytucji RP w sposób wyraźny dopuścił możliwość jej ograniczenia, a nawet całkowitego pozbawienia, o ile nastąpi to "na zasadach i w trybie określonych w ustawie". Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, w ślad za stanowiskiem wyrażonym także w piśmiennictwie, wskazuje, że termin „zasady” użyty w art. 41 ust. 1 Konstytucji RP należy rozumieć szerzej, niż to jest rozumiane w ustawodawstwie zwykłym. Nie może tu bowiem chodzić o ustanowienie w ustawach jedynie norm o ogólniejszym charakterze, które ustanawiałyby tylko podstawy legislacji w określonym obszarze, natomiast normy bezpośrednio stosowalne mogłyby być ustanowione poza ramami takich ustaw. W komentowanym przepisie określenie „zasady” jest synonimem terminu „regulacje”. Istnieje zatem konstytucyjny wymóg, aby ustawy w tym zakresie były zupełne (kompletne) i zawierały wszystkie sytuacje, w ich całokształcie dopuszczalnych ograniczeń lub pozbawień omawianej wolności – a nie tylko ogólne podstawy do takich działań.

Zdaniem Rzecznika wymóg zachowania formy ustawowej nie jest jednak jedynym ograniczeniem krępującym swobodę prawodawcy w zawężaniu możliwości korzystania przez jednostkę z jej wolności osobistej. Pozostałe przesłanki ustanawiania dopuszczalnych ograniczeń tej wolności wskazuje art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, który jest dopełniającym wzorcem kontroli dla art. 41 ust. 1 Konstytucji RP. Z jego treści wynika, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, jednocześnie nie mogą one naruszać istoty wolności i praw.

Rzecznik wskazał, że przepisem określającym warunki tzw. ujęcia obywatelskiego jest art. 243 k.p.k. Zgodnie z nim, każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Dalej ustawa precyzuje, że osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji. Ujęcie obywatelskie jako środek przymusu rozumiane jest jako fizyczne schwytanie osoby, traktowane też jako rodzaj specyficznego zatrzymania. Nadal jednak jest to tylko uprawnienie, nie będące prawnym obowiązkiem podjęcia zatrzymania i wykazywania obywatelskiego heroizmu. Ujęcie jest jednocześnie naruszeniem wolności osobistej sprawcy, więc dla wyłączenia bezprawności, chociażby z art. 189 k.k., musi spełniać określone warunki ustawowe.

Rzecznik zwrócił uwagę, że zatrzymanie obywatelskie nie zostaje pozbawione cech prawnie dopuszczalnego, w sytuacji gdy dla zatrzymania sprawcy niezbędne

jest użycie siły fizycznej czy innych środków uniemożliwiających uwolnienie się osoby ujętej. Ujęcie może bowiem wiązać się ze stosowaniem przemocy w granicach niezbędnych do zapobieżenia oddaleniu się zatrzymanego. O przekroczeniu granic obywatelskiego zatrzymania, a zatem wyłączenia działania w granicach tego swoistego kontratypu, może świadczyć zachowanie, które przekracza warunki konieczne dla ustalenia sprawcy, ale przybiera charakter swoistego odwetu na uciekającym sprawcy. Jeśli zatem zostają spełnione wszystkie warunki legalności ujęcia obywatelskiego (zgodnie z art. 243 § 1 k.p.k.), wszelki opór osoby ujętej przed zatrzymaniem nie jest obroną konieczną i nie zasługuje na ochronę prawną. Osoba ujęta nie posiada przy tym uprawnień karnoprocesowych przewidzianych dla osób zatrzymywanych (w tym zażalenia opisanego w art. 246 k.p.k.), które pozwalałoby na kontrolę zasadności, legalności i prawidłowości tej czynności. W razie uznania bezprawności ujęcia może złożyć zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, m.in. z art. 189 k.k.

Rzecznik wskazał na konieczność zestawienia powyższych założeń z warunkami stosowania ujęcia obywatelskiego jako środka przymusu na gruncie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Zgodnie z art. 27 w.r.n. „w sprawach nieletnich przepisy Kodeksu postępowania cywilnego właściwe dla spraw opiekuńczych stosuje się odpowiednio, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej”, co oznacza, że postępowanie oparte jest na procedurze mieszanej, tj. na przepisach ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz przepisach Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących trybu nieprocesowego, właściwego dla spraw opiekuńczych, które stosuje się odpowiednio. Ustawa regulująca postępowanie z udziałem nieletnich nie reguluje odrębnie instytucji ujęcia obywatelskiego, jak również nie zawiera odesłania do odpowiedniego stosowania tej instytucji opisanej w art. 243 k.p.k., inaczej niż ma to miejsce na gruncie procedury w sprawach o wykroczenia, stosownie do brzmienia art. 45 § 2 k.p.s.w.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że brak jest natomiast jakiegokolwiek normy odsyłającej do regulacji procedury karnej, tj. art. 243 k.p.k. czy osobnego uregulowania dopuszczalności ujęcia i określenia jego warunków. Oprócz tego wskazał, że nie ma również przepisów, które precyzowałyby szczególne obowiązki funkcjonariuszy Policji w momencie przejęcia nieletniej osoby, uprzednio ujętej przez obywatela. Zdaniem RPO nie usprawiedliwia to braku takich wytycznych (art. 72 ust. 1 Konstytucji RP). Stosownie do cytowanego przepisu, każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, zaś minimalnym tego gwarantem jest precyzyjne zakreślenie granic i warunków ingerencji w wolność i nietykalność osobistą innych obywateli.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał na konieczność doprecyzowania warunków stosowania ujęcia obywatelskiego wobec nieletniego na gruncie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, poprzez wyraźne zakreślenie takiej dopuszczalności i warunków tej ingerencji. Jednocześnie zwrócił

się do Ministra Sprawiedliwości o dokonanie analizy wskazanych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania stosownych działań legislacyjnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 20 maja 2026 r. podzielił stanowisko Rzecznika wskazujące na konieczność doprecyzowania zasad stosowania tzw. ujęcia obywatelskiego wobec nieletnich oraz ewentualnego uzupełnienia regulacji ustawowej w tym zakresie. Tym samym przychylił się do opinii, że zagadnienia związane z ingerencją w wolność osobistą zwłaszcza wobec osób nieletnich wymagają szczególnej staranności legislacyjnej oraz zapewnienia odpowiedniego poziomu gwarancji prawnych. Jednocześnie poinformował, iż przedstawione w piśmie uwagi i spostrzeżenia zostaną przekazane zespołowi prowadzącemu prace nad nowelizacją ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Podsekretarz Stanu zapewnił, że podnoszone przez Rzecznika kwestie pozostaną przedmiotem dalszej analizy, w szczególności w kontekście potrzeby zapewnienia spójności i kompletności regulacji dotyczących środków ingerujących w wolność osobistą nieletnich.

Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7060.241.2026 z 29 kwietnia 2026 r.) w sprawie nowych zasad przyznawania świadczeń w przypadku zbiegu prawa do emerytury lub renty z prawem do renty rodzinnej po zmarłym małżonku.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi dotyczące nowych zasad wypłaty świadczeń w przypadku zbiegu świadczeń emerytalno-rentowych w ramach tzw. renty wdowiej. W opinii RPO jest to zagadnienie wymagające pogłębionej analizy oraz rozważenia podjęcia stosownych działań w szczególności w zakresie wliczania dodatku pielęgnacyjnego, jako świadczenia adresowanego do osób z niepełnosprawnościami, do limitu trzykrotności kwoty najniższej emerytury (art. 85 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) oraz braku wyłączenia tzw. renty wdowiej na gruncie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

Nowe przepisy weszły w życie z dniem 1 stycznia 2025 r. i zostały wprowadzone na mocy ustawy z 26 lipca 2024 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw. Celem przyjętej nowelizacji było w szczególności ograniczenie negatywnych skutków ekonomicznych, jakie dla emerytów i rencistów powoduje śmierć współmałżonka, a tym samym zwiększenie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych oraz przeciwdziałanie pogorszeniu ich sytuacji bytowej. Wprowadzone rozwiązania prawne miały pozwolić na częściowe uwzględnienie istniejącej pomiędzy małżonkami szczególnej relacji ekonomicznej oraz złagodzenie skutków jej ustania wskutek śmierci jednego z małżonków.

Rzecznik wskazał, że zgodnie z art. 95a ust. 1 ustawy emerytalnej, osobie uprawnionej do renty rodzinnej, emerytury, emerytury rolniczej, emerytury z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin, emerytury wojskowej, emerytury policyjnej, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, emerytury pomostowej, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, renty rolniczej szkoleniowej, renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin, wojskowej renty inwalidzkiej albo policyjnej renty inwalidzkiej wypłaca się, zależnie od jej wyboru: przysługującą rentę rodzinną oraz 15 % emerytury (...) albo przysługującą emeryturę (...) oraz 15 % renty rodzinnej.

Zgodnie z art. 95a ust. 2 ustawy emerytalnej, osoba uprawniona ma prawo do wypłaty świadczeń w przypadku: osiągnięcia wieku emerytalnego określonego w art. 24 ust. 1; pozostawania we wspólności małżeńskiej do dnia śmierci małżonka; nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego określonego w art. 24 ust. 1. Wypłata świadczeń na zasadach określonych w ust. 1 ustaje z dniem poprzedzającym dzień zawarcia nowego związku małżeńskiego przez osobę uprawnioną (art. 95a ust. 3). Wysokość sumy świadczeń, o których mowa w ust. 1, nie może przekroczyć trzykrotności kwoty najniższej emerytury (art. 95a ust. 4). W przypadku przekroczenia wskazanego progu świadczenia ulegają odpowiedniemu pomniejszeniu do wysokości odpowiadającej temu limitowi.

Dodatek pielęgnacyjny, o którym mowa w art. 75 ustawy emerytalnej, przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty, jeżeli została ona uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo ukończyła 75 lat. Wysokość dodatku pielęgnacyjnego wynosi obecnie (od 1 marca 2026 r.) – 366,68 zł miesięcznie, przy czym kwota ta podlega podwyższeniu z zastosowaniem wskaźnika waloryzacji emerytur i rent od miesiąca, w którym przeprowadzana jest waloryzacja. Z kolei świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, uregulowane w ustawie z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, przysługuje osobom, które ukończyły 18 lat i których niezdolność do samodzielnej egzystencji została stwierdzona orzeczeniem o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji albo orzeczeniem o niezdolności do samodzielnej egzystencji bądź orzeczeniem o całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym i niezdolności do samodzielnej egzystencji lub orzeczeniem o całkowitej niezdolności do służby i niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że spełnienie ustawowych przesłanek nabycia prawa do tzw. renty wdowiej nie jest tożsame z możliwością jej faktycznego pobierania w pełnym zakresie. Przekroczenie ustawowo określonego limitu łącznej kwoty świadczeń, w szczególności w związku z

pobieraniem świadczeń dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami, może bowiem skutkować zarówno odmową ustalenia prawa do tego świadczenia, jak i odpowiednim obniżeniem wysokości świadczeń przysługujących w zbiegu. Jednocześnie przyznanie tzw. renty wdowiej może skutkować odmową, obniżeniem bądź całkowitym wstrzymaniem wypłaty świadczenia uzupełniającego z tytułu niezdolności do samodzielnej egzystencji. Z napływających do RPO skarg wynika, że obowiązujące regulacje prowadzą w praktyce do sytuacji, w której osoby znajdujące się w szczególnie trudnym położeniu życiowym i niezdolne do samodzielnej egzystencji oraz dotknięte utratą współmałżonka, nie uzyskują realnego wsparcia finansowego. W konsekwencji przyznanie tzw. renty wdowiej prowadzi w wielu przypadkach do sytuacji, w której świadczenie uzupełniające traci swój realny wymiar ekonomiczny, stając się świadczeniem nieprzekładającym się na faktyczną poprawę sytuacji materialnej osób uprawnionych. Zdaniem Rzecznika istnieje uzasadniona potrzeba przeprowadzenia pogłębionej analizy prawnej oraz rozważenia podjęcia stosownych działań legislacyjnych, mających na celu skuteczną ochronę praw osób z niepełnosprawnościami.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiocie zarzutów wskazanych w skargach.

Ministra Sprawiedliwości (IV.512.208.2021 z 30 kwietnia 2026 r.) w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej i zmiany treści ustawy o komornikach sądowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne pisma od wnioskodawców, w których podnoszony jest temat szczegółowej weryfikacji ich spraw, analizy czynności podjętych przez komorników sądowych w ramach postępowań egzekucyjnych oraz możliwości zainicjowania przez RPO odpowiednich działań w przypadku stwierdzenia naruszenia praw uczestników tych postępowań.

W przypadku konieczności zbadania danej sprawy Rzecznik zwraca się do komorników sądowych z prośbą o udostępnienie do wglądu akt postępowania egzekucyjnego lub wnosi o udzielenie informacji w danej sprawie w oparciu o art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO. Pomimo, że przepis ten nie wymienia wprost komornika sądowego, nie ulega żadnej wątpliwości, iż postępowanie egzekucyjne jest jednym ze stadiów postępowania sądowego, zatem także sprawa egzekucyjna jest „sprawą prowadzoną przez sądy”. Powyższe stanowisko koresponduje ponadto z treścią art. 80 Konstytucji RP, który czyni wniosek kierowany do Rzecznika konstytucyjnym środkiem ochrony przed naruszeniami prawa ze strony organów władzy publicznej. RPO wskazał również na art. 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego zawierający normę generalną, odnoszącą się do tego, że akta prowadzone w postępowaniu egzekucyjnym mają przymiot akt w postępowaniu sądowym.

Zdaniem Rzecznika wydaje się oczywiste, że przepisy art. 1 k.p.c. i art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy RPO stanowią samoistną i wystarczającą podstawę do udostępniania przez komornika sądowego akt egzekucyjnych do wglądu oraz udzielania wnioskowanych informacji dotyczących postępowania cywilnego w stadium egzekucyjnym. W ostatnim czasie obserwuje się jednak znaczący wzrost liczby odmów ze strony komorników sądowych, jako podstawę odmowy wskazują oni art. 27 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych. W swoich pismach podkreślają, że warunkiem udostępnienia akt czy udzielenia informacji Rzecznikowi jest zwolnienie ich z obowiązku zachowania tajemnicy przez Prezesa Sądu Rejonowego, przy którym działają. Stanowisko komorników ma bezpośredni wpływ na wydłużenie czasu uzyskiwania wnioskowanych informacji, co niejednokrotnie skutkuje powstaniem nieodwracalnych skutków prawnych.

W przypadku odmowy udzielenia informacji lub wypożyczenia akt komorniczych, Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał się do Prezesa Sądu Rejonowego, przy którym działa dany komornik sądowy, z prośbą o wydanie komornikowi odpowiedniego polecenia w przedmiotowym zakresie. W większości przypadków po takiej interwencji komornicy sądowi udzielali żądanych przez Rzecznika informacji dotyczących prowadzonych przez nich postępowań egzekucyjnych oraz udostępniali akta. Coraz częściej pojawiają się jednak sprawy, w których Prezes Sądu Rejonowego, powołując się na zakres czynności obejmujący nadzór judykacyjny na podstawie art. 166 u.k.s. oraz nadzór administracyjny nad komornikami sądowymi określony w art. 167-168 u.k.s., odmawia wydania polecenia z uwagi na brak odpowiednich kompetencji oraz brak podstawy prawnej do zobowiązania komornika sądowego w przedmiotowym zakresie.

W dniu 13 listopada 2025 r. Krajowa Rada Komornicza wydała opinię, w której podkreślono, że nieudzielenie przez komornika sądowego akt sprawy egzekucyjnej stanowi realizację ustawowego obowiązku komornika sądowego do zachowania tajemnicy zawodowej. Dodatkowo wskazano, że komornik sądowy nie może „ponosić negatywnych konsekwencji prawnych za sytuację, w której ustawodawca nie przewidział trybu udostępniania akt postępowania egzekucyjnego Rzecznikowi. Od czasu wydania ww. opinii coraz więcej wystąpień RPO o udostępnienie informacji spotyka się z odmową ze strony komorników sądowych. W związku z tym Rzecznik nie jest w stanie w pełnym zakresie i we właściwym czasie realizować swoich ustawowych kompetencji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej i takiego ukształtowania treści art. 27 ustawy o komornikach sądowych, aby obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej przez komornika nie dotyczył RPO oraz wystosował prośbę o poinformowanie o stanowisku zajęтым w przedmiotowej sprawie.

Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7064.12.2026 z 6 maja 2026 r.) w sprawie ograniczeń w dostępie do wsparcia w postaci dodatku dopełniającego.

Z dniem 1 stycznia 2025 r. weszła w życie ustawa z dnia 27 września 2024 r. o zmianie ustawy o rencie socjalnej oraz niektórych innych ustaw wprowadzająca do porządku prawnego nowe świadczenie, tj. dodatek do renty socjalnej. Celem tego świadczenia jest udzielenie dodatkowego wsparcia finansowego osobom z niepełnosprawnością uprawnionym do renty socjalnej, będącym całkowicie niezdolnymi do pracy oraz do samodzielnej egzystencji. Zasady, tryb przyznawania i wypłaty renty socjalnej oraz dodatku dopełniającego określa ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, a realizacja świadczenia przez ZUS rozpoczęła się w maju 2025 r.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są skargi dotyczące sposobu ukształtowania tej formy pomocy, zasadnicze wątpliwości odnoszą się do ograniczonego kręgu podmiotów objętych wsparciem w postaci dodatku dopełniającego. Przyjęta regulacja nie obejmuje swym zakresem podmiotowym wszystkich grup osób z niepełnosprawnością spełniających warunek całkowitej niezdolności do pracy oraz do samodzielnej egzystencji, uprawnionych do świadczeń rentowych z tytułu niezdolności do pracy z systemu zabezpieczenia społecznego i systemu zaopatrzeniowego służb. Z dodatku dopełniającego mogą jedynie skorzystać osoby uprawnione do renty socjalnej, czyli świadczenia, którego celem jest kompensowanie braku możliwości nabycia przez daną osobę uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego lub zaopatrzenia służb.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich powstaje uzasadniona wątpliwość konstytucyjna, czy kształt wprowadzonego rozwiązania niesie ze sobą istotne ryzyko naruszenia konstytucyjnej zasady równego traktowania oraz sprawiedliwości społecznej. Otrzymywanie bowiem dodatku dopełniającego skutkuje tym, że łącznie uzyskiwane przez uprawnionego rencistę socjalnego świadczenia mogą przewyższać znacznie wysokość renty z tytułu niezdolności do pracy. W konsekwencji osoby, które stały się osobami niezdolnymi do pracy i samodzielnej egzystencji w późniejszym wieku, mimo opłacania składek emerytalno-rentowych będą w gorszej sytuacji niż osoby, które są osobami z niepełnosprawnościami od dzieciństwa.

Podobne wątpliwości na etapie prac legislacyjnych nad ustawą o zmianie ustawy o rencie socjalnej oraz niektórych innych ustaw zgłaszało Biuro Legislacyjne Kancelarii Senatu, które w opinii z dnia 7 października 2024 r. odniosło się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, wskazując że zwraca on uwagę, iż wprawdzie nie jest możliwe zagwarantowanie absolutnej równości w ramach systemu emerytalno-rentowego, jednak system ten powinien opierać się na zasadach powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości. Ustawodawca dysponuje znaczną swobodą

wprowadzania korzystniejszych uprawnień dla pewnych grup, swoboda ta nie jest jednak nieograniczona. W świetle wypowiedzi TK od zasady równości można odstąpić, jeżeli wprowadzone zróżnicowanie: jest racjonalnie uzasadnione z uwagi na cel i treść wprowadzających je przepisów; jest proporcjonalne, tj. waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie podmiotów podobnych pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku różnego traktowania podmiotów podobnych; ma podstawę w wartościach, zasadach lub normach konstytucyjnych, uzasadniających odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie.

Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Cyfryzacji (VII.520.17.2025 z 6 maja 2026 r.) w sprawie barier przy realizacji uprawnienia wglądu do dokumentów znajdujących się w zasobach Instytutu Pamięi Narodowej.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga na ograniczenie dostępu do dokumentów wynikające z art. 35a ust. 1 ustawy o IPN, który stanowi, że wnioski w tego typu sprawach składa się wyłącznie osobiście lub za pośrednictwem operatora pocztowego, pod warunkiem jednak poświadczenia podpisu przez notariusza. RPO zwrócił uwagę, że przepis ten wszedł w życie w 2007 roku i od tamtej pory nie był nowelizowany. Tym samym nie został on dostosowany do realiów postępu technologicznego w działaniu organów władzy i respektowanych przez polskie prawo nowoczesnych rozwiązań cyfrowych (takich jak np. e-PUAP czy system e-doręczeń).

Z odpowiedzi udzielonej Rzecznikowi przez Dyrektora Archiwum IPN wynika, że biorąc pod uwagę aktualnie dostępne narzędzia cyfrowe pozwalające na weryfikację tożsamości wnioskodawcy, w szczególności publiczną usługę rejestrowanego doręczenia elektronicznego, IPN stoi na stanowisku, że przepis art. 35a ust. 1 ustawy powinien zostać znówelizowany w taki sposób, aby uwzględniał możliwość złożenia wniosków, o których mowa w art. 30 ust. 1, art. 34 ust. 1 i 5 ustawy o IPN, przy pomocy tej usługi. RPO zgadza się z tym stanowiskiem. Zawężenie możliwości złożenia wniosków tylko do stawiennictwa osobistego lub konieczności skorzystania z profesjonalnych usług notariusza można postrzegać jako ograniczenie dostępu obywatela do urzędowych dokumentów i zbiorów danych (art. 51 ust. 3 Konstytucji RP) oraz naruszenie zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP).

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Cyfryzacji z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia inicjatywy ustawodawczej we wskazanym zakresie oraz poinformowanie o zajęтым stanowisku w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z dnia 28 czerwca 2026 r. poinformował, że Minister Cyfryzacji podziela stanowisko Rzecznika i

Instytutu Pamięci Narodowej, zgodnie z którym obowiązujące brzmienie art. 35a ust. 1 ustawy o IPN nie uwzględnia aktualnych standardów cyfryzacji administracji publicznej i dostępnych narzędzi, które umożliwiają skuteczne i bezpieczne potwierdzanie tożsamości wnioskodawców. Jednocześnie wskazał, iż resort popiera kierunek zmian i deklaruje gotowość do udziału w pracach legislacyjnych oraz wsparcia merytorycznego przy opracowywaniu rozwiązań zapewniających bezpieczeństwo i interoperacyjność systemów cyfrowych.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7022.20.2016 z 12 maja 2026 r.) w sprawie niewykonywania przez zobowiązanych obowiązku alimentacyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich od lat podejmuje działania skoncentrowane wokół problematyki alimentów, w szczególności skuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych oraz potrzeby wypracowania bardziej jednolitych standardów przy ustalaniu ich wysokości. Wielokrotnie zwracał się do Ministra Sprawiedliwości w sprawach związanych zarówno z realizacją obowiązku alimentacyjnego, jak i wprowadzeniem tzw. tablic (tabel) alimentacyjnych jako narzędzia zwiększającego przewidywalność orzeczeń sądowych oraz ograniczającego liczbę sporów pomiędzy stronami postępowań rodzinnych.

Elementem rozwiązania przynajmniej części problemów miało być wprowadzenie tzw. alimentów „natychmiastowych”. Ministerstwo zaprezentowało projekt zmian w marcu 2018 r. Chodziło o orzekanie o tzw. alimentach natychmiastowych w trybie uproszczonym (nawet w kilka dni – obecnie sprawy takie trwają miesiącami). Niestety, wskutek dyskontynuacji prac parlamentu projekt ten nie stał się obowiązującym prawem. W lipcu 2025 r. Ministerstwo Sprawiedliwości opublikowało tablice alimentacyjne, tj. zestaw orientacyjnych kwot świadczeń alimentacyjnych zależnych od dochodu rodzica zobowiązanego do alimentów, wieku dziecka czy liczby dzieci na utrzymaniu osoby zobowiązanej, które miały stanowić wytyczne dla sędziów przy ustalaniu kwoty alimentów na rzecz małoletnich dzieci. Kształt zaproponowanych rozwiązań nie spotkał się jednak z życzliwym przyjęciem przez opinię publiczną, a Ministerstwo zapowiedziało konieczność ich ponownej konsultacji. Po usunięciu 25 lipca 2025 r. informacji o wprowadzeniu tablic ze stron Ministerstwa Sprawiedliwości, w przestrzeni publicznej pojawiły się sygnały wskazujące na kontynuowanie przez resort analiz i konsultacji w tym zakresie.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z pytaniem, czy obecnie prowadzone są prace nad ponownym wprowadzeniem tablic alimentacyjnych lub podejmowane są działania alternatywne, które przyczynią się do poprawy zabezpieczenia środków utrzymania małoletnich dzieci i zwiększenia przewidywalności rozstrzygnięć w sprawach alimentacyjnych. Jednocześnie poprosił o wskazanie aktualnego stanu tych prac oraz przewidywanego harmonogramu dalszych działań.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 3 czerwca 2026 r. poinformował, że resort nie prowadzi obecnie prac nad ponownym

wprowadzeniem tablic alimentacyjnych. Zamiast tego przygotowano projekt wprowadzający alimenty natychmiastowe, których wysokość będzie zależna wyłącznie od liczby wspólnych dzieci oraz wysokości minimalnego wynagrodzenia. Świadczenia mają być przyznawane w uproszczonym, elektronicznym postępowaniu, a alimentacyjny nakaz zapłaty będzie wydawany w ciągu 7 dni od złożenia pozwu. Rozwiązanie ma zapewnić szybsze uzyskanie alimentów, przewidywalność ich wysokości oraz automatyczną waloryzację wraz ze wzrostem płacy minimalnej. Projekt znajduje się obecnie na etapie prac wewnątrzresortowych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (ZPM.542.35.2026 z 12 maja 2026 r.) dotyczące postępowania wyjaśniającego w sprawie deportacji obywateli Afganistanu przeprowadzonej 10 kwietnia 2026 r.

W dniu 3 kwietnia 2026 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Komendanta Głównego Straży Granicznej z prośbą o informację na temat planowanej operacji powrotowej. Chodziło o ustalenie wielu szczegółów dotyczących wydalenia z Polski obywateli Afganistanu – w tym m.in. terminu, miejsca wylotu i listy osób objętych deportacją.

Z odpowiedzi nadesłanej do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynikało, że zaplanowano deportację 9 osób, wskazano również datę oraz poinformowanie o tym fakcie pozarządowe organizacje monitorujące. Jednak RPO nie uzyskał informacji dotyczących listy osób, miejsca realizacji operacji oraz potwierdzenia, czy i kiedy pełnomocnicy cudzoziemców zostali poinformowani o planowanej deportacji ich mocodawców, jak również czy którakolwiek z organizacji pozarządowych zgłosiła swój udział w tej operacji. Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się ponownie do Zastępcy Komendanta Głównego Straży Granicznej, pismem z dnia 9 kwietnia 2026 r. zawniósł ponownie o przedstawienie pełnych informacji. Dopiero 10 kwietnia 2026 r. o godz. 16:16 otrzymał częściowe uzupełnienie, wskazujące miejsce operacji, udział organizacji pozarządowej oraz listę 3 osób objętych deportacją, co oznacza, że informacje te zostały przekazane już po jej przeprowadzeniu.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich taki sposób komunikowania się centralnego organu administracji rządowej budzi poważne zastrzeżenia i nie może pozostać bez komentarza. Dotychczasowy przebieg korespondencji wskazuje na powtarzające się uchybienia polegające na opieszałym i nieterminowym udzielaniu odpowiedzi, konieczności kierowania ponagleń oraz nieprzekazywaniu wszystkich wnioskowanych informacji, w tym danych o kluczowym znaczeniu dla prowadzonego postępowania. Szczególnie niepokojący jest fakt, że istotna część informacji została przekazana dopiero po przeprowadzeniu deportacji, co prowadzi do faktycznego podważenia konstytucyjnej funkcji Rzecznika Praw Obywatelskich. Według Rzecznika takie działania należy ocenić jako naruszenie obowiązków wynikających z art. 17 ust. 1

ustawy o RPO, który jednoznacznie nakłada na organy władzy publicznej obowiązek współdziałania oraz udzielania niezbędnej pomocy.

Rzecznik zwrócił też uwagę na kwestie przestrzegania prawa międzynarodowego. Zgodnie z uzyskanymi przez RPO informacjami, rozbieżność pomiędzy liczbą 9 obywateli Afganistanu planowanych do objęcia operacją powrotową a liczbą 3 osób faktycznie deportowanych, wynikała z zastosowania przez Europejski Trybunał Praw Człowieka środków tymczasowych (interim measures) na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału. Ustalenia poczynione przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich wskazują, że Straż Graniczna posiadała wiedzę o wydaniu środków tymczasowych co najmniej wobec 2 z 3 cudzoziemców, którzy ostatecznie zostali deportowani, a więc nie tylko wobec 6 cudzoziemców pozostałych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. RPO podkreślił, że informacja o zastosowaniu środków tymczasowych została skutecznie i terminowo doręczona właściwemu organowi na co najmniej 1,5 godziny przed rozpoczęciem czynności deportacyjnych. W tych okolicznościach ich nieuwzględnienie należy ocenić jako poważne uchybienie, które wymaga szczegółowego wyjaśnienia.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o dokonanie oceny sposobu komunikowania się Komendanta Głównego Straży Granicznej, w szczególności pod kątem prawidłowości i terminowości realizacji obowiązków ustawowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 3 czerwca 2026 r. wyraził stanowisko, iż współpraca z Rzecznikiem Praw Obywatelskich jest traktowana priorytetowo, jednocześnie przyznając, że sposób komunikacji oraz terminowość części działań mogły budzić zastrzeżenia. Wskazał, że deportacja obywateli Afganistanu została rozpoczęta przed otrzymaniem informacji o zastosowaniu przez Europejski Trybunał Praw Człowieka środków tymczasowych, a w momencie podejmowania czynności nie istniały przeszkody prawne do wykonania decyzji powrotowych. Zaznaczył również, że przymusowe powroty realizowane są wyłącznie wobec osób posiadających ostateczne i wykonalne decyzje administracyjne, po indywidualnej analizie ich sytuacji. Jednocześnie poinformował o wznowieniu od czerwca 2025 r. powrotów m.in. do Afganistanu oraz o bieżącej weryfikacji procedur w związku ze zmieniającą się sytuacją międzynarodową.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (KMPT.571.6.2025 z 15 maja 2026 r.) w sprawie podjęcia działań przygotowujących jednostki penitencjarne do wysokich temperatur w okresie letnim.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich jest funkcjonowanie zakładów karnych i aresztów śledczych w dobie zmian klimatycznych. Problem związany z wysokimi temperaturami i związanym z tym ryzykiem naruszenia zakazu tortur oraz innego niehumanitarnego i poniżającego

traktowania albo karania był już sygnalizowany przez RPO w wystąpieniu skierowanym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej 16 maja 2025 r.

Rzecznik zwrócił uwagę, że zagadnienie to nadal zachowuje aktualność, gdyż osoby osadzone w jednostkach penitencjarnych mają ograniczoną możliwość uniknięcia ekstremalnych warunków pogodowych. Ze względu na pozbawienie ich wolności są zależni w dużej mierze od rozwiązań przyjętych przez Służbę Więzienną. RPO podkreślił, iż Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (KMPT) w raportach z wizytacji zakładów karnych i aresztów śledczych niejednokrotnie sygnalizował kwestie związane z wysokimi temperaturami panującymi w jednostkach penitencjarnych i ich wpływie na dobrostan osadzonych oraz funkcjonariuszy, co wskazuje na potrzebę stałego monitorowania sytuacji i podejmowania efektywnych działań zapobiegającym skutkom upałów.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z prośbą o poinformowanie o planowanych działaniach przygotowujących jednostki penitencjarne do wysokich temperatur w okresie letnim oraz o rozwiązaniach już wdrożonych w tym obszarze. Jednocześnie poprosił o umożliwienie osadzonym posiadania sprzętu służącego do chłodzenia powietrza, zwolnień z obowiązku ponoszenia opłat za energię elektryczną w okresie letnim oraz demontażu przesłon okiennych w jednostkach, w których jest to możliwe ze względów ochronnych.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej pismem z dnia 22 maja 2026 r. poinformował, że zapewnienie odpowiednich warunków bytowych osobom pozbawionym wolności, w tym w szczególności w zakresie dostępu do świeżego powietrza i właściwej wentylacji, jest przedmiotem regularnie organizowanych odpraw służbowych z kierownikami jednostek organizacyjnych, ale usunięcie przedmiotowych przesłon w otworach okiennych mogłoby negatywnie wpłynąć na poziom bezpieczeństwa w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Zgodnie z przytoczonym art. 110a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, po wyrażeniu zgody przez dyrektora zakładu karnego, osadzeni mogą posiadać w celi mieszkalnej wentylatory lub inne urządzenia służące do chłodzenia powietrza. W szczególnie uzasadnionych przypadkach – zwłaszcza gdy skazany nie posiada środków finansowych i wykonuje nieodpłatne zatrudnienie w zakładzie karnym – dyrektor może zwolnić go z uiszczania opłaty za użytkowanie sprzętu elektronicznego. Zatem podejmowane przez Służbę Więzienną działania ukierunkowane są na zapewnienie możliwie najlepszych warunków bytowych osobom pozbawionym wolności.

Ministra Zdrowia (V.7010.60.2025 z 18 maja 2026 r.) w sprawie systemu opieki geriatrycznej.

Osoby starsze stanowią grupę szczególnie wrażliwą. Rzecznik Praw Obywatelskich od lat podejmuje liczne inicjatywy na rzecz osób starszych – są to działania zarówno w zakresie dostępu do świadczeń zdrowotnych, jak i

odpowiedniego kształtowania polityk publicznych, które uwzględniałyby ich potrzeby.

Rzecznik zwrócił uwagę, że proces starzenia się społeczeństwa, a także rosnąca częstość występowania chorób przewlekłych, prowadzą do zwiększonego zapotrzebowania na opiekę długoterminową. Choć liczba ośrodków świadczących taką opiekę wzrosła w latach 2021-2024 o około 6%, ich dostępność nadal jest niewystarczająca i silnie zróżnicowana regionalnie. Różnice widoczne są również w liczbie łóżek przypadających na mieszkańców.

W opinii RPO dostępność infrastruktury geriatrycznej, zarówno ambulatoryjnej, jak i szpitalnej, wciąż pozostaje ograniczona. Poradnie najczęściej zlokalizowane są w większych miastach, choć nie jest to regułą, a w niektórych województwach brakuje ich nawet w stolicach regionów. W 2024 roku w Polsce funkcjonowało 61 oddziałów geriatrycznych, przy czym ich rozmieszczenie było bardzo nierównomierne. W niektórych regionach obserwuje się także spadki liczby oddziałów, co dodatkowo pogłębia istniejące dysproporcje.

W obszarze opieki długoterminowej funkcjonują zarówno zakłady opiekuńczo-lecznicze, jak i pielęgnacyjno-opiekuńcze oraz domy pomocy społecznej, przy czym szczególną rolę odgrywają pierwsze z wymienionych. Mimo rozwoju infrastruktury nadal widoczne są ograniczenia w dostępności świadczeń, co znajduje odzwierciedlenie w czasie oczekiwania. W trybie pilnym na świadczenia geriatryczne pacjenci czekają przeciętnie ponad dwa miesiące, a w przypadku opieki długoterminowej – znacznie dłużej: 109 i 84 dni. Dodatkowo występują znaczne różnice regionalne – w niektórych województwach dostęp do świadczeń jest niemal natychmiastowy, podczas gdy w innych czas oczekiwania znaczący. Zdaniem Rzecznika całość opisywanych zjawisk wskazuje na to, że mimo widocznego rozwoju systemu opieki geriatrycznej w Polsce, jego skala i organizacja nadal nie nadążają za dynamicznie rosnącymi potrzebami demograficznymi.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o przedstawienie stanowiska w podnoszonej sprawie. Jednocześnie wyraził wdzięczność za wskazanie, jakie działania są podejmowane lub planowane przez Ministerstwo Zdrowia w odpowiedzi na przedstawione wyzwania w obszarze opieki geriatrycznej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z dnia 26 czerwca 2026 r. wskazał, że MZ opracowało szereg analiz i interaktywnych narzędzi umożliwiających rozpoznawanie problemów związanych ze strukturą personelu medycznego w Polsce, w tym ocenę podaży kadr w podziale terytorialnym, z uwzględnieniem struktury wiekowej i zastępowalności pokoleniowej. Opieka nad osobami starszymi ma charakter interdyscyplinarny i jest realizowana nie tylko przez lekarzy geriatrów, ale też przez lekarzy innych specjalności. Jednocześnie poinformował, że w odpowiedzi na wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa realizowane są m.in. programy: „Moje Zdrowie – bilans zdrowia

osoby dorosłej”, „Zdrowe serce – Zdrowy mózg”, „Krajowy Program Działań wobec Chorób O tępiennych, polityka publiczna do roku 2030”, „Narodowy Program Chorób Układu Krążenia na lata 2022–2032”, program bezpłatnych leków 65+, „Wzrost współczynnika aktywności zawodowej określonych grup poprzez rozwój opieki długoterminowej w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)” czy „Dostępność Plus dla AOS”.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.510.487.2026 z 18 maja 2026 r.) w sprawie stosowania środków przymusu szczególnie ingerujących w prawa i wolności obywatelskie.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają kwestie stosowania środków przymusu, związane z tymczasowym aresztowaniem w postępowaniu w przedmiocie wykonania europejskiego nakazu aresztowania, zwłaszcza w aspekcie możliwości przekraczania określonych w art. 607k § 3 k.p.k. terminów maksymalnych detencji osoby ściganej nakazem.

Rzecznik zwrócił uwagę, że nieprecyzyjne przepisy pozwalają na rozwój praktyki, w ramach której kontynuuje się tymczasowe aresztowanie wobec osoby ściganej na okres ponadustawowych 100 dni i to pomimo tego, że przepisy nie pozwalają na przekroczenie terminów maksymalnych, określonych w postępowaniu w przedmiocie wykonania ENA. Zdaniem RPO nie są to odosobnione przypadki, o czym świadczą skargi osób ściganych na podstawie nakazu europejskiego napływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Biorąc pod uwagę, że niedopuszczalne jest zastosowanie zasady supremacji prawa unijnego i bezpośredniego stosowania przepisów decyzji ramowej Rady UE z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi, dostosowanie procedury w przedmiocie wykonania ENA do poziomu zgodności z prawami jednostki ściganej i aresztowanej w tym postępowaniu, nie może się odbyć inaczej niż w drodze zmian dokonanych przez ustawodawcę krajowego.

W ślad za art. 12 decyzji ramowej nr 2002/584/WSiSW Rzecznik wskazał, że obowiązek stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu w przedmiocie wykonania ENA spoczywa na wykonującym nakaz organie sądowym, który podejmuje decyzję, czy osoba ta powinna zostać pozbawiona wolności zgodnie z prawem państwa członkowskiego wykonującego nakaz. Co więcej, może być ona zwolniona tymczasowo w dowolnym terminie zgodnie z prawem krajowym państwa wykonania (warunkiem jest podjęcie przez właściwy organ tego państwa wszelkich środków, jakie uważa za niezbędne, aby zapobiec ucieczce tej osoby). Tym samym, ustawodawca europejski oczekuje, że cel w postaci przekazania osoby ściganej zostanie osiągnięty, jeżeli tylko organ sądowy państwa wykonania nakazu przy pomocy innych środków zapobiegnie ucieczce tej osoby i tym samym zapewni jej przekazanie. Zatem stosowanie tymczasowego aresztowania nie jest obligatoryjne i pozostaje w dyspozycji wykonującego nakaz organu sądowego.

Idąc dalej, jeśli decyzja o detencji osoby ściganej zostanie podjęta, to podobnie jak w treści art. 251 § 2 k.p.k., sąd w postanowieniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania winien określić czas jego trwania, a ponadto oznaczyć termin, do którego ma ono trwać. Procedura w przedmiocie wykonania ENA przewiduje tu osobną regulację (w myśl art. 607k § 3 k.p.k. w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 18 lit. a ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw), na wniosek prokuratora sąd okręgowy może zastosować tymczasowe aresztowanie, oznaczając jego termin na czas niezbędny do przekazania osoby ściganej. RPO zaznaczył jednak wyraźnie, że do wskazanej nowelizacji z 2009 r. jedynymi terminami, względnie maksymalnymi w postępowaniu w przedmiocie wykonania ENA były art. 607m i art. 607n k.p.k., stanowiące odwzorowanie implementacyjne postanowień decyzji ramowej.

Po wejściu w życie nowelizacji z 2009 r. wraz z nowym, przewidzianym przez polską procedurę karną, łącznym okresem stosowania tymczasowego aresztowania, który na podstawie art. 607k § 3 k.p.k. nie może przekroczyć 100 dni, zmienił się dotychczasowy kierunek orzeczniczy, choć jak się okazuje w sposób niezupełny. Wprowadzenie tej regulacji przez polskiego ustawodawcę odczytuje się w piśmiennictwie przez pryzmat treści zaleceń ze sprawozdania Komisji Europejskiej dotyczącego wdrażania od 2005 r. przepisów decyzji ramowej Rady z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi SEK, w których przebrzmiewał fakt niezadowalającej długości czasu trwania postępowania w przedmiocie wykonania ENA w poszczególnych państwach członkowskich.

Jak wskazał Rzecznik, obecnie samoistną podstawą zastosowania tymczasowego aresztowania jest istnienie wydanego w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej prawomocnego wyroku skazującego lub innej decyzji stanowiącej podstawę pozbawienia wolności osoby ściganej. Wymowa zaś art. 607k § 3 k.p.k. po nowelizacji z 2009 r. jest jednoznaczna i mówi o tym, że łączny czas stosowania tymczasowego aresztowania nie może przekroczyć 100 dni. Rzecznik podkreślił jednak, że bieg terminu na wydanie postanowienia w przedmiocie wykonania europejskiego nakazu aresztowania, jeżeli już się rozpoczął, ulega zawieszeniu *expressis verbis*, w sytuacji gdy odrębne przepisy prawa polskiego stanowią, iż ściganie osoby, wobec której wydano nakaz europejski, jest uzależnione od zezwolenia właściwej władzy – aż do czasu uzyskania zezwolenia (art. 607m § 3 w zw. z art. 607k § 4 k.p.k.). W przypadku stosowania nakazu wobec osób korzystających z immunitetu na podstawie prawa polskiego (państwa wykonania nakazu) istnieje możliwość zawieszenia biegu terminów maksymalnych określonych w art. 607m k.p.k. (poza wypadkiem określonym w art. 607m § 3 k.p.k., treść art. 607k § 3 k.p.k.). Nie zamyka to jednak ścieżki do dalszego prowadzenia postępowania w przedmiocie wykonania

europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez organ sądowy innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej (zapewniające efektywność procedury wykonania ENA i wydania osoby ściganej).

W związku z powyższym Rzecznik zaproponował, aby termin maksymalny 100 dni nadal był aktualny dla postępowań, w których nie podjęto decyzji o odroczeniu przekazania ze względu na prowadzone w kraju postępowanie karne o inny czyn niż wskazany w nakazie europejskim lub gdy osoba ta ma odbyć w kraju za taki czyn karę pozbawienia wolności (art. 607o § 1 k.p.k.). Jeśli natomiast ma miejsce odroczenie przekazania osoby ściganej na podstawie art. 607o § 1 k.p.k., a więc ze względu na okoliczność, że przeciwko niej jest prowadzone w kraju postępowanie karne o inny czyn niż wskazany w nakazie europejskim lub osoba ta ma odbyć w kraju za taki czyn karę pozbawienia wolności, treść art. 607o § 1 k.p.k. powinna przewidywać wprost zastrzeżenie, iż art. 607k § 3 k.p.k. nie ma zastosowania.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy wskazanych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania stosownych działań legislacyjnych. Jednocześnie wyraził wdzięczność za poinformowanie o stanowisku zajętym w tej materii.

Rzecznika Praw Pacjenta (IX.517.1331.2025 z 18 maja 2026 r.) w sprawie stosowania procedury przymusowego karmienia wobec osób przebywających w izolacji penitencjarnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że brak jest podstaw prawnych do stwierdzenia, iż uregulowanie w ustawie z dnia 6 kwietnia 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy pewnych kwestii związanych z zapewnianiem osobom pozbawionym wolności świadczeń medycznych skutkuje niestosowaniem wobec nich reżimu ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Zdaniem RPO żaden ze wskazanych aktów prawnych nie zawiera uregulowania, które wyłączałoby osoby osadzone z zakresu pojęcia „pacjent” lub ograniczałoby definicję „podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych” poza terenem jednostek penitencjarnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie zgodził się ze stwierdzeniem, że przepisy k.k.w., w szczególności art. 115 § 4 oraz art. 118 § 2–3, „tworzą odrębny reżim prawny dotyczący udzielania świadczeń zdrowotnych osobom pozbawionym wolności, wyłączając tym samym możliwość stosowania wprost ogólnych mechanizmów ochrony praw pacjenta w zakresie objętym przepisami prawa karnego wykonawczego”. W myśl art. 115 § 4 k.k.w. świadczenia zdrowotne udzielane są osobom osadzonym przede wszystkim przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności, ustalono więc domyślność podmiotów funkcjonujących w ramach więziennej służby zdrowia. Niemniej już w § 5 wskazanego artykułu prawodawca wyliczył przykładowe sytuacje, w których świadczenie opieki zdrowotnej dla osadzonych odbywa się we współpracy z

podmiotami funkcjonującymi w ramach powszechnego systemu ochrony zdrowia. Z kolei art. 118 § 2-3 k.k.w. dotyczy szczególnej sytuacji wykonania u osadzonego potrzebnego zabiegu wbrew jego woli i określa przesłanki, kiedy może mieć to miejsce, tak więc stanowi wyjątek od przysługującego wszystkim pacjentom prawa do samostanowienia o sobie. Choć przepis ten rzeczywiście ustanawia odrębne przesłanki przymusowego wykonania zabiegu u osoby osadzonej, to nie wprowadza przecież całościowo odrębnego reżimu udzielania świadczeń.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie zaakceptował też przedstawionej argumentacji, w której wskazano, że „osoba pozbawiona wolności ma prawo do składania wniosków, skarg i prośb do organów właściwych w sprawach wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania”. W ocenie RPO nie jest to pełna treść tego przepisu. Ponadto przywoływany przepis ma charakter gwarancyjny i nie powinien być poddawany wykładni zawężającej, w kierunku wykluczenia możliwości zwracania się przez osadzonego do innych organów – zwłaszcza że katalog zawarty we wspomnianym artykule wymienia tylko przykładowe uprawnienia osób osadzonych, na co jednoznacznie wskazuje wyrażenie „w szczególności”.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał również na art. 32 Konstytucji RP, który nakazuje przyznawać jednakowe prawa podmiotom odznaczającym się tą samą cechą istotną lub znajdującym się w podobnej sytuacji. Każdą osobę należy więc traktować jednakowo, dopóki nie wystąpią okoliczności uzasadniające traktowanie odmienne. Co więcej, zdaniem RPO niepodjęcie przez Rzecznika Praw Pacjenta spraw skazanych i tymczasowo aresztowanych, a także, jak wynika z wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wniosków, spraw osób umieszczonych w izbach wytrzeźwień, może mieć charakter dyskryminacyjny.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że w przeszłości podejmował wspólnie z Rzecznikiem Praw Pacjenta inicjatywy na rzecz ochrony praw osób przebywających w jednostkach penitencjarnych – m.in. w okresie od czerwca do sierpnia 2017 r. przeprowadzono czynności sprawdzające w więziennych szpitalach psychiatrycznych. Efektem tych działań było stwierdzenie licznych naruszeń praw pacjenta oraz sformułowanie szeregu zaleceń.

Na kanwie niniejszego wystąpienia, dotyczącego oceny zasadności wdrożenia przymusowego karmienia wobec osoby pozbawionej wolności w trybie art. 118 k.k.w., Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Rzecznika Praw Pacjenta z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestiach medycznych. Jednocześnie wyraził nadzieję, że przedstawione argumenty przekonają Rzecznika Praw Pacjenta do zmiany punktu widzenia i objęcia ochroną praw wszystkich pacjentów pozbawionych wolności, w duchu współdziałania na rzecz ochrony praw jednostki.

Rzecznik Praw Pacjenta pismem z dnia 17 lipca 2026 r. poinformował, że osobom skazanym przysługuje, co do zasady, status pacjenta z ograniczeniami wynikającymi ze specyfiki odbywania kary pozbawienia wolności, do których odnoszą się regulacje prawa powszechnie obowiązującego. W przypadku wniosku w zakresie nieprawidłowego działania jednostek penitencjarnych zgłoszonych przez osoby pozbawione wolności bądź tymczasowo aresztowane, Rzecznik Praw Pacjenta nie jest organem właściwym do ich rozpatrywania. Wobec powyższego takie wnioski powinny być rozpatrywane w trybie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. i przepisów ustawy o Służbie Więziennej.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (ZPM.543.20.2026 z 18 maja 2026 r.) w sprawie przedłużającego się obowiązywania czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na granicy państwowej z Republiką Białorusi.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że w dniu 27 marca 2025 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, wprowadzające ww. ograniczenie na okres 60 dni na granicy państwowej z Republiką Białorusi. Obowiązywanie tego aktu było następnie sześciokrotnie przedłużane o kolejne 60 dni, w wyniku czego wyżej wymienione rozwiązanie obowiązuje już nieprzerwanie od ponad 12 miesięcy.

Rzecznik wskazał, że już w opinii do ustawy z dnia 21 lutego 2025 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podnosił fundamentalne zastrzeżenia co do jego zgodności zarówno z Konstytucją RP, jak i z licznymi wiążącymi Polskę aktami prawa międzynarodowego. O jednej kwestii RPO chciał jednak wspomnieć ponownie. W przytoczonej opinii podkreślił m.in., że upoważnienie dla Rady Ministrów wprowadzone w art. 33a ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie określa maksymalnej liczby przedłużeń obowiązywania „ograniczenia”, których może dokonać Rada Ministrów. W rzeczywistości więc w ustawie nie zostało określone, na jaki maksymalnie okres może zostać ograniczone (w istocie zawieszone) prawo złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Samo wymaganie, by każde takie przedłużenie następowało za zgodą Sejmu, uzupełnia ten mechanizm o element kontroli parlamentarnej, jednak z pewnością nie czyni zadość zasadzie wyłączności ustawy przy ograniczaniu konstytucyjnych wolności i praw.

Zdaniem Rzecznika użycie w art. 33a ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony określenia „czasowe” wydaje się wprost wskazywać na interwencyjny charakter omawianego instrumentu – że jest on przeznaczony do sytuacji skrajnie wyjątkowych i powinien obowiązywać wyłącznie w okresie potrzebnym do ich opanowania. Jeśli jednak taka wyjątkowa sytuacja nie przemija pomimo

stosowanego instrumentu, to musi powstać pytanie, czy jest to środek właściwy dla osiągnięcia założonego celu.

Z informacji przedstawianych w uzasadnieniach wniosków o przedłużenie obowiązywania powyższego rozwiązania w ciągu ostatniego roku wynika, że argumentem dla dalszego utrzymywania ww. przepisów w mocy jest w opinii MSWiA pozostawanie zagrożenia stwarzanego przez instrumentalizację migracji na wysokim poziomie. Rzecznik nie zakwestionował potrzeby zapewniania ochrony bezpieczeństwa państwa, zwłaszcza w obecnej, złożonej sytuacji geopolitycznej. Skoro jednak zastosowano środek tak dalece ograniczający konstytucyjne prawa jednostek, to warto rozważyć, czy nie należałoby zastąpić go innym instrumentem, obojętnym lub przynajmniej mniej dotkliwym z punktu widzenia prawa cudzoziemców do ubiegania się o ochronę międzynarodową na terytorium RP. Zgodnie z wiedzą RPO w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie zostały podjęte żadne kroki w kierunku opracowania i przyjęcia takich regulacji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych uwag.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 16 czerwca 2026 r. poinformował, że MSWiA, we współpracy z właściwymi służbami, prowadzi bieżący monitoring sytuacji na granicy oraz każdorazowo ocenia zasadność utrzymania wprowadzonych środków ograniczających. W ocenie resortu nadal nie ustały jednak w sposób trwały przyczyny wprowadzenia ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Jednocześnie podkreślił, iż w sprawie terytorialnego i czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o ochronę międzynarodową wypowiadają się wojewódzkie sądy administracyjne. Z analizy wyroków wynika, że co do zasady wprowadzone ograniczenie jest zgodne z Konstytucją RP oraz ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami międzynarodowymi.

Ministra Finansów i Gospodarki (V.511.714.2025 z 18 maja 2026 r.) w sprawie podjęcia działań mających na celu zapewnienie ochrony praw podatników tzw. ofiar ulgi meldunkowej po wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Ofiarami tzw. ulgi meldunkowej są osoby, które nabyły nieruchomości w latach 2007-2008, a następnie sprzedały ją przed upływem 5 lat od daty nabycia i nie dopełniły warunku formalnego w postaci złożenia oświadczenia o zameldowaniu w lokalu przez co najmniej 12 miesięcy.

Ministerstwo Finansów i Gospodarki poinformowało, że nie przewiduje wprowadzenia specjalnych rozwiązań dla osób fizycznych, które nie skorzystały z ulgi meldunkowej. Zdaniem Rzecznika taka ocena przedstawionego problemu wzbudza istotne zastrzeżenia z perspektywy organu stojącego na straży konstytucyjnych praw i wolności obywateli. Biorąc pod uwagę wieloletnie działania o charakterze systemowym i podejmowane przez RPO inicjatywy na

rzecz ochrony praw tzw. ofiar ulgi meldunkowej, wskazane jest rozważenie dokonania reasumpcji dotychczasowego stanowiska resortu w tej sprawie.

Rzecznik wskazał na skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 9 lipca 2025 r. (sygn. akt SK 64/20) dla sytuacji podatników i jego znaczenie mimo braku publikacji. Wskazano w nim, że przepisy podatkowe uzależniające skorzystanie ze zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych od złożenia oświadczenia o zameldowaniu są niezgodne z Konstytucją RP. Pozostaje to w zasadzie bez znaczenia dla sytuacji obywateli kierujących skargi do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Po tym, jak obywatele zaczęli powoływać się na wydanie przez Trybunał Konstytucyjny ww. wyroku, ujawnił się systemowy problem dotyczący skutków braku publikacji orzeczenia w Dzienniku Ustaw. Organy podatkowe stoją bowiem na stanowisku, iż wyżej wymieniony wyrok TK nie został opublikowany prawidłowo i w związku z tym konsekwentnie odmawiają wznowienia postępowań. Takie stanowisko jest kwestionowane przez niektóre sądy administracyjne, które wskazują, że brak możliwości uruchomienia przez obywateli procedury wznowieniowej narusza podstawowe standardy konstytucyjne. W ocenie RPO obywatele nie powinni ponosić konsekwencji trwającego kryzysu konstytucyjnego.

Rzecznik wskazał również na dalsze bariery w dochodzeniu praw przez tzw. ofiary ulgi meldunkowej. Są one związane z ograniczoną możliwością weryfikowania w podatkowym postępowaniu wznowieniowym rozstrzygnięć po upływie terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego i dalszą koniecznością inicjowania spraw cywilnych, ograniczeniami czasowymi przy wznowianiu postępowań sądowych, a także z ograniczeniami dopuszczalności wszczęcia postępowania w sprawie zwrotu nadpłaty podatku po upływie terminu przedawnienia oraz z zakresem sentencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 lipca 2025 r.

Rzecznik dokonał analizy skarg wpływających do BRPO, co pozwoliło na wyróżnienie kilku grup podatników w ramach tzw. ofiar ulgi meldunkowej dotkniętych skutkami podatkowymi niekonstytucyjnej regulacji. W pierwszej z nich znalazły się osoby, wobec których organy zakwestionowały skorzystanie z prawa do ulgi meldunkowej i wydały decyzje wymiarowe. Część z tych postępowań zakończyła się na etapie administracyjnym wobec braku skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. W tym przypadku obywatele nawet po potencjalnym skutecznym wznowieniu postępowania podatkowego z uwagi na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 lipca 2025 r. mogą otrzymać decyzje odmawiające uchylecia dotychczasowych rozstrzygnięć właśnie z uwagi na przedawnienie. Dopiero takie decyzje otworzą im drogę do ewentualnego dochodzenia roszczeń odszkodowawczych na podstawie przepisów prawa cywilnego. Rzecznik zwrócił szczególną uwagę na grupę podatników, którzy wykazali i zapłacili nienależny podatek. W ich przypadku nie będzie miała zastosowania procedura wznowienia postępowania

po wyroku Trybunału Konstytucyjnego wobec braku wydania rozstrzygnięć wymiarowych przez organy podatkowe. W związku z tym pojawia się pytanie o to, w jaki sposób podatnicy mogą realnie dochodzić swoich praw, w sytuacji gdy na skutek okoliczności od nich niezależnych TK orzeknie o niekonstytucyjności przepisów podatkowych, ale już po upływie terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Finansów i Gospodarki z prośbą o wnikliwe przeanalizowanie sytuacji tzw. ofiar ulgi meldunkowej pod kątem możliwości podjęcia stosownych działań zapewniających ochronę tej grupy obywateli po wydaniu przez TK orzeczenia z dnia 9 lipca 2025 r., w szczególności o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy na poziomie legislacyjnym w tym obszarze.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów pismem z dnia 16 czerwca 2026 r. poinformował, że nie ma uzasadnienia dla wprowadzenia w Ordynacji podatkowej zmian w zakresie weryfikacji w trybie wznowienia postępowania decyzji ostatecznych po wydaniu orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny, w sytuacji gdy upłynął termin przedawnienia zobowiązania podatkowego oraz wprowadzenia szczególnego reżimu dla nadpłat konstytucyjnych w kontekście instytucji przedawnienia zobowiązania podatkowego. Jednocześnie odniósł się do pytania o możliwość podjęcia inicjatywy na poziomie legislacyjnym adresowanej do osób fizycznych, które nie skorzystały z ulgi meldunkowej, ponieważ nie złożyły oświadczenia o zameldowaniu w zbywanym lokalu. Podsekretarz Stanu oznajmił, że nie przewiduje się wprowadzenia specjalnych rozwiązań dla tej grupy podatników.

Szefa Służby Zagranicznej i Dyrektora Generalnego w Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz Prezesa Rady Ministrów (V.7010.5.2025 z 18 maja 2026 r.) w sprawie dotyczącej dostępu do leczenia osób w kryzysie bezdomności.

Przeciwdziałanie zjawisku bezdomności znajduje się wśród priorytetów Rzecznika Praw Obywatelskich i należy do najważniejszych zadań ciążących na władzy publicznej. Bezdomność jest uznawana za najdotkliwszą formę wykluczenia społecznego. Wiąże się nie tylko z brakiem miejsca zamieszkania, ale prowadzi też do niemożności prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie oraz społecznej stygmatyzacji. Osoby w kryzysie bezdomności zazwyczaj pozbawione są specjalistycznej opieki medycznej.

Rzecznik wystąpił do Prezesa Rady Ministrów oraz Szefowej Służby Zagranicznej i Dyrektora Generalnej w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w sprawie poprawy sytuacji osób w kryzysie bezdomności przebywających zarówno za granicą, jak i w kraju, w zakresie dostępu do świadczeń ze środków publicznych. Rzecznik wskazał, że pomoc konsularna wobec osób znajdujących się w kryzysie bezdomności jest co do zasady udzielana na wniosek zainteresowanego, a jego brak bywa interpretowany jako brak woli współpracy,

co skłania do refleksji w kontekście sytuacji szczególnych. Zdaniem RPO wskazane podejście może w pełni nie uwzględniać przypadki osób ciężko chorych, które obiektywnie nie są w stanie samodzielnie zainicjować procedury wnioskowej. W ocenie RPO istotne wydaje się rozróżnienie pomiędzy systemem ochrony zdrowia a systemem pomocy społecznej. Decyzja wydawana na podstawie art. 54 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej ma charakter wiązany i prowadzi do potwierdzenia prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Nie stanowi ona instrumentu pomocy socjalnej ani nie wiąże się z uznaniową oceną postawy czy stanu medycznego osoby zainteresowanej, lecz jedynie potwierdza formalnie prawo obywatela do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków NFZ, które jest konstytucyjnie gwarantowane. Dlatego zasadne wydaje się pytanie o możliwość skutecznego zastosowania tej procedury wobec obywateli przebywających za granicą, w sytuacji gdy brak formalnego potwierdzenia prawa do świadczeń opieki zdrowotnej może utrudniać, a niekiedy uniemożliwiać ich powrót do kraju i podjęcie leczenia. Z treści udzielonych przez MSZ wyjaśnień RPO wywnioskował, że resort dostrzega zasadność postulatu uproszczenia postępowania, o którym mowa w art. 54 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej. Jednocześnie wskazał na potrzebę ewentualnego doprecyzowania kompetencji służb konsularnych – w zakresie inicjowania lub wspierania procedur formalnych – co mogłoby przyczynić się do zwiększenia skuteczności działań państwa w omawianym obszarze.

W wystąpieniu skierowanym do Prezesa Rady Ministrów Rzecznik przypomniał, że u osób w kryzysie bezdomności, posiadających obywatelstwo polskie i przebywających za granicą, występują liczne problemy w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz w komunikacji z właściwymi polskimi służbami w przypadkach nagłego zagrożenia życia w ramach opieki transgranicznej. W ocenie RPO widoczne są również problemy tej grupy osób z otrzymaniem świadczeń leczniczych w ramach opieki krajowej. Uzyskanie potwierdzenia prawa do świadczeń poprzedzone jest rygorystyczną i skomplikowaną procedurą, niedostosowaną do istoty bezdomności. Rzecznik wskazał, że obowiązujący system wymaga poddania się określonym formalnym procedurom oraz obligatoryjnego spełnienia wszystkich przesłanek zawartych w art. 54 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej, które są problematyczne do zrealizowania dla osób w kryzysie bezdomności. W ocenie Rzecznika konieczne jest podjęcie działań systemowych w ramach właściwości odpowiednich resortów – zdrowia, spraw zagranicznych oraz sprawiedliwości.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Szefa Służby Zagranicznej i Dyrektora Generalnego w Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz Prezesa Rady Ministrów z prośbą o przedstawienie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Dyrektor w Ministerstwie Spraw Zagranicznych pismem z 3 czerwca

2026 r. poinformował, że zapewnianie dostępu do świadczeń zdrowotnych oraz pomocy społecznej nie należy do kompetencji konsułów RP, lecz do władz państwa pobytu oraz właściwych instytucji krajowych. Konsulowie mogą udzielać pomocy konsularnej także za pośrednictwem kuratorów sądowych reprezentujących osoby niezdolne do samodzielnego działania.

W opinii resortu obecny zakres uprawnień konsułów jest wystarczający, a rozszerzenie ich kompetencji nie rozwiąże problemów związanych z ograniczoną dostępnością świadczeń medycznych i socjalnych w Polsce. Kluczowe znaczenie ma natomiast stworzenie skutecznych mechanizmów wsparcia dla obywateli powracających z zagranicy, w szczególności osób w kryzysie bezdomności, poprzez uproszczenie procedur, jasne określenie odpowiedzialności samorządów oraz zapewnienie odpowiednich środków finansowych i dostępu do opieki zdrowotnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 9 czerwca 2026 r. poinformował, że nieubezpieczeni obywatele polscy pozostający w kryzysie bezdomności i przebywający na terytorium Polski mogą uzyskać dostęp do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych po spełnieniu ustawowych warunków, w szczególności dotyczących miejsca zamieszkania i kryterium dochodowego.

Jednocześnie wskazał, że w przypadku obywateli polskich przebywających na stałe w innych państwach UE/EFTA zastosowanie mają przepisy unijne dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Odpowiedzialność za finansowanie świadczeń zdrowotnych spoczywa co do zasady na państwie właściwym według miejsca zamieszkania lub podlegania ubezpieczeniu, a nie na państwie obywatelstwa.

Ministerstwo Zdrowia nie przewiduje obecnie możliwości finansowania ze środków publicznych kosztów leczenia ani transportu sanitarnego nieubezpieczonych obywateli polskich pozostających w kryzysie bezdomności i przebywających w innych państwach członkowskich UE/EFTA.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Sprawiedliwości (VII.501.51.2026 z 18 maja 2026 r.) w sprawie zmiany przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości.

Rzecznik Praw Obywatelskich poparł stanowisko wyrażone w piśmie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych dotyczące pogłębionej analizy i prac legislacyjnych prowadzących do zmiany przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości. Działania te mają na celu zapewnienie prawidłowej implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/680.

Rzecznik sygnalizował już problemy związane z nieprawidłową implementacją ww. Dyrektywy na etapie opiniowania projektu PUODO. Wskazał wówczas na kluczowe uchybienia polegające m.in. na nieuzasadnionym wyłączeniu z zakresu

projektowanej ustawy służb specjalnych (Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego oraz Centralnego Biura Antykorupcyjnego). Zdaniem RPO nie wszystkie zadania ustawowe realizowane przez wskazane służby mieszczą się w zakresie pojęcia „bezpieczeństwo narodowe”, co wyłącza stosowanie omawianej ustawy w działaniach operacyjnych. Rzecznik zakwestionował także zasadność całkowitego wyłączenia spod rygorów ustawy przetwarzania danych oznaczonych jako informacje niejawne, argumentując, że specyfika ochrony tajemnicy państwowej powinna rzutować jedynie na kwestie techniczne (np. jawność rejestrów), a nie na fundamentalne zasady rzetelnego i zgodnego z prawem przetwarzania danych osobowych. Kolejne zastrzeżenia dotyczyły wadliwej implementacji norm określających uprawnienia podmiotowe, w tym szczególnie prawo do informacji, dostępu do danych oraz możliwości skutecznego wniesienia skargi do organu nadzorczego.

Rzecznik wskazał na brak spójności systemowej między procedowaną ustawą a przepisami ogólnego rozporządzenia o ochronie danych (RODO), która prowadzi do powstania luk prawnych i niepewności w obrocie prawnym. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego nie może odbywać się kosztem całkowitej rezygnacji z podmiotowości prawnej jednostki, której dane podlegają przetwarzaniu, a polski ustawodawca, poprzez przyjęcie tak restrykcyjnych wyłączeń, dokonał jedynie formalnej, a nie merytorycznej implementacji aktu prawa unii do krajowego porządku prawnego.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zainicjowanie prac legislacyjnych nad zmianami zaproponowanymi przez Prezesa UODO i uwzględnienie uwag przedstawionych w niniejszym wystąpieniu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 16 czerwca 2026 r. odniósł się do przywołanego przez Rzecznika wystąpienia Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, podtrzymując wcześniejsze stanowisko MSWiA wskazujące na zasadność znowelizowania przepisów ustawy w zakresie dotyczącym inspektora ochrony danych osobowych. Jednocześnie wskazał, że w zakresie sygnalizowanego przez RPO zagadnienia dotyczącego wyłączenia zawartego w art. 3 pkt 2 ustawy, zgodnie z którym przepisów ustawy nie stosuje się do ochrony danych osobowych przetwarzanych w związku z zapewnieniem bezpieczeństwa narodowego, właściwym do zajęcia stanowiska jest Minister-Członek Rady Ministrów, Koordynator Służb Specjalnych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.541.22.2025 z 1 czerwca 2026 r.) w sprawie czasu trwania postępowań prowadzonych przez wojewodów dotyczących udzielania cudzoziemcom zezwoleń na pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że Biuro RPO odnotowuje bardzo długi czas trwania postępowań prowadzonych przez wojewodów w sprawach dotyczących udzielania cudzoziemcom zezwoleń na pobyt na terytorium RP. Zgodnie z art. 100d ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy, w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, zawieszenie biegu terminów załatwiania spraw dotyczących zezwoleń pobytowych zostało przedłużone do 4 marca 2027 r. Powoduje to, że postępowania legalizacyjne mogą w praktyce trwać przez nieokreślony czas.

Rzecznik podkreślił, że w tym okresie nie stosuje się przepisów o bezczynności organu oraz o obowiązku organu prowadzącego postępowanie w ww. sprawach do powiadamiania strony lub uczestnika postępowania o niezakończonym jej w terminie. Co więcej, organowi nie wymierza się grzywny ani nie zasądza się od niego sum pieniężnych na rzecz skarżących za niewydanie rozstrzygnięć w terminach określonych przepisami prawa. Zdaniem RPO cudzoziemcy są pozbawieni realnych i skutecznych środków prawnych służących przeciwdziałaniu bezczynności organów, przewlekłości postępowań oraz naruszeniu prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił szczególną uwagę na rozstrzygnięcia Naczelnego Sądu Administracyjnego, zgodnie z którymi nie w każdej sprawie dotyczącej legalizacji pobytu znajdują zastosowanie przepisy ww. ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy. W wyrokach tych NSA stwierdził, że przepisy art. 100d ww. ustawy, na podstawie których nie rozpoczyna się bieg terminów w postępowaniach wojewodów w sprawach zezwoleń na pobyt, a termin postępowań już rozpoczętych ulega zawieszeniu, nie był dotąd uznawany za wyłączający prawo do sądu, a jedynie czasowo je ograniczający, w wąskim zakresie dotyczącym skarg na bezczynność oraz przewlekłość w sprawach dotyczących zezwoleń na pobyt na terytorium RP. Jednocześnie NSA podkreślił, iż ocena zgodności tego rodzaju ograniczeń z zasadą proporcjonalności nie ma charakteru trwałego i musi uwzględniać zmieniające się okoliczności faktyczne oraz rzeczywiste potrzeby państwa. Zmiana sytuacji społecznej i administracyjnej może bowiem prowadzić do odmiennej oceny dopuszczalności dalszego utrzymywania ograniczeń prawa do sądu. W konsekwencji NSA uznał, że dalsze przedłużenie terminów przewidzianych w art. 100d ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy mogło nastąpić z naruszeniem zasady proporcjonalności, a tym samym pozostawać w sprzeczności m.in. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a także z art. 47 w zw. z art. 52 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec obowiązującego zawieszenia biegu terminów załatwiania spraw dotyczących udzielania zezwoleń na pobyt czasowy, pobyt stały oraz pobyt rezydenta długoterminowego UE, cofania tych zezwoleń, a także zmiany

zezwolenia na pobyt czasowy i pracę lub zmiany zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 30 czerwca 2026 r. wskazał, że w dniu 27 kwietnia 2026 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 21 listopada 2025 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw, które wprowadziły podstawy prawne funkcjonowania systemu teleinformatycznego Moduł Obsługi Spraw (MOS) oraz wyłącznie elektroniczne składanie wniosków o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, na pobyt stały lub na pobyt rezydenta długoterminowego UE. System ten służy również do obsługi wniosków o wydanie kart pobytu z adnotacją „Poprzednio posiadacz ochrony czasowej” i od początku działa w sposób stabilny oraz prawidłowy, a jego utrzymanie należy do zadań Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Jego uruchomienie stanowi ważny krok w kierunku usprawnienia postępowań w sprawach cudzoziemców prowadzonych przez wojewodów, w tym m.in. poprzez usprawnienie części procesów w ramach prowadzonych postępowań przez te organy.

Dodatkowo pismem z 13 sierpnia 2026 r. Podsekretarz Stanu w MSWiA wskazał, iż w związku z rosnącą liczbą wniosków pobytowych podejmowane są działania na rzecz skrócenia i usprawnienia postępowań legalizacyjnych, w tym dalszej elektronizacji obsługi spraw poprzez rozwój systemu MOS 2.0. W czerwcu 2026 r. powołano zespół roboczy z udziałem urzędów wojewódzkich i Urzędu do Spraw Cudzoziemców, którego zadaniem jest analiza funkcjonowania systemu oraz przygotowanie zmian procesowych, informatycznych i prawnych. Urzędy wojewódzkie są również wspierane ze środków Funduszu Azylu, Migracji i Integracji (FAMI) 2021-2027. W ramach dotychczasowych działań przeznaczono ponad 132 mln zł dofinansowania m.in. na rozwój systemów IT, wyposażenie i zwiększenie zasobów kadrowych. Kolejny nabór, dotyczący obsługi kart pobytu CUKR, przewiduje blisko 113 mln zł dofinansowania FAMI.

Ministra Zdrowia (V.071.13.2026 z 1 czerwca 2026 r.) w sprawie funkcjonowania opieki nad osobami starszymi z niepełnosprawnością poznawczą oraz wsparcia ich opiekunów.

Rzecznik Praw Obywatelskich nawiązał do otrzymywanych sygnałów dotyczących funkcjonowania opieki nad osobami starszymi z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów. Z przekazywanych do Biura RPO informacji wynika, że seniorzy zmagający się z poważnymi schorzeniami oraz ich opiekunowie wciąż są w dużej mierze pozostawieni sami sobie w poszukiwaniu i uzyskiwaniu odpowiedniej opieki zdrowotnej. Zakres potrzebnego wsparcia, jakość życia i stan zdrowia zależą przede wszystkim od miejsca zamieszkania, aktywności samorządów i organizacji pozarządowych oraz zaangażowania lekarzy.

Rzecznik zwrócił uwagę, że mimo podejmowanych w ostatnich latach działań, takich jak prace nad projektem „Krajowego Programu Działań wobec Chorób

Otępiennych na lata 2025-2030” czy nad regulacjami dotyczącymi opieki długoterminowej, nie udało się stworzyć i skutecznie wdrożyć jednolitego modelu opieki nad seniorami z chorobami neurodegeneracyjnymi. Ostatecznie program ten został przyjęty przez Radę Ministrów 11 grudnia 2025 r. jako „Krajowy Program Działań wobec Chorób Otępiennych, polityka publiczna do roku 2030”, jego realizacja wymaga jednak szeroko zakrojonych działań analitycznych, legislacyjnych, organizacyjnych, informacyjnych i badawczych.

Rzecznik podkreślił, że istnieje konieczność opracowania i wdrożenia kompleksowych rozwiązań zapewniających skoordynowaną opiekę zdrowotną oraz społeczną dla osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz skuteczne wsparcie ich opiekunów. Przede wszystkim chodzi o profilaktykę chorób otępiennych, poprawę dostępu do diagnostyki – zwłaszcza na wczesnym etapie choroby, zwiększenie dostępności leczenia i opieki na każdym z etapów chorób otępiennych, wsparcie opiekunów, monitorowanie danych dotyczących chorób otępiennych, a także podnoszenie świadomości społecznej i promowanie postaw wspierających wobec chorych i ich rodzin. Koniecznością staje się również realizacja działań zapisanych w strategicznych dokumentach państwowych odnoszących się do seniorów z chorobami neurodegeneracyjnymi i ich opiekunów.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych problemów oraz przekazanie informacji dotyczących działań i planów resortu zdrowia w zakresie funkcjonowania opieki nad osobami starszymi z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcia ich opiekunów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z dnia 3 lipca 2026 r. poinformował, że w ramach realizacji „Krajowego Programu Działań wobec Chorób Otępiennych, polityki publicznej do roku 2030”, przyjętego uchwałą Rady Ministrów w grudniu 2025 r., podejmowane są już konkretne działania służące rozwojowi systemu wsparcia (m.in. funkcjonuje ogólnopolska infolinia „Helpline wobec demencji”, opracowano dokument pn. „Podstawowe rekomendacje diagnostyki chorób otępiennych – ścieżka pacjenta”, realizowany jest program profilaktyczny „Moje Zdrowie – bilans zdrowia osoby dorosłej” oraz inne programy finansowane ze środków Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego (FERS)). Odnosząc się do kwestii poruszonych w wystąpieniu Rzecznika zauważył, iż w dużej mierze korespondują one z ustaleniami oraz wnioskami wynikającymi z kontroli Najwyższej Izby Kontroli pn. „Funkcjonowanie opieki nad osobami starszymi z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcie ich opiekunów”. Zdaniem Podsekretarza Stanu w piśmie nie zidentyfikowano jednak konkretnych propozycji rozwiązań, działań lub zmian organizacyjnych odnoszących się do systemu ochrony zdrowia, które mogłyby zostać poddane szczegółowej analizie pod kątem możliwości ich wdrożenia.

Ministra Klimatu i Środowiska (V.7200.8.2015 z 1 czerwca 2026 r.) w sprawie skarg dotyczących uciążliwości akustycznych związanych z organizowanymi imprezami masowymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że do Biura RPO systematycznie wpływają skargi dotyczące uciążliwości akustycznych, które są związane z organizowanymi w centrach miast imprezami masowymi. Szczególnym echem odbiła się ostatnio impreza organizowana na terenie Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. Nie dość, że wydarzenie stało się źródłem uciążliwości dla okolicznych mieszkańców, to wskutek przeprowadzenia go w otulinie rezerwatu przyrody, mogło spowodować poważne szkody w środowisku.

Opisywana sprawa skłoniła Rzecznika do przypomnienia o planowanych przez resort pracach nad regulacjami, mającymi na celu wprowadzenie rozwiązań przeciwdziałających nadmiernej emisji hałasu z imprez masowych. W opinii RPO, zważywszy na istotność problemu społecznego, jaki mają one rozwiązać, a także niezwykle długi okres oczekiwania obywateli na przygotowanie omawianych regulacji, wspomniane prace należałoby zintensyfikować.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Klimatu i Środowiska z prośbą o podjęcie działań zmierzających do jak najszybszego zakończenia trwających w Ministerstwie Klimatu i Środowiska prac legislacyjnych. Jednocześnie wyraził wdzięczność za przedstawienie zaktualizowanej informacji o ich przebiegu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska pismem z dnia 9 czerwca 2026 r. poinformował, że planowane jest podjęcie działań zmierzających do zmiany art. 157 ustawy Prawo ochrony środowiska, poprzez jego uzupełnienie o przepisy umożliwiające radom gmin określanie (w drodze uchwał stanowiących akty prawa miejscowego) zasad i warunków organizowania uroczystości, imprez i innych legalnych zgromadzeń, z uwzględnieniem potrzeby ochrony środowiska akustycznego. Jednocześnie wskazał, że w resorcie klimatu i środowiska prowadzone są prace analityczne zmierzające do wypracowania optymalnych i skutecznych regulacji w ww. zakresie.

Pełnomocnika Rządu do Spraw Równości (XI.511.1.2025 z 1 czerwca 2026 r.) w sprawie wpływu procedury „Niebieskie Karty” na realizację wolności oraz praw jednostek będących jej uczestnikami.

Rzecznik Praw Obywatelskich przykłada ogromną wagę do kwestii zapewnienia przez władze publiczne skuteczności przeciwdziałania mechanizmowi i sankcjonowania wszelkich przejawów przemocy. Szczególne znaczenie ma dla RPO zagwarantowanie efektywnej ochrony osobom doznającym przemocy domowej.

Rzecznik zwrócił uwagę, że kierowane do Biura RPO wnioski wskazują przede wszystkim na kwestię reprezentacji osoby stosującej przemoc przez pełnomocnika w procedurze „Niebieskie Karty”, która realnie wpływa na sytuację jednostki, może oddziaływać na jej wizerunek, dobre imię, relacje rodzinne,

kontakty z instytucjami publicznymi, a także prowadzić do dalszych działań prawnych. Wszczęcie takiej procedury może, zwłaszcza w małych społecznościach, skutkować stygmatyzacją osoby, wobec której zachodzi podejrzenie stosowania przemocy. W świetle zasady demokratycznego państwa prawnego, wywodzonej z art. 2 Konstytucji RP, procedura ta powinna zawierać minimum gwarancji procesowych dla jednostki (m.in. zrozumienie zarzutów, składanie wyjaśnień, porządkowanie dokumentów i ochronę przed błędnym przypisaniem jej określonej roli). W ww. kwestiach dużym wsparciem może być pełnomocnik. Zdaniem RPO zasada sprawiedliwości proceduralnej, wynikająca z art. 2 Konstytucji, wymaga uzupełnienia ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej o pewne gwarancje proceduralne, w szczególności o możliwość skorzystania z pomocy pełnomocnika.

Rzecznik wskazał także na art. 9c ust. 4 u.p.p.d., który wyraża zasadę ograniczonego dostępu do dokumentacji wytworzonej przez zespół interdyscyplinarny i grupy diagnostyczno-pomocowe do enumeratywnie wymienionych w nich kategorii osób. Wśród nich znajdują się zarówno osoby doznające przemocy, jak i osoby stosujące przemoc domową. W ocenie RPO budzi wątpliwości obowiązująca konstrukcja przepisów uzależniających dostęp do dokumentacji od „zgody zespołu interdyscyplinarnego”, ale nie określających trybu ani formy odmowy. Przyznanie zespołowi interdyscyplinarnemu wspomnianej kompetencji decyzyjnej, mającej istotne znaczenie z punktu widzenia realizacji konstytucyjnych wolności jednostki, na poziomie rozporządzenia wykonawczego do ustawy nasuwa zastrzeżenia z punktu widzenia standardu wyrażonego w art. 51 ust. 3 zd. 2 oraz art. 51 ust. 5 Konstytucji. Zdaniem RPO kompetencje instytucji publicznych do podejmowania rozstrzygnięć mających znaczenie dla realizacji wolności i praw jednostek powinny znajdować swoje źródło bezpośrednio w ustawach, a nie w aktach wykonawczych do ustaw.

Rzecznik wskazał również na kwestię ograniczonej możliwości zaskarżenia skierowania osoby stosującej przemoc do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową. Może ono nastąpić wyłącznie w trybie art. 9a ust. 7h u.p.p.d. Zgodnie z tym przepisem skargę na działalność zespołu interdyscyplinarnego lub członka zespołu interdyscyplinarnego może wnieść osoba objęta procedurą „Niebieskie Karty”. Skargę rozpatruje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, który powołał zespół, w trybie przepisów k.p.a. W opinii RPO należy rozważyć, czy konstytucyjny standard prawa do sądu, ważony w perspektywie ochrony praw osób doznających przemocy, nie uzasadnia zagwarantowania osobie, wobec której zachodzi podejrzenie stosowania przemocy, dostępu do sądu na etapie wcześniejszym. Czyni tak m.in. art. 26 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. W przypadku sporów z zespołem

interdyscyplinarnym potrzebny jest do tego – w myśl art. 184 Konstytucji RP – wyraźny przepis ustawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że należy docenić potencjał rozwiązań ukierunkowanych na zapewnienie systemowej ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w postaci procedury „Niebieskie Karty”, stanowiącej przykład międzyinstytucjonalnej i wielosektorowej współpracy w zakresie pomocy ofiarom przemocy domowej. Zdaniem RPO nie należy jednak tracić z pola widzenia tego, że procedura ta ma wpływ na realizację wolności i praw jednostek będących jej uczestnikami. Uczestnicy procedury powinni posiadać choćby minimalne gwarancje procesowe, ponadto kompetencje instytucji publicznych prowadzące do ingerencji w wolności i prawa powinny być oparte na przepisach ustawy, a nie przepisach aktów wykonawczych.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Pełnomocnika Rządu do Spraw Równości z prośbą o ustosunkowanie się do wskazanych zagadnień i uwzględnienie niniejszych uwag w dalszej działalności.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równości pismem z 9 lipca 2026 r. odniósł się do postulatów Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczących procedury „Niebieskie Karty”, deklarując ich analizę w ramach prac nad nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz przepisów wykonawczych. Podkreślił, że procedura „Niebieskie Karty” ma charakter interwencyjno-pomocowy, a nie represyjny, i służy zapewnieniu bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy, nie zaś ustalaniu odpowiedzialności sprawcy. W związku z tym resort podtrzymał stanowisko o braku możliwości reprezentowania osoby stosującej przemoc przez pełnomocnika w toku procedury, wskazując jednocześnie na możliwość skorzystania z pomocy prawnej przed udziałem w czynnościach. Ministerstwo uznało za zasadne utrzymanie ograniczeń w dostępie osoby stosującej przemoc do dokumentacji zgromadzonej w ramach procedury, z uwagi na konieczność ochrony bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych, zapowiadając jednocześnie analizę postulatu uregulowania trybu odmowy udostępnienia dokumentów. Wskazało również, że obowiązujące rozwiązania zapewniają odpowiednie gwarancje proceduralne przy kierowaniu do programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych oraz ograniczają ryzyko nieuzasadnionej ingerencji w prawa osób objętych procedurą.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.511.437.2019 z 1 czerwca 2026 r.) w sprawie wdrożenia regulacji gwarantujących osobom zatrzymanym prawa dostępu do akt postępowania przygotowawczego.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia dostępu do akt sprawy osoby zatrzymanej, której nie postawiono zarzutów, w kontekście możliwości złożenia zażalenia na zatrzymanie i zaskarżenia odmowy tego udostępnienia. Obowiązujące regulacje nie gwarantują zatrzymanemu, któremu nie przedstawiono zarzutów, a więc podmiotowi, który

nadal nie jest stroną postępowania przygotowawczego (ze statusem podejrzanego) prawa dostępu do akt postępowania przygotowawczego.

Kwestie związane z dostępem do akt postępowania przygotowawczego regulują art. 156 § 5 oraz 5a k.p.k. Zgodnie z art. 156 § 5b k.p.k., § 5 omawianego przepisu stosuje się odpowiednio do udostępniania akt zakończonego postępowania przygotowawczego. W konsekwencji, w przedmiocie uprawnienia do udostępnienia akt postępowania przygotowawczego, krąg podmiotów legitymowanych jest ograniczony do stron, obrońców, pełnomocników i przedstawicieli ustawowych. Prawo dostępu do akt jest jednocześnie limitowane decyzją prowadzącego postępowanie – prokuratora, który powołując się na wskazane w ustawie przesłanki, może odmówić dostępu do akt sprawy.

Zdaniem Rzecznika pozbawienie zatrzymanego, który nie ma statusu strony postępowania przygotowawczego dostępu do akt, stanowi naruszenie art. 2 oraz art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że konstytucyjne prawo do obrony jest nie tylko fundamentalną zasadą procesu karnego, ale także elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego. W związku z tym zakorzenienie prawa do obrony w konstytucyjnej zasadzie demokratycznego państwa prawnego powoduje, że odnosi się ono nie tylko do postępowania karnego, ale także innych postępowań toczących się w przedmiocie odpowiedzialności o charakterze represyjnym. W opinii RPO pozbawienie osoby zatrzymanej, następnie zwolnionej bez stawiania zarzutów, dostępu do akt sprawy stanowi również naruszenie art. 41 ust. 2 Konstytucji RP. Podstawowym celem tego przepisu jest bowiem zapewnienie jednostce kontroli prawidłowości działania organów państwa.

Uniemożliwienie osobie zatrzymanej, niebędącej stroną postępowania przygotowawczego, dostępu do akt sprawy stanowi również naruszenie art. 51 ust. 3 Konstytucji RP. Zgodnie z nim, każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa. Ustrojowym uzasadnieniem tego przepisu jest idea, zgodnie z którą podstawą decydowania o statusie prawnym danej osoby nie mogą być jakiegokolwiek dokumenty i informacje, które pozostawałyby niedostępne, jako tajne, dla samej osoby zainteresowanej czy dla sądu kontrolującego wydanie decyzji. Powyższa zasada wynika z art. 2 Konstytucji RP.

Rzecznik podkreślił, że brak możliwości dostępu do akt zatrzymanego, któremu nie postawiono zarzutów jest również niezgodny ze standardami strasburskimi. Zgodnie z art. 5 ust. 4 EKPC każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia. Istotne znaczenie ma w tym wypadku kwestia związana z procedurą kontrolną w zakresie dostępu do materiałów, które stanowią podstawę pozbawienia wolności. Z orzecznictwa strasburskiego wynika bowiem, że

procedura prowadzona na podstawie art. 5 ust. 4 EKPC dotycząca środka odwoławczego przeciwko pozbawieniu wolności musi być kontrydiktoryjna i gwarantować „równość broni” między oskarżycielem i osobą pozbawioną wolności. Co istotne, nie jest ona zapewniona, jeżeli adwokatowi odmawia się dostępu do akt, które mają istotne znaczenie dla skutecznego kwestionowania zgodności z prawem pozbawienia wolności jego klienta.

W ocenie Rzecznika powyższa luka w polskim prawie budzi wątpliwości również z perspektywy prawa unijnego. Zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy nr 2012/13/UE, w przypadku, gdy osoba zostaje zatrzymana i aresztowana na jakimkolwiek etapie postępowania karnego, państwa członkowskie zapewniają osobom zatrzymanym lub ich obrońcom dostęp do dokumentów, które są związane z konkretną sprawą i mają istotne znaczenie dla skutecznego zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, legalności zatrzymania lub aresztowania. Brak regulacji dostępu do akt osób zatrzymanych wiąże się równocześnie z brakiem możliwości złożenia zażalenia na odmowę, co zdaniem RPO powinno znaleźć odzwierciedlenie w nowelizacji brzmienia art. 159 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz o wskazanie, czy są prowadzone prace nad wdrożeniem gwarancji osób zatrzymanych w przedmiotowym zakresie. Jednocześnie wyraził wdzięczność za poinformowanie o stanowisku zajęтым w tej materii i rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (BPW.540.7.2025 z 5 czerwca 2026 r.) w sprawie podjęcia prac legislacyjnych mających na celu zapewnienie spójności prawa migracyjnego oraz skuteczniejszą ochronę praw cudzoziemców.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła sprawa cudzoziemki, obywatelki Republiki Białorusi, która legalnie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jako członek rodziny obywatela Unii Europejskiej. Co więcej, posiada ona kartę pobytową, ale nie ma ważnego dokumentu podróży i z uwagi na swoją sytuację życiową oraz polityczną nie jest w stanie uzyskać paszportu od władz państwa pochodzenia. Z uwagi na polskie korzenie uzyskała natomiast Kartę Polaka, co potwierdza jej szczególną więź z Rzeczpospolitą Polską. Zdaniem RPO sprawa ta nie ma charakteru wyłącznie incydentalnego, może dotyczyć szerszej grupy cudzoziemców, w szczególności obywateli Białorusi, którzy nie mogą uzyskać paszportu od władz swojego państwa na terenie Polski, zaś z przyczyn politycznych nie mogą wyjechać do kraju pochodzenia.

Rzecznik przypomniał o wyjaśnieniach Dyrektora Departamentu Prawa Migracyjnego Urzędu do Spraw Cudzoziemców, wskazujących na to, że cudzoziemcy, których prawo pobytu wynika z przepisów ww. o wjeździe, pozostają co do zasady na podstawie art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r.

o cudzoziemcach poza zakresem podmiotowym tej ustawy. W konsekwencji cudzoziemcy pochodzący z kraju trzeciego, będący małżonkiem lub członkiem rodziny obywateli objętych ustawą o wjeździe, nie mogą ubiegać się o zezwolenie na pobyt stały na podstawie ustawy o cudzoziemcach oraz o wydanie polskiego dokumentu podróży, o którym mowa w art. 252 i 252a ustawy o cudzoziemcach, nawet wtedy, gdy trwale i obiektywnie pozbawieni są możliwości uzyskania dokumentu podróży od władz swojego państwa pochodzenia. W ocenie RPO prowadzi to do powstania luki prawnej o charakterze systemowym, skutkującej faktycznym „uwięzieniem” cudzoziemca w jednym reżimie pobytowym, bez możliwości skorzystania z instrumentów ochronnych przewidzianych dla obywateli państw trzecich i bez możliwości opuszczenia terytorium RP.

Rzecznik zwrócił uwagę, że opisana luka prawna może prowadzić do naruszenia prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 47 Konstytucji RP, art. 8 EKPC), zasady zaufania obywateli i cudzoziemców do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady proporcjonalności poprzez nieuzasadnione różnicowanie sytuacji cudzoziemców w zależności od formalnego reżimu pobytowego. Brak jakiegokolwiek dokumentu podróży uniemożliwia bowiem normalne funkcjonowanie w obrocie prawnym, powoduje trudności w realizacji życia rodzinnego, a w skrajnych przypadkach może prowadzić do stanu faktycznej bezpaństwowości.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o rozważenie potrzeby podjęcia inicjatywy legislacyjnej, w kierunku umożliwienia cudzoziemcom będącym członkami rodzin obywateli UE, którzy nie posiadają dokumentu podróży i nie mogą go otrzymać od władz państwa pochodzenia, uzyskania polskiego dokumentu podróży.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 30 czerwca 2026 r. potwierdził, że przedstawiony w opinii Urzędu do Spraw Cudzoziemców stan prawny pozostaje aktualny. W ocenie MSWiA sygnalizowany przez Rzecznika przypadek wydaje się jednostkowy, ponieważ nie ma przesłanek świadczących o tym, by kwestia odnosząca się do braku możliwości uzyskania przez cudzoziemca ważnego dokumentu podróży dotyczyła znaczącej grupy obywateli Białorusi. Podsekretarz Stanu poinformował także, że obecnie resort nie planuje podejmowania inicjatywy legislacyjnej, mającej na celu zmianę aktualnie obowiązujących przepisów prawa w zakresie zaproponowanym przez RPO.

Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (ZPM.540.92.2026 z 9 czerwca 2026 r.) w sprawie planowanych działań mających na celu przeciwdziałanie bezdomności oraz wykluczenia społecznego osób, które utraciły możliwość dalszego pobytu w ośrodkach zbiorowego zakwaterowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że z dniem 1 lipca 2026 r. przestaje obowiązywać art. 32 ustawy z dn. 23 stycznia 2026 r. o wygaszeniu

rozwiązań wynikających z ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Przepis ten przewidywał okres przejściowy – od 5 marca do 30 czerwca 2026 r. – w którym osoby już zamieszkujące w ośrodkach zbiorowego zakwaterowania mogły nadal korzystać z pobytu na dotychczasowych zasadach.

Z uwagi na powyższe ograniczony zostanie katalog osób uprawnionych do bezpłatnego pobytu w takich ośrodkach. Z przyjętych rozwiązań wynika, że skutki tych zmian dotkną przede wszystkim małoletnich korzystających z ochrony czasowej oraz osoby sprawujące nad nimi opiekę. Prawo do bezpłatnego pobytu utracą bowiem: osoby samotnie sprawujące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej opiekę nad trojgiem lub większą liczbą dzieci; małoletni przebywający w pieczy zastępczej lub małoletni, na których nie jest pobierane świadczenie wychowawcze; opiekunowie tymczasowi ustanowieni dla małoletnich; oraz pełnoletni uczniowie szkół ponadpodstawowych prowadzących kształcenie w formie dziennej.

Rzecznik sygnalizował już wcześniej, że projektowane zmiany mogą prowadzić do nieuzasadnionego ograniczenia dostępu do wsparcia dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, pomimo utrzymującej się potrzeby objęcia ich ochroną. Choć nie kwestionuje możliwości korzystania przez beneficjentów ochrony tymczasowej z pomocy przewidzianej w art. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, to uznaje, iż wspomniana pomoc obejmuje jedynie podstawowe świadczenia w postaci schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego, których celem jest doraźne, interwencyjne zabezpieczenie najbardziej podstawowych potrzeb życiowych. W ocenie RPO rodzi to obawy związane z ograniczeniem dostępu do ośrodków zbiorowego zakwaterowania, co może prowadzić do pogorszenia sytuacji bytowej osób objętych ochroną czasową, zwiększając ryzyko bezdomności oraz wykluczenia społecznego.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec wskazanych wątpliwości oraz wskazanie, jakie działania zostały podjęte lub są planowane w celu systemowego przeciwdziałania bezdomności i wykluczeniu społecznemu osób, które utraciły możliwość dalszego pobytu w ośrodkach zbiorowego zakwaterowania.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z 5 sierpnia 2026 r. poinformował, że od 1 lipca 2026 r. obowiązują nowe zasady funkcjonowania ośrodków zbiorowego zakwaterowania (OZZ) dla obywateli Ukrainy, wynikające z ustawy o wygaszeniu rozwiązań związanych z pomocą obywatelom Ukrainy. Zawężono katalog osób zaliczanych do tzw. grupy wrażliwej uprawnionej do nieodpłatnego pobytu w OZZ, przy jednoczesnym zapewnieniu dalszego wsparcia osobom, które ze względu na stan zdrowia lub sytuację życiową nie są w stanie samodzielnie funkcjonować. Osoby niespełniające nowych kryteriów mogą korzystać z pobytu w OZZ na zasadach

odpłatnych, a w przypadku trudnej sytuacji materialnej istnieje możliwość uzyskania zasiłku celowego na pokrycie kosztów pobytu.

Ministerstwo zapewniło o kontynuacji finansowania pobytu dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz monitorowaniu sytuacji rodzinnej pieczy zastępczej. Równocześnie wdrażane są nowe instrumenty wsparcia dla samorządów i organizacji pozarządowych, finansowane m.in. ze środków Funduszu Azylu, Migracji i Integracji (FAMI), ukierunkowane na integrację społeczną i zawodową osób opuszczających OZZ. Działania obejmą m.in. rozwój mieszkańców wspieranych, wsparcie psychologiczne, przeciwdziałanie bezdomności, naukę języka polskiego, aktywizację zawodową oraz rozwój lokalnych usług integracyjnych, tak aby umożliwić stopniowe usamodzielnienie beneficjentów i ich skuteczną integrację ze społecznościami lokalnymi.

Ministra Sprawiedliwości (IV.501.2.2026 z 10 czerwca 2026 r.) w sprawie interwencyjnego odbioru dziecka – ofiary przemocy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem realizacji przepisu art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, w praktyce działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, polegający na nieuczestniczeniu pracowników socjalnych w procedurze opisanej w wymienionym przepisie poza godzinami urzędowania ośrodków pomocy społecznej. W konsekwencji zwiększa to ryzyko wystąpienia nieprawidłowości w wykonywaniu przez nich zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej wyznaczonych powołaną ustawą.

Rzecznik zdecydował się na podjęcie niniejszej sprawy po wystąpieniu Prezesa Sądu Rejonowego w Ch., które zawierało prośbę o zbadanie zgodności z prawem sposobu podejmowania interwencji na podstawie art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy po zakończeniu godzin urzędowania ośrodków pomocy społecznej. Z otrzymanego przez RPO pisma wynikało, że pracownicy socjalni nie uczestniczą – mimo prawnego obowiązku – w czynnościach związanych z zapewnieniem małoletnim ochrony przewidzianej przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy. Zdaniem Prezesa Sądu Rejonowego pracownicy socjalni nie wykonują żadnych uprawnień i obowiązków przewidzianych przepisami ww. ustawy. W konsekwencji cedują swoje obowiązki związane z podjęciem decyzji co do dalszych losów dziecka na interweniujących funkcjonariuszy Policji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do wybranych losowo czterech Prezesów Sądów Okręgowych na terenie całego kraju o zbadanie sprawy i udzielenie informacji o realizacji art. 12a ustawy w praktyce. Odrębnie poprosił Komendanta Głównego Policji o udzielenie informacji dotyczących realizacji ww. artykułu. Zdaniem RPO niepokojące jest, że w wielu odpowiedziach udzielanych przez Prezesów Sądów Okręgowych dochodzi do pewnej normalizacji zjawiska braku udziału pracowników socjalnych w procedurze umieszczenia dziecka u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej poza godzinami urzędowania

ośrodków pomocy społecznej i w weekendy oraz niejako akceptacji samodzielnego działania funkcjonariuszy Policji w tym zakresie. Stąd też, w przypadku ujawnienia zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową, sytuacja dziecka jest zależna od pory ujawnienia przemocy – po godzinach pracy pracowników socjalnych może ono zostać umieszczone jedynie w placówce. Na przepis art. 72 Konstytucji RP jako podstawę działania w przypadku nieobecności pracownika socjalnego podczas interwencji powołał się także Komendant Główny Policji, który w odpowiedzi na pismo Rzecznika stwierdził, że na terenie całego kraju identyfikowany jest istotny problem związany z zapewnieniem dzieciom ochrony, w szczególności po godzinach urzędowania ośrodków pomocy społecznej.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o rozważenie zmiany przepisów prawa, w tym przede wszystkim ustawy o przeciwdziałaniu przemocy oraz przepisów wykonawczych, aby interwencje w oparciu o art. 12a ust. 1 i 3 tej ustawy odbywały się bez wątpliwości, co do ich legalności i skuteczności, z poszanowaniem godności i bezpieczeństwa dziecka. W przypadku stwierdzenia braku konieczności zmian w przepisach prawa RPO poprosił o zbadanie opisywanego problemu, a w konsekwencji rozważenie wprowadzenia stosownych zmian organizacyjnych w zakresie realizacji procedury art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy przez pracowników socjalnych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równości pismem z 30 lipca 2026 r. podziękował Rzecznikowi Praw Obywatelskich za poruszenie oraz zbadanie kwestii dotyczącej zabezpieczenia małoletnich w przypadku zagrożenia ich życia lub zdrowia. Zwrócił uwagę na problemy związane z realizacją procedury określonej w art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, dotyczącej natychmiastowego zabezpieczenia dzieci zagrożonych przemocą. Podkreślił, że ustawowy obowiązek współdziałania pracownika socjalnego, Policji i przedstawiciela ochrony zdrowia ma charakter bezwzględny i nie może być ograniczany przez godziny pracy ośrodków pomocy społecznej. W odpowiedzi na sygnały o nieprawidłowych praktykach przekazano wojewódzkim koordynatorom stanowisko przypominające o konieczności zapewnienia dyżurów pracowników socjalnych oraz pełnej realizacji ustawowych procedur, niezależnie od pory dnia, w celu skutecznej ochrony życia i zdrowia małoletnich.

Ministra Sportu i Turystyki (XI.814.4.2026 z 11 czerwca 2026 r.) w sprawie podjęcia odpowiednich działań o charakterze legislacyjnym i organizacyjnym w celu ochrony przed molestowaniem i molestowaniem seksualnym w środowisku sportowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że jako niezależny organ do spraw równego traktowania jest ustawowo zobowiązany do prowadzenia działań o charakterze proaktywnym, w tym do analizowania, monitorowania i wspierania równego traktowania wszystkich osób, prowadzenia niezależnych badań

dotyczących dyskryminacji, a także opracowywania i wydawania niezależnych sprawozdań i zaleceń odnośnie do problemów z nią związanych.

W ramach ustawowych kompetencji w Biurze RPO zostało przeprowadzone badanie negatywnych doświadczeń w sporcie wyczynowym, którego celem była ocena skali i charakteru zjawiska molestowania oraz molestowania seksualnego wśród zawodniczek i zawodników sportu wyczynowego, uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polskie związki sportowe. Jego wyniki oraz sformułowane rekomendacje Rzecznika zawiera publikacja pt. „Molestowanie i molestowanie seksualne w sporcie wyczynowym. Raport z badania ankietowego zrealizowanego wśród zawodniczek i zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polskie związki sportowe”. Kilka miesięcy temu została ona opublikowana na stronach BIP RPO. Wypełniające istotną lukę badawczą opracowanie stało się już przedmiotem analizy w podległym Ministrowi resorcie oraz w związkach sportowych.

Rzecznik wyjaśnił, że wybór takiego przedmiotu badania podyktowany był docierającymi od lat do Biura RPO informacjami, wskazującymi na występowanie molestowania i molestowania seksualnego w sporcie. Jednoznacznie negatywnie ocenił wszelkie przypadki naruszania godności osób w ich relacjach z trenerami, współzawodnikami czy jakimikolwiek innymi osobami zaangażowanymi w proces szkolenia sportowego. Rzecznik przypomniał, że mając na względzie konieczność zapewnienia właściwego mechanizmu ochronnego przed różnymi formami dyskryminacji w środowisku sportowym, z akceptacją przyjął propozycje zmian w ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. Projekt przygotowany przez Ministerstwo Sportu i Turystyki przewidywał rozwiązania prawne mające na celu przeciwdziałanie dyskryminacji, mobbingowi i innym nadużyciom w stosunku do osób uczestniczących we współzawodnictwie sportowym, w tym nałożenie obowiązku przyjęcia regulaminów przeciwdziałania dyskryminacji, mobbingowi i innym nadużyciom przez kluby sportowe, związki sportowe i polskie związki sportowe. O tym, jak duże znaczenie ma ustanowienie jasnych ram prawnych w zakresie zapobiegania zjawisku przemocy, dyskryminacji w obszarze kultury fizycznej i sportu oraz jego zwalczania, Rzecznik dał wyraz w stanowisku do poselskiego projektu nowelizacji ustawy o sporcie.

Rzecznik negatywnie ocenił rezygnację z uregulowania mechanizmu ochronnego przed przemocą w sporcie na gruncie ustawy z dnia 13 marca 2006 r. o zmianie ustawy o sporcie. Zdaniem RPO wymaga ona pilnego uzupełnienia o rozwiązania systemowo chroniące zawodniczki i zawodników w relacjach z trenerami, współzawodnikami czy jakimikolwiek innymi osobami zaangażowanymi w proces szkolenia sportowego przed różnymi formami niepożądanych zachowań naruszających ich godność. Rzecznik dostrzegł, że realizująca ten cel ustawa o zmianie ustawy o sporcie oraz niektórych innych ustaw z dnia 21 listopada 2024 r. nie weszła w życie. Ponadto wyraził nadzieję, że

ustalenia i uwagi zawarte we wskazanej wyżej publikacji przyczynią się do przywrócenia należnego miejsca kwestii ochrony przed molestowaniem i molestowaniem seksualnym w środowisku sportowym w debacie publicznej.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sportu i Turystyki z prośbą o analizę przedstawionego raportu i podjęcie odpowiednich działań o charakterze legislacyjnym i organizacyjnym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sportu i Turystyki pismem z 9 sierpnia 2026 r. poinformował, że Ministerstwo podziela potrzebę zapewnienia poszanowania godności, bezpieczeństwa i prawa do równego traktowania zarówno w sporcie wyczynowym, jak i powszechnym. Resort prowadzi prace nad stworzeniem systemowego modelu ochrony osób uczestniczących w sporcie przed przemocą, dyskryminacją, molestowaniem i molestowaniem seksualnym. Wcześniejsze rozwiązania w tym zakresie przewidywała ustawa z 21 listopada 2024 r., która nie weszła jednak w życie z powodu skierowania jej przez Prezydenta RP do Trybunału Konstytucyjnego, do tej pory nie zapadło w tej sprawie orzeczenie. Niezależnie od powyższego Ministerstwo kontynuuje prace legislacyjne zmierzające do stworzenia spójnego i skutecznego systemu ochrony.

Planowane regulacje mają wprowadzić działania prewencyjne, jasne procedury zgłaszania nieprawidłowości oraz skuteczne mechanizmy ochrony osób pokrzywdzonych.

Ministra Sprawiedliwości (BPG.510.74.2025 z 12 czerwca 2026 r.) w sprawie dotyczącej egzekucji kosztów sądowych oraz grzywny w postępowaniu karnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że w Biurze RPO prowadzone jest postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej egzekucji kosztów sądowych oraz grzywny w postępowaniu karnym, w sytuacji gdy należności te zostały orzeczone jednym wyrokiem, a następnie – na wniosek skazanego – rozłożone na raty. Z otrzymywanych przez Rzecznika sygnałów wynika, że w praktyce sądów mogą występować rozbieżności dotyczące sposobu zaliczania wpłat dokonywanych przez skazanych na poczet poszczególnych należności objętych wykonywanym orzeczeniem.

Problematyka wykonywania grzywny oraz dochodzenia zasądzonych kosztów sądowych została uregulowana w przepisach ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy. Regulacje zawarte w rozdziale VIII wskazują na obowiązek uiszczenia grzywny w terminie 30 dni od dnia doręczenia skazanemu wezwania, a w przypadku bezskutecznego upływu tego terminu, możliwość podjęcia dalszych czynności zmierzających do wykonania kary. Rzecznik podkreślił, że znacznie bardziej ograniczony zakres mają unormowania odnoszące się do kosztów sądowych, bowiem sprowadzają się do możliwości dochodzenia tych należności w drodze egzekucji. Co więcej, żaden z powszechnie obowiązujących przepisów nie reguluje wprost kwestii kolejności zaliczania wpłat dokonywanych przez skazanego, w sytuacji gdy jednocześnie wykonuje on karę

grzywny oraz obowiązek uiszczenia kosztów sądowych, a obie te należności zostały rozłożone na raty. Ustawodawca nie rozstrzygnął zwłaszcza, czy w przypadku dobrowolnych wpłat dokonywanych przez skazanego pierwszeństwo powinno zostać przyznane jego dyspozycji co do przeznaczenia wpłaconej kwoty, czy też organ wykonujący orzeczenie może samodzielnie określić sposób jej zaliczenia na poczet poszczególnych należności. Zdaniem RPO powstała w ten sposób luka stwarza pole do kształtowania odmiennych praktyk przez sądy oraz rodzi wątpliwości co do granic uprawnień organu wykonawczego i zakresu autonomii skazanego w wykonywaniu ciążyących na nim obowiązków finansowych.

Z obszarów poszczególnych apelacji w losowo wybranych sądach zostały przeprowadzone badania ankietowe, które wykazały, że praktyka w opisywanym wyżej zakresie jest niejednolita. Wszystkie sądy udzielając odpowiedzi wskazały, iż wpłaty dokonywane przez skazanych zaliczane są w pierwszej kolejności na poczet kosztów sądowych, niemniej jednak dla większości z nich wskazanie w tytule wpłaty, że dokonywana jest ona na poczet grzywny jest wiążące i takie wpłaty faktycznie zaliczane są na poczet grzywny. Powodem takiej kolejności dokonywania zaliczeń miały być względy racjonalne oraz doświadczenie – koszty sądowe przedawniają się z upływem 3 lat od daty wymagalności, natomiast okres przedawnienia wykonania grzywny jest dłuższy (10 lat). Ponadto możliwości zamiany grzywny na inną karę, zwłaszcza zastępczą karę pozbawienia wolności, stanowią dla skazanych skuteczną motywację do jej zapłaty. Tylko dwa, losowo wybrane sądy wskazały, że mają w tym zakresie akt wewnętrzny w postaci instrukcji dotyczącej windykacji należności sądowych, w której wprost wskazano sposób dokonywania zaliczeń wpłat (w pierwszej kolejności na koszty, potem na grzywnę, chyba, że skazany wskaże, że wpłaca na poczet grzywny).

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że w konsekwencji sytuacja prawna skazanego może kształtować się odmiennie w zależności od sądu właściwego do wykonania orzeczenia, co budzi wątpliwości z punktu widzenia zasady pewności prawa, jednolitości stosowania przepisów oraz równego traktowania uczestników postępowania wykonawczego. W ocenie RPO taki stan rzeczy przemawia za rozważeniem zmian zmierzających do jednoznacznego uregulowania zasad zaliczania wpłat dokonywanych przez skazanych na poczet poszczególnych należności wynikających z prawomocnych orzeczeń sądowych. Zdaniem Rzecznika mogłoby to nastąpić przy okazji nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego poprzez dodanie do art. 206 k.k.w. § 5, który mógłby otrzymać brzmienie: "W razie łącznego rozłożenia na raty kosztów sądowych i grzywny wynikających z tego samego wyroku, wpłaty dokonywane przez skazanego zalicza się w pierwszej kolejności na poczet tej należności, którą skazany wskaże w tytule wpłaty. W razie braku takiego wskazania wpłaty zalicza się w pierwszej kolejności na poczet kosztów sądowych".

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o analizę przedstawionego zagadnienia oraz rozważenie podjęcia działań zmierzających do zapewnienia jednolitego stosowania prawa i wyeliminowania wskazanych wątpliwości interpretacyjnych.

Komendanta Głównego Policji (VII.604.5.2026 z 12 czerwca 2026 r.) w sprawie konieczności realizacji obowiązków wynikających zarówno z prawa do składania petycji, jak i prawa dostępu do informacji publicznej.

Z napływających do Biura RPO informacji wynika, że obowiązki wynikające z ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach nie są realizowane przez wszystkie komendy Policji. Tymczasem ich realizacja służy urzeczywistnieniu zarówno zagwarantowanego w art. 63 Konstytucji RP prawa do składania petycji, jak i prawa dostępu do informacji publicznej, do którego odnosi się art. 61 Konstytucji RP. Z uwagi na powyższe sprawa ta stała się przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zasadniczym problemem, wskazanym przez fundację, jest częsty brak wyszczególnienia zakładki poświęconej petycjom w BIP poszczególnych komend Policji. Pomimo tego, że stworzenie takiej zakładki nie jest obowiązkiem prawnym, to w doktrynie prawa postuluje się, aby „informacje publikowane na stronach internetowych prowadzonych zbiorczo dla różnych organów lub na stronach rozbudowanych, były umieszczane w odrębnych i łatwo dostępnych podstronach lub zakładkach”. Dzięki temu osoby zainteresowane mogą pozyskiwać stosowne informacje na temat petycji, co przyczynia się do pełniejszej realizacji praw jednostki zagwarantowanych w art. 61 i 63 Konstytucji RP.

Drugim problemem jest długotrwałe niepublikowanie zbiorczej informacji o petycjach rozpatrzonych w roku poprzednim na stronie internetowej poszczególnych komend Policji. Wyszczególnione zostały przypadki, w których publikacji wzmiankowanej informacji nie dokonywano przez dłuższy czas lub wcale. Tymczasem – jak podkreślił Rzecznik – art. 14 ustawy o petycjach stanowi, że „podmiot właściwy do rozpatrzenia petycji [...] corocznie, w terminie do dnia 30 czerwca, umieszcza na swojej stronie internetowej lub stronie internetowej urzędu go obsługującego zbiorczą informację o petycjach rozpatrzonych w roku poprzednim”. Oznacza to, że aktualizacja takiej zakładki jest konieczna przynajmniej raz do roku celem wykonania obowiązku przewidzianego w przywołanym przepisie. Brak wpływu petycji nie wyłącza obowiązku informacyjnego wynikającego z art. 14 ustawy, a praktyka administracyjna w takich przypadkach zakłada opublikowanie w BIP informacji, że w danym roku nie wpłynęła do konkretnego podmiotu żadna petycja. W trakcie badania sprawy Rzecznik spotkał się z praktyką usuwania zbiorczej informacji z upływem roku od jej publikacji, co nie znajduje jednak uzasadnienia w art. 14 ustawy o petycjach.

Trzecim wskazanym problemem jest realizacja obowiązku informacyjnego przewidzianego w art. 8 ustawy o petycjach, a więc niepublikowania informacji o

złożonych petycjach, pomimo ich wpływu oraz o przebiegu poszczególnych postępowań petycyjnych i informacji o sposobie załatwienia petycji. Zaniechania na tym polu uniemożliwiają osobom zainteresowanym zapoznanie się ze złożonymi petycjami, co w oczywisty sposób ogranicza transparentność postępowania petycyjnego. Zdaniem RPO wszystkie przedstawione praktyki administracyjne negatywnie oddziałują na urzeczywistnianie prawa do ich składania zagwarantowanego w art. 63 Konstytucji RP oraz prawa dostępu do informacji publicznej, do którego odnosi się art. 61 Konstytucji RP.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Komendanta Głównego Policji z prośbą o wystąpienie do podległych komend w celu zakomunikowania im potrzeby realizacji obowiązków informacyjnych przewidzianych w art. 8 i 14 ustawy o petycjach.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.510.1292.2015 z 15 czerwca 2026 r.) w sprawie praktyki stosowania oraz przedłużania przez sądy tymczasowego aresztowania.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich jest praktyka stosowania oraz przedłużania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Zdaniem RPO obowiązujące regulacje nie realizują wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 listopada 2012 r. (sygn. akt SK 3/121) i postanowienia sygnalizacyjnego (sygn. akt S 3/192) z dnia 20 listopada 2012 r. odnoszących się do art. 263 § 7 k.p.k.³, w zakresie braku określenia maksymalnych terminów stosowania tymczasowego aresztowania po wydaniu wyroku pierwszej instancji, zaś w postanowieniu sygnalizacyjnym również przesłanki surowości kary, opisanej w art. 258 § 2 k.p.k.

Rzecznik nakreślił dotychczasowe stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, wskazujące na to, że samo zróżnicowanie zasad określania trwania tymczasowego aresztowania w zależności od fazy postępowania karnego nie stanowi powodu do ich dyskwalifikacji. Jednak z drugiej strony największe ryzyko podejmowania przez sprawcę prób nielegalnego wpływu na tok postępowania istnieje w pierwszej fazie postępowania, a w kolejnych maleje – pod warunkiem należytego zabezpieczenia dowodów przestępstwa. Takie wyważenie racji przemawiających za zróżnicowaniem reżimu stosowania tymczasowego aresztowania TK uznaje za mieszczące się w granicach Konstytucji. Okazuje się bowiem, co także akcentował Trybunał w sprawach o sygn. akt K 3/16 i SK 3/12, że gwarancji zapobiegających nadużywaniu tymczasowego aresztowania należy poszukiwać nie tyle w sztywnych limitach czasowych jego stosowania, ile w przesłankach i procedurach zapewniających kontrolę jego niezbędności. W ocenie RPO systemowo bezpieczniejszym i bardziej elastycznym rozwiązaniem jest zapewnienie osobie tymczasowo aresztowanej, że konieczność jej przetrzymywania w areszcie będzie podlegała periodycznej, rzetelnej kontroli niezależnego sądu na podstawie ściśle określonych, precyzyjnych przesłanek.

Rzecznik podkreślił, że zgadza się z wyrokiem Trybunału o sygn. akt SK 3/12. Ustawodawca, określając zasady przedłużania tymczasowego aresztowania po wydaniu przez sąd pierwszej instancji pierwszego wyroku, pominął bowiem złożoność przyczyn, prowadzących do długotrwałości późniejszego postępowania i uregulował w ten sam sposób sytuacje, w których niemożność wydania prawomocnego orzeczenia przez sąd wynika z zachowania oskarżonego lub stopnia skomplikowania okoliczności faktycznych poddawanych ocenie. Uzasadniona potrzeba ochrony dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP może przeważać nad nakazem poszanowania wolności zawartym w art. 41 ust. 1 Konstytucji RP. Z orzecznictwa Trybunału wynika jednak, że Konstytucja wymaga od ustawodawcy takiego ukształtowania przepisów, które wymusi na sądach dokonanie szczególnie wnikliwej oceny, czy w konkretnych okolicznościach istnieje realne zagrożenie dla przebiegu postępowania, praw lub wolności innych osób albo bezpieczeństwa publicznego. Zdaniem RPO z tego obowiązku nie wywiązali się ani ustawodawca, ani sądy stosujące aktualnie obowiązujące regulacje.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag i wskazanie, czy są prowadzone prace mające na celu wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 listopada 2012 r., ewentualnie o rozważenie zainicjowania odpowiednich działań legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 2 lipca 2026 r. poinformował, że w ocenie MS zawarte w ustawie z dnia 27 lutego 2026 r. brzmienie art. 258 § 2 k.p.k., sprawiało, że zastrzeżenia pod adresem tego przepisu, formułowane przez TK, które rzutowały na stwierdzoną niekonstytucyjność art. 263 § 7 k.p.k., traciły na aktualności. Opisana wyżej ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. nie została podpisana przez Prezydenta RP. Z kolei w projekcie poselskim z dnia 1 czerwca 2026 r. zaproponowane zostało brzmienie art. 258 § 2 k.p.k. zbieżne z rozwiązaniem proponowanym w zawetowanej ustawie z dnia 27 lutego 2026 r. Projektowane regulacje odchodzą od traktowania art. 258 § 2 k.p.k. jako samodzielnej przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania oraz zawierają znaczne obostrzenia dotyczące możliwości przedłużania tymczasowego aresztowania. W obu projektach przewidziano również, że „Okres stosowania tymczasowego aresztowania na podstawie art. 258 § 2 do czasu wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 12 miesięcy”.

Sekretarz Stanu podkreślił, że z uwagi na złożenie wskazanych projektów ustaw, bazujących na wcześniejszym projekcie przygotowanym przez resort sprawiedliwości (UD153), za zbędne uznaje się zgłaszanie kolejnej, rządowej inicjatywy legislacyjnej dotyczącej stosowania tymczasowego aresztowania. Wypracowanie optymalnych rozwiązań możliwe będzie na bazie już wniesionych do Sejmu projektów ustaw.

Ministra Sprawiedliwości (KMPT.571.6.2026 z 25 czerwca 2026 r.) w sprawie istniejącej luki prawnej dotyczącej zasad identyfikacji funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem występowania luki prawnej dotyczącej zasad identyfikacji funkcjonariuszy Służby Więziennej, której dalsze funkcjonowanie stwarza systemowe ryzyko naruszenia zakazu tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania. Zdaniem RPO dotyka on także funkcjonariuszy Grupy Interwencyjnej Służby Więziennej (GISW).

Rzecznik przywołał przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 czerwca 2018 r. w sprawie umundurowania i wyposażenia polowego funkcjonariuszy Służby Więziennej, które przewidują noszenie znaków identyfikacyjnych na umundurowaniu, wyposażeniu polowym specjalnym i wyposażeniu polowym interwencyjnym (§ 8), ale nie wymagają indywidualnych oznaczeń identyfikacyjnych na środkach ochrony osobistej funkcjonariuszy używanych podczas interwencji i stosowania środków przymusu bezpośredniego. W rezultacie pozostają one niewidoczne, co w połączeniu z innymi czynnikami (m.in. zasłonięciem twarzy przez funkcjonariusza, brakiem rejestracji audio-video czynności lub słabą jakością zapisu) może utrudnić lub wręcz uniemożliwić identyfikację konkretnego funkcjonariusza przez odpowiednie organy i wyciągnięcie konsekwencji karnych lub dyscyplinarnych w przypadku przekroczenia uprawnień, w tym stosowania tortur lub innych form okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Ryzyko to potęguje dynamika sytuacji, która związana jest ze stosowaniem środków przymusu bezpośredniego, jak również ograniczone możliwości dowodowe, jakimi dysponują osoby pozbawione wolności w takiej sytuacji.

Sygnalizowana przez Rzecznika luka prawna tworzy ryzyko nadużyć i sprzyja bezkarności, co jest stanem niepożądanym w świetle prawnego zakazu tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania. W opinii RPO należy wdrożyć wszystkie możliwe środki prewencyjne, po to by wyeliminować potencjalne braki w zabezpieczeniach i uchronić osoby przebywające w jednostkach penitencjarnych przed możliwościami nadużyć i naruszenia ww. zakazu. Niemożność przeprowadzenia postępowania, w którym istnieje możliwość zidentyfikowania i ukarania osób, w tym funkcjonariuszy państwowych dopuszczających się naruszeń, została uznana przez Europejski Trybunał Praw Człowieka za naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w aspekcie proceduralnym. Używanie przez funkcjonariuszy państwowych środków ochrony utrudniających identyfikację może skutkować bezkarnością. Zapewnienie efektywnych, skutecznych mechanizmów skargowych przez państwo jest częścią jego obowiązków związanych z przeciwdziałaniem torturom i innemu okrutnemu, niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu oraz elementem minimalnych standardów traktowania osób pozbawionych wolności.

Rzecznik przytoczył stanowisko Komitetu Przeciwko Torturom ONZ (CAT), które wprost wskazuje, że państwa strony Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur powinny zapewnić, by personel penitencyjny i siły specjalne były zawsze wyposażone w widoczne identyfikatory, po to by zapewnić ochronę więźniów przed aktami naruszającymi Konwencję. Sama zaś Konwencja wymaga od państw podjęcia skutecznych środków ustawodawczych. W ocenie RPO możliwość identyfikacji funkcjonariusza nie musi być tożsama z ujawnieniem jego danych osobowych. Znakiem może być również numer, jednak powinien być on krótki, tak by był możliwy do zapamiętania przez osobę pozbawioną wolności. Rzecznik wskazał także, że śledztwo w sprawach złego traktowania przez funkcjonariuszy państwowych powinno spełniać kryterium dokładności, przez co rozumiana jest zarówno możliwość ustalenia czy metody użyte przez funkcjonariuszy były uzasadnione, jak i m.in. identyfikacja i ukaranie osób odpowiedzialnych.

Z uwagi na wskazane powyżej argumenty Rzecznik poddał pod rozagę zmianę rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie umundurowania i wyposażenia polowego funkcjonariuszy Służby Więziennej. W przekonaniu RPO powinna ona prowadzić do tego, by wszyscy funkcjonariusze Służby Więziennej używający odzieży ochronnej (w tym funkcjonariusze GISW) byli wyposażeni w dobrze widoczny i czytelny dla osób postronnych, indywidualny znak identyfikacyjny (numer taktyczny), umożliwiający ustalenie tożsamości funkcjonariusza przez odpowiednie organy. Znak ten mógłby składać się przykładowo z cyfr lub kombinacji liter i cyfr oraz znajdować się na kaskach i kamizelkach ochronnych (z przodu oraz z tyłu).

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o poinformowanie o przyjętym stanowisku w tej sprawie oraz o podjętych działaniach.

Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (XI.815.14.2026 z 25 czerwca 2026 r.) w sprawie problemów osób z niepełnosprawnościami korzystających z pomocy psów asystujących.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich jest sytuacja osób z niepełnosprawnościami. Zdaniem RPO włączanie osób z niepełnosprawnościami do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym wymaga systematycznego usuwania barier oraz zapewniania narzędzi umożliwiających ten proces.

Osoby z niepełnosprawnościami, które korzystają z pomocy psów asystujących, wciąż napotykają poważne bariery w codziennym funkcjonowaniu. Do RPO trafiają skargi na odmowy wstępu do restauracji, parków czy placówek ochrony zdrowia. Dzieje się tak mimo obowiązujących przepisów, które gwarantują prawo do wejścia z psem asystującym do wielu miejsc publicznych.

Głównym problemem nie jest brak regulacji, lecz ich nieskuteczność. Obowiązujące przepisy przyznają uprawnienia, ale nie przewidują narzędzi, które pozwalałyby je realnie egzekwować. W szczególności brakuje sankcji za odmowę

wpuszczenia osoby z psem asystującym lub nałożenie na taką osobę szerszych obowiązków niż wynikających z art. 20a ust. 4 ustawy o rehabilitacji.

W praktyce oznacza to, że osoby z niepełnosprawnościami pozostają bez skutecznej ochrony. Mogą dochodzić swoich praw przed sądem, ale jest to droga trudna, kosztowna i długotrwała. Dodatkowo istniejące mechanizmy są rozproszone i zależą od rodzaju sprawy oraz tego, czy naruszenia dopuścił się podmiot publiczny czy prywatny.

Rzecznik wskazał, że bezzasadna odmowa wpuszczenia osoby niepełnosprawnej z psem asystującym do wskazanych w art. 20a ustawy o rehabilitacji obiektów i miejsc może być potraktowana jako przejaw dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. Jednocześnie brak prostych i dostępnych procedur sprawia, że wiele osób rezygnuje z dochodzenia swoich praw i unika sytuacji, w których mogłoby dojść do naruszeń.

W opinii Rzecznika brak jednolitej ochrony prawnej osób z niepełnosprawnością korzystających ze wsparcia psów asystujących, wynikający z rozproszenia regulacji w różnych aktach prawnych, utrudnia im orientację w obowiązujących przepisach oraz korzystanie z przysługujących uprawnień. W konsekwencji, zamiast dążenia do wyrównania szans osób z niepełnosprawnościami oraz włączania ich w społeczeństwo, może dochodzić do ich dalszego wykluczenia, ponieważ osoby takie zmuszone są unikać sytuacji, w których potencjalnie mogłoby dojść do dyskryminacji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych z prośbą o odniesienie się do poruszonego problemu. Jednocześnie wystąpił o rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych w zasygnalizowanym obszarze i poinformowanie o podjętych decyzjach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z dnia 7 sierpnia 2026 r. poinformował, że warunkiem skorzystania z uprawnienia wstępu do obiektów użyteczności publicznej przez osoby z niepełnosprawnościami jest wyposażenie psa asystującego w specjalną uprzęż oraz posiadanie certyfikatu potwierdzającego status psa asystującego i zaświadczenia o wykonaniu wymaganych szczepień weterynaryjnych. Jednocześnie wskazał, iż Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych dostrzega problem dotyczący trudności w egzekwowaniu uprawnień osób niepełnosprawnych wstępu do obiektów użyteczności publicznej z psem asystującym. Zmiana przepisów ustawy o rehabilitacji (...), w zakresie wprowadzenia sankcji za ich nieprzestrzeganie będzie mogła zostać przeprowadzona po dokonaniu analizy prawnej dotyczącej w szczególności zakresu zmian, rodzaju i wysokości sankcji, narzędzi egzekwowania oraz określenia stref sanitarnych.

Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Obrony Narodowej (XII.7043.40.2026 z 29 czerwca 2026 r.) w sprawie ochrony praw i wolności

obywatelskich żołnierzy oraz warunków pełnienia służby w jednostce wojskowej w B.

Pracownicy Zespołu ds. Żołnierzy i Funkcjonariuszy Biura RPO przeprowadzili wizytację w 9. Brygadzie Kawalerii Pancernej w B. Przedmiotem zainteresowania przedstawicieli Rzecznika była ochrona praw i wolności obywatelskich żołnierzy oraz warunki pełnienia służby w tej jednostce wojskowej. W trakcie wizytacji ujawniły się problemy, które RPO pozostawia Premierowi pod rozwagę.

Rzecznik wskazał, że w najbliższym czasie Dowódca JW będzie musiał zakwaterować 512 żołnierzy. Choć obiekty stacjonujące w pruskich koszarach są systematycznie modernizowane, to stan techniczny niektórych budynków pozostawia wiele do życzenia. Zatem wymagany jest pilny remont istniejących obiektów. Ponadto planowane jest przyjęcie na stan jednostki kolejnych czołgów K-2, co powoduje potrzebę pilnego wybudowania 16 garaży oraz obiektów zabezpieczenia logistycznego.

Rzecznik zwrócił także uwagę na niedobór mieszkań dla kadry i rodzin oraz brak miejsc w internatach. Problem ten stanowi przyczynę wnoszenia przez żołnierzy raportów o przeniesienie do innych garnizonów. W ocenie zainteresowanych konieczna jest budowa minimum 250-300 mieszkań w B. dla żołnierzy Brygady. Z rozmów Dowództwa z burmistrzem wynika, że istnieje możliwość przydzielenia 3 hektarów gruntu dla wojska z przeznaczeniem pod budownictwo mieszkaniowe. RPO wskazał, że dalsze działania w tej kwestii należą do kompetencji Agencji Mienia Wojskowego.

W rozmowach w trakcie wizytacji podnoszono również, że występujące dotąd okresowo braki niektórych przedmiotów mundurowych nabrały charakteru stałego. W magazynach brakuje pasów taktycznych, zatem żołnierze uczestniczą w szkoleniu ogniowym w prywatnych pasach, co jest niezgodne z przepisami. Z kolei kamizelki taktyczne nie są dostosowane do budowy ciała żołnierki. Nie są także dostępne małe rozmiary mundurów dedykowane dla kobiet, muszą więc one szyć mundury we własnym zakresie. Problem stanowi również niedostateczna jakość butów. Ponadto – jak wskazał RPO – żołnierze zawodowi w dalszym ciągu czują się pokrzywdzeni kolejnością pobierania przedmiotów mundurowych. Pierwszeństwo wciąż mają żołnierze DZSW, następnie WOT-u, a dopiero po nich – żołnierze zawodowi.

Rzecznik wskazał także, że w jednostce brakuje lekarza (wakat), są jedynie ratownicy medyczni. Od jakiegoś czasu wojsko boryka się też z problemem, którym jest możliwość uzyskiwania przez żołnierzy zwolnień lekarskich tzw. L-2 od niektórych zajęć (np. ćwiczeń taktycznych, poligonowych czy musztry). Stanowi to znaczne utrudnienie w realizacji szkolenia i planowanych zajęć żołnierzy, którzy przedstawili takie „częściowe” zwolnienie lekarskie.

Problematyczne są również kwestie związane z uposażeniem. Oficerowie uznali istniejącą praktykę przyznawania dodatków motywacyjnych za opiniowanie w korpusach szeregowych i podoficerskich za patologiczną oraz

dyskryminującą korpus oficerski. Z relacji rozmówców wynika, że 80% podoficerów/szeregowych ma 6 z opiniowania służbowego. Kiedy szeregowy dostaje 4 lub 5, czuje się ukarany. Taki sposób opiniowania psuje morale. W trakcie rozmów w jednostce podniesiony został też temat pełnienia służb wartowniczych przy obiektach 9. Brygady Kawalerii Pancernej należący ponownie do żołnierzy, co powoduje utrudnienie w procesie ich szkolenia oraz wykonywania innych zadań. Z tego względu postulowane jest utworzenie pododdziału wartowniczego, którego żołnierze pełniliby głównie służbę wartowniczą, odciążając od tego zadania pozostałych żołnierzy.

Rzecznik wskazał również na postulat rozważenia zasadności zmian w przepisach umożliwiające wypłacenie żołnierzom w czynnej służbie, którzy osiągnęli wysługę emerytalną, odprawy mieszkaniowej lub jej części adekwatnej do lat wysługi. Według rozmówców rozwiązanie to zatrzymałoby w czynnej służbie tych żołnierzy, których wcześniejsze przejście na emeryturę spowodowane jest chęcią spłaty zaciągniętych kredytów ze środków uzyskanych z wypłaconej odprawy. Dodatkowo zaproponowane zostało rozważenie przeprowadzenia próbnej mobilizacji w wybranej niewielkiej jednostce wojskowej, co pozwoliłoby na sprawdzenie szybkości i skuteczności procedury mobilizacyjnej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Wiceprezesa Rady Ministrów z prośbą o analizę niniejszych spostrzeżeń oraz poinformowanie o zajęтым w tej sprawie stanowisku.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z 4 sierpnia 2026 r. wskazał, że służba wojskowa podlega szczególnym regulacjom wynikającym z ustawy o obronie Ojczyzny, a Ministerstwo Obrony Narodowej podejmuje działania mające na celu zapewnienie właściwych warunków służby i realizacji zadań. Poinformował o prowadzonych inwestycjach infrastrukturalnych, działaniach Agencji Mienia Wojskowego na rzecz zwiększenia zasobu mieszkaniowego, zapewnieniu wyposażenia i umundurowania zgodnie z obowiązującymi normami oraz wyjaśnił zasady przyznawania dodatku motywacyjnego. Odniósł się również do kwestii opieki medycznej, wskazując na planowane uzupełnianie wakatów medycznych oraz obowiązujące procedury dotyczące zwolnień lekarskich. Ponadto poinformował o trwających analizach dotyczących zmian w zakresie odpraw mieszkaniowych oraz podkreślił, że ochrona jednostek wojskowych i organizacja ćwiczeń realizowane są zgodnie z obowiązującymi przepisami i oceną potrzeb bezpieczeństwa.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.501.1.2026 z 29 czerwca 2026 r.) w sprawie propozycji wprowadzenia mechanizmu selekcji prywatnych aktów oskarżenia i przyznania sądowi uprawnienia do merytorycznej kontroli zasadności skargi prywatnej przed doręczeniem aktu oskarżenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich odniósł się do przedstawionej przez Ministerstwo Sprawiedliwości oceny mówiącej o tym, że wprowadzenie merytorycznej kontroli prywatnego aktu oskarżenia przed jego doręczeniem osobie wskazanej jako oskarżona będzie prowadziło do ograniczenia prawa do obrony (art. 6 k.p.k.). Zdaniem RPO w analizie dokonanej przez MS pominięta została kwestia „skierowania oskarżenia” przeciwko określonej osobie. Nie jest możliwe nabycie statusu strony biernej w procesie karnym bez promulgacji tej decyzji procesowej. Poszukując analogii, Rzecznik odwołał się do uzyskania statusu podejrzanego (art. 71 § 1 k.p.k.). Osoba podejrzana staje się podejrzanym z chwilą „wydania” postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Na czynność wydania składają się trzy elementy: sporządzenie postanowienia, ogłoszenie go (promulgacja) oraz przesłuchanie podejrzanego.

Rzecznik wskazał, że z perspektywy gwarancji procesowych oskarżonego w postępowaniu prywatnoscargowym kluczowym momentem jest doręczenie mu aktu oskarżenia (art. 338 § 1 i 1a k.p.k.), a nie fakt skierowania do sądu skargi oskarżycielskiej. W postępowaniu publicznoscargowym pierwszym momentem, kiedy osoba dowiadyuje się o prowadzonym przeciwko niej postępowaniu karnym, jest – co do zasady – przedstawienie zarzutów przez organ prowadzący postępowanie. W postępowaniu prywatnoscargowym takim momentem jest natomiast doręczenie aktu oskarżenia. Oznacza to, że określona osoba nie może stać się oskarżonym w sytuacji, w której nie ma wiedzy o prowadzeniu przeciwko niej postępowania.

W ocenie Rzecznika nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że sąd będzie „rozpoznawał sprawę” na posiedzeniu niejawnym. RPO wskazał, że Ministerstwo Sprawiedliwości – pismem z dnia 29 kwietnia 2026 r. – niezasadnie utożsamia wstępną kontrolę merytoryczną prywatnego aktu oskarżenia z merytorycznym rozpoznaniem sprawy. Takie ujęcie problemu jest nieporozumieniem. Zaproponowany mechanizm kontroli skargi prywatnej nie będzie bowiem rozstrzygał o winie, sprawstwie ani odpowiedzialności karnej osoby wskazanej w skardze.

Rzecznik odniósł się także do kwestii ograniczenia możliwości wniesienia oskarżenia wzajemnego. Po pierwsze, można je wnieść do otwarcia przewodu sądowego (art. 497 § 1 k.p.k.), czyli do momentu przytoczenia przez oskarżyciela podstaw oskarżenia (art. 385 § 1 k.p.k.). Po drugie, oskarżenie wzajemne jest możliwe w sprawach o „czyn, pozostający w związku z czynem mu zarzucanym” (art. 497 § 1 k.p.k.). Celem zaproponowanego rozwiązania jest niedopuszczenie do sytuacji, w której osoba byłaby szykanowana czy nękana rozpoczynaniem oczywiście bezzasadnych postępowań karnych. Z perspektywy jednostki, wszystkie wskazane wyżej mechanizmy działają następczo – ex post – a nie prewencyjnie. Nie zapobiegają naruszeniom, a jedynie reagują na fakt ingerencji w sferę praw i wolności jednostki. Zdaniem RPO nie można tracić z pola widzenia, że sam fakt bycia oskarżonym w postępowaniu prywatnoscargowym wywiera

wpływ na życie obywatela wszędzie tam, gdzie podstawą podjęcia się określonego zajęcia jest złożenie oświadczenia, że nie toczy się przeciwko danej osobie postępowanie karne, np. podjęcie aplikacji radcowskiej czy aplikacji adwokackiej.

Ponadto Rzecznik wskazał, że stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące zasady *ne bis in idem* i prawomocności rozstrzygnięć wydawanych w postępowaniu w fazie *in rem* nie zostało rozwinięte, co powoduje, że trudno jest się do niego odnieść. RPO dodał, że rozstrzygnięcia wydawane w fazie *in rem* również zyskują przymiot prawomocności materialnej, czego przykładem jest tzw. konsumpcja skargi publicznej w sytuacji umorzenia postępowania *in rem* na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. Zdaniem Rzecznika trudno jest się także ustosunkować do stwierdzenia, iż proponowane rozwiązanie zaburzyłoby systematykę rozdziału 40 k.p.k., bowiem – jak to zostało wcześniej wskazane – nie chodzi o merytoryczne rozpoznanie sprawy w formie rozstrzygania o winie, ale o merytoryczną kontrolę skargi oskarżyciela prywatnego.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o ponowne dokonanie analizy wskazanych problemów i poinformowanie o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 6 sierpnia 2026 r. poinformował, że podtrzymuje wcześniejsze stanowisko dotyczące problematyki procedowania po wniesieniu prywatnego aktu oskarżenia do sądu, zawarte w piśmie z dnia 29 kwietnia 2026 r. Wskazał, iż merytoryczna kontrola prywatnych aktów oskarżenia na posiedzeniu przed ich rozpoznaniem na rozprawie naruszałaby spójność systemową procesu karnego. Ponadto proponowane rozwiązania są diametralnie rozbieżne z utrwalonymi w praktyce orzeczniczej zasadami zawartymi w rozdziale 40 k.p.k.

Sekretarz Stanu uznał, że prowadzenie prac legislacyjnych w zaprezentowanym przedmiocie nie jest zasadne.

3. Kasacje oraz skargi kasacyjne, skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego i przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.132.2026 z 8 kwietnia 2026 r. – kasacja w sprawie uchylenia wyroku nakazowego z uwagi na brak możliwości uznania materiału dowodowego za kompletny i wystarczający.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 7 lutego 2024 r., sygn. akt V W 98/24 i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego S. R. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 k.p.w., mogące mieć istotny wpływ na jego treść, polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego. W świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że S.R. został obwiniony o to, że w dniu 4 października 2023 r. w W. na terenie sklepu (..) wspólnie i w porozumieniu z n.n. kobietą dokonał kradzieży maszynek do golenia o wartości 585 zł na szkodę ww. sklepu, tj. o wykroczenie z art. 119 § 1 k.w. Wyrokiem nakazowym z dnia 7 lutego 2024 r. Sąd Rejonowy w W. uznał S.R. za winnego dokonania zarzucanego mu wykroczenia i na podstawie art. 119 § 1 k.w., wymierzył obwinionemu karę grzywny w kwocie 1000 złotych. Na podstawie art. 119 § 4 k.w. orzekł wobec S. R. obowiązek zapłaty równowartości wyrządzonej szkody w łącznej kwocie 585 złotych na rzecz pokrzywdzonego w terminie 1 miesiąca od dnia uprawomocnienia się wyroku. Zasadził od obwinionego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 150 złotych tytułem zryczałtowanych wydatków postępowania, w tym 100 złotych tytułem opłaty (k. 11). Wyrok nakazowy uprawomocnił się w dniu 27 lutego 2024 r., ukarany złożył sprzeciw od wyroku nakazowego dopiero w dniu 7 marca 2024 r. S. R. wraz z zażaleniem na zarządzenie z dnia 10 lipca 2024 r. złożył wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od wyroku nakazowego z dnia 7 lutego 2024 r. Postanowieniem Sądu Okręgowego W.-P. w W. z dnia 15 września 2025 r., sygn. akt VI Kz 854/25, zostało ono utrzymane w mocy.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich zaskarżony kasacją wyrok nie może pozostać, ponieważ Sąd Rejonowy w W. orzekając w sprawie o sygn. akt V W 98/24, rażąco naruszył art. 93 § 2 k.p.w. W świetle dowodów wskazanych we wniosku o ukaranie, nie można było, bez bezpośredniego przeprowadzenia dowodów uznać, że okoliczności czynu i wina obwinionego S. R., nie budzą wątpliwości. Zdaniem RPO rażące naruszenie art. 93 § 2 k.p.w., jakiego dopuścił się Sąd Rejonowy, mogło mieć jednocześnie istotny wpływ na treść zapadłego wyroku, bowiem nie można wykluczyć, że po przeprowadzeniu rozprawy, zapadłoby inne orzeczenie.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 czerwca 2026 r., sygn. akt V W 98/24).

Sąd Najwyższy w sprawie S. R. obwinionego z art. 119 kw. po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z 7 lutego 2024 r. (sygn. akt V W 98/24) uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

II.510.1141.2025 z 10 kwietnia 2026 r. – kasacja w sprawie nieprawidłowego przypisania recydywy mającej istotny wpływ na treść wyroku.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 8 kwietnia 2025 r. (sygn. akt III K 1831/24) i zaskarżył powyższe orzeczenie w części dotyczącej skazanego A. K. na jego korzyść w całości. Jednocześnie wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie Sądowi Rejonowego w W. do ponownego rozpoznania.

Orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 64 § 2 k.k., polegające na uznaniu, że czyn przypisany oskarżonemu popełniony został w warunkach recydywy specjalnej wielokrotnej, pomimo że z dokonanych przez Sąd w dyspozytywnej części wyroku ustaleń dotyczących okresów odbywania kary pozbawienia wolności wynika, że oskarżony nie odbył łącznie wymaganego przez prawo (art. 64 § 2 k.k.) okresu co najmniej jednego roku pozbawienia wolności.

Rzecznik wskazał, że A. K. został oskarżony o to, że w dniu 9 września 2024 roku w W., działając wspólnie i w porozumieniu z S.S. oraz trzecim nieustalonym sprawcą dostali się do wnętrza budynku, skąd dokonali zaboru w celu przywłaszczenia elementów centralnego ogrzewania, czym spowodowali straty o wartości 10.000 złotych. A. K. dopuścił się tego czynu w warunkach wielokrotnego powrotu do przestępstwa, będąc uprzednio skazanym wyrokiem Sądu Rejonowego w W. na karę 2 lat i 2 miesięcy pozbawienia wolności, którą odbywał w okresie od 29.06.2022 roku do 5.12.2022 roku oraz od 30.06.2023 roku do 16.01.2024 roku.

Wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2025 r. (sygn. akt III K 1831/24) Sąd Rejonowy w W., orzekając m.in. wobec A. K., uznał go za winnego popełnienia czynu

opisanego w punkcie 1 części wstępnej wyroku, tj. występku z art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i za ten czyn, na podstawie art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., wymierzył mu karę roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności. Orzeczenie zawierało również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu oraz zaliczenia na podstawie art. 63 § 1 k.k. Wyrok uprawomocnił się z dniem 16 kwietnia 2025 r., przy czym nie zostało sporządzone pisemne uzasadnienie rozstrzygnięcia.

Zdaniem Rzecznika powyższy wyrok zapadł z rażącym naruszeniem prawa materialnego – z uwagi na nieprawidłowe przypisanie recydywy z art. 64 § 2 k.k. Co do zasady ma to istotny wpływ na treść wyroku, w rozumieniu art. 523 § 1 k.p.k. Rzecznik podkreślił, że powrotność do przestępstwa stanowi element kwalifikacji prawnej czynu, jest również okolicznością braną pod uwagę przy wymiarze kary oraz ogranicza możliwość uzyskania warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary. Zatem wpływ ten jest bezdyskusyjny.

Mając na względzie, że w niniejszej sprawie powrotność do przestępstwa została uwzględniona w kwalifikacji prawnej czynu, jak i stanowiła element wymierzenia kary, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd, celem poprawnej oceny prawnej czynu i wymierzenia kary.

II.511.246.2026 z 14 kwietnia 2026 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego polegającego na wymierzeniu skazanemu kary łącznej 2 lat pozbawienia wolności, to jest w wymiarze wyższym od sumy kar jednostkowych.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Z. z dnia 29 września 2025 r. (sygn. II K 436/25) i zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść skazanego P. M., w części dotyczącej orzeczenia o karze łącznej ograniczenia wolności powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k. Jednocześnie wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 86 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 2 k.k., polegające na wymierzeniu skazanemu kary łącznej 2 lat ograniczenia wolności, to jest w wymiarze wyższym od sumy kar jednostkowych, która wynosiła rok i 11 miesięcy ograniczenia wolności.

Rzecznik wskazał, że P. M. został oskarżony o to, że: w dniu 15 kwietnia 2025 roku w miejscowości R. kierował w ruchu lądowym po drodze publicznej pojazdem mechanicznym marki (...) o numerze rejestracyjnym (...) wbrew wydanemu wyrokowi Sądu Rejonowego w Z. o sygn. akt II W 23/24 dotyczącemu zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym obowiązującemu od 2025/01/15 do 2026/01/15, tj. o czyn z art. 244 k.k.; w dniu 20 stycznia 2025 roku w miejscowości W. kierował w ruchu lądowym po drodze publicznej pojazdem mechanicznym marki (...) będąc pod wpływem substancji

odurzających w postaci THC w stężeniu 50,6 ng/ml, ponadto nie stosując się do zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych; w dniu 24 kwietnia 2025 roku w miejscowości R., kierował w ruchu lądowym po drodze publicznej pojazdem mechanicznym marki (...) będąc pod wpływem substancji odurzających w postaci THC w stężeniu 6,1 ng/ml, dodatkowo nie stosując się do zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych.

Wyrokiem nakazowym z dnia 29 września 2025 r., sygn. akt II K 436/25, Sąd Rejonowy w Z. (w punkcie I uznał oskarżonego P. M. za winnego zarzuconego mu czynu opisanego w pkt 1 części wstępnej wyroku, tj. występku z art. 244 k.k. za to, na podstawie art. 244 k.k. w zw. z art. 37a § 1 k.k., wymierzył mu karę 5 miesięcy ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cel społeczny w wymiarze 30 godzin miesięcznie. W punkcie IV wyroku Sąd uznał oskarżonego P.M. za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów opisanych w pkt 2-3 części wstępnej wyroku przyjmując, iż stanowią one ciąg przestępstw z art. 244 k.k. w zw. z art. 178a 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k., i za to, na podstawie art. 178a § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. w zw. z art. 37a § k.k. wymierzył mu karę 1 roku i 6 miesięcy ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cel społeczny w wymiarze 30 godzin miesięcznie. W punkcie VII wyroku Sąd, na podstawie art. 85 § 1 k.k., art. 86 § 1 k.k. i art. 91 § 2 k.k., połączył wymierzone oskarżonemu P. M. kary ograniczenia wolności orzeczone w pkt I i IV części dyspozytywnej wyroku i wymierzył mu karę łączną 2 lat ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cel społeczny w wymiarze 30 godzin miesięcznie.

Na podstawie art. 85 § 1 k.k., art. 86 § 1 k.k. w zw. z art. 90 § 2 k.k. Sąd połączył orzeczone wobec oskarżonego w pkt II i V części dyspozytywnej wyroku środki karne i orzekł łącznie zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 4 lat (pkt VIII). Ponadto zasądził od oskarżonego P. M. na rzecz Skarbu Państwa koszty sądowe, w tym opłatę w wysokości 300,00 zł (pkt IX). Wyrok ten nie został zaskarżony przez żadną ze stron i uprawomocnił się z dniem 16 października 2025 r.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich powyższe orzeczenie zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa materialnego. W przedmiotowej sprawie oskarżonemu wymierzono karę roku i 6 miesięcy ograniczenia wolności za ciąg przestępstw i 5 miesięcy ograniczenia wolności za drugi z przypisanych mu występku. Suma tych kar to rok i 11 miesięcy ograniczenia wolności – nie zaś 2 lata, jak przyjął orzekający w sprawie Sąd. W zaskarżonym wyroku Sąd Rejonowy sumę kar przekroczył o miesiąc, rażąco naruszając przepisy art. 86 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 2 k.k., co w sposób oczywisty, miało istotny wpływ na treść wyroku.

Mając na uwadze powyższe argumenty, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie wyroku nakazowego w zaskarżonej części i przekazanie tej sprawy Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 maja 2026 r., sygn. akt I KK 149/26).

Sąd Najwyższy w sprawie P. M. skazanego za przestępstwo z art. 244 k.k. i inne, po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Z. z dnia 29 września 2025 r. (sygn. akt I K 436/25) uchylił zaskarżony wyrok w części i przekazał w tej części Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

II.511.193.2026 z dnia 5 maja 2026 r. – kasacja w sprawie wyroku skazującego bez przeprowadzania postępowania dowodowego, w sytuacji gdy czyn zarzucony w akcie oskarżenia nie zawierał wszystkich znamion przestępstwa oszustwa.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w L. z dnia 26 marca 2007 r. (sygn. akt II K 23/07) i zaskarżył go w całości na korzyść K. P. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w L. w całości oraz o uniewinnienie K. P. od zarzuconego mu czynu.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego – a mianowicie art. 387 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, polegające na niesłusznym uwzględnieniu wniosku oskarżonego K. P. o wydanie wobec niego wyroku skazującego bez przeprowadzania rozprawy i wymierzenie określonych w nim kar, któremu nie sprzeciwił się prokurator i pokrzywdzony. W konsekwencji spowodowało to rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisu prawa materialnego, to jest art. 286 § 1 k.k., polegającego na skazaniu oskarżonego za czyn, który nie zawierał wszystkich znamion przestępstwa oszustwa, co było rażące oraz miało istotny wpływ na treść orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że K. P. został oskarżony o to, że w dniu 18 sierpnia 2006 roku w S., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia własnym mieniem w kwocie 135 złotych w ten sposób, że zaoferował na aukcji internetowej portalu (...) do sprzedaży kartę graficzną, a następnie po otrzymaniu pieniędzy, jej nie dostarczył, tj. o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. W toku rozprawy przed Sądem Rejonowym w L., w dniu 26 marca 2007 r., K. P. przyznał się do zarzuconego czynu, po czym dodał, że naprawił szkodę na rzecz T. S. zwracając mu pieniądze w kwocie 150 zł. Oskarżony złożył wniosek o dobrowolne poddanie się karze bez przeprowadzania postępowania dowodowego. Prokurator wyraził zgodę na powyższe, wnioskując o wydanie wyroku skazującego i orzeczenie wobec oskarżonego kary 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat próby oraz o orzeczenie grzywny w wysokości 70 stawek dziennych po 10 zł każda. K. P. zgodził się na taki wymiar

kary, a wnioskowi oskarżonego nie sprzeciwił się obecny na rozprawie pokrzywdzony.

Rzecznik zwrócił uwagę, że pomimo wskazania w protokole rozprawy daty „14 marca 2007 r.”, odbyła się ona w dniu 26 marca 2007 r. Data „14 marca” została zapisana zapewne omyłkowo, bowiem we wskazanym dniu odbyła się również rozprawa w tej samej sprawie, przy czym nie przeprowadzono wówczas żadnej czynności procesowej wskutek niestawiennictwa oskarżonego oraz wyznaczono kolejny termin rozprawy na dzień 26 marca 2007 r. Jednocześnie stwierdził, iż analiza zarzutu postawionego K. P. w akcie oskarżenia prowadzi do wniosku, że czyn zarzucony oskarżonemu nie zawiera wszystkich znamion przestępstwa, o którym mowa w przepisie art. 286 § 1 k.k. Przestępstwo oszustwa stypizowane w art. 286 § 1 k.k. polega na działaniu, którego istotą jest wprowadzenie w błąd innej osoby albo wyzyskanie jej błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego takiego działania sprawcy. W niniejszej sprawie takiego działania nie odzwierciedla opis czynu zarzuconego, a następnie przypisanego K. P. wyrokiem Sądu Rejonowego w L.

Rzecznik powołał się również na przepis art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., który określa, że wyrok skazujący powinien zawierać dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną. Zdaniem RPO opis czynu przypisanego K.P. w ogóle nie wskazuje na to, że T. S. miał być wprowadzony w błąd, albo że skazany wyzyskał błąd T. S., ani w jaki sposób miało to nastąpić. Podkreślić zatem trzeba, że „brak w opisie czynu przypisanego oskarżonemu w wyroku (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.) jakiegokolwiek znamienia ustawowego typu czynu zabronionego skutkuje niemożnością przypisania odpowiedzialności karnej za ten czyn.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości powyższy wyrok i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w L.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 4 sierpnia 2026 r., sygn. akt II KK 213/26).

Sąd Najwyższy w sprawie K. P. skazanego za czyn z art. 286 I k.k. po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w L. z dnia 26 marca 2007 r. (sygn. akt II K 23/07) uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił oskarżonego K. P. od popełnienia zarzucanego mu czynu, a kosztami postępowania w sprawie obciążył Skarb Państwa.

II.511.825.2025 z 20 maja 2026 r. – kasacja w sprawie wyroku zapadłego z rażącym naruszeniem prawa karnego materialnego rozstrzygającego o karze nieprzewidzianej w katalogu sankcji za wskazany występki.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 9 października 2025 r. (sygn. akt II Ka 556/25), utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 30 maja 2025 r. (sygn. akt II K 72/25) i zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść skazanej G. L. w

zakresie, w jakim punktem I sentencji wyroku Sądu odwoławczego utrzymano w mocy punkt I sentencji wyroku Sądu *a quo*, w części rozstrzygającej o karze, w której Sąd *meriti* za czyn z punktu II aktu oskarżenia, przypisany oskarżonej, kwalifikowany z art. 216 § 1 k.k., skazał G. L. na karę 2 miesięcy pozbawienia wolności. Jednocześnie wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w S. w zaskarżonej części, jak również poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w W. i o przekazanie sprawy w tak określonym zakresie do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym Sądowi Rejonowemu w W.

Powołując się na brzmienie art. 523 § 1 k.p.k. skarżonemu wyrokowi zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegające na zaniechaniu przez Sąd *ad quem* dokonania wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego wyroku Sądu *a quo*, zapadłego z rażącym naruszeniem prawa karnego materialnego, tj. art. 216 § 1 k.k., polegającym na orzeczeniu wobec G. L. kary pozbawienia wolności, w sytuacji gdy katalog kar przewidziany w art. 216 § 1 k.k. dopuszcza orzeczenie wyłącznie kary grzywny albo kary ograniczenia wolności.

Rzecznik wskazał, że wyrokiem z dnia 30 maja 2025 r. (sygn. II K 72/25) Sąd Rejonowy w W., w punkcie I sentencji m.in. uznał G. L. za winną popełnienia czynów kwalifikowanych z art. 190a § 1 k.k. (czyn I) oraz art. 216 § 1 k.k. (czyn II), skazując oskarżoną na kary jednostkowe, odpowiednio 7 miesięcy pozbawienia wolności (czyn I) oraz 2 miesięcy pozbawienia wolności (czyn II). W stosunku do oskarżonej zastosowane zostały także środki karne, wskazanym wyrokiem orzeczono o karze łącznej za pozostające w zbiegu realnym przestępstwa stanowiące przedmiot osądu, środkach probacyjnych, jak również rozstrzygnięto o kosztach procesu. Wywiedziona w sprawie apelacja obrończa zwrócona została przeciwko całości wyroku Sądu *a quo*, niemniej zarzuty podniesione w środku odwoławczym odnosiły się wyłącznie do sfery dowodowej oraz poczynionych przez Sąd *meriti* ustaleń faktycznych, pomijając obszar stosowania przez Sąd *a quo* prawa materialnego. Wyrokiem z dnia 9 października 2025 r. (w sprawie II Ka 556/25) Sąd Okręgowy w S. orzekł o utrzymaniu w mocy wyroku Sądu *a quo*. Pisemne motywy orzeczenia Sądu odwoławczego nie zostały sporządzone wobec braku wniosku uprawnionej strony.

W uzasadnieniu Rzecznik wskazał, że orzeczenie Sądu *ad quem* wydane zostało z naruszeniem art. 433 § 1 k.p.k., ma przy tym charakter rażący i mający istotny wpływ na treść prawomocnego orzeczenia. W sytuacji braku podniesienia w złożonej przez obrońcę apelacji stosownego zarzutu, wskazującego na obrazę prawa materialnego, Sąd odwoławczy powinien wyjść poza granice środka odwoławczego i podniesionych zarzutów oraz dokonać kontroli prawidłowości orzeczenia Sądu *a quo*, wydając stosowne orzeczenie następcze. Zdaniem RPO utrzymanie w mocy wyroku zapadłego w pierwszej instancji, w części dotkniętej rażącą obrazą prawa materialnego, w realiach sprawy stanowi przejaw wadliwie

przeprowadzonej kontroli odwoławczej, cechując się jednocześnie rażącą niesprawiedliwością.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uwzględnienie kasacji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 czerwca 2026 r., sygn. akt KK 243/26).

Sąd Najwyższy w sprawie G. L. po rozpoznaniu kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w S. uchylił zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim utrzymano w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. – co do rozstrzygnięcia o karze za czyn kwalifikowany z art. 216 1 k.k. – i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S.

II.511.393.2026 z 26 maja 2026 r. – kasacja w sprawie orzeczenia przepadku pojazdu mechanicznego, który nie stanowił własności oskarżonej.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 24 lutego 2026 r. (sygn. akt IX Ka 1030/25), utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 15 kwietnia 2025 r. (sygn. akt II K 898/24) i zaskarżył powyższy wyrok w części, tj. w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy w K. utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w O. w punkcie V sentencji orzeczenia, na korzyść A. K. Jednocześnie wniósł o uchylenie prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w O. w zaskarżonej części.

Rzecznik zarzucił rażące naruszenie art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., które to miało istotny wpływ na treść orzeczenia, poprzez zaniechanie przez Sąd II instancji dokonania – niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych w apelacji obrończej zarzutów – wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w całości w mocy zaskarżonego przez obrońcę A. K. wyroku Sądu Rejonowego w O., w sytuacji gdy w dacie orzekania przez Sąd Odwoławczy przepisy art. 178a § 5 k.k. i art. 44b § 2 k.k. utraciły moc, skutkiem czego Sąd ten zobowiązany był do uchylenia przepadku na rzecz Skarbu Państwa kwoty 19200 zł, stanowiącej równowartość pojazdu, którym A. K. dopuściła się przypisanego jej przestępstwa, co doprowadziło do bezzasadnego utrzymania w mocy wyroku Sądu I Instancji we wskazanym zakresie, stanowiącego rażącą obrazę art. 4 § 1 k.k., bowiem ww. przepadku równowartości pojazdu, w chwili orzekania przez Sąd Odwoławczy nie można było orzec na podstawie żadnego innego przepisu.

A. K. została oskarżona o to, że w dniu 9 października 2024 roku w O. prowadziła w ruchu lądowym samochód osobowy marki (...) w stanie nietrzeźwości, tj. o przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. W toku postępowania przygotowawczego ustalono, że pojazd, którym poruszała się A. K. nie stanowił jej własności, jego właścicielem był S. Z. Ustalono, że średnia wartość samochodu w dniu 9 października 2024 r. wynosiła 19200 zł. Wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2025 r. A.K. została uznana za winną popełnienia zarzuconego jej w akcie oskarżenia

czynu, stanowiącego występki z art. 178a § 1 k.k. i za to, na podstawie art. 178a § 1 k.k. przy zastosowaniu dyspozycji art. 37a § 1 k.k. i art. 33 § 1 3 k.k., Sąd wymierzył jej karę grzywny w liczbie 250 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 20 zł. Ponadto SR orzekł wobec oskarżonej środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 4 lat, zaliczając na jego poczet okres zatrzymania A. K. prawa jazdy od dnia 9 października 2024 roku, na podstawie art. 43a § 2 k.k. świadczenie pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w kwocie 5000 zł. W punkcie V sentencji wyroku, Sąd na podstawie art. 178a § 5 k.k. i art. 44b § 2 k.k. orzekł wobec oskarżonej przepadek na rzecz Skarbu Państwa kwoty 19200 zł stanowiącej równowartość pojazdu, którym dopuściła się przypisanego przestępstwa. Wyrokiem z dnia 24 lutego 2026 r. Sąd Okręgowy w K. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok w całości.

Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że niezależnie od podniesionych w apelacji zarzutów, Sąd Okręgowy zobowiązany był rozpoznać sprawę w szerszym zakresie, bowiem w chwili orzekania zmianie uległ stan prawny, który stanowił podstawę orzekania przez Sąd Rejonowy. Analiza przepisów obowiązujących w czasie popełnienia przez A. K. przestępstwa jak i obowiązującej w chwili orzekania przez Sąd Okręgowy prowadzi do wniosku, że względniejsza dla oskarżonej była ustawa obowiązująca w chwili orzekania przez Sąd Odwoławczy, tj. w dniu 24 lutego 2026 r. W przedmiotowej sprawie wysoce istotnym pozostaje fakt, że A. K. nie była właścicielem pojazdu, który prowadziła w chwili popełnienia czynu. Zdaniem RPO ani w chwili orzekania przez Sąd Rejonowy, ani też w chwili orzekania przez Sąd Okręgowy, brak było podstawy prawnej do orzeczenia wobec oskarżonej przepadku pojazdu. Rzecznik podkreślił, że z dniem 29 stycznia 2026 r. znacznej modyfikacji uległy przepisy Kodeksu karnego odnoszące się do przepadku pojazdu mechanicznego. Uchylono m.in. przepis art. 44b § 2 k.k., a w to miejsce wprowadzono art. 44b § 5 i 6 k.k. W związku z tym Sąd Okręgowy z urzędu winien był uchylić punkt V sentencji wyroku Sądu Rejonowego, ewentualnie rozważyć możliwość zmiany wyroku w tym zakresie poprzez orzeczenie nawiązki na podstawie art. 44b § 1a k.k. w zw. z art. 44b § 5 pkt 1 k.k. w zw. z art. 44b § 6 k.k.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

II.511.384.2026 z 27 maja 2026 r. – kasacja w sprawie wydania wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

Działając na podstawie art. 521 § 1 k.p.k., Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w N. z dnia 11 stycznia 2022 r. (sygn. akt II K 447/21) i zaskarżył ten wyrok w całości na korzyść D. F. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w N. w całości oraz o uniewinnienie D. F. od zarzuconego mu czynu.

Rzecznik zarzucił rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 387 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, polegające na niesłusznym uwzględnieniu wniosku oskarżonego D. F. o wydanie wobec niego wyroku skazującego bez przeprowadzania postępowania dowodowego i wymierzenie określonej w nim kary, któremu nie sprzeciwił się prokurator i pokrzywdzony, w następstwie czego doszło do rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisu prawa materialnego, to jest art. 226 § 1 k.k., polegającego na skazaniu oskarżonego za czyn, który nie zawierał wszystkich znamion przestępstwa stypizowanego w przepisie art. 226 § 1 k.k., mającego istotny wpływ na treść orzeczenia.

D. F. został oskarżony o to, że w dniu 1 lipca 2021 r. na terenie Zakładu Karnego w P., przy użyciu słów wulgarnych i obelżywych znieważył funkcjonariusza Służby Więziennej kapitana J. Z. podczas pełnienia przez niego obowiązków służbowych, tj. o czyn z art. 226 § 1 k.k. W dniu 11 stycznia 2022 r. odbyła się rozprawa główna, podczas której w obecności obrońcy oskarżony przyznał się do zarzuconego mu czynu oraz odmówił składania wyjaśnień i odpowiedzi na pytania. Obrońca oświadczył, że oskarżony chciałby się dobrowolnie poddać karze, w trybie art. 387 k.p.k., oraz wniósł o wymierzenie kary 2 miesięcy pozbawienia wolności. Sąd, na mocy art. 387 § 2 k.p.k., uwzględnił wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i o wymierzenie zaproponowanej kary bez przeprowadzania postępowania dowodowego, jako że okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości, cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzania rozprawy w całości, a wnioskowi nie sprzeciwia się prokurator ani pokrzywdzony. Żadna ze stron nie wniosła o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku, wobec czego orzeczenie uprawomocniło się w dniu 19 stycznia 2022 r.

W ocenie Rzecznika analiza zarzutu postawionego D. F. w akcie oskarżenia prowadzi do wniosku, że czyn zarzucony oskarżonemu nie zawiera wszystkich znamion przestępstwa, o którym mowa w przepisie art. 226 § 1 k.k.: „Kto znieważa funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”. Zgodnie ze wskazaniem Sądu Najwyższego: „Warunkiem odpowiedzialności sprawcy na podstawie art. 226 § 1 k.k. jest przecież i to, aby znieważenie funkcjonariusza nastąpiło nie tylko podczas, ale także w związku z wykonywaniem przez niego czynności służbowych”. W opinii RPO opis czynu przypisanego D. F. nie zawiera wskazania, że popełniony przez niego czyn nastąpił w związku z pełnieniem przez pokrzywdzonego obowiązków służbowych. Do przypisania oskarżonemu popełnienia czynu z art. 226 § 1 k.k. nie jest wystarczające zaś samo stwierdzenie, że użycie słów obelżywych miało miejsce podczas pełnienia przez funkcjonariusza obowiązków służbowych.

Zdaniem Rzecznika uchybienie Sądu Rejonowego w N. jest rażące, bowiem uwzględnienie wniosku D. F. doprowadziło do skazania go za czyn, który nie wyczerpuje wszystkich znamion przestępstwa z art. 226 § 1 k.k. RPO stwierdził, że w przedmiotowej sprawie nie zachodziły okoliczności, o których mowa w przepisie art. 387 § 2 k.p.k., pozwalające na uwzględnienie wniosku złożonego w trybie art. 387 § 1 k.p.k. Dostrzeżenie powyższego przez Sąd Rejonowy powinno zaś doprowadzić do nieuwzględnienia ww. wniosku. Z tego powodu uchybienie stanowiące podstawę niniejszej kasacji ma istotny wpływ na treść orzeczenia.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał postawiony w kasacji zarzut za zasadny i wniósł o uwzględnienie wniosku.

II.511.454.2026 z 2 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w L. (sygn. akt IV W 397/20) i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego P. S. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w L. i uniewinnienie obwinionego P. S. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 54 k.w. w zw. z § 17 ust. 1 pkt 2 lit. a i b Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany P. S. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

P. S. został obwiniony o to, że w dniu 16 maja 2020 r. w godzinach 11:05-12:10, przebywając w miejscu ogólnodostępnym przed Komisariatem Policji oraz na jego terenie, nie zastosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa w czasie obowiązywania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii ogłoszonego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 (wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 18 ust. 1 pkt 2 lit. a i c ww. rozporządzenia). Sąd Rejonowy w L., wyrokiem nakazowym z dnia 27 maja 2020 r. (sygn. akt IV W 397/20) uznał P. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu wnioskiem o ukaranie. Jednocześnie zwolnił obwinionego od kosztów postępowania. Obwiniony wniósł sprzeciw od wyroku nakazowego. Po rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy w L., wyrokiem z dnia 29 października 2020 r., uznał P. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu wnioskiem o ukaranie i za ten czyn wymierzył obwinionemu karę 200 złotych grzywny. Sąd zasądził od obwinionego opłatę i koszty postępowania. Wyrok ten nie został zaskarżony przez obwinionego i uprawomocnił się w dniu 6 listopada 2020 r.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich powyższe orzeczenie zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa w sposób podany w zarzucie kasacji, co miało istotny wpływ na jego treść. Sąd Rejonowy w L. wskazał w kwalifikacji prawnej,

które z „przepisów porządkowych” zostały naruszone przez obwinionego. W ocenie Sądu jest to § 18 ust. 1 pkt 2 lit. a i b Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Wydaje się to oczywistą pomyłką, w rzeczywistości chodziło o § 17 ust. 1 pkt 2 lit. a i b tegoż rozporządzenia. Przepis ten nakładał obowiązek zakrywania, przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki, przyłbicy albo kasku ochronnego, o którym mowa w art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, ust i nosa. Z obowiązku tego zwolnione były m.in. osoby, które nie mogą zakrywać ust lub nosa z powodu stanu zdrowia. Nakaz ten został ustanowiony na podstawie upoważnienia zawartego w art. 46 b pkt 4 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu chorób zakaźnych u ludzi. Z treści tego upoważnienia wynikało, że Rada Ministrów może ustanowić w rozporządzeniu obowiązek poddania się badaniom lekarskim oraz stosowania innych środków profilaktycznych i zabiegów przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie. Zdaniem RPO wskazane wyżej rozporządzenie zostało wydane z przekroczeniem granic upoważnienia ustawowego, co stanowi naruszenie art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

Rzecznik podkreślił, że z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wynika, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Dopiero z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19 Rada Ministrów uzyskała upoważnienie do ustanowienia w rozporządzeniu powszechnego nakazu zakrywania ust i nosa w określonych okolicznościach, miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach. Ustawa ta nie mogła mieć zatem wpływu na zakres odpowiedzialności obwinionego, o której Sąd Rejonowy w L. orzekał w dniu 29 października 2020 r. (zarówno w czasie popełnienia czynu, jak i w czasie orzekania, nie był on bowiem zabroniony pod groźbą kary (art. 1 § 1 k.w.). Zdaniem RPO zachowanie obwinionego, polegające na niezastosowaniu się do obowiązku zakrywania ust i nosa w dniu 16 maja 2020 r., nie wypełniło ówczesnie znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie obwinionego od popełnienia przypisanego mu czynu.

II.511.422.2026 z 2 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. (sygn. akt XI Ka 628/20) utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w L. z dnia 20 lipca 2020 r. i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego P. S. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w L. i uniewinnienie obwinionego P. S. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. i w zw. z art. 107 § 3 k.p.w., poprzez dokonanie wadliwej kontroli instancyjnej zarzutów, podniesionych w apelacji obwinionego i w konsekwencji utrzymanie w mocy wyroku obarczonego rażącym naruszeniem prawa materialnego, polegającym na przypisaniu P. S. odpowiedzialności za wykroczenie z art. 54 k.w., pomimo tego, że czyn mu przypisany nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

P. S. został obwiniony o to, że w dniu 13 maja 2020 r. o godzinie 12:50 w L. przebywając w miejscu ogólnodostępnym na terenie sklepu wielkopowierzchniowego (...) nie zastosował się do obowiązku zakrywania ust i nosa w czasie obowiązywania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii ogłoszonego w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 (wykroczenie z art. 54 k.w. w związku z § 18 ust. 1 pkt 2 lit. a i c ww. rozporządzenia). Sąd Rejonowy w L., wyrokiem nakazowym z dnia 27 maja 2020 r. uznał P. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu wnioskiem o ukaranie i wymierzył obwinionemu karę 300 złotych grzywny. Sąd zwolnił obwinionego od kosztów postępowania. Obwiniony wniósł sprzeciw od wyroku nakazowego. Po rozpoznaniu sprawy na zasadach ogólnych, Sąd Rejonowy w L., wyrokiem z dnia 20 lipca 2020 r., uznał P. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu wnioskiem o ukaranie, stanowiącego wykroczenie z art. 54 k.w. i za ten czyn, na mocy art. 54 k.w., wymierzył obwinionemu karę 300 złotych grzywny. Sąd zasądził od obwinionego opłatę i koszty postępowania. Obwiniony wniósł apelację od powyższego wyroku. Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 15 października 2020 r., utrzymał zaskarżony wyrok w mocy i zasądził od obwinionego na rzecz Skarbu Państwa wydatki postępowania odwoławczego w kwocie 50 złotych oraz opłatę za II instancję w kwocie 30 złotych.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich powyższe orzeczenie zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa w sposób podany w zarzucie kasacji, co miało istotny wpływ na jego treść.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w L. oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu I instancji i uniewinnienie obwinionego od popełnienia przypisanego mu czynu.

II.510.1298.2025 z 2 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie bezzasadnego przerzucenia na prawomocnie uniewinnionego obwinionego konieczności

ponoszenia części wydatków związanych z uczestniczeniem obrońcy w postępowaniu sądowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Cz. z dnia 4 września 2025 r. (sygn. akt VII Kz 360/25), zmieniającego częściowo postanowienie Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 7 lipca 2025 r. w przedmiocie zasądzenia wydatków poniesionych przez obwinionego w związku z ustanowieniem obrońcy z wyboru w sprawie IV W 744/22 i zaskarżył powyższe postanowienie na korzyść J. Ż. w części, w której Sąd Okręgowy utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 7 lipca 2025 r. w przedmiocie zasądzenia kosztów postępowania w zakresie, w jakim Sąd ten odmówił przyznania J. Ż. kosztów procesu związanych z dojazdem obrońcy z siedziby kancelarii do siedziby sądu na terminy rozpraw w sprawie. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 7 lipca 2025 r. (sygn. akt IV W 744/22) w zaskarżonej części i o przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Cz.

Postanowieniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. oraz art. 94 § 1 pkt 5) k.p.k. w zw. z odpowiednio art. 109 § 2 k.p.w. oraz art. 32 § 5 k.p.w., skutkujące utrzymaniem w mocy orzeczenia Sądu *a quo*, polegające na przeprowadzeniu nierzetelnej kontroli odwoławczej, czemu towarzyszyło błędne wyrażenie stanowiska o braku podstaw do zasądzenia na rzecz prawomocnie uniewinnionego J. Ż. poniesionych przez niego kosztów związanych z dojazdem obrońcy do siedziby Sądu, bowiem koszty te powinny się mieścić w wynagrodzeniu adwokata, w sytuacji gdy powyższe stanowi niezbędny wydatek związany z ustanowieniem obrońcy, który obecny był na każdej rozprawie w sprawie, zaś obwiniony ma prawo swobodnego wyboru obrońcy, przy czym koszty te zostały należycie udokumentowane załączoną fakturą VAT, skutkiem czego bezzasadnie utrzymano w tym zakresie w mocy orzeczenie Sądu I Instancji.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 18 grudnia 2024 r. (sygn. akt IV W 744/22) J. Ż. został uniewinniony od zarzuconego mu wykroczenia, polegającego na tym, że w dniu 22 marca 2022 roku kierując samochodem osobowym na obszarze zabudowanym, przekroczył dozwoloną prędkość o 23 kilometry na godzinę, jadąc z prędkością 73 kilometry na godzinę na ograniczeniu administracyjnym do 50 kilometrów na godzinę. Ponadto wyrok zawiera rozstrzygnięcie, na mocy którego Sąd Rejonowy w Cz. kosztami postępowania w całości obciążył Skarb Państwa. Wyrok ten nie został zaskarżony, wobec czego uprawomocnił się w dniu 31 stycznia 2025 r. Obrońca J. Ż. na podstawie art. 119 § 2 pkt 1 k.p.w. oraz art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. i art. 626 § 2 k.p.k. w zw. z art. 121 § 1 k.p.w. oraz § 11 ust. 2 pkt 2 § 15 ust. 3 i § 17 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. złożył wniosek o: zwrot wydatków dla celowej obrony obwinionego (na kwotę 4305 zł brutto) oraz zwrot kosztów

dojazdu obrońcy do Sądu Rejonowego w Cz. na 7 terminów rozprawy (na kwotę 6242 zł brutto). Sąd ten zasądził na rzecz J. Ż. kwotę 792 zł tytułem zwrotu kosztów ustanowienia obrońcy z wyboru, a w pozostałym zakresie wniosku obrońcy nie uwzględnił (postanowienie z dnia 7 lipca 2025 r.).

Na powyższe postanowienie złożył zażalenie obrońca, zaskarżając je w części, w zakresie odmowy zasądzenia: zwrotu całości kosztów dojazdu obrońcy obwinionego do Sądu Rejonowego na siedem terminów w kwocie 6242 zł brutto oraz zdecydowanej większości rzeczywistych kosztów poniesionych przez obwinionego tytułem wypłaty wynagrodzenia obrońcy za sprawę tj. kwoty 3513 zł brutto. Zaskarżonemu orzeczeniu postawił on następujące zarzuty: obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na treść zapadłego orzeczenia tj. 42 ust. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 4 § 1 k.p.w. w zw. z art. 24 § 1 k.p.w. w zw. z art. 119 § 2 pkt 1 k.p.w.; obrazę przepisów postępowania w rozumieniu art. 438 pkt 2 k.p.k.; obrazę przepisów postępowania, tj. § 15 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie; obrazę przepisów postępowania, tj. art. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 119 § 2 pkt 1 k.p.w. Po rozpoznaniu ww. zażalenia, Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 4 września 2025 r., sygn. akt VII Kz 360/25, zmienił częściowo zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w Cz. w ten sposób, że podwyższył kwotę zasądzanego zwrotu wydatków z tytułu ustanowienia obrońcy do kwoty 4305 zł.

W ocenie Rzecznika ww. pogląd wyrażony przez Sąd Okręgowy jest błędny. W uzasadnieniu RPO wskazał przepis art. 119 § 2 pkt 1 k.p.w., który stanowi: „w razie uniewinnienia obwinionego lub umorzenia postępowania w sprawie, w której wniosek o ukaranie złożył oskarżyciel publiczny koszty postępowania ponosi – odpowiednio Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, z wyjątkiem należności z tytułu udziału adwokata lub radcy prawnego w charakterze pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego”. Co więcej, „wydatki związane z obroną z wyboru są wydatkami stron, w konsekwencji, w razie uniewinnienia obwinionego, gdy wniosek o ukaranie wniósł oskarżyciel publiczny, to im należy zasądzić od Skarbu Państwa koszty poniesione na tę obronę z wyłączeniem podatku VAT”. Rzecznik wskazał, że ustawodawca wprowadził możliwość limitowania wynagrodzenia obrońcy do sześciokrotności stawki minimalnej za czynności obrończe w konkretnym postępowaniu. Nie ma natomiast przepisu, który stanowiłby, że inne koszty rzeczywiście poniesione, a związane z obroną w sprawie (w tym np. dojazd) nie powinny zostać uznane za koszty w rozumieniu przepisu art. 119 § 2 pkt 1 k.p.w.

W niniejszej sprawie J. Ż. ustanowił obrońcę z wyboru, który prowadzi Kancelarię Adwokacką w L. Odległość kancelarii od sądu nie powinna mieć żadnego wpływu na wybór osoby obrońcy, ponieważ stanowiłaby ograniczenie prawa do obrony. Zatem nie można zgodzić się poglądem, że prawomocnie uniewinniona osoba powinna samodzielnie pokryć część poniesionych przez

siebie kosztów związanych z udawadnianiem swoich racji procesowych podczas 7 rozpraw, tylko z tego powodu, że obrońca ma siedzibę kancelarii z daleka od miejsca położenia sądu właściwego miejscowo do rozpoznania sprawy. W związku z powyższym Sąd Okręgowy rozpoznając zażalenie obrońcy, dokonał niewłaściwej kontroli instancyjnej, wyrażając błędny pogląd, że koszty związane z jego dojazdem do siedziby sądu powinny zostać wliczone i uwzględnione w całościowym wynagrodzeniu adwokata za obronę w sprawie. Jak wskazał Rzecznik, czym innym pozostają koszty związane z czynnościami adwokackimi, a czym innym są koszty związane z dojazdem. Ponadto RPO stwierdził, że Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia nie limituje przy tym możliwości wyboru obrońcy w odniesieniu do miejsca, w którym prowadzi on kancelarię.

W ocenie Rzecznika zaskarżone orzeczenie dotknięte jest rażącym naruszeniem prawa, które miało istotny wpływ na treść postanowienia, bowiem doprowadziło do bezzasadnego przerzucenia na prawomocnie uniewinnionego obwinionego konieczność ponoszenia części wydatków związanych z uczestnictwem obrońcy w postępowaniu. Wskutek wydania wyroku uniewinniającego koszty te powinien w całości ponosić Skarb Państwa.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

II.511.217.2026 z 16 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie uchylecia skarżonego wyroku nakazowego polegającego na wymierzeniu obwinionemu kary za doprowadzenie do kolizji drogowej z autobusem.

Działając na podstawie art. 110 § 1 k.p.w., Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w P., z dnia 2 sierpnia 2023 r. (sygn. II W 916/23) i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść obwinionego M. S. Jednocześnie wniósł o uchylenie skarżonego wyroku nakazowego w całości i umorzenie postępowania prowadzonego przeciwko M. S. wobec przedawnienia karalności czynu.

Orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu, kwalifikowanego z art. 86 § 1 k.w., nie budzą wątpliwości i w konsekwencji przesądzają o wydaniu wyroku nakazowego, podczas gdy dowody dołączone do wniosku o ukaranie i podlegające uznaniu za ujawnione tezy zarzutu objętego tym wnioskiem, jakoby to M. S. był sprawcą wykroczenia, tj. w dniu 17 stycznia 2023 r. prowadził pojazd marki (...), doprowadzając do kolizji drogowej z autobusem marki (...), co w konsekwencji powinno skutkować powzięciem przez sąd *meriti* wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oraz skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie celem ich wyjaśnienia.

Wyrokiem nakazowym z dnia 2 sierpnia 2023 r., wydanym przez Sąd Rejonowy w P., sygn. II W 916/23, obwiniony M. S. uznany został winnym popełnienia zarzuconego mu wnioskiem o ukaranie czynu, za który wymierzono karę 1.000 zł

grzywny. Powyższy wyrok nakazowy nie został zaskarżony sprzeciwem i uprawomocnił się z dniem 18 października 2023 r., niemniej z uwagi na okoliczność, że dotknięty jest on wadą prawną rangi kasacyjnej, wskazaną w części wstępnej niniejszej skargi, powinien zostać wyeliminowany z obrotu prawnego. O ile niebudzącą wątpliwości w sprawie jest okoliczność, że w dniu 17 stycznia 2023 r. w P. doszło do kolizji pojazdu marki (...) z autobusem komunikacji miejskiej marki (...) – choć brak jest w aktach chociażby dokumentacji fotograficznej z miejsca zdarzenia – o tyle zgromadzony w toku postępowania wyjaśniającego materiał dowodowy nie tylko nie rozstrzyga wątpliwości co do osoby kierującego samochodem marki (...) w momencie kolizji, ale wręcz wątpliwości te mnoży. Wobec faktu, że kierujący pojazdem BMW zbiegł z miejsca kolizji zaraz po zdarzeniu, czynności mające doprowadzić do ustalenia personaliów sprawcy rozpoczęto od próby ustalenia właściciela pojazdu.

Rzecznik wskazał, że analiza materiału aktowego prowadzi do następującej konstatacji: sformułowany przeciwko M. S. wniosek o ukaranie opiera się wyłącznie na depozycjach D. T., przesłuchanej w sprawie w charakterze świadka. D. T. ujawnia się w sprawie bez uprzedniego, jakiegokolwiek związku z nią (nie pojawia się w relacjach osób przesłuchiowanych lub rozpytywanych ani w dokumentach i rejestrach pozyskanych, podając się za właściciela pojazdu marki (...) biorącego udział w kolizji, twierdząc, że w dniu 17 stycznia 2023 r. użyczyła pojazd obwinionemu, przy czym ani w toku przesłuchania zainteresowanej ani w ramach odrębnych czynności, nie skonfrontowano i nie zweryfikowano relacji tego świadka z ustaleniami postępowania wyjaśniającego. Nie bez znaczenia jest także okoliczność wyłaniająca się z relacji świadka D. T. mówiąca o tym, że pojazdem marki (...) w dniu zdarzenia poruszać się miały dwie osoby – pasażer i kierowca, w sytuacji gdy notatka policyjna oraz zeznania kierowcy autobusu T. G. wskazują na jednego kierującego pojazdem.

Zdaniem Rzecznika zarysowane wyżej wątpliwości oraz stan sprawy – w tym materiału aktowego – w dacie orzekania nie pozwalały na zakończenie postępowania w formule wyroku nakazowego. RPO podkreślił, że przypisanie obwinionemu kwestionowanym wyrokiem nakazowym czynu z art. 86 § 1 k.w. uznać należy za rażąco wadliwe, dokonane z obrazą prawa procesowego, z całą pewnością też przedwczesne, co miało istotny wpływ na treść orzeczenia, skutkując skazaniem zainteresowanego i nałożeniem sankcji finansowych, a w rezultacie, potencjalnie także dalszych konsekwencji natury cywilno-prawnej związanych z roszczeniami dotyczącymi likwidacji szkody komunikacyjnej. Skutkować to powinno uchynieniem wyroku nakazowego i z uwagi na przedawnienie karalności czynu umorzeniem postępowania przeciwko obwinionemu.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

II.510.1211.2025 z 23 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie uchylenia wyroku wydanego za posiadanie znacznej ilości substancji psychotropowej oraz środków odurzających.

Działając na podstawie art. 521 § 1 k.p.k., Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego L.- Z. z dnia 28 marca 2023 r. (sygn. akt III K 97/23) i zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść skazanego M. M. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie skazanego od zarzucanych mu czynów.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 413 § 2 pkt 1 oraz pkt 2 k.p.k., poprzez brak wskazania w pkt I, pkt II, oraz w pkt III sentencji wyroku czynów, które zostały skazanemu przypisane, ich kwalifikacji prawnej, a ponadto, poprzez brak wskazania w pkt I sentencji wyroku podstawy prawnej wymierzonej kary.

M. M. został oskarżony o to, że: w dniu 4 kwietnia 2022 roku w L., działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą, posiadał wbrew przepisom ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii znaczną ilość substancji psychotropowej i środków odurzających w postaci ziela konopi innych niż włókniste, czym miał stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu bezpośrednio zmierzającego do uczestnictwa w obrocie znaczną ilością substancji psychotropowych oraz środków odurzających poprzez jej zbycie innym osobom; posiadał wbrew przepisom ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii środki odurzające z grupy 1-N i IV -N w postaci ziela konopi innych niż włókniste, o masie 2,82 gramów, to jest o czyn z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii; przechowywał wyroby akcyzowe bez polskich znaków akcyzy, w postaci 2200 paczek papierosów oraz alkoholu, o łącznej ilości 90 litrów, czym doprowadził do narażenia Skarbu Państwa na uszczuplenie należności publicznoprawnych o łącznej wartości 58240,00 złotych, a to podatku akcyzowego w wysokości 46378 złotych oraz podatku VAT w wysokości 11862 złote.

Sąd Rejonowy L.-Z. wyrokiem z dnia 28 marca 2023 r. (sygn. akt III K 97/23 w pkt I) oskarżonego M. M. uznał za winnego popełnienia zarzucanego mu w punkcie 1 aktu oskarżenia czynu i za to na mocy wszystkich zbiegających się przepisów, przyjmując zgodnie z art. 11 § 3 k.k. za podstawę wymiaru kary art. 56 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, wymierzył mu karę 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz 200 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 100 zł. W pkt II oskarżonego M. M. uznał za winnego popełnienia zarzucanego mu w punkcie 2 aktu oskarżenia czynu i za to na mocy art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, przy zastosowaniu art. 37a § 1 k.k. wymierzył mu karę 100 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 100 złotych; w pkt III oskarżonego M. M. uznał za winnego popełnienia zarzucanego mu w punkcie 3 aktu oskarżenia czynu i za to, na mocy art. 65 § 3 k. k. s., wymierzył mu karę 90 stawek dziennych grzywny, ustalając

wysokość jednej stawki na kwotę 100 zł, na mocy art. 29 pkt 2 k. k. s., orzekł od oskarżonego przepadek dowodów rzeczowych ujętych w wykazie dowodów rzeczowych. W pkt IV, na podstawie art. 39 § 1 i § 2 k. k. s., połączył jednostkowe kary grzywny i wymierzył oskarżonemu karę 300 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawki, przy zastosowaniu art. 33 § 3 k.k. na kwotę 100 zł. W pkt V zwolnił oskarżonego od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych, z których poniesione wydatki przejął na rachunek Skarbu Państwa.

Postanowieniem z dnia 6 kwietnia 2023 r. Sąd Rejonowy L.- Z. sprostował oczywistą omyłkę pisarską ww. wyroku, poprzez wskazanie pełnej kwalifikacji prawnej czynu zarzuconego oskarżonemu w pkt I, w ten sposób, że czyn ten wypełnił znamiona art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. Oskarżony wywiódł od ww. wyroku apelację, którą następnie pismem z dnia 14 sierpnia 2023 r. cofnął. Wobec powyższego apelację oskarżonego pozostawiono bez rozpoznania, a wyrok Sądu I instancji uprawomocnił się w dniu 27 września 2023 r. RPO wskazał, że zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem przepisu art. 413 § 2 pkt 1 oraz pkt 2 k.p.k., co miało istotny wpływ na jego treść.

Zdaniem Rzecznika wyrok skazujący powinien zawierać: dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.), ponadto rozstrzygnięcia co do kary i środków karnych, środków kompensacyjnych i przepadku, a w razie potrzeby – co do zaliczenia na ich poczet wskazanych w art. 63 Kodeksu karnego (art. 413 § 2 pkt 2 k.p.k.). Sentencja zaskarżonego orzeczenia nie została sporządzona zgodnie z wymogami wskazanymi w przytoczonym przepisie dokładnego określenia kwalifikacji prawnej czynów przypisanych skazanemu, odpowiednio w pkt I, pkt II oraz pkt III sentencji zaskarżonego wyroku. Wobec powyższego działanie Sądu Rejonowego stanowi rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., które ma istotny wpływ na treść orzeczenia, bowiem w konsekwencji nie można ustalić, na podstawie treści wyroku, jakie czyny przypisano skazanemu, czy były to czyny zabronione, jaka jest ich kwalifikacja prawna. SR naruszył także przepis art. 413 § 2 pkt 2 k.p.k. z uwagi na zaniechanie przytoczenia w sposób precyzyjny przepisów prawa stanowiących podstawę wymierzonej kary, za czyn przypisany skazanemu w pkt I wyroku. Sąd wskazał mianowicie, że podstawę wymiaru kary w tym zakresie ma stanowić art. 56 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, jednak nie wskazał dokładnie, który ustęp wskazanego przepisu znajduje zastosowanie. Wskazane uchybienia należy uznać za błędy merytoryczne dotyczące elementów sentencji wyroku.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

II.511.191.2026 z 23 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie odmowy umorzenia postępowania wykonawczego.

Działając na podstawie art. 521 § 1 k.p.k., Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w M. z dnia 28 stycznia 2025 r. (sygn. akt II Ko 230/25) i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego M. R. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w M. i umorzenie postępowania wykonawczego wobec skazanego.

Orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 15 § 1 i 3 k.k.w., poprzez odmowę umorzenia postępowania wykonawczego, w wyniku błędnego uznania, że w sprawie doszło do spoczywania biegu przedawnienia, choć postanowienie o zawieszeniu postępowania nie uprawomocniło się wskutek jego niedoręczenia skazanemu, a zatem przepis art. 15 § 3 k.k.w. nie miał zastosowania.

Wyrokiem z dnia 15 lutego 2007 roku Sąd Rejonowy w M. w sprawie II K 576/05 skazał M. R. na karę łączną trzech lat pozbawienia wolności oraz karę grzywny. Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w S. z dnia 21 września 2007 r. W dniu 9 października 2007 roku Sąd Rejonowy w M. zarządził wobec skazanego wykonanie kary grzywny (1200 zł) i kary pozbawienia wolności, wyznaczając termin stawienia w Zakładzie Karnym w S. na dzień 24 października 2007 roku. W dniu 16 października 2007 r. skazany uścił wymierzoną mu karę grzywny, nie stawiał się jednak do zakładu karnego w wyznaczonym terminie. W związku z tym Sąd pismem z dnia 6 listopada 2007 roku polecił Komendzie Powiatowej Policji w M. doprowadzenie skazanego do właściwej jednostki penitencjarnej, zaś pismem z 4 lutego 2008 roku intensyfikację działań zmierzających do doprowadzenia skazanego do zakładu karnego. W odpowiedzi na powyższe pisma KP w S. pismem z dnia 27 lutego 2008 roku poinformował Sąd o prowadzeniu czynności poszukiwawczych skazanego, a nadto, że z pozyskanych informacji wynika, iż oskarżony przebywa poza granicami Polski.

W konsekwencji powyższego dn. 10 marca 2008 r. zostało wydane przez Sąd postanowienie o zawieszeniu postępowania wykonawczego wobec skazanego oraz zarządzenie poszukiwania go listem gończym, które okazało się nieskuteczne.

W dniu 10 stycznia 2025 r. wpłynął do Sądu Rejonowego w M. wniosek o obrońcy skazanego M. R. – adw. M. M. o umorzenie postępowania wykonawczego. Obrońca wskazał, że wobec skazanego doszło już do przedawnienia wykonania kary pozbawienia wolności, co uprzednio sygnalizował we wniosku o uchylenie listu gończego. Postanowieniem z dnia 28 stycznia 2025 r. Sąd Rejonowy w M. nie uwzględnił wniosku obrońcy skazanego o umorzenie postępowania wykonawczego, co więcej nie zostało ono zaskarżone i uprawomocniło się w dniu 27 lutego 2025 r. Zdaniem RPO powyższe orzeczenie zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa w sposób podany w zarzucie kasacji, co miało istotny wpływ na jego treść.

Rzecznik wskazał, że od postanowienia Sądu Rejonowego w M. z dnia 10 marca 2008 r. o zawieszeniu postępowania skazanemu przysługiwało zażalenie (na podstawie art. 6 § 1 k.k.w. w brzmieniu ówczesnie obowiązującym). Z kolei art. 100 § 2 k.p.k. w związku z art. 1 § 2 k.k.w., w brzmieniu z 2008 roku stanowił, że orzeczenie lub zarządzenie wydane poza rozprawą należy doręczyć prokuratorowi, a także stronie i osobie nie będącej stroną, którym przysługuje środek zaskarżenia, jeżeli nie brali oni udziału w posiedzeniu lub nie byli obecni przy ogłoszeniu; w innych wypadkach o treści orzeczenia lub zarządzenia należy powiadomić strony. Paragraf 6 powyższego przepisu nakazywał dodatkowo pouczyć uczestników postępowania o przysługującym im prawie, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia lub o tym, że orzeczenie nie podlega zaskarżeniu. W aktach sprawy brak jednak dowodu, choćby próby doręczenia postanowienia skazanemu. Sąd wydał zarządzenie przesłania odpisu orzeczenia do Prokuratury Rejonowej w M. i tylko temu organowi doręczone zostało orzeczenie w przedmiocie zawieszenia postępowania. Próżno jednak szukać dowodu doręczenia postanowienia skazanemu. Wobec niedoręczenia M. R. postanowienia o zawieszeniu postępowania wykonawczego termin do wniesienia środka odwoławczego nie zaczął biec, a zatem orzeczenie to nie jest prawomocne pod względem formalnym.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

II.510.701.2026 z 23 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie uchylecia wyroku nakazowego orzekającego brak uprawnień do prowadzenia pojazdu po drodze publicznej.

Działając na podstawie art. 110 § 1 k.p.w., Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w N. z dnia 2 lutego 2026 r. (sygn. akt II W 17/26) i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego O. K. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego w całości i uniewinnienie obwinionego od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

Orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu w zakresie znamion wykroczenia z art. 94 § 1 k.w. nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku w postępowaniu nakazowym, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina, jak i okoliczności popełnienia czynu budziły poważne wątpliwości, co powinno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie, w postępowaniu zwyczajnym, w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia kwestii.

Wyrokiem nakazowym z dnia 2 lutego 2026 r. Sąd Rejonowy w N. uznał winnym O. K. tego, że w dniu 22 listopada 2025 r. o godzinie 17:00 w

miejsowości K., kierując pojazdem marki (...) prowadził pojazd na drodze publicznej nie posiadając do tego uprawnienia, tj. o czyn z art. 94 § 1 k.w. Na podstawie art. 94 § 1 k.w., Sąd wymierzył obwinionemu karę grzywny w wysokości 1500,00 złotych. Następnie na podstawie art. 94 § 3 k.w. orzekł wobec O. K. zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 6 miesięcy. Orzeczenie zawierało również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania. Powyższy wyrok nakazowy nie został zaskarżony sprzeciwem przez żadną ze stron i uprawomocnił się z dniem 7 marca 2026 r. Z uwagi jednak na okoliczność, że dotknięty jest on wadą prawną rangi kasacyjnej, winien zostać wyeliminowany z obrotu prawnego.

Rzecznik wskazał, że ustawodawca zezwala na wydanie wyroku nakazowego tylko wtedy, gdy poziom dowodów wskazuje w sposób jednoznaczny na sprawstwo obwinionego w kształcie przypisanym we wniosku o ukaranie. Zdaniem RPO analiza materiału aktowego zgromadzonego w toku postępowania wyjaśniającego i przedłożonego wraz z wnioskiem o ukaranie prowadzi do konstatacji, że w tej sprawie nie ziściły się przesłanki pozwalające na jej zakończenie w powyższym trybie. W ocenie Rzecznika zarówno okoliczności czynu, jak i wina obwinionego, w zakresie czynu spełniającego znamiona z art. 94 § 1 k.w. budzą wątpliwości. Tym samym rozstrzygnięcie sprawy przez sąd *meriti* w postępowaniu nakazowym i ukaranie uznać należy za wadliwe. Rzecznik powołał się również na treść art. 95 § 1 i 2 k.w., zgodnie z którym, każdy kto prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu pojazd, nie mając przy sobie wymaganych dokumentów, podlega karze grzywny do 250 złotych albo karze nagany (§ 1). Tej samej karze podlega, ten kto na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu prowadzi pojazd mechaniczny pomimo upływu okresu ważności tymczasowego elektronicznego prawa jazdy, o którym mowa w art. 4 ust. 1a ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami. Za brak uprawnienia nie może zostać uznana sytuacja, w której kierujący nie odebrał faktycznie dokumentu z właściwego urzędu bądź taka, gdzie owo uprawnienie nie zostało w prawidłowy sposób odnotowane w systemie informatycznym (wyrok SN z dnia 23 października 2024 r.). W niniejszej sprawie ukarany O. K. posiadał stosowne uprawnienia, tyle że nie miał dokumentu potwierdzającego uprawnienie, co jednak nie jest wystarczające dla przyjęcia wypełnienia znamion z art. 94 § 1 k.w.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

II.510.541.2026 z 25 czerwca 2026 r. – kasacja w sprawie uchylenia zaskarżonego wyroku odnoszącego się do braku uprawnień do kierowania pojazdem mechanicznym na drodze publicznej.

Działając na podstawie art. 521 § 1 k.p.k., Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 25 lutego 2025 r. (sygn. akt II 1 Ka 407/24), utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w R.

z dnia 17 czerwca 2024 r. (sygn. akt II K 160/23) i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego P. W. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w W., a następnie wyroku Sądu Rejonowego w R. i uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu czynu.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd odwoławczy, który rozpoznając apelację obrońcy oskarżonego, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, nie przekroczył z urzędu granic środka odwoławczego i utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji obarczony wadą naruszenia prawa materialnego, tj. art. 180a k.k., polegającą na przypisaniu popełnienia tego czynu w sytuacji, gdy jego opis nie zawiera wszystkich znamion przestępstwa stypizowanego w art. 180a k.k., co powodowało niesprawiedliwość wyroku i obligowało Sąd odwoławczy do zmiany zaskarżonego orzeczenia w tym zakresie poprzez uniewinnienie.

Wyrokiem z dnia 17 czerwca 2024 r. Sąd Rejonowy w R. uznał P. W. winnym tego, że w dniu 13 kwietnia 2023 roku w miejscowości Ś. kierował samochodem osobowym marki (...) nie stosując się do Decyzji Starosty R. o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami kategorii B prawa jazdy, to jest występkę z art. 180a k.k. Na podstawie art. 180a k.k., wymierzył mu karę 2 miesięcy pozbawienia wolności. Działając na podstawie art. 42 § 1a pkt 1 k.k., Sąd orzekł wobec oskarżonego środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 1 roku. Orzeczenie zawierało również rozstrzygnięcie o kosztach procesu. Apelacją z dnia 19 sierpnia 2024 r. obrońca oskarżonego zaskarżył wyrok w całości na jego korzyść. W apelacji podniesiono zarzuty naruszenia prawa procesowego, tj. art. 4 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k., poprzez pominięcie wyjaśnień oskarżonego, a oparcie wyroku na zeznaniach świadków skonfliktowanych z oskarżonym oraz zarzut rażącej niewspółmierności kary. Wyrokiem z dnia 25 lutego 2025 r. Sąd Okręgowy w W. utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie i zwolnił oskarżonego od kosztów sądowych za II instancję.

Rzecznik wskazał, że powyższy wyrok zapadł z rażącym naruszeniem prawa procesowego, w sposób opisany w petitum kasacji. Brak uzasadnienia orzeczenia utrudnia kontrolę wyroku Sądu Okręgowego w W., nie czyni jej jednak niemożliwym. Z opisu czynu wynika jedynie, że P. W. kierował samochodem osobowym w miejscowości Ś. nie stosując się do Decyzji Starosty R. o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami. Nie wskazano natomiast, czy kierowanie pojazdem odbywało się „na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu”. Sprecyzowano jedynie, że czyn ten miał miejsce w konkretnej miejscowości w gminie B. Żadna jednak z powyższych okoliczności nie odnosi się do posiadającego definicję legalną znamienia drogi publicznej, strefy zamieszkania czy też strefy ruchu. Jak stanowi przepis art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.,

wyrok skazujący powinien zawierać dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną. Sąd Najwyższy wskazuje, że dopuszczalne jest takie zwerbalizowane przedstawienie zachowania oskarżonego, które w sposób niepozostawiający wątpliwości odpowiada treści poszczególnych znamion przypisanego mu przestępstwa, albo w drodze nieodpartego logicznego wnioskowania świadczy o wyczerpaniu konkretnego elementu składającego się na ustawowy obraz określonego czynu zabronionego.

Zdaniem Rzecznika w przedmiotowej sprawie niewątpliwie opis czynu przypisanego skazanemu w wyroku jednoznacznie prowadzi do wniosku, że nie stanowi on przestępstwa z art. 180a k.k. Powyższa kwestia nie była podstawą wniesionej przez obrońcę apelacji. Jednak jak stanowi przepis art. 433 § 1 k.p.k., sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeżeli w środku odwoławczym zostały wskazane zarzuty stawiane rozstrzygnięciu – również w granicach podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1-3, a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455. Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 440 k.p.k., jeżeli utrzymanie orzeczenia w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe, podlega ono niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów zmianie na korzyść oskarżonego, albo w sytuacji określonej w art. 437 § 2 zdanie drugie, uchyleniu.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.539.2025 z 4 lutego 2026 r. – kasacja w sprawie braku zamieszczenia w orzeczeniu określonego rozstrzygnięcia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 30 kwietnia 2026 r., sygn. akt II KK 51/26).

Sąd Najwyższy w sprawie W. S., R. G. skazanych z art. 18 § 3 w zw. z art. 231 2 k.k., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 30 stycznia 2025 r. (sygn. akt IX Ka 1099/24) uchylił zaskarżony wyrok w części i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

II.511.573.2025 z 25 lutego 2026 r. – kasacja w sprawie wyroku zobowiązującego do naprawienia szkody wyrządzonej przypisanym przestępstwem.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 30 kwietnia 2026 r., sygn. akt I KK 69/26).

Sąd Najwyższy w sprawie R. S. skazanego z art. 18 § 3 w zw. z art. 286 § 1 k.k. i in., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 18 października 2022 r. (sygn. akt II AKa 9 1/22) uchylił zaskarżony wyrok w części. Sąd Najwyższy kosztami procesowymi obciążył Skarb Państwa.

II.510.213.2026 z 27 marca 2026 r. – kasacja w sprawie uchylenia wyroku nakazowego i uniewinnienia obwinionej z zarzutu nieposiadania uprawnień do kierowania pojazdami.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 30 czerwca 2026 r., sygn. akt I KK 119/26).

Sąd Najwyższy w sprawie A. Ł. ukaranej z art. 94 § 1 kw., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 2 lipca 2024 r. (sygn. akt II W 312/24) uchylił zaskarżony wyrok w całości i uniewinnił A. Ł. od zarzucanego jej wykroczenia, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

III.7060.3.2026 z 7 kwietnia 2026 r. – skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego w sprawie z wniosku K. K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o wysokość emerytury.

Ubezpieczony K. K. wnioskiem złożonym z dnia 26 listopada 2024 r. wystąpił o ponowne ustalenie wysokości emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej z pominięciem art. 25 ust. 1 b ustawy emerytalnej powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. Jednocześnie wniósł on o wypłacenie wyrównania wraz z odsetkami. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w K., decyzją z dnia 5 grudnia 2024 r., odmówił wnioskodawcy wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ustawy emerytalnej w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20). W uzasadnieniu wskazano, że wydanie wyroku przez TK nie jest przesłanką do uchylenia lub zmiany decyzji wskazanej w art. 114 ustawy emerytalnej. Ubezpieczony złożył odwołanie, wnosząc o wznowienie postępowania na podstawie art. 114 ustawy emerytalnej i obliczenie wysokości emerytury z pominięciem stosowania art. 25 ust. 1 b ustawy emerytalnej. Organ rentowy ZUS uznał, że zarzuty odwołującego są nieuzasadnione, ponieważ zaskarżona decyzja została wydana zgodnie z przepisem art. 114 ustawy emerytalnej, oprócz tego wyjaśnił, że w niniejszej sprawie nie wystąpiły żadne przesłanki wymienione w art. 114 ustawy emerytalnej.

Sąd Okręgowy w O. wskazał, że organ rentowy, wyliczając podstawę obliczenia emerytury w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego w decyzji z 10 października 2017 r., uwzględnił kwotę zaewidencjonowanego na koncie ubezpieczonego od 1 stycznia 1999 r., bez pominięcia waloryzacji, kapitału początkowego oraz pomniejszył podstawę obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur wcześniejszych zgodnie z przepisem art. 25 ust. 1 b ustawy emerytalnej. W ocenie organu wymiaru sprawiedliwości przepis ten nie został uchylony i znajduje zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy, a w szczególności wobec nie wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 4 czerwca 2024 r., (sygn. SK 140/20). Nie został on opublikowany w Dzienniku Ustaw, zatem nie można mówić o niezgodności decyzji z dnia 10 października

2017 r. z obiektywnym stanem prawnym. Sąd Okręgowy wskazał, że regulacja art. 190 Konstytucji RP jest jasna i nie budzi wątpliwości. Wynika z niej, że dopiero z chwilą opublikowania wyroku w odpowiednim organie urzędowym, przepis który był przedmiotem orzeczenia, zostaje usunięty z porządku prawnego.

Od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 22 kwietnia 2025 r. wnioskodawca wniósł apelację i zaskarżył go w całości zarzucając błędną interpretację, że brak publikacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) powoduje, iż niekonstytucyjny przepis pozostaje w porządku prawnym, gdy tymczasem brak publikacji nie ma wpływu na stosowanie przez sądy przepisów Konstytucji RP. Ubezpieczony wskazał, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 stycznia 2025 r. stwierdził, że wynikający z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) standard konstytucyjny, dotyczący niezgodności z art. 2 Konstytucji RP pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o kwoty wcześniej pobranych emerytur ma także zastosowanie do innych grupy osób, to jest do mężczyzn urodzonych w latach 1949-1953 korzystających z wcześniejszej emerytury przed wprowadzeniem niekorzystanych zasad pomniejszania. Wyrokiem z dnia 8 października 2025 r. Sąd Apelacyjny w W. w punkcie I oddalił apelację wnioskodawcy, w punkcie II oddalił zażalenie organu rentowego, w punkcie III wzajemnie zniósł między stronami koszty w postępowaniu zażaleniowym i apelacyjnym. Do wyroku nie zostało sporządzone uzasadnienie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że wywiedzenie skargi kasacyjnej jest utrudnione z uwagi na brak sporządzenia uzasadnienia przez Sąd Apelacyjny. Z akt sądowych sprawy wynika, że ustanowiony w sprawie pełnomocnik procesowy nie wystąpił ze stosownym wnioskiem o jego sporządzenie. Rzecznik zwrócił uwagę, że niezależnie od tego, czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie został opublikowany i niezależnie od składu orzekającego, rozumowanie przeprowadzone w jego uzasadnieniu, jak też w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. pozwala na przeprowadzenie prokonstytucyjnej wykładni zakresu stosowania art. 25 ust. 1 b ustawy emerytalnej. Zdaniem RPO odwołanie do standardu konstytucyjnego jest niezbędne, by w efekcie dokonać wykładni przepisu w zgodzie z ustawą zasadniczą. Wykładnia prokonstytucyjna to reguła interpretacyjna, która nakazuje m.in., by w razie wątpliwości co do treści normy prawnej przy możliwych różnych kierunkach interpretacyjnych wybrać ten, który pozostaje w zgodzie z normami, zasadami i wartościami konstytucyjnymi. Organy władzy sądowniczej powinny zatem w procesie stosowania prawa w pierwszym rzędzie wykorzystać tak rozumianą technikę wykładni prokonstytucyjnej, by doprowadzić do eliminacji ewentualnych nieprawidłowości jej stosowania i narzucić organom władzy publicznej właściwe rozumienie przepisów ustawy. Jednocześnie RPO podkreślił, że zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przy ustalaniu wysokości emerytury wnioskodawcy zastosowano art. 25 ust. 1 b ustawy emerytalnej w sposób prowadzący do rezultatu sprzecznego z dyrektywami interpretacyjnymi wynikającymi z wypływającej z art. 2 Konstytucji RP zasady zaufania obywatela do organów państwa i ochrony uzasadnionych prawnie oczekiwań, podczas gdy w odniesieniu do sytuacji faktycznej, w jakiej znajduje się wnioskodawca nie można stosować art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, bez uwzględnienia standardu konstytucyjnego doprecyzowanego w wyroku o sygn. P 20/16, a następnie wyroku o sygn. SK 140/20. Skoro wnioskodawca nabył prawo do emerytury w wieku powszechnym dopiero w 2017 r., a w chwili przejścia na emeryturę w wieku obniżonym w 2006 r. nie mógł spodziewać się tego, że decyzja ta spowoduje obniżenie świadczenia powszechnego. Trybunał Konstytucyjny wskazał, że do czasu wprowadzenia ujednoliconych przepisów pozwalających na dochodzenie praw, na zasadzie analogicznej do osób objętych wyrokiem o sygn. P 20/16, osoby zyskujące uprawnienia w następstwie niniejszego wyroku mogą występować z wnioskami o wznowienie postępowania na zasadach ogólnych. Zgodnie z art. 190 ust 4. Konstytucji RP orzeczenie TK o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą aktu normatywnego ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. Co więcej, art. 401 k.p.c. wskazuje, że można żądać wznowienia postępowania w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich uprawnione jest zatem, w ramach zgłoszonego wniosku o ponowne ustalenie emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, dokonanie prokonstytucyjnej wykładni przepisów emerytalnych. Nieuwzględnienie tych standardów przy ustalaniu wysokości emerytury daje podstawę do zastosowania instytucji wznowienia postępowania przed organem rentowym, przewidzianego w art. 114 ustawy emerytalnej. Podstawy do ponownego ustalenia wysokości świadczenia przy zastosowaniu prokonstytucyjnej wykładni art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej należy szukać w art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej i to niezależnie od tego, czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 czerwca 2024 r. (sygn. SK 140/20) został opublikowany, czy też nie.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 8 października 2025 r. w części dotyczącej punktu 1 przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej z uwagi na występowanie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398 § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz zaistnienia podstaw kasacyjnych z art. 398 § 1 pkt 1 oraz § 2 k.p.c. Jednocześnie wskazał, że projekt ustawy o ustalaniu wysokości emerytur z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych dla niektórych osób, które do dnia 6 czerwca 2012 r. złożyły wniosek o emeryturę na zasadach obowiązujących osoby urodzone przed dniem 1 stycznia 1949 r. został skierowany do uzgodnień międzyresortowych, opiniowania i konsultacji publicznych.

Sąd Najwyższy nie wydał orzeczeń w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich.

Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

V.511.452.2025 z 29 maja 2026 r. – skarga nadzwyczajna w sprawie naruszenia zasady ochrony konsumenta oraz rażącego naruszenia prawa materialnego wyrażające się m.in. w nieprzeprowadzeniu badania czy umowa kredytu jest ważna.

Działając na podst. art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO i z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego. Jednocześnie wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w S. w sprawie o sygn. I C 17/23 przez Sąd Najwyższy w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, o stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazanie okoliczności, z powodu których wydane zostało takie rozstrzygnięcie, o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z wydruku Krajowego Rejestru Zadłużonych obwieszczenia o ogłoszeniu przez Sąd Rejonowy upadłości dłużnika R.S.

Zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji w zw. z art. 4 ust. 1 i 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 poprzez niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanemu konsumentowi, będącemu słabszą stroną stosunku prawnego przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny w zw. z art. 385 § 3 k.c., w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem); oraz tj. art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania czy umowa kredytu jest ważna. Zdaniem RPO w konsekwencji doszło do naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP poprzez zaniechanie przez Sąd Okręgowy w S. zbadania abuzywności postanowień umowy kredytu z poszanowaniem wytycznych sformułowanych w Dyrektywie

93/13 i orzecznictwie TSUE, co doprowadziło do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej pozwanego i wsparcia przez ten Sąd działania przedsiębiorcy nakierowanego na wykorzystanie słabszej pozycji konsumenta, który nie był w stanie skutecznie się bronić.

W dniu 19 czerwca 2023 r. Sąd Okręgowy w S. wydał wyrok, na podstawie którego zasądził od pozwanego R. S. na rzecz powoda (...) 500.006,56 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 29 grudnia 2022 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 36.268,00 zł tytułem kosztów procesu z odsetkami ustawowymi za opóźnienia od dnia uprawomocnienia się niniejszego wyroku do dnia zapłaty. Odpis wyroku został doręczony pełnomocnikowi pozwanego w dniu 24 lipca 2023 r., pozwany nie wystąpił o jego uzasadnienie. Wyrok stał się prawomocny z dniem 1 sierpnia 2023 r. Z wnioskiem o skargę nadzwyczajną zwrócił się do Rzecznika syndyk masy upadłości R. S., który wskazał, że postanowieniem z dnia 4 września 2024 r. Sąd Rejonowy w G. ogłosił upadłość dłużnika R. S. jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Postanowienie to stało się prawomocne z dniem 5 października 2024 r. Syndyk wskazał, że w toku postępowania upadłościowego wierzyciel (...) dokonał zgłoszenia wierzytelności 353 524,90 zł. W ocenie syndyka przedłożona do akt postępowania upadłościowego dokumentacja budzi poważne wątpliwości co do prawidłowości postępowania Sądu procedującego w ww. sprawie, graniczące wręcz z przekonaniem naruszenia podstawowych praw obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że uchylenie zaskarżonego wyroku jest proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność z art. 2 Konstytucji. Ponadto, zasada ochrony konsumentów wynikająca z art. 76 Konstytucji przemawia za wydaniem orzeczenia na podstawie art. 91 § 1 u.SN. Jedynie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy sądowi do ponownego rozpoznania pozwoli na przywrócenie stanu prawnego przed wydaniem wyroku i umożliwi przeprowadzenie na nowo postępowania sądowego z poszanowaniem przepisów chroniących konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

W przekonaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, konieczność uwzględnienia skargi nadzwyczajnej w niniejszej sprawie pozostaje w zgodzie z ideą sprawiedliwości w odczuciu społecznym. Sprawiedliwość społeczna wymaga takiego prowadzenia procesu sądowego, aby pozwany mógł rzeczywiście bronić swoich praw. W niniejszej sprawie tak się nie stało. Mimo spoczywającego na sędzie, wynikającego z zobowiązań Polski jako kraju członkowskiego Unii Europejskiej, obowiązku zapewnienia pozwanemu wymaganej w świetle orzecznictwa TSUE ochrony prawnej, Sąd Okręgowy w S. nie sprostął tym wymaganiom.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

V.511.508.2023 z 29 maja 2026 r. – skarga nadzwyczajna o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w W. w całości i przekazanie sprawy z powództwa A. B. przeciwko bankowi do ponownego rozpoznania.

Działając na podst. art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO i z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W. Jednocześnie wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w W. (sygn. akt II Ca 1399/20) przez Sąd Najwyższy w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, jak również o stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazanie okoliczności, z powodu których wydane zostało takie rozstrzygnięcie.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji w zw. z art. 4 ust. 1 i 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 poprzez niezapewnienie właściwej ochrony sądowej powodowej konsumentce, będącej słabszą stroną stosunku prawnego przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego; rażące naruszenie prawa materialnego art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 385 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na bezprawnym zastąpieniu powstałej w umowie luki kursem średnim NBP; oraz tj. art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385 § 1 k.c. oraz art. 410 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. oraz art. 4 ust. 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 Dyrektywy 93/13 poprzez ich niezastosowanie, polegające na zaniechaniu stwierdzenia nieważności umowy kredytu i częściowym oddaleniu powództwa o zapłatę. Zdaniem RPO w konsekwencji doszło do naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP poprzez zaniechanie przez Sąd Okręgowy w W. zbadania abuzywności postanowień umowy kredytu z poszanowaniem wytycznych sformułowanych w Dyrektywie 93/13 i orzecznictwie TSUE, co doprowadziło do zachwiania równowagi w sferze ochrony prawnej powódki i wsparcia przez ten Sąd działania przedsiębiorcy nakierowanego na wykorzystanie słabszej pozycji konsumentki, która nie była w stanie skutecznie dochodzić swoich praw.

W dniu 26 marca 2020 r. Sąd Rejonowy w W. wydał wyrok w sprawie o sygn. akt I C 2051/18, na podstawie którego zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 5.141,02 zł z ustawowymi odsetkami z tytułu opóźnienia liczonymi od dnia 5 czerwca 2018 r. do dnia zapłaty i oddalił powództwo w pozostałej części oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 133,87 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Wyrok ten został zaskarżony przez stronę powodową w drodze apelacji w części oddalającej powództwo. Następnie Sąd Okręgowy w W., wyrokiem z dnia 13 września 2021 r., oddalił wniesioną apelację (sygn. akt II Ca

1399/20), a Sąd Apelacyjny uznał zarzuty apelacyjne za bezzasadne i podzielił ustalenia poczynione przez Sąd Rejonowy. Sąd II instancji wskazał, iż podziela stanowisko Sądu I instancji dotyczące ważności i skuteczności prawnej umowy, jednocześnie powołał się na wyrok TSU E C/482-13, zgodnie z którym w jego ocenie sąd krajowy ma możliwość zastąpienia nieuczciwego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym.

Dokonując oceny niniejszej sprawy, Rzecznik wskazał, że pozwana otrzymała kredyt w kwocie 106.745 złotych polskich indeksowany kursem CHF, który został przez nią spłacony. W oparciu o postanowienia umowy powódka nie była jednak w stanie ustalić kwoty zadłużenia w walucie obcej. To zaś sprawiło, że dla powodowej konsumentki niemożliwe było przewidzenie konsekwencji ekonomicznych wpływających dla nich z faktu zawarcia umowy. W przedmiotowej sprawie pozwana była przekonana, że skoro państwo nie zabraniało zawierania umów tego rodzaju, a bank zapewniał, że będzie w stanie spłacić raty kredytu z uwagi na niski kurs franka, to jej interes prawny jest należycie chroniony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorców.

W przekonaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, konieczność uwzględnienia skargi nadzwyczajnej w niniejszej sprawie pozostaje nadto w zgodzie z ideą sprawiedliwości w odczuciu społecznym. Sprawiedliwość społeczna wymaga takiego prowadzenia procesu sądowego, aby pozwany mógł rzeczywiście bronić swoich praw. W niniejszej sprawie tak się nie stało. Mimo spoczywającego na sądzie, wynikającego z zobowiązań Polski jako kraju członkowskiego Unii Europejskiej, obowiązku zapewnienia pozwanemu wymaganej w świetle orzecznictwa TSUE ochrony prawnej, Sąd Okręgowy w W. nie sprostął tym wymaganiom.

Mając na względzie powyższe i w trosce o zapewnienie należytej ochrony praw przysługujących stronie powodowej, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.511.250.2020 z 9 marca 2021 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 21 kwietnia 2026 r., sygn. akt II NSNc 4/23).

Sąd Najwyższy w sprawie R. K. przeciwko PKO BP S.A. w W. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 21 marca 2018 r. (sygn. akt V Ca 1179/17) umorzył postępowanie ze skargi nadzwyczajnej i zniósł wzajemne koszty postępowania sądowego.

BPW.511.92.2020 z 16 marca 2022 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy.

Skarga nadzwyczajna nieuwzględniona (postanowienie z 19 czerwca 2026 r., sygn. akt II NSNc 258/23).

Sąd Najwyższy w sprawie G. L. Sp. z o.o. w C. przeciwko E. M. B. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w W. z 3 lutego 2021 r. (sygn. akt VI GNc 2227/11) odrzucił skargę i zniósł wzajemne koszty postępowania sądowego.

V.511.154.2021 z 4 października 2023 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 16 czerwca 2026 r., sygn. akt II NSNc 497/23).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Profi Credit Polska S.A. w W., przeciwko B.P., po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w B. z dnia 19 października 2009 r., sygn. X Nc 10452/09 uchylił zaskarżony nakaz zapłaty w całości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania, jak również zniósł koszty postępowania przed SN.

V.511.291.2023 z 28 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 11 czerwca 2026 r. sygn. akt. II NSNc 202/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Profi Credit Polska S.A. w W., przeciwko A. G. i H. G., po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w B. z dnia 21 sierpnia 2006 r., sygn. I Nc 1202/06 uchylił w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania, jak również zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania przed SN.

VII.7202.7.2024 z 11 czerwca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wydanego przez Sąd Rejonowy w sprawie z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna nieuwzględniona (wyrok z 13 maja 2026 r. sygn. akt II NSNc 236/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa przeciwko M. A. R. po jej rozpoznaniu odrzucił skargę nadzwyczajną Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w W. z 7 marca 2019 r., sygn. akt II Nc 2345/19.

Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

VII.7033.102.2025 z 1 kwietnia 2026 r. – żądanie wszczęcia postępowania przygotowawczego w sprawie dotyczącej braku zwrotu czesnego przez szkołę wyższą.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się obywatele Pakistanu w sprawie zwrotu opłat wniesionych tytułem kształcenia w szkole wyższej (...). Z informacji przekazanych przez jednego z wnioskodawców wynika, że w kwietniu 2018 r. zostali oni przyjęci przez (...) na trzyletnie studia licencjackie w języku angielskim na kierunku ekonomia. Jednocześnie szkoła wydała obywatelom Pakistanu potwierdzenia płatności – dokonania przez nich opłaty rejestracyjnej w wysokości po 250 euro oraz po 1300 euro na poczet półrocznego czesnego za studia.

W sierpniu 2018 r. obu wnioskodawcom odmówiono wydania wizy krajowej, w związku z czym nie mogli podjąć studiów w Polsce. Wówczas zwrócili się do (...) z formalnymi wnioskami o zwrot wpłaconego czesnego, w odpowiedzi od Dyrektorki Biura Spraw Zagranicznych (...) otrzymali informację, iż zwrot będzie przetwarzany przez 60 dni, zaś od wpłaconego czesnego zostanie potrącone 20% opłaty administracyjnej.

W skardze do Rzecznika Praw Obywatelskich wnioskodawcy podkreślili, że od dnia wniesienia formalnych wniosków o zwrot opłat (17 sierpnia 2018 r.) nie otrzymali ani zwrotu środków, ani jakiegokolwiek wiadomości od przedstawicieli (...). Jednocześnie wskazali, że nie otrzymali od (...) umów w sprawie kształcenia na studiach. Uczelnia wyraźnie jednak potwierdziła, że wniesienie opłat jest warunkiem starania się o wydanie wizy, zaś zwrot nastąpi w przypadku odmowy jej wydania. Z potwierdzenia zakwalifikowania na studia wynikało jednocześnie wezwanie do wniesienia opłaty rejestracyjnej oraz czesnego, wraz ze wskazaniem, że po otrzymaniu płatności uczelnia prześle potwierdzenie przyjęcia na studia, które to umożliwi zawnioskowanie o wizę. Uczelnia zastrzegła, że w przypadku odmowy wydania wizy opłata rejestracyjna 250 euro nie podlega zwrotowi.

Z informacji ogólnodostępnych wynika, że (...) została wpisana do ewidencji uczelni niepublicznych 28 grudnia 2016 r. i postawiona w stan likwidacji z mocy prawa z dniem 3 października 2017 r. w związku z decyzją Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 sierpnia 2017 r. w sprawie cofnięcia pozwolenia na jej utworzenie. Resort MNiSW wyjaśnił, że po postawieniu (...) w stan likwidacji, uczelnia oraz jej założyciel zostali powiadomieni pismem z 13 października 2017 r. o przepisach regulujących prowadzenie likwidacji uczelni niepublicznej, w tym o braku możliwości przyjmowania na studia po postawieniu uczelni w stan likwidacji. Następnie w ramach nadzoru, m.in. w piśmie z 6 sierpnia 2019 r., wskazano założycielowi na brak możliwości przyjmowania na studia przez uczelnię postawioną w stan likwidacji. W odpowiedzi od założyciela z 13 września 2019 r. poinformowano, że uczelnia nie prowadzi przyjęć na studia, a kształcenie zostało zakończone. W listopadzie 2019 r. MNiSW otrzymało jednak zgłoszenie o

kształceniu przez uczelnię w okresie, w którym przepisy nie przewidywały takiej możliwości oraz o pobieraniu za to opłat. Minister zawiadomił wtedy Prokuratora Rejonowego W.-Ś.P.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prokuratora o wszczęcie postępowania przygotowawczego w tej sprawie i poinformowanie o aktualnym stanie postępowań w sprawach o sygn. akt PR 4 Ds. 178.2020.III oraz 4314-4.Ds.25.2021. Zdaniem RPO zgromadzony materiał uzasadnia podejrzenie popełnienia przez przedstawicieli (...) czynu zabronionego ściganego z urzędu, o którym stanowi art. 286 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2025 r. poz. 383).

VII.501.73.2025 z 15 kwietnia 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w G. w sprawie o nakazanie administratorowi danych dostosowania przetwarzania danych do stanu zgodnego z prawem.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, w związku z art. 60 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu z powództwa M. R. przeciwko operatorowi telefonii komórkowej (...) o nakazanie administratorowi danych dostosowania przetwarzania danych do stanu zgodnego z prawem, w związku z którym wydane zostało w dniu 30 października 2025 r. postanowienie o zwróceniu się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o rozpatrzenie pytania prawnego na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (sprawa zarejestrowana w TSUE pod sygn. C-741/25). Jednocześnie wniósł o niezwłoczne poinformowanie przez tut. Sąd Trybunału Sprawiedliwości UE o przystąpieniu RPO do postępowania głównego jako nowej strony w toczącym się postępowaniu krajowym.

V.511.207.2026 z 24 kwietnia 2026 r. – żądanie wszczęcia postępowania cywilnego w sprawie zakończonej prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO w związku z art. 7 ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego oraz zgodnie z art. 399 § 1 k.p.c., mając za podstawę art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c., tj. oparcie wyroku na dokumencie podrobionym, Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę o wznowienie postępowania wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania orzeczenia. Jednocześnie wniósł o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanym 29 marca 2022 r. przez Sąd Rejonowy w W., uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości oraz oddalenie powództwa w całości; wstrzymanie wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty na podstawie art. 414 k.p.c.; dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu ze składanych w załączeniu poświadczonych urzędowo kopii dokumentów; wystąpienie do Prokuratury Rejonowej w K. o nadesłanie akt

postępowania przygotowawczego oraz dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z dokumentów zawartych na wszystkich kartach akt tego postępowania.

Po przeanalizowaniu wniosku złożonego przez pozwaną B. P. oraz dołączonych do niego materiałów oraz akt postępowania przygotowawczego nadzorowanego przez Prokuraturę Rejonową w K. Rzecznik Praw Obywatelskich powziął przekonanie o zasadności podjęcia działań poprzez wniesienie niniejszej skargi o wznowienie postępowania cywilnego. Czynności tej dokonał za wiedzą i zgodą pozwanej. Za podstawę prawną do wniesienia skargi RPO uznał zaistnienie przesłanki określonej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c., a więc uzyskania wyroku (nakazu zapłaty) na podstawie dokumentu podrobionego. Dodatkowo wskazał, że zaskarżony nakaz zapłaty w sprawie o sygnaturze akt I Nc 651/22 został wydany, co wynika z treści uzasadnienia pozwu wniesionego przez (...) sp. z o.o., w oparciu o umowę pożyczki z 27 września 2021 r., która w rzeczywistości nie została zawarta przez pozwaną, ale przez inną osobę posługującą się jej danymi.

W niniejszej sprawie, umowa pożyczki zawarta została za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnej przy wykorzystaniu danych osobowych pozwanej przez inną osobę podszywającą się pod nią, co potwierdza m.in. treść dokumentów zgromadzonych w aktach postępowania przygotowawczego. Zdaniem Rzecznika wykładni treści art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. należy dokonywać przez pryzmat digitalizacji życia gospodarczego, w związku z czym na obecnym etapie rozwoju technicznego podrobieniem dokumentu w rozumieniu tego przepisu może być wykorzystanie danych pokrzywdzonego w celu wywołania przekonania, że oświadczenie złożone za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnej pochodzi od innej osoby niż ta, która w rzeczywistości je złożyła. Należy też podkreślić, że wznowienie postępowania na podstawie przewidzianej w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. przesłanki nie jest uzależnione od ustalenia czynu prawomocnym wyrokiem skazującym, tak jak w przypadku, gdy wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa (art. 404 k.p.c.). W ocenie RPO nie budzi wątpliwości, że w sprawie zaistniała podstawa wznowieniowa określona w art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c.

W uzasadnieniu Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że zgodnie z art. 407 § 1 k.p.c. przysługuje mu samodzielny termin 3 miesięcy na wniesienie skargi o wznowienie postępowania. Termin ten rozpoczyna bieg w dniu zaistnienia podstawy wznowienia, niezależnie od tego, kiedy rozpoczął się bieg terminu dla strony postępowania, która zwróciła się do RPO. Rzecznik zwrócił również uwagę, że w niniejszej sprawie zachodzą podstawy do uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i oddalenia powództwa w całości. Zgodnie z art. 412 § 2 k.p.c., po ponownym rozpoznaniu sprawy sąd stosownie do okoliczności albo oddala skargę o wznowienie, bądź uwzględniając ją zmienia zaskarżone orzeczenie albo je uchyła i w razie potrzeby pozew odrzuca lub postępowanie umarza. W orzecznictwie przyjmuje się, że czynność prawna podjęta w celu przestępczym jest nieważna, na mocy art. 58 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Natomiast w uzasadnieniu wniosku o wstrzymanie wykonania

orzeczenia Rzecznik wskazał, że dalsze prowadzenie tego postępowania może spowodować wyrządzenie pozwanej niepowetowanej szkody, jednocześnie wspomniał o trudnej sytuacji osobistej pozwanej. W ocenie RPO konieczne jest zatem wstrzymanie wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty do czasu zakończenia postępowania.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanym 29 marca 2022 r. przez Sąd Rejonowy w W. Jednocześnie, wobec nieistnienia zobowiązania pozwanej, wystosował żądanie uchylenia kwestionowanego orzeczenia oraz oddalenia powództwa w całości.

IV.511.193.2025 z 5 maja 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu danych nieletniej do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO w zw. z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) i w zw. z art. 27 oraz 397 § 1 ustawy z 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w S. (sygn. akt III Nkd 250/24). Jednocześnie wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w S. z 4 listopada 2024 r. poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniej O.S. oraz przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia SR.

Rzecznik uzasadnił swój udział w postępowaniu wskazując na art. 9 ust. 5 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym. Zdaniem RPO przepisy u.p.z.p.s wyłączają zamieszczanie danych w rejestrze w sytuacji popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego z art. 200 § 1 k.k., jednakże nakazują automatyczne wpisanie do rejestru osób, które takiego czynu nie popełniły, ale bez uprawnienia uzyskały dostęp do informacji dla niego nieprzeznaczonej, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do sieci telekomunikacyjnej lub przełamując albo omijając elektroniczne, magnetyczne, informatyczne lub inne szczególne jej zabezpieczenie oraz w celu rozpowszechniania produkowały, utrzymywały lub sprowadzały, przechowywały bądź posiadały albo rozpowszechniały lub prezentowały treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem. Co więcej, usunięcie z rejestru danych osobowych nieletniego, który popełnił czyn z art. 267 § 1 k.k. i 202 § 3 k.k., nastąpi po upływie 10 lat od ukończenia przez niego 18. roku życia.

Rzecznik wskazał na konieczność uzupełnienia postanowienia Sądu Rejonowego w S. z 4 listopada 2024 r., co jego zdaniem jest niezbędne dla ochrony praw obywateli – w tym przypadku nieletniej O. S., która dopuściła się zarzucanego czynu karalnego z art. 267 § k.k. i 202 § 3 k.k., polegającego na tym, że w okresie od stycznia 2024 r. do 24 maja 2024 r. w S. bezprawnie uzyskała dostęp do konta użytkownika portalu społecznościowego (...) o nazwie (...) i treści

w nim zawartych, a następnie w celu rozpowszechnienia, skopiowała zdjęcie profilowe małoletniej pokrzywdzonej J. J., zmodyfikowała nagą sylwetkę i prezentowała treści pornograficzne z jej udziałem innym koleżankom ze szkoły. W opinii RPO nieletnia O. L. w sposób oczywisty nie stanowi tak daleko idącego zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego, aby konieczne było informowanie osób trzecich poprzez umieszczenie jej danych wrażliwych w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym (kolokwialnie określanym przez opinię publiczną jako „rejestr pedofilów”). Ponadto wpis do takiego rejestru jest sprzeczny z dobrem dziecka.

Wnioskując o przywrócenie terminu, Rzecznik wskazał na orzecznictwo Sądu Najwyższego, zgodnie z którym terminy dla podmiotów działających w interesie publicznym powinny być liczone od momentu powzięcia informacji o orzeczeniu. W postępowaniu dotyczącym nieletniej RPO nie uczestniczył, informację o nim uzyskał dopiero po uprawomocnieniu się orzeczenia.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł zarówno o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego, jak i przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia SR w S.

IV.7000.218.2024 z 19 maja 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie zmiany wydanego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

Działając na podstawie art. 679 § 1 w zw. z art. 7 zd. 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego w zw. z art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w P. z 17 listopada 2022 r., w sprawie o sygnaturze akt I Ns 407/20, w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po J. E. K. i stwierdzenie, że spadek po zmarłym dnia 25 kwietnia 2020 r. w B. nabył na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza w całości syn J. P. K. Jednocześnie zawnioskował o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów ze wskazanych w uzasadnieniu niniejszego wniosku dokumentów z załączonych akt sądowych oznaczonych sygnaturami I Ns 407/20 oraz I Ns 823/23.

Rzecznik wskazał, że postanowienie Sądu Rejonowego w P. z dnia 17 listopada 2022 r. uprawomocniło się w dniu 25 listopada 2022 r. W postępowaniu tym w charakterze uczestnika występował także K. G. K. – syn spadkodawcy, ubezwłasnowolniony całkowicie i przebywający w domu pomocy społecznej, za którego w sprawie spadkowej działała jako opiekun prawny M.D. Na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 26 stycznia 2021 r. uzyskała ona zezwolenie na odrzucenie w imieniu i na rzecz ubezwłasnowolnionego spadku po J. E. K. Oświadczenie takie zostało przez nią złożone i przyjęte przez sąd w dniu 2 września 2021. Uczestniczka postępowania M. D. w toku postępowania spadkowego zadeklarowała wolę odrzucenia spadku również w swoim imieniu. W dniu złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku przez J. K. złożyła ona odrębny wniosek o odebranie oświadczenia o odrzuceniu spadku, który został

zarejestrowany w Sądzie Rejonowym w P. Warunkiem niezbędnym przyjęcia oświadczenia o odrzuceniu spadku było uzyskanie przez nią postanowienia sądu upadłościowego o jego wyłączeniu z masy upadłości. Otwarcie spadku po J. E. K. nastąpiło po dniu ogłoszenia upadłości M. D., przy czym syndyk działający za uczestniczkę złożył wniosek o wyłączenie spadku z masy upadłości w dniu 28 lipca 2020 r. Postanowienie rozstrzygające wniosek zapadło w dniu 16 grudnia 2022 r., a zatem po wydaniu i uprawomocnieniu się postanowienia spadkowego.

W sporządzonym uzasadnieniu wniosku Rzecznik podkreślił, że zgodnie z art. 122 Prawa upadłościowego, jeżeli spadek zostanie wyłączony z masy upadłości, oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku składa spadkobierca. Termin do złożenia oświadczenia zaczyna biec od chwili uprawomocnienia się postanowienia o wyłączeniu. W związku z tym, od chwili wydania przez Sąd upadłościowy postanowienia w sprawie o wyłączeniu spadku z masy upadłości, dla M. D., otworzył się 6 miesięczny termin na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym mężu. Ostatecznie oświadczenie o odrzuceniu spadku uczestniczka postępowania złożyła w dniu 9 października 2023 r. Sąd Rejonowy w P. postanowieniem z dnia 9 stycznia 2023 r. wadliwie umorzył postępowanie w przedmiocie odebrania od uczestniczki oświadczenia o odrzuceniu spadku. Dopiero uchylenie tego postanowienia przez Sąd Okręgowy w Ł. wskutek zażalenia skarżącej umożliwiło uczestniczce złożenie przedmiotowego oświadczenia.

Zdaniem Rzecznika, zapadłe w sprawie spadkowej postanowienie Sądu Rejonowego w P. z dnia 17 listopada 2022 r. (sygn. akt I Ns 407/20) stwierdzające, że spadek po J. E. K., na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabyli: żona M. H. D., córka R. i M. i syn J. P. K., syn J. i Cz. po ½ części każde z nich, jest niezgodne z prawem materialnym, a jedynym spadkobiercą w opisaney wyżej sytuacji jest J. P. K. Co więcej, sytuacja, w której w obrocie prawnym funkcjonuje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku na rzecz uczestniczki, która skutecznie złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku, narusza przysługujące jej konstytucyjne prawo do dziedziczenia (art. 64 ust. 1 Konstytucji RP). Uczestniczka M. D., która w świetle obowiązującego prawa nie jest spadkobiercą, została mocą tego orzeczenia powołana do dziedziczenia. W konsekwencji M. D., niebędąca spadkobiercą w świetle prawa materialnego, natomiast zgodnie z treścią prawomocnego orzeczenia dziedzicząca w ½ części z dobrodziejstwem inwentarza spadek po swoim zmarłym mężu, znalazła się w stanie prawnej niepewności – podobnie jak pozostałe osoby należące do kręgu spadkobierców zmarłego oraz jego wierzyciele. Narusza to prawne bezpieczeństwo, zatem konieczne będzie zastosowanie instrumentów prawnych zmierzających do jego przywrócenia.

W świetle powyższego powstały przesłanki do wystąpienia przez Rzecznika z wnioskiem o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku na podstawie art. 679 § 1 i 2 k.p.c. Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o RPO,

podjęcie prawem określonych działań przez Rzecznika następuje, jeżeli w danej sprawie zaistniało naruszenie wolności i praw człowieka oraz obywatela. W świetle art. 14 pkt. 4 wskazanej ustawy po zbadaniu sprawy Rzecznik może żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu – na prawach przysługujących prokuratorowi. RPO podkreślił, że art. 679 k.p.c. pozwala na skorygowanie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku tak w odniesieniu do osoby spadkobiercy, jak i przysługującego mu udziału w spadku. Rzecznik nie brał udziału w przeprowadzonym postępowaniu spadkowym, więc nie dotyczą go ograniczenia zawarte w zd. 2 § 1 art. 679 k.p.c.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

IV.511.72.2026 z 22 maja 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w W. w sprawie dotyczącej uznania zagranicznego wyroku rozwodowego na terenie Polski.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO w zw. z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w W. (sygn. akt: VII Co 466/23). Jednocześnie wniósł o sporządzenie pisemnego uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w W., przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w W. oraz dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z kopii pisma przewodniego z dnia 18 maja 2026 r., przy którym zostały przesłane do Biura RPO akta sądowe celem wykazania faktu zachowania terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu w sprawie.

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informacje o postępowaniu w sprawie o sygn. akt: VII Co 466/23, zakończonej postanowieniem Sądu Okręgowego w W. z dnia 16 kwietnia 2026 r., na podstawie wniosku pełnomocnika H.R., która w lutym 2026 r. zwróciła się do RPO z prośbą o interwencję w toczącym się postępowaniu. Wnioskodawczyni poinformowała, że w sprawie toczy się postępowanie o uznanie zagranicznego wyroku rozwodowego na terenie Polski, które ówczesnie było na etapie oddalenia zażalenia złożonego na postanowienie o zawieszeniu postępowania. W związku z tym Rzecznik pismem z dnia 27 lutego 2026 r. zwrócił się do Przewodniczącej VII Wydziału Cywilnego Rodzinnego i Rejestrowego Sądu Okręgowego z prośbą o udzielenie informacji o stanie postępowania i podejmowanych w nim czynnościach, ze względu na brak odpowiedzi skierował kolejne zapytanie w dniu 15 maja 2026 r. Akta postępowania wpłynęły do Biura RPO 18 maja 2026 r., zatem o rozstrzygnięciu kończącym w sprawie Rzecznik dowiedział się dopiero w momencie wpływu ww. dokumentów.

W uzasadnieniu Rzecznik wskazał, że przyczyna uchybienia terminu ustała dopiero z chwilą doręczenia akt sądowych, a zatem tygodniowy termin z art. 169

§ 1 k.p.c. został w niniejszej sprawie zachowany. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego w odniesieniu do uprawnień procesowych podmiotów działających w interesie publicznym, dopiero od tej daty można liczyć terminy procesowe dla tych podmiotów. Dotyczy to zatem również wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

IV.7000.86.2026 z 26 maja 2026 r. – żądanie wszczęcia postępowania cywilnego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym M. G.

Działając na podstawie art. 8 ust. 1 i art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO w zw. z art. 7 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego dla W. (sygn. VI Ns 107/25). Jednocześnie wniósł o uchylenie prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego dla W.- Ś. w całości i odrzucenie wniosku G. K. o stwierdzenie nabycia spadku oraz dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z dokumentów znajdujących się w załączonych do niniejszego wniosku aktach postępowania Sądu Rejonowego dla W.- Ś. oraz P.P. poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku do RPO P.Ch. (reprezentowanego przez adwokata).

Pierwsze postępowanie spadkowe po M. G. toczyło się przed Sądem Rejonowym dla W. P.-P. Postanowieniem z 25 stycznia 2021 r. wymiar sprawiedliwości wezwał do udziału w sprawie, w charakterze uczestnika postępowania m.st. Warszawy, ponadto zarządził zamieszczenie ogłoszeń o toczącym się postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku na stronie internetowej sądu, w Urzędzie Dzielnicy oraz w prasie wraz z wezwaniem spadkobierców do zgłoszenia udziału w sprawie w terminie 3 miesięcy od dnia publikacji ogłoszenia oraz do wykazania przysługujących im praw do spadku. Z uwagi na niezgłoszenie się spadkobierców postanowieniem z 21 czerwca 2021 r. orzekł, że spadek na podstawie ustawy nabył w całości, z dobrodziejstwem inwentarza, miasto stołeczne Warszawa. Przedmiotowe postanowienie nie zostało zaskarżone apelacją i uprawomocniło się 6 sierpnia 2021 r.

Drugie postępowanie spadkowe po M. G. toczyło się przed Sądem Rejonowym dla W.-Ś. w dniu 15 kwietnia 2020 r. W. S., reprezentowana przez adwokata A. F., złożyła do sądu wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po M. G. Na podstawie art. 672 k.p.c. wnioskodawczyni wniosła o wezwanie spadkobierców, z uwagi na brak możliwości przeprowadzenia dowodu z zapewnienia spadkowego, o którym mowa w art. 671 § 1 k.p.c. Uzasadniła to m.in. faktem, iż przed Sądem Rejonowym dla W.-Ś. zawisło postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po E. I. S – G. z wniosku M. G. z udziałem W. S. oraz Z. S. Ostatecznie, postanowieniem z 25 marca 2025 r., Sąd Rejonowy dla W.-Ś. stwierdził, że spadek po M. G., synu J. i A., na podstawie ustawy, nabyli zstępni dziadków: I. S. U., córka S. i O. oraz P.

Ch., syn R. i H. – po 1/2 części spadku każde z nich, z dobrodziejstwem inwentarza. Przedmiotowe postanowienie uprawomocniło się 2 kwietnia 2025 r. Na wniosek P. Ch. zostało następnie wydane postanowienie z dnia 26 sierpnia 2025 r. w przedmiocie sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej zawartej w postanowieniu z 25 marca 2025 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po M. G., polegającego na wskazaniu prawidłowego numeru PESEL spadkodawcy.

14 maja 2025 r. P. Ch. złożył pismo procesowe, które stanowiło zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego dla W. P-P. z 21 czerwca 2021 r. dotyczące stwierdzenia nabycia spadku po M. G. Z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych 22 października 2025 r. sąd zarządził zwrot wskazanego pisma procesowego, które potraktował jako „wniosek o wznowienie postępowania.” P. Ch. zaskarżył powyższe zarządzenie zażaleniem z 5 grudnia 2025 r., a sprawa została przekazana do Sądu Okręgowego W.-P. Pismem z 3 kwietnia 2026 r. pełnomocnik P. Ch. zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o wniesienie skargi nadzwyczajnej od postanowienia Sądu Rejonowego dla W.-Ś. z 25 marca 2025 r., wydanego w sprawie z wniosku G. B. K. o stwierdzenie nabycia spadku, wskazując na funkcjonowanie w obrocie prawnym dwóch postanowień spadkowych. Niezależnie od treści wskazanego wyżej wniosku, RPO uznał za zasadne wniesienie niniejszej skargi o wznowienie postępowania, albowiem skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie może zostać wniesiona, o ile orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Rzecznik zdecydował się wnieść skargę o wznowienie postępowania przeprowadzonego przez Sąd Rejonowy dla W.- Ś. w Warszawie, zakończony prawomocnym postanowieniem z 25 marca 2025 r., ponieważ w jego ocenie funkcjonowanie w obrocie dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tych samych osobach stanowi naruszenie praw, które na mocy Konstytucji RP przysługują uczestnikom postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym M. G. RPO dostrzega przede wszystkim naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP. Na gruncie przedmiotowej sprawy Rzecznik dostrzega również naruszenie prawa do sądu. Stosownie bowiem do brzmienia art. 45 ust. 1 Konstytucji, obejmującego prawo do sądu, każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Jednocześnie na skutek uprawomocnienia się zaskarżonego postanowienia doszło do naruszenia konstytucyjnego prawa dziedziczenia. Zgodnie bowiem z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo do dziedziczenia, a prawa te podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Z kolei art. 21 ust. 1 Konstytucji stanowi, iż Rzeczpospolita Polska chroni własność oraz prawo dziedziczenia. Prawo

dziedziczenia nakłada na ustawodawcę obowiązek wprowadzenia zasad i mechanizmów dziedziczenia, w tym mechanizmów mających na celu np. stwierdzenie nabycia spadku, ochronę spadkobiercy i dział spadku.

Zdaniem Rzecznika w przedmiotowej sprawie ochrona gwarantowana przez Konstytucję stała się iluzoryczna, bowiem uchybienia sądu doprowadziły do sytuacji, w której w obrocie funkcjonują dwa prawomocne postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie. Spadkobiercy nie mogą więc legitymować się jednoznacznym sądowym potwierdzeniem uprawnień nabytych z tytułu dziedziczenia, co może mieć konsekwencje m.in. w ewentualnym postępowaniu o podział spadku, a także w postępowaniu wieczystoksięgowym czy administracyjnym, w którym następstwo prawne wykazuje się według przepisów prawa cywilnego. Choć zgodnie z art. 407 § 1 k.p.c. skargę o wznowienie postępowania wnosi się w terminie trzymiesięcznym, w przypadku RPO zaczyna on swój bieg od dnia, w którym Rzecznik powziął wiadomość o wadliwym orzeczeniu, tj. w dniu 3 kwietnia 2026 r. W związku z tym ustawowy termin na wniesienie przez Rzecznika skargi o wznowienie postępowania upływa 3 lipca 2026 r., a zatem został on w niniejszej sprawie zachowany.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

V.510.50.2026 z 9 czerwca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w G. w sprawie o ustalenie nieistnienia uchwał organów spółki z 1994 r. mających na celu jej reaktywację.

Na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO w związku z art. 7 oraz art. 60 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu o sygn. akt I C 3731/25 na prawach przysługujących prokuratorowi.

V.511.342.2026 z 22 czerwca 2026 r. – żądanie wszczęcia postępowania cywilnego w sprawie z powództwa funduszu inwestycyjnego z siedzibą w W. przeciwko D. G. zakończonej nakazem zapłaty wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym 24 października 2025 r.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO w związku z art. 7 ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego oraz zgodnie z art. 399 § 1 k.p.c., w związku z art. 3532 k.p.c., a także z art. 50539 k.p.c., mając za podstawę skargi art. 401 pkt 2 k.p.c., tj. nieważność postępowania spowodowaną brakiem zdolności procesowej oraz brakiem należytej reprezentacji pozwanego D. G., Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wznowienie postępowania zakończonego nakazem zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym wydanym 24 października 2025 r. przez Sąd Rejonowy w L.; wstrzymanie wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty na podstawie art. 414 k.p.c.; dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu ze składanej w załączeniu poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci pisma L. G.

oraz odpisu prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w P. i odpisu prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w P., a także dowodu ze składanej w załączeniu kopii dokumentu w postaci zawiadomienia Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w M.

W pozwie wniesionym 3 września 2025 r. do Sądu Rejonowego w L. powód – fundusz inwestycyjny z siedzibą w W. wniósł o zasądzenie od pozwanego D. G. kwoty 1179,13 zł z odsetkami i kosztami procesu z tytułu zadłużenia powstałego wskutek niewywiązania się z zobowiązań wynikających z umowy pożyczki zawartej 28 kwietnia 2025 r. z poprzednikiem prawnym powoda (...). Powód wskazał, że roszczenia wynikające z tej umowy nabył na podstawie umowy sekurytyzacji z 6 maja 2025 r. Dnia 24 października 2025 r. Sąd Rejonowy w L. wydał wobec pozwanego D. G. nakaz zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym o sygn. akt VI Nc-e 1363138/25 na kwotę 1179,13 zł z odsetkami oraz na kwotę 210 zł tytułem zwrotu kosztów procesu z odsetkami. Nakaz zapłaty wraz z pozwem został wysłany do pozwanego, który odebrał go osobiście 30 października 2025 r. Wobec braku reakcji pozwanego D. G., zaskarżony nakaz zapłaty został uznany za prawomocny od 14 listopada 2025 r. Postanowieniem z 17 stycznia 2026 r. została mu nadana klauzula wykonalności. W marcu 2026 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w M. wszczął przeciwko pozwanemu postępowanie egzekucyjne o sygnaturze akt Km 314/26 na podstawie zaskarżonego nakazu zapłaty opatrzonego klauzulą wykonalności.

Po przeanalizowaniu wniosku złożonego przez L. G., która na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w P. z 2 lutego 2023 r. jest opiekunem prawnym ubezwłasnowolnionego całkowicie syna D. G. oraz akt postępowania prowadzonego przez Sąd Rejonowy w L., Rzecznik Praw Obywatelskich powziął przekonanie o zasadności wniesienia niniejszej skargi o wznowienie postępowania cywilnego. RPO wskazał podstawę prawną w ziszczeniu się przesłanki określonej w art. 401 pkt 2 k.p.c., a więc nieważności postępowania z uwagi na brak zdolności procesowej i należytej reprezentacji strony pozwanej. W związku z tym, że pozwany jako osoba ubezwłasnowolniona całkowicie nie ma zdolności do czynności prawnych, nie ma też zdolności do czynności procesowych. Z uwagi na to – z mocy art. 66 k.p.c. – może on podejmować czynności procesowe tylko przez swojego przedstawiciela ustawowego, którym jest opiekun prawny osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie. W ocenie RPO zaistniała podstawa wznowieniowa określona w art. 401 pkt 2 k.p.c., a więc nieważność postępowania, która została spowodowana brakiem zdolności procesowej oraz brakiem należytej reprezentacji strony pozwanej.

W uzasadnieniu zachowania terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania Rzecznik wskazał na art. 14 pkt 4 ustawy o RPO, zgodnie z którym może on żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu, na prawach przysługujących prokuratorowi. Wobec powyższego Rzecznik stoi na stanowisku, że termin do

wniesienia skargi o wznowienie przez prokuratora, nie jest uzależniony od terminu przewidzianego dla strony. Prokurator w postępowaniu cywilnym, w tym w przedmiocie skargi o wznowienie, występuje jako podmiot samodzielny i niezależny od stron postępowania, a tym samym ewentualny upływ terminów do wniesienia skargi dla stron wznawianego postępowania nie oznacza jednoczesnego ich upływu dla prokuratora. RPO wskazał, że termin do wniesienia skargi upływa 26 czerwca 2026 r.

Rzecznik poinformował także, że nie składa wniosku dotyczącego oczekiwanego merytorycznego wyniku postępowania po dokonaniu jego wznowienia. W ocenie RPO doszło bowiem do nieważności postępowania na etapie wysłania korespondencji sądowej pozwanemu, a następnie uznania jej za skutecznie doręczoną. W efekcie strona pozwana nie miała możliwości podjęcia decyzji w przedmiocie wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty czy przedstawienia swojego stanowiska co do istoty sprawy względem roszczenia podniesionego w pozwie. W tej sytuacji nie jest zadaniem RPO wskazywanie pożądanej treści merytorycznego rozstrzygnięcia sądu.

Rzecznik podkreślił, że dalsze prowadzenie postępowania egzekucyjnego może spowodować wyrządzenie pozwanemu niepowetowanej szkody, jaką okaże się wyegzekwowanie od niego należności nienależnych w świetle ewentualnego wyroku oddalającego powództwo. Odzyskanie wyegzekwowanych należności będzie zaś dla pozwanego znacznie utrudnione. Za zasadnością wniosku o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty przemawiają też wykazane powyżej szczególne okoliczności powstania tytułu egzekucyjnego oraz wysokie prawdopodobieństwo nieważności umowy, z której wywodzone jest roszczenie powoda. Zdaniem RPO konieczne jest zatem wstrzymanie wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem niniejszej skargi o wznowienie postępowania, aby nie doszło do dalszego pokrzywdzenia pozwanego w oparciu o tytuł wykonawczy, który powinien zostać usunięty z obrotu prawnego.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV.511.289.2020 z 17 września 2020 r. – skarga o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia praw do spadku.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 23 czerwca 2026 r., sygn. akt I Ns 350/20).

Sąd Rejonowy w B. po rozpoznaniu sprawy F. T. z udziałem M. B., R. T., J. T., P. T., K. T. oraz skargi RPO o wznowienie postępowania w sprawie (sygn. akt I Ns 225/19) o stwierdzenie nabycia spadku po A. T. umorzył postępowanie w sprawie na podstawie art. 182 § 1 pkt 5 k.p.c.

IV.511.213.2024 z 3 grudnia 2025 r. – wniosek o orzeczenie o niezamieszczaniu danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przepływstw na Tle Seksualnym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z dnia 7 kwietnia 2026 r., sygn. akt III Nkd 330/23).

Sąd Rejonowy po rozpoznaniu sprawy z urzędu z udziałem małoletniego A. K. na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich zmienił prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w K. z 10 listopada 2023 r. (sygn. akt III Nkd 330/23) wyłączając zamieszczenie danych nieletniego z Rejestru Sprawców Przepływstw na Tle Seksualnym.

IV.511.65.2025 z 18 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu danych nieletniego do Rejestru Sprawców Przepływstw na Tle Seksualnym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 24 czerwca 2026 r., sygn. akt III Nkd 53/26).

Sąd Rejonowy w G. w sprawie nieletniego I. Z. po rozpoznaniu wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich przywrócił termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 21 listopada 2018 roku oraz uzupełnił to postanowienie poprzez dodanie pkt III w brzmieniu następującym: „na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich wyłączyć zamieszczenie danych I. Z. w Rejestrze Sprawców na Tle Seksualnym, albowiem zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego”.

4. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Sądu Najwyższego.

Rzecznik nie zgłosił udziału w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych.

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów.

Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

III.7065.128.2026 z 26 czerwca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie zasad rozliczania dochodu wypłaconego jednorazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym z wniosku Prokuratora Generalnego o podjęcie uchwały siedmiu sędziów NSA dla wyjaśnienia przepisów, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie. RPO wniósł o podjęcie przez NSA uchwały o następującej treści: „Dochód należny za dany okres, uzyskany jednorazowo na podstawie art. 8 ust. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, którego kwotę uwzględnia się w dochodzie osoby lub rodziny przez okres, za jaki uzyskano ten dochód, winien być rozliczany „wstecz”, tj. za miesiące, za które przysługuje otrzymane świadczenie”.

Przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych objętych wnioskiem Prokuratora Generalnego jest stosowanie art. 8 ust. 12 u.p.s. Zasadniczym problemem jest brak jednolitości w zakresie orzekania przez sądy administracyjne w zakresie ustalenia sposobu rozliczania uzyskanego dochodu jednorazowego. W konsekwencji, na podstawie art. 8 ust. 12 u.p.s., niektóre sądy wskazują, że kwotę tego dochodu należy rozliczać „na przyszłość”, a więc od daty jego uzyskania, a inne sądy wskazują, że „wstecz”, tj. za miesiące, za które przysługuje otrzymane świadczenie. Występująca rozbieżność znajduje odzwierciedlenie w stanach faktycznych spraw wskazanych przez Prokuratora Generalnego we wniosku. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, za poddaniem przedstawionej we wniosku rozbieżności w wykładni prawa istniejącej w orzecznictwie wojewódzkich sądów administracyjnych i Naczelnego Sądu Administracyjnego, rozstrzygnięciu przez powiększony skład tego Sądu, przemawia potrzeba ochrony praw i wolności obywatelskich. Wydanie uchwały rozstrzygającej przedstawione zagadnienie prawne pozwoli na usunięcie

rozbieżności w wykładni przepisów art. 8 ust. 12 u.p.s., dotyczących sposobu rozliczania dochodu należnego za dany okres wypłaconego jednorazowo.

Rzecznik wskazał, że za słuszością poglądu przyjmującego rozliczanie „wstecz” jednorazowo uzyskanego dochodu za dany okres w trybie art. 8 ust. 12 u.p.s. przemawia okoliczność, że wskazany przepis odnosi się do uzyskania dochodu „należnego za dany okres” precyzując, iż „uwzględnia się w dochodzie osoby lub rodziny przez okres, za który uzyskano ten dochód”. Przepis art. 8 ust. 12 u.p.s. dotyczy zatem dochodu należnego w określonym czasie i wymagalnego w danym czasie, a jedynie faktycznie wypłaconego/uzyskanego z opóźnieniem. Takim dochodem, jak wskazuje orzecznictwo, są np.: wyrównania świadczenia rentowego czy emerytalnego, wypłata zaległych świadczeń alimentacyjnych.

RPO wskazał także, że wynikająca z art. 2 Konstytucji RP sprawiedliwość społeczna jest definiowana jako dążenie do zachowania równowagi w stosunkach społecznych i powstrzymywanie się od kreowania nieusprawiedliwionych, niepopartych obiektywnymi wymogami i kryteriami przywilejów dla wybranych grup obywateli, a także podkreśla się, że sprawiedliwość społeczna jest celem, który ma urzeczywistniać demokratyczne państwo prawne. Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o podjęcie uchwały jak we wstępie.

Nie było wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznanych przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny.

5. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

BPG.510.38.2026 z 10 czerwca 2026 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję administracyjną Starosty B. w sprawie rejestracji pojazdu oraz uchylenia uprzednio wydanej decyzji.

Działając na podstawie art. 8 § 1, art. 50 § 1, art. 52 § 1 oraz 53 § 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 roku – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w zw. z art. 14 pkt 6 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję administracyjną wydaną przez Starostę B. w dniu 16 grudnia 2025 r., na mocy której uchylono ostateczną decyzję z dnia 20 grudnia 2021 r. Jednocześnie wniósł – na podst. art. 145 § 1 pkt 1 lit. a) i c) p. p. s. a. – o uchylenie w całości zaskarżonej decyzji administracyjnej z dnia 16 grudnia 2025 r., na mocy której uchylono ostateczną decyzję z dnia 20 grudnia 2021 r. w przedmiocie rejestracji pojazdu marki (...) na rzecz T. K. oraz odmówiono rejestracji pojazdu marki (...) na rzecz wyżej wymienionego.

W 2021 roku T.K. nabył samochód osobowy marki (...) od osoby prywatnej. Pojazd został sprowadzony z Hiszpanii i zarejestrowany po raz pierwszy w Polsce w 2019 roku. Po zakupieniu pojazdu T. K. w dniu 23 listopada 2021 r. wystąpił do Starosty B. z wnioskiem o przerejestrowanie pojazdu. Decyzją z dnia 23 listopada 2021 r. dokonał on czasowej rejestracji samochodu. Następnie decyzją z dnia 20 grudnia 2021 r. Starosta B. dokonał rejestracji pojazdu, wydając m.in. tablice rejestracyjne. Podczas okresowego przeglądu technicznego pojazdu (1 października 2025 r.) diagnosta stwierdził niezgodność numeru VIN w dowodzie rejestracyjnym ze stanem faktycznym. Wobec powyższego wydał zaświadczenie z wynikiem negatywnym, wskazując w adnotacji uwagi jak powyżej. Postanowieniem z dnia 26 listopada 2025 r. Starosta B. wznowił z urzędu postępowanie administracyjne w przedmiocie uchylenia decyzji własnej z dnia 20 grudnia 2021 r. o rejestracji pojazdu, wskazując w uzasadnieniu powyższego postanowienia, że istnieją pozytywne przesłanki do wznowienia, gdyż wyszły na jaw istotne dla sprawy nowe okoliczności faktyczne i nowe dowody istniejące w dniu wydania decyzji, nieznane organowi. Następnie zaskarżoną decyzją administracyjną z dnia 16 grudnia 2025 r. uchylił tę z dnia 20 grudnia 2021 r. na rzecz T. K.

Rzecznik podkreślił, że pojazd został zarejestrowany po raz pierwszy w Polsce w 2019 roku, stosowna decyzja administracyjna została wydana przez Prezydenta

m. st. Warszawy oraz dowód rejestracyjny. W oparciu o to został zarejestrowany samochód marki (...). Zaskarżona decyzja stanowiła kolejną rejestrację tego pojazdu. W momencie wydania zaskarżonej decyzji – prawdziwość i zgodność ze stanem rzeczywistym treści dokumentów leżących u podstaw rejestracji w 2021 roku w zakresie numeru VIN nie została w żaden sposób podważona w trybach w tym celu przewidzianych. Organ wydający zaskarżoną decyzję działając poza zakresem swojej właściwości miejscowej samodzielnie zanegował w toku prowadzonego postępowania treść tych dokumentów, co w ocenie Rzecznika jest niedopuszczalne. Dopóki w obrocie prawnym pozostawała ostateczna decyzja Prezydenta m. st. Warszawy w przedmiocie wcześniejszej rejestracji spornego pojazdu, dopóty Starosta B. zobowiązany był do jej uwzględnienia przy wydawaniu swojego rozstrzygnięcia i nie mógł w toku prowadzonego postępowania samodzielnie, skutecznie zakwestionować danych dotyczących numeru VIN. Jak wynika z art. 72 ust. 1 pkt 5 p.r.d., jeżeli pojazd był już wcześniej zarejestrowany, wówczas rejestracji dokonuje się także na podstawie dowodu rejestracyjnego.

Mając na uwadze, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem powołanych przepisów prawa, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie jej w całości.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.511.209.2026 z 22 maja 2026 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie naliczenia opłaty za brak spełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC.

Działając na podstawie art. 8 § 1 w zw. z 173 § 1 i 2 oraz art. 177 § 1 i 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w zw. z art. 14 pkt 6 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 9 kwietnia 2026 r. V SA/Wa 2728/25, oddalający skargę S. M. w przedmiocie kontroli wezwania do uiszczenia opłaty za niezawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego OC posiadaczy pojazdów mechanicznych wystosowanego przez Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny, doręczony Rzecznikowi w dniu 23 kwietnia 2026 r. Jednocześnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i podjęcie rozstrzygnięcia na podstawie art. 185 § 1 p.p.s.a. oraz oświadczył, że zrzeka się rozprawy.

I. Skarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił na podstawie: art. 174 pkt 2 p.p.s.a., że został on wydany z naruszeniem przepisów postępowania, tj.: art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 53 § 2 p.p.s.a. w zw. z art. 86 § 1 p.p.s.a. poprzez rozpoznanie skargi i jej oddalenie bez uprzedniego rozpatrzenia wniosku uczestnika S. M. o przywrócenie terminu do jej wniesienia; art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a. w zw. z art. 2, art. 7 oraz art. 78 Konstytucji RP w zw. z art. 6 ust. 1

Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności przyjęcie, że wezwanie do uiszczenia opłaty za niezawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego OC posiadaczy pojazdów mechanicznych stanowi akt z art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a. oraz oddalenie skargi w wyniku uznania, że akt ten został podjęty zgodnie z prawem; art. 190 p.p.s.a. poprzez zignorowanie przez Sąd I instancji wykładni art. 88 ust. 1, art. 90 ust. 1 oraz art. 91 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych zaprezentowanej przez Naczelny Sąd Administracyjny w postanowieniu z dnia 26 sierpnia 2025 r. wydanym w sprawie pod sygnaturą II GSK 933/25, wskutek którego zapadł zaskarżony wyrok oraz przyjęcie, że w wezwaniu do uiszczenia opłaty za niezawarcie umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych UFG nie dokonuje ustalenia opłaty, a jest ona ustalana, w zależności od przedstawionych przez zobowiązanego dowodów, na późniejszym etapie, poprzedzającym etap egzekucji prowadzonej na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Wszystko to miało istotny wpływ na wynik sprawy, ponieważ skutkowało oddaleniem skargi, pomimo że działanie UFG naruszało prawo.

II. Dodatkowo zarzucił na podstawie art. 174 pkt 1 p.p.s.a., że został on wydany z naruszeniem prawa materialnego poprzez jego niewłaściwą wykładnię, tj.: art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 53 § 2 p.p.s.a. w zw. z art. 86 § 1 p.p.s.a.; art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a. w zw. z art. 2, art. 7 oraz art. 78 Konstytucji RP; art. 190 p.p.s.a.; art. 88 ust. 1, art. 90 ust. 1 oraz art. 91 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych. W razie niepodzielenia przez Sąd stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich, że wezwanie do uiszczenia opłaty za niezawarcie umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych stanowi decyzję administracyjną, zaskarżonemu wyrokowi zarzucił: na podstawie art. 174 pkt 2 p.p.s.a., że został on wydany z naruszeniem przepisów postępowania, tj. art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a. w zw. z art. 7, art. 9, art. 10, art. 81 oraz art. 77 § 1 k.p.a. w zw. z art. 2 Konstytucji RP poprzez uznanie, że zaskarżone wezwanie nie narusza prawa, podczas gdy zostało ono wydane bez wyczerpującego zabrania i rozpatrzenia materiału dowodowego oraz bez udziału uczestnika, do czego w niniejszym postępowaniu UFG był zobowiązany z uwagi na gwarancje wynikające z zasady demokratycznego państwa prawnego na podstawie art. 174 pkt 1 p.p.s.a., że został on wydany z naruszeniem prawa materialnego poprzez jego niewłaściwą wykładnię, tj. art. 88 ust. 1 art. 90 ust. 1 oraz art. 91 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych poprzez przyjęcie, że Fundusz nie ustala opłaty za niezawarcie umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych na etapie kierowania do zobowiązanego wezwania do zapłaty opłaty za niezawarcie umowy ubezpieczenia OC.

Sprawa dotyczy problematyki charakteru prawnego wezwania do uiszczenia opłaty za niezawarcie umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów

mechanicznych, o którym mowa w art. 90 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, wokół której Rzecznik Praw Obywatelskich podejmuje różnorakie działania generalne oraz indywidualne.

W uzasadnieniu Rzecznik wskazał, że Sąd I instancji, rozpoznając skargę bez uprzedniego wydania postanowienia o przywróceniu terminu do jej wniesienia albo o odmowie przywrócenia tego terminu, naruszył art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 53 § 2 p.p.s.a. w zw. z art. 86 § 1 p.p.s.a. Odmienne do Sądu I instancji przyjął stanowisko, że wezwanie UFG do uiszczenia opłaty za niezawarcie umowy OC posiadaczy pojazdów mechanicznych należy kwalifikować jako decyzję administracyjną. Zdaniem RPO opłatę z art. 88 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych należy postrzegać jako administracyjną karę pieniężną – posiada ona wszystkie cechy, jakie ustawodawca ustanowił za relewantne dla administracyjnych kar pieniężnych w art. 189b k.p.a., ponadto wymaga tego konieczność zapewnienia spójności systemu nakładania i wymierzenia kar pieniężnych, które chciano osiągnąć nowelizacją k.p.a. z 2017 r. poprzez wprowadzenie w tym zakresie zasad w Dziale IVA tego kodeksu. Tylko dzięki takiej kwalifikacji możliwe jest zapobieżenie sytuacji, w której odpowiedzialność z tytułu braku zawarcia umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych nie byłaby odpowiedzialnością absolutną, która jest sprzeczna z podstawowymi zasadami konstytucyjnymi wywodzonymi z klauzuli demokratycznego państwa prawnego.

Co więcej, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich zastosowanie koncepcji domniemania formy decyzji administracyjnej względem wezwania UFG do uiszczenia opłaty z art. 88 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych jest dopuszczalne na tle poglądów wyrażanych w orzecznictwie i doktrynie, ponieważ przepisy tej ustawy upoważniają UFG do podjęcia władczego rozstrzygnięcia, konkretyzującego obowiązek zindywidualizowanego adresata do uiszczenia przedmiotowej opłaty. Jednocześnie przyjęcie takiej kwalifikacji jest niezbędne w celu zagwarantowania jednostce podstawowych standardów prawa do procesu i obrony wynikających z k.p.a., a także konieczne z uwagi na potrzebę ograniczenia absolutnego charakteru odpowiedzialności z tytułu przedmiotowej opłaty.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich nie zgodził się ze stanowiskiem Sądu I instancji, zgodnie z którym zaskarżone przez uczestnika wezwanie UFG zostało wydane zgodnie z prawem. Z tych względów za uzasadniony uznał zarzut ewentualny naruszenia przez Sąd I instancji art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a., w zw. z art. 7, art. 9, art. 10, art. 77 § 1 oraz art. 81 k.p.a., a także w zw. z art. 2 Konstytucji RP.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

V.511.830.2022 z 31 sierpnia 2022 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku WSA, oddalającego skargę na czynność

Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie objęcia kwarantanną.

Skarga kasacyjna nieuwzględniona (wyrok z 27 maja 2026 r., sygn. akt II GSK 2107/22).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu w dniu 27 maja 2026 r. skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. z dnia 6 czerwca 2022 r. (sygn. akt III SA/Kr 137/22) w sprawie ze skargi małoletniej D. L. reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego na czynność Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w K. z dnia 30 listopada 2021 r. w przedmiocie objęcia kwarantanną oddalił skargę kasacyjną.

VII.6060.64.2025[DO124.1] z 22 października 2025 r. – skarga kasacyjna do NSA dotycząca skargi na bezczynność w zakresie udostępnienia informacji publicznej.

Skarga kasacyjna nieuwzględniona (wyrok z 9 czerwca 2026 r., sygn. akt II SAB/Wa 333/25).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu w dniu 9 czerwca 2026 r. skargi kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 13 sierpnia 2025 r. sygn. akt II SAB/Wa 333/25 w sprawie ze skargi M. S. na bezczynność Głównego Inspektora Transportu Drogowego w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej oddalił skargę kasacyjną i zasądził od Rzecznika Praw Obywatelskich na rzecz Głównego Inspektora Transportu Drogowego kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

VII.564.63.2025 z 5 lutego 2026 r. – skarga kasacyjna w sprawie skargi dotyczącej pozbawienia akredytacji dziennikarskiej po wystawieniu negatywnej weryfikacji przez Służby Ochrony Państwa.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 29 maja 2026 r., sygn. akt III OSK 785/26).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skarg kasacyjnych od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 22 grudnia 2025 r. (sygn. akt I SA/Wa 1254/25) w sprawie ze skargi M. I. na czynność Komendanta Służby Ochrony Państwa w przedmiocie negatywnej weryfikacji do celów uzyskiwania akredytacji uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał WSA do ponownego rozpoznania.

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed sądami administracyjnymi:

VII.6060.70.2025 z 1 kwietnia 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym (I SAB/Op 10/26, I SAB/Op 11/26) w sprawie odmowy udostępnienia żądanej informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie o sygn. akt I SAB/Op 10/26 oraz I SAB/Op 11/26 ze skargi P.C. na bezczynność Prezesa Zarządu Agencji Rozwoju N. sp. z o. o. i Prezesa Zarządu Miejskiego Zarządu Komunikacji w N. sp. z o. o. Jednocześnie wniósł o uwzględnienie skarg w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej żądanej wnioskami z dnia 27 kwietnia 2025 r.

W niniejszych sprawach skarżący starał się o udostępnienie informacji publicznej od ww. spółek związanych z referendum lokalnym w N., polegających na udostępnieniu powierzchni na cel wywieszenia banerów sprzeciwiających się referendum. W punkcie 3 skarżący zawarł wniosek o „udostępnienie kopii umów, faktur i treści potwierdzeń przelewów wraz z udostępnieniem imion i nazwisk lub nazw podmiotów zamawiających taką usługę w spółce”. W odpowiedzi od spółek otrzymał pisma informacyjne, w załączeniu których znalazły się żądane dokumenty, ale w formie zanonimizowanej, co uzasadniły ochroną prywatności kontrahentów. Do rozstrzygnięcia pozostaje zatem, czy żądana informacja dotycząca danych osobowych w postaci imion i nazwisk lub nazw kontrahentów spółek z o.o., którym wskutek zawartej umowy dzierżawy udostępniono powierzchnię na cel wywieszenia banerów sprzeciwiających się referendum, stanowi informację publiczną podlegającą udostępnieniu. W ocenie RPO odpowiedź na to pytanie jest twierdząca.

Rzecznik Praw Obywatelskich uzasadnił udział w toczącym się postępowaniu następującymi względami. Po pierwsze – RPO wskazał, że w świetle ugruntowanego stanowiska orzecznictwa i doktryny majątek spółki komunalnej, której jedynym wspólnikiem jest jednostka samorządu terytorialnego, należy zakwalifikować jako majątek publiczny. Teza ta znalazła odzwierciedlenie w postanowieniu Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 stycznia 2026 r., sygn. III OSK 2304/25. Po drugie – w ocenie Rzecznika udostępnienie informacji o imionach i nazwiskach lub nazwach podmiotów, które zawarły umowę cywilnoprawną ze spółką komunalną w przedmiocie użytkowania majątku publicznego nie godzi w przysługujące tym podmiotom prawo do prywatności i nie może być podstawą do ograniczenia prawa dostępu do informacji publicznej na gruncie art. 5 ust. 2 u.d.i.p. Po trzecie – RPO wskazał na istotny kontekst dotyczący społecznej kontroli nad przebiegiem referendum lokalnego na gruncie obowiązujących przepisów. Rzecznik uznał, że przebieg kampanii referendalnej w ramach referendum lokalnego oraz wykorzystanie w jej toku majątku publicznego w celu promowania określonej postawy politycznej należy uznać za zagadnienia bezpośrednio związane ze wspólnotą publicznoprawną, jaką jest samorząd gminny oraz ze sprawowaniem w niej władzy publicznej w ramach demokracji bezpośredniej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym i wniósł o uwzględnienie skargi na bezczynność Prezesa Zarządu Agencji Rozwoju N. sp. z o. o. oraz Prezesa Zarządu Miejskiego Zarządu Komunikacji w N. sp. z o. o.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 9 kwietnia 2026 r., sygn. akt I SAB/Op 10/26).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. po rozpoznaniu skargi P. C. na bezczynność Prezesa Agencji Rozwoju Sp. z o.o. w N. w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej zobowiązał Prezesa Agencji Rozwoju do rozpoznania wniosku P. C., stwierdzając, że organ dopuścił się bezczynności w sprawie bez rażącego naruszenia prawa. WSA zasądził od pozwanego zwrot kosztów postępowania sądowego na rzecz strony skarżącej.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 9 kwietnia 2026 r., sygn. akt I SAB/Op 11/26).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. po rozpoznaniu skargi P. C. na bezczynność Prezesa Miejskiego Zakładu Komunikacji Sp. z o.o. w N. w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej zobowiązał Prezesa MZK Sp. z o.o. do rozpoznania wniosku skarżącego w terminie 14 dni od otrzymania prawomocnego wyroku. Ponadto WSA stwierdził, że organ dopuścił się bezczynności w sprawie, natomiast bezczynność ta nie miała miejsca z rażącym naruszeniem prawa. WSA zasądził od Prezesa MZK Sp. z o.o. w N. na rzecz skarżącego zwrot kosztów postępowania sądowego.

V.511.209.2026 z 21 kwietnia 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie naliczenia opłaty za brak spełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC.

W odpowiedzi na wezwanie tut. Sądu z dnia 16 kwietnia 2026 r. z powołaniem na art. 8 § 1 ustawy 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2026 r. poz. 143) w zw. z art. 14 pkt 6 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w niniejszym postępowaniu (sygn. akt: V SA/Wa 2728/25). Jednocześnie zwrócił się z prośbą o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku tut. Sądu zapadłego w niniejszej sprawie w dniu 9 kwietnia 2023 r.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 9 kwietnia 2026 r., sygn. akt V SA/Wa 2728/25).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. po rozpoznaniu w trybie uproszczonym na posiedzeniu niejawnym sprawy ze skargi S. M. na akt Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 18 grudnia 2023 r. w przedmiocie wezwania do uiszczenia opłaty za brak spełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego postanowił oddalić skargę.

VII.6060.33.2026 z 29 czerwca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w przedmiocie rozpoznania wniosku skarżącego o udostępnienie informacji publicznej.

Działając na podstawie art. 8 § 1 p.p.s.a. w zw. z art. 14 pkt 6 uRPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w B. w sprawie o sygn. akt II SAB/Bd 170/25 ze skargi Stowarzyszenia na rzecz Praworządności w Szkołach (...) na bezczynność Dyrektora Liceum Sztuk Plastycznych w W. w przedmiocie rozpoznania wniosku skarżącego z dnia 10 kwietnia 2025 r. o udostępnienie informacji publicznej. Jednocześnie wniósł, że w niniejszej sprawie Organ dopuścił się bezczynności w realizacji żądania dostępowego wyrażonego w pkt 1-9 wniosku skarżącego w rozumieniu art. 149 § 1 pkt 3 p.p.s.a.

Skarżący w dniu 10 kwietnia 2025 r. wystąpił z dziewięciopunktowym wnioskiem o udostępnienie informacji publicznej przez Dyrektora Liceum Sztuk Plastycznych w W. W wyniku braku odpowiedzi ze strony Organu, Stowarzyszenie wystosowało w dniu 24 maja 2025 r. pismo do Organu zawierające wezwanie do udostępnienia żądanej informacji publicznej, a następnie w dniu 22 lipca 2025 r. skierowało do Organu wnioski o udostępnienie informacji publicznej o analogicznej treści. Dopiero w dniu 1 sierpnia 2025 r. udzielił on odpowiedzi na wnioski z dnia 22 lipca 2025 r., poprzez „poinformowanie wnioskodawcy o braku możliwości udostępnienia żądanych informacji z uwagi na fakt, że nie mają one cech informacji publicznej”. Pierwszy z wniosków skarżącego pozostał jednak bez odpowiedzi.

W konsekwencji, skarżący wystosował do Organu wezwanie do realizacji wniosku o udostępnienie informacji publicznej z dnia 10 kwietnia 2025 r. Z kolei Organ w dniu 23 września 2025 r. skierował do skarżącego pismo, w którym stwierdził, że „żądanie przekazania informacji publicznej [...] zostało skierowane do niewłaściwego podmiotu”, kwestionując tym samym spoczywający na Organie obowiązek udostępnienia informacji publicznej. Po wniesieniu skargi przez skarżącego Organ stwierdził, że jakkolwiek dyrektor szkoły niepublicznej w pewnych okolicznościach może być uznany za podmiot obowiązany do udostępnienia informacji publicznej na gruncie art. 4 ust. 1 pkt 5 u.d.i.p. 3, tak zakres żądania wykracza poza ten obowiązek. W dalszym piśmie procesowym podtrzymał swoje dotychczasowe stanowisko.

Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za bezsporne, że Dyrektor Liceum Sztuk Plastycznych w W. jest podmiotem obowiązany do udostępnienia informacji publicznej w świetle art. 4 ust. 1 pkt 5 u.d.i.p. jako podmiot reprezentujący inną jednostkę organizacyjną realizującą zadania publiczne, jaką jest Liceum Sztuk Plastycznych w W. Zdaniem RPO Organ potwierdził to w swoim stanowisku procesowym. Nie ulega też wątpliwości, że wszystkie jednostki systemu oświaty realizują zadania publiczne wyznaczone przez ustawodawstwo spełniające

konstytucyjną gwarancję prawa do nauki. Szkoła niepubliczna realizuje zatem zadania publiczne w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 5 u.d.i.p.

Rzecznik stwierdził, że każda z informacji objętych żądaniem dostępowym zawartym w pkt 1-9 wniosku skarżącego ma charakter informacji publicznej dotyczącej realizacji zadań publicznych o charakterze oświatowym, wbrew stanowisku Organu. Powyższe wynika z wykładni ustawy dostępowej ukształtowanej w ugruntowanym orzecznictwie sądowoadministracyjnym. W odniesieniu do pkt 1, 2 i 8 wniosku dostępowego RPO zwrócił uwagę, że w judykaturze niejednokrotnie wskazywano, iż statut szkoły ma charakter informacji publicznej, co dotyczy również statutów szkół niepublicznych. Odnośnie do pkt 7 wniosku dostępowego podniósł, że organizacja lekcji religii ma charakter zadania przewidzianego w art. 12 u.s.o., tj. wpisujący się w kontekst zadań publicznych jednostki systemu oświaty. Co się tyczy pkt 9 wniosku dostępowego, RPO wskazał, że umowa o świadczenie usług edukacyjnych reguluje stosunek cywilnoprawny umożliwiający kształcenie. W odniesieniu do pkt 3 wniosku dostępowego jasnym jest, że skoro niepubliczna szkoła artystyczna realizuje zadania publiczne w ramach systemu oświaty, to szkoła artystyczna o profilu plastycznym, jaką jest Liceum Sztuk Plastycznych w W., musi wypracować odpowiednie zasady postępowania związane z przechowywaniem prac artystycznych uczniów oraz uwzględniać kwestię przysługujących uczniom praw autorskich majątkowych. Odnośnie do pkt 4 i 5 wniosku dostępowego przypomnienia wymaga kategoria interesu publicznego (art. 10 ust. 1 EKPCz) istotna dla sposobu rozumienia w krajowym porządku prawnym pojęcia sprawy publicznej (art. 1 ust. 1 u.d.i.p.).

Ponadto Rzecznik stwierdził, że niezasadne są tezy Organu zawarte w odpowiedzi na skargę, wedle których protokoły z posiedzeń Rady Pedagogicznej objęte są tajemnicą przewidzianą w art. 73 ust. 3 u.p.o., bowiem żaden z punktów wniosku o udostępnienie informacji publicznej nie odwoływał się do takich dokumentów. Zdaniem RPO brak jest również podstaw do twierdzenia jakoby udostępnienie kopii zawieranych ze szkołą umów godziło w prywatność osób fizycznych na gruncie art. 5 ust. 2 u.d.i.p.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 30 czerwca 2026 r., sygn. akt II SAB/Bd 170/25).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. po rozpoznaniu skargi stowarzyszenia (...) na bezczynność Dyrektora Liceum Sztuk Plastycznych w W. w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej stwierdził, iż Dyrektor Liceum Sztuk Plastycznych dopuścił się bezczynności w zakresie rozpatrzenia wniosku stowarzyszenia; bezczynność Dyrektora Liceum Sztuk Plastycznych miała miejsce z rażącym naruszeniem prawa; zobowiązał Dyrektora Liceum Sztuk Plastycznych do rozpoznania wniosku stowarzyszenia; wymierzył dyrektorowi grzywnę w

wysokości 1.000 złotych; zasądził od dyrektora na rzecz stowarzyszenia kwotę 597 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania sądowego.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.511.451.2023 z 23 listopada 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej SKO od wyroku WSA, w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 7 maja 2026 r., sygn. akt II GSK 279/23).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skargi kasacyjnej SKO w K. od wyroku WSA w G. z 25 listopada 2022 r. (sygn. akt II SA/G11183/22) w sprawie A. A. na decyzję SKO z 9 czerwca 2022 r. (nr SKO.K/41.3/424/2022/5872/MM) uchylił zaskarżony wyrok oraz odstąpił od zasądzenia od skarżącej na rzecz SKO kosztów postępowania sądowego.

V.511.671.2023 z 23 listopada 2023 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej SKO od wyroku WSA, w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 7 maja 2026 r., sygn. akt II GSK 249/23).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skargi kasacyjnej SKO w K. od wyroku WSA w G. z 18 listopada 2022 r. (sygn. akt II SA/G11119/22) w sprawie M. M. na decyzję SKO z 6 czerwca 2022 r. (nr SKO.K/41.3/425/2022/5873/EŚ) uchylił zaskarżony wyrok oraz odstąpił od zasądzenia od skarżącej na rzecz SKO kosztów postępowania sądowego.

V.511.753.2023 z 2 stycznia 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej Samorządowego Kolegium Odwoławczego od wyroku WSA w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 7 maja 2026 r., sygn. akt II GSK 801/23).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skargi kasacyjnej SKO w K. od wyroku WSA w G. z 18 stycznia 2023 r. (sygn. akt II SA/G11327/220) w sprawie T. S. na decyzję SKO z 15 lipca 2022 r. (nr SKO.K/41.3/807/2022/9002/KW) uchylił zaskarżony wyrok, oddalił skargę i odstąpił od zasądzenia od T. S. na rzecz SKO kosztów postępowania sądowego w całości.

V.511.752.2023 z 2 stycznia 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej SKO od wyroku WSA w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 7 maja 2026 r., sygn. akt II GSK 385/23).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skargi kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. z dnia 30 listopada 2022 r. (sygn. akt II SA/G11309/22) w sprawie D. F. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego z dn. 15 lipca 2022 r. nr SKO.K/41.3/806/2022/8999/KW uchylił zaskarżony wyrok, oddalił skargę i odstąpił od zasądzenia od D. F. kosztów postępowania sądowego.

V.511.751.2023 z 2 stycznia 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej SKO od wyroku WSA w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 7 maja 2026 r., sygn. akt II GSK 303/23).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skargi kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. z dnia 22 listopada 2022 r. (sygn. akt II SA/G11150/22) w sprawie D. R. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego z 30 czerwca 2022 r. nr SKO.K/41.3/843/2022/9141/MM uchylił zaskarżony wyrok, oddalił skargę i odstąpił od zasądzenia od D. R. kosztów postępowania sądowego.

VII.7202.32.2025 z 29 grudnia 2025 r. – zgłoszenie (V SA/Wa 2416/25) udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie odmowy przyznania pomocy w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych”.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 23 kwietnia 2026 r., sygn. akt V SA/Wa 2416/25).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. po rozpoznaniu sprawy S. S. na informację Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 22 maja 2025 r. (nr P-9/369 oraz OR16-65000-OR1630556/18) w przedmiocie odmowy przyznania pomocy finansowej uchylił zaskarżoną informację.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

ZPM.542.37.2026 z 1 czerwca 2026 r. – żądanie wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Działając na podstawie art. 14 pkt 6 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO w zw. z art. 182 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wszczęcie na podstawie art. 356 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia panu H. M. (ob. Afganistanu) zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W dniu 23 lipca 2025 r. wydana została decyzja Komendanta Placówki Straży Granicznej w Z. o zobowiązaniu obywatela Afganistanu H. M. do powrotu bez określenia terminu dobrowolnego wyjazdu oraz o zakazie ponownego wyjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen na okres 2 lat. W decyzji wskazano Afganistan jako kraj, do którego cudzoziemiec ma powrócić. W dniu 4 sierpnia 2025 r. cudzoziemiec złożył odwołanie do Komendanta Głównego Straży Granicznej, zaś w dniu 31 grudnia 2025 r. KGSG wydał decyzję, w której utrzymał w mocy decyzję Komendanta PSG w Z. Decyzja ta została zaskarżona do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. w dniu 29 stycznia 2026 r.

Po zbadaniu sprawy Rzecznik wskazał, że ze względu na nową okoliczność, która wyszła na jaw po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu ww. cudzoziemca do powrotu, konieczne jest ponowne zbadanie przez uprawniony do tego organ, czy zachodzą przesłanki do udzielenia mu zgody na pobyt humanitarny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Zdaniem RPO organem właściwym do wszczęcia z urzędu postępowania w przedmiocie udzielenia zgody na pobyt humanitarny jest komendant placówki Straży Granicznej, który wydał decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu (art. 356 ust. 5 w zw. z ust. 2 pkt 1 u.o.c.). Za okoliczność wymagającą szczegółowego zbadania Rzecznik uznał eskalację i intensyfikację działań zbrojnych w konflikcie pakistańsko-afgańskim. Pomimo tego, że sam konflikt trwa od 2024 r. i jako taki był uwzględniany przez organ w toku postępowania o zobowiązaniu do powrotu, jednak zgłaszana okoliczność ma charakter następczy względem decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu oraz utrzymującej ją w mocy decyzji Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 31 grudnia 2025 r. Tym samym nie mogła ona zostać uwzględniona na wcześniejszym etapie postępowania.

Po dniu 31 grudnia 2025 r. napięcia graniczne pomiędzy Pakistanem i Afganistanem nie tylko się utrzymują, ale też doprowadziły do ich przejścia w fazę intensywnych działań militarnych o udokumentowanych, rozległych skutkach dla ludności cywilnej. Skala tej zmiany znajduje potwierdzenie w danych organizacji międzynarodowych. Z komunikatu Misji Wsparcia Narodów Zjednoczonych w Afganistanie (UNAMA) z 6 marca 2026 r. wynika, że po dacie wydania decyzji ostatecznej doszło do co najmniej kilku poważnych, udokumentowanych epizodów militarnych, które doprowadziły do gwałtownego wzrostu liczby ofiar cywilnych i masowych przemieszczeń ludności. W ocenie RPO okoliczności te nie były – i nie mogły być – przedmiotem oceny organów Straży Granicznej w postępowaniu zakończonym decyzją Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 31 grudnia 2025 r., ponieważ ujawniły się dopiero później. Ponadto, jak wynika z opublikowanych we wrześniu 2025 roku przez Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców wytycznych, w Afganistanie nadal utrzymuje się poważny kryzys praw człowieka, kryzys humanitarny oraz niestabilna sytuacja wewnętrzna.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

VII.7064.2.2026 z 9 czerwca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w G. w sprawie zażalenia K. K. na postanowienie Prezydenta Miasta G.

Działając na podstawie art. 14 pkt 6 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w sprawie zażalenia K. K. na postanowienie Prezydenta Miasta w G. z 20 maja 2026 r. (sygn. akt SKO Gd/2736/26). Jednocześnie wniósł o uchylenie postanowienia i przekazanie sprawy Prezydentowi Miasta G. do ponownego rozpoznania. Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił naruszenie art. 145a § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego oraz art. 190 ust. 4 Konstytucji RP.

W niniejszej sprawie K. K. złożyła wniosek o wznowienie postępowania w związku z decyzją odbierającą jej świadczenie pielęgnacyjne za lata 2020-2022 na opiekę nad niepełnosprawnym synem z powodu podjęcia zatrudnienia. Prezydent G. ściągnął od wnioskodawczynie 11 685 zł wraz z odsetkami tytułem – w jego ocenie – bezprawnie pobranego świadczenia. We wniosku odwoławczym wnioskodawczynie powołała się na wyrok TK z 25 marca 2026 r. stwierdzający niekonstytucyjność art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim uniemożliwia osobom w jej sytuacji łączenie pracy zarobkowej z pobieraniem świadczenia. Zaskarżonym postanowieniem Prezydent G. odmówił wznowienia postępowania, wskazując, że wyrok TK nie został ogłoszony w Dzienniku Ustaw, „a tym samym nie wszedł w życie i nie wywołał skutków prawnych w postaci usunięcia z systemu prawnego niekonstytucyjnego rozumienia art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych”.

Rzecznik wskazał, że powyższy wyrok zapadł w składzie obejmującym osobę wybraną na stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego z naruszeniem art. 194 ust. 1 Konstytucji RP, a orzeczenie nie zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw. W opinii RPO wyroki TK wydane z udziałem osoby nieuprawnionej posiadają status orzeczeń TK w rozumieniu art. 190 Konstytucji i wywołały wskazane w tym przepisie skutki dla systemu prawnego, choć jednocześnie są to orzeczenia obarczone wadą prawną, która może być uzdrowiona w procedurze uregulowanej w ustawie. Co więcej, to rolę sądów, a nie władzy wykonawczej, jest ocena na gruncie konkretnej sprawy, czy i jaki skutek prawny wywołało dane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego. Rzecznik nie podziela tego stanowiska, uznając je za sprzeczne z wykładnią językową, systemową i funkcjonalną art. 145a § 1 k.p.a. i art. 190 ust. 4 Konstytucji. Żaden z tych przepisów nie uzależnia bowiem wznowienia postępowania administracyjnego od ogłoszenia wyroku TK w dzienniku urzędowym prowadzonym przez rząd. Kryzys konstytucyjny, z jakim mamy do czynienia w Polsce, nie powinien negatywnie odbijać się na sytuacji

prawnej obywateli. Zdaniem RPO wątpliwości prawne związane z brakiem publikacji orzeczenia nie powinny być w niniejszej sprawie rozstrzygane na niekorzyść jednostki.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika:

ZPM.543.20.2026 z 3 lutego 2026 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt na terytorium RP ze względów humanitarnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 16 czerwca 2026 r. poinformował, że MSWiA we współpracy z właściwymi służbami, prowadzi bieżący monitoring sytuacji na granicy oraz każdorazowo ocenia zasadność utrzymania wprowadzonych środków ograniczających. W ocenie resortu nadal nie ustały jednak w sposób trwały przyczyny wprowadzenia ograniczenia prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Jednocześnie podkreślił, iż w sprawie terytorialnego i czasowego ograniczenia prawa do złożenia wniosku o ochronę międzynarodową wypowiadają się wojewódzkie sądy administracyjne. Z analizy wyroków wynika, że co do zasady wprowadzone ograniczenie jest zgodne z Konstytucją RP oraz ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami międzynarodowymi.

6. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski i pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Trybunału Konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczeń w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

IV.7005.2.2026 z 24 kwietnia 2026 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej przedsiębiorstwa rolnego z siedzibą w R. dotyczącej zmian przepisów odnoszących się do dzierżawy gruntów Skarbu Państwa, do którego Rzecznik zgłosił udział 10 marca 2026 r. (sygn. akt SK 9/26).

W niniejszej skardze konstytucyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie, że art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z postanowieniami Konstytucji RP. Przedmiotem postępowania zainicjowanego skargą konstytucyjną jest art. 4 ustawy zmieniającej, dotyczący zmiany treści umów dzierżawy zawartych przed dniem wejścia ww. ustawy w życie, tj. przed 3 grudnia 2011 r., których przedmiotem są nieruchomości wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, przez wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych, będących przedmiotem dzierżawy.

W ocenie Rzecznika zakwestionowana regulacja narusza art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (tj. prawo do ochrony praw majątkowych przed nieproporcjonalną ingerencją), art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji (tj. prawo do równej ochrony praw majątkowych), a także w związku z art. 2 (poprzez naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz prawnego bezpieczeństwa w kształtowaniu praw majątkowych dzierżawców znajdujących się w takiej sytuacji prawnej jak skarżący), jak również narusza art. 22 w związku z art. 20 Konstytucji, wprowadzając konstytucyjnie nieuzasadnione ograniczenia wolności działalności gospodarczej.

W ocenie RPO analiza zakwestionowanej regulacji nie pozwalała na uznanie, że zawarta w art. 4 ustawy zmieniającej konstrukcja wyłączenia 30% powierzchni użytków rolnych następowała „za porozumieniem i zgodą dzierżawców”. W przekonaniu Rzecznika narzuciła ona zmiany umów dzierżawy, prowadząc do ingerencji w ochronę praw majątkowych. Tym samym RPO uznał, że przewidziane przez zakwestionowaną regulację zmiany umów, zawartych przed wejściem w życie ustawy zmieniającej, w zakresie przedmiotu dzierżawy przez

wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych, miały de facto charakter przymusowy. Dodatkowo wskazał na brak uzasadnienia stanowiska projektodawcy, jakoby wprowadzona regulacja i wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych nie stanowiła istotnej zmiany sytuacji prawnej dzierżawców. Zdaniem RPO to Agencja w sposób arbitralny decydowała o tym, które grunty miały podlegać wyłączeniu. Z racji jedynie pozornej dobrowolności zgody na wyłączenie, zakwestionowana regulacja stanowi też nieproporcjonalną i nieuzasadnioną ingerencję w prawo majątkowe, jakim jest dzierżawa, a tym samym jest niezgodna z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika poczynione ustalenia wskazują także na naruszenie art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2 Konstytucji i wyprowadzonej z niego jednej z fundamentalnych zasad państwa prawnego – zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału wiąże się ona z bezpieczeństwem prawnym. Jak wskazał RPO, prawo nie może stawać się pułapką dla obywatela i nie może go narażać na takie prawne skutki jego decyzji, których nie mógł przewidzieć w momencie ich podejmowania. Ustawodawca nie chcąc wprowadzać wyłączeń z mocy prawa, co mogłoby się wiązać także z koniecznością rekompensaty za takie wyłączenia, oparł się w art. 4 ustawy zmieniającej na dobrowolności zmiany i decyzji dzierżawcy w przedmiocie przyjęcia propozycji zmian. Jednocześnie jednak skonstruował ten mechanizm prawny w taki sposób, aby dzierżawca de facto został pozbawiony wyboru i musiał przystać na zmiany przedstawione przez Agencję. Ustawodawca nie może zaskakiwać obywatela w sposób arbitralny. Rzecznik nie kwestionuje również, że państwo ma swobodę w wyborze i określeniu wizji prowadzonej polityki gospodarowania państwowymi nieruchomościami rolnymi oraz kształtowaniu ustroju rolnego. Jednakże powinno odbywać się to z poszanowaniem konstytucyjnych zasad, a także praw i wolności.

Rzecznik wskazał też na zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji. W odniesieniu do praw majątkowych art. 64 ust. 2 Konstytucji stanowi doprecyzowanie zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 ustawy zasadniczej. Zdaniem Rzecznika art. 4 ustawy zmieniającej jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zakwestionowana regulacja, wprowadzając szczególne unormowanie w zakresie zmian umów dzierżawy zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, polegających na wyłączeniu 30% powierzchni użytków rolnych, w sposób nieuzasadniony i nieproporcjonalny zróżnicowała sytuację prawną dzierżawców, którzy zawarli umowy dzierżawy przed 3 grudnia 2011 r., tj. dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Rzecznik wskazał również na zarzut naruszenia art. 22 w związku z art. 20 i art. 2 Konstytucji RP. W ocenie RPO wolność działalności gospodarczej dzierżawców, prowadzących wielkotowarowe gospodarstwa rolne została ograniczona przez nadmierną ingerencję ustawodawcy w art. 4 ustawy zmieniającej. Rzecznik nie

zakwestionował, że zawierając umowę dzierżawy na okres 20 lat, dzierżawca musi liczyć się z ryzykiem zmiany warunków gospodarczych, jak również uwarunkowań społeczno-politycznych, które niewątpliwie mogą wpływać na prowadzoną politykę państwa w tym zakresie. Nie oznacza to jednak, że państwo, będące w tym przypadku wydzierżawiającym, lecz również regulujące treść tej umowy z poziomu ustawodawcy, ma możliwość arbitralnej ingerencji w trwające stosunki dzierżawy. Wobec powyższego RPO stwierdził, że dobrowolność przyjęcia propozycji Agencji dotyczących wyłączenia z trwających umów dzierżawy była pozorna.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich podtrzymuje wniosek zawarty w zgłoszeniu z dnia 10 marca 2026 r. o stwierdzenie niezgodności art. 4 ustawy zmieniającej z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i w związku z art. 2 Konstytucji, w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji i w związku z art. 22 w związku z art. 20 Konstytucji.

IV.7005.3.2026 z 24 kwietnia 2026 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej przedsiębiorstwa wielobranżowego z siedzibą w D. dotyczącej zmian przepisów odnoszących się do dzierżawy gruntów Skarbu Państwa, do którego Rzecznik zgłosił udział 10 marca 2026 r. (sygn. akt SK 8/26).

W niniejszej skardze konstytucyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie, że art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z postanowieniami Konstytucji RP. Przedmiotem postępowania zainicjowanego skargą konstytucyjną jest art. 4 ustawy zmieniającej, dotyczący zmiany treści umów dzierżawy zawartych przed dniem wejścia ww. ustawy w życie, tj. przed 3 grudnia 2011 r., których przedmiotem są nieruchomości wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, przez wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych, będących przedmiotem dzierżawy.

W ocenie Rzecznika zakwestionowana regulacja narusza art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (tj. prawo do ochrony praw majątkowych przed nieproporcjonalną ingerencją), art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji (tj. prawo do równej ochrony praw majątkowych), a także w związku z art. 2 (poprzez naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz prawnego bezpieczeństwa w kształtowaniu praw majątkowych dzierżawców znajdujących się w takiej sytuacji prawnej jak skarżący), jak również narusza art. 22 w związku z art. 20 Konstytucji, wprowadzając konstytucyjnie nieuzasadnione ograniczenia wolności działalności gospodarczej.

Rzecznik odniósł się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, który niejednokrotnie wskazywał, że art. 64 ust. 1 Konstytucji obejmuje ochroną wszystkie prawa majątkowe, mające realizować określony interes majątkowy. TK przyjął jednocześnie, że prawo do ochrony własności oraz prawo do ochrony

innych praw majątkowych gwarantuje wolność majątkową zapewnioną jednostce przez art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji. Nie budzi zatem wątpliwości, iż dzierżawa należąca do konstytucyjnej kategorii „innych praw majątkowych” podlega ochronie zgodnie z ww. przepisami. Odnosząc się do powyższego, Rzecznik wskazał, że do 3 grudnia 2011 r. ustawa o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi przewidywała w art. 39 ust. 5 możliwość wypowiedzenia przez Agencję umowy dzierżawy, także zawartej na czas oznaczony, w celu wyłączenia z dzierżawy części lub całości nieruchomości, co pociąga za sobą odpowiednie zmniejszenie czynszu. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej, zawarte w umowach postanowienia regulowały możliwość wyłączenia ok. 20% powierzchni dzierżawionych użytków rolnych. W ocenie RPO analiza zakwestionowanej regulacji nie pozwalała na uznanie, że zawarta w art. 4 ustawy zmieniającej konstrukcja wyłączenia 30% powierzchni użytków rolnych następowała „za porozumieniem i zgodą dzierżawców”. W przekonaniu Rzecznika narzuciła ona zmiany umów dzierżawy, prowadząc do ingerencji w ochronę praw majątkowych. Tym samym RPO uznał, że przewidziane przez zakwestionowaną regulację zmiany umów, zawartych przed wejściem w życie ustawy zmieniającej, w zakresie przedmiotu dzierżawy przez wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych, miały de facto charakter przymusowy. Dodatkowo wskazał na brak uzasadnienia stanowiska projektodawcy, jakoby wprowadzona regulacja i wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych nie stanowiła istotnej zmiany sytuacji prawnej dzierżawców. Zdaniem RPO to Agencja w sposób arbitralny decydowała o tym, które grunty miały podlegać wyłączeniu. Z racji jedynie pozornej dobrowolności zgody na wyłączenie, zakwestionowana regulacja stanowi też nieproporcjonalną i nieuzasadnioną ingerencję w prawo majątkowe, jakim jest dzierżawa, a tym samym jest niezgodna z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika poczynione ustalenia wskazują także na naruszenie art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2 Konstytucji i wyprowadzonej z niego jednej z fundamentalnych zasad państwa prawnego – zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zgodnie z orzecnictwem Trybunału wiąże się ona z bezpieczeństwem prawnym. Jak wskazał RPO, prawo nie może stawać się pułapką dla obywatela i nie może go narażać na takie prawne skutki jego decyzji, których nie mógł przewidzieć w momencie ich podejmowania. Ustawodawca nie chcąc wprowadzać wyłączeń z mocy prawa, co mogłoby się wiązać także z koniecznością rekompensaty za takie wyłączenia, oparł się w art. 4 ustawy zmieniającej na dobrowolności zmiany i decyzji dzierżawcy w przedmiocie przyjęcia propozycji zmian. Jednocześnie jednak skonstruował ten mechanizm prawny w taki sposób, aby dzierżawca de facto został pozbawiony wyboru i musiał przystać na zmiany przedstawione przez Agencję. Ustawodawca nie może zaskakiwać obywatela w sposób arbitralny. Rzecznik nie kwestionuje również, że państwo ma swobodę w wyborze i określeniu wizji prowadzonej polityki

gospodarowania państwowymi nieruchomościami rolnymi oraz kształtowaniu ustroju rolnego. Jednakże powinno odbywać się to z poszanowaniem konstytucyjnych zasad, a także praw i wolności.

Rzecznik wskazał też na zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji. W odniesieniu do praw majątkowych art. 64 ust. 2 Konstytucji stanowi doprecyzowanie zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 ustawy zasadniczej. Zdaniem Rzecznika art. 4 ustawy zmieniającej jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zakwestionowana regulacja, wprowadzając szczególne unormowanie w zakresie zmian umów dzierżawy zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, polegających na wyłączeniu 30% powierzchni użytków rolnych, w sposób nieuzasadniony i nieproporcjonalny zróżnicowała sytuację prawną dzierżawców, którzy zawarli umowy dzierżawy przed 3 grudnia 2011 r., tj. dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Rzecznik wskazał również na zarzut naruszenia art. 22 w związku z art. 20 i art. 2 Konstytucji RP. W ocenie RPO wolność działalności gospodarczej dzierżawców, prowadzących wielkotowarowe gospodarstwa rolne została ograniczona przez nadmierną ingerencję ustawodawcy w art. 4 ustawy zmieniającej. Rzecznik nie zakwestionował, że zawierając umowę dzierżawy na okres 20 lat, dzierżawca musi liczyć się z ryzykiem zmiany warunków gospodarczych, jak również uwarunkowań społeczno-politycznych, które niewątpliwie mogą wpływać na prowadzoną politykę państwa w tym zakresie. Nie oznacza to jednak, że państwo, będące w tym przypadku wydzierżawiającym, lecz również regulujące treść tej umowy z poziomu ustawodawcy, ma możliwość arbitralnej ingerencji w trwające stosunki dzierżawy. Wobec powyższego RPO stwierdził, że dobrowolność przyjęcia propozycji Agencji dotyczących wyłączenia z trwających umów dzierżawy była pozorna.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich podtrzymuje wniosek zawarty w zgłoszeniu z dnia 10 marca 2026 r. o stwierdzenie niezgodności art. 4 ustawy zmieniającej z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i w związku z art. 2 Konstytucji, w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji i w związku z art. 22 w związku z art. 20 Konstytucji.

IV.7005.4.2026 z 24 kwietnia 2026 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej przedsiębiorstwa wielobranżowego z siedzibą w D. dotyczącej zmian przepisów odnoszących się do dzierżawy gruntów Skarbu Państwa, do którego Rzecznik zgłosił udział 10 marca 2026 r. (sygn. akt SK 10/26).

W niniejszej skardze konstytucyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie, że art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z postanowieniami Konstytucji RP. Przedmiotem postępowania zainicjowanego skargą konstytucyjną jest art. 4

ustawy zmieniającej, dotyczący zmiany treści umów dzierżawy zawartych przed dniem wejścia ww. ustawy w życie, tj. przed 3 grudnia 2011 r., których przedmiotem są nieruchomości wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, przez wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych, będących przedmiotem dzierżawy.

W ocenie Rzecznika zakwestionowana regulacja narusza art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (tj. prawo do ochrony praw majątkowych przed nieproporcjonalną ingerencją), art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji (tj. prawo do równej ochrony praw majątkowych), a także w związku z art. 2 (poprzez naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz prawnego bezpieczeństwa w kształtowaniu praw majątkowych dzierżawców znajdujących się w takiej sytuacji prawnej jak skarżąca), jak również narusza art. 22 w związku z art. 20 Konstytucji, wprowadzając konstytucyjnie nieuzasadnione ograniczenia wolności działalności gospodarczej.

Rzecznik odniósł się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, który niejednokrotnie wskazywał, że art. 64 ust. 1 Konstytucji obejmuje ochroną wszystkie prawa majątkowe, mające realizować określony interes majątkowy. TK przyjął jednocześnie, że prawo do ochrony własności oraz prawo do ochrony innych praw majątkowych gwarantuje wolność majątkową zapewnioną jednostce przez art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji. Nie budzi zatem wątpliwości, iż dzierżawa należąca do konstytucyjnej kategorii „innych praw majątkowych” podlega ochronie zgodnie z ww. przepisami. Odnosząc się do powyższego, Rzecznik wskazał, że do 3 grudnia 2011 r. ustawa o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi przewidywała w art. 39 ust. 5 możliwość wypowiedzenia przez Agencję umowy dzierżawy, także zawartej na czas oznaczony, w celu wyłączenia z dzierżawy części lub całości nieruchomości, co pociąga za sobą odpowiednie zmniejszenie czynszu. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej, zawarte w umowach postanowienia regulowały możliwość wyłączenia ok. 20% powierzchni dzierżawionych użytków rolnych. W ocenie RPO analiza zakwestionowanej regulacji nie pozwalała na uznanie, że zawarta w art. 4 ustawy zmieniającej konstrukcja wyłączenia 30% powierzchni użytków rolnych następowała „za porozumieniem i zgodą dzierżawców”. W przekonaniu Rzecznika narzuciła ona zmiany umów dzierżawy, prowadząc do ingerencji w ochronę praw majątkowych. Tym samym RPO uznał, że przewidziane przez zakwestionowaną regulację zmiany umów, zawartych przed wejściem w życie ustawy zmieniającej, w zakresie przedmiotu dzierżawy przez wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych, miały de facto charakter przymusowy. Dodatkowo wskazał na brak uzasadnienia stanowiska projektodawcy, jakoby wprowadzona regulacja i wyłączenie 30% powierzchni użytków rolnych nie stanowiła istotnej zmiany sytuacji prawnej dzierżawców. Zdaniem RPO to Agencja w sposób arbitralny decydowała o tym, które grunty miały podlegać wyłączeniu. Z racji jedynie pozornej dobrowolności zgody na wyłączenie, zakwestionowana regulacja

stanowi też nieproporcjonalną i nieuzasadnioną ingerencję w prawo majątkowe, jakim jest dzierżawa, a tym samym jest niezgodna z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika poczynione ustalenia wskazują także na naruszenie art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2 Konstytucji i wprowadzonej z niego jednej z fundamentalnych zasad państwa prawnego – zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału wiąże się ona z bezpieczeństwem prawnym. Jak wskazał RPO, prawo nie może stawać się pułapką dla obywatela i nie może go narażać na takie prawne skutki jego decyzji, których nie mógł przewidzieć w momencie ich podejmowania. Ustawodawca nie chcąc wprowadzać wyłączeń z mocy prawa, co mogłoby się wiązać także z koniecznością rekompensaty za takie wyłączenia, oparł się w art. 4 ustawy zmieniającej na dobrowolności zmiany i decyzji dzierżawcy w przedmiocie przyjęcia propozycji zmian. Jednocześnie jednak skonstruował ten mechanizm prawny w taki sposób, aby dzierżawca de facto został pozbawiony wyboru i musiał przystać na zmiany przedstawione przez Agencję. Ustawodawca nie może zaskakiwać obywatela w sposób arbitralny. Rzecznik nie kwestionuje również, że państwo ma swobodę w wyborze i określeniu wizji prowadzonej polityki gospodarowania państwowymi nieruchomościami rolnymi oraz kształtowaniu ustroju rolnego. Jednakże powinno odbywać się to z poszanowaniem konstytucyjnych zasad, a także praw i wolności.

Rzecznik wskazał też na zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji. W odniesieniu do praw majątkowych art. 64 ust. 2 Konstytucji stanowi doprecyzowanie zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 ustawy zasadniczej. Zdaniem Rzecznika art. 4 ustawy zmieniającej jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zakwestionowana regulacja, wprowadzając szczególne unormowanie w zakresie zmian umów dzierżawy zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, polegających na wyłączeniu 30% powierzchni użytków rolnych, w sposób nieuzasadniony i nieproporcjonalny zróżnicowała sytuację prawną dzierżawców, którzy zawarli umowy dzierżawy przed 3 grudnia 2011 r., tj. dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Rzecznik wskazał również na zarzut naruszenia art. 22 w związku z art. 20 i art. 2 Konstytucji RP. W ocenie RPO wolność działalności gospodarczej dzierżawców, prowadzących wielkotowarowe gospodarstwa rolne została ograniczona przez nadmierną ingerencję ustawodawcy w art. 4 ustawy zmieniającej. Rzecznik nie zakwestionował, że zawierając umowę dzierżawy na okres 20 lat, dzierżawca musi liczyć się z ryzykiem zmiany warunków gospodarczych, jak również uwarunkowań społeczno-politycznych, które niewątpliwie mogą wpływać na prowadzoną politykę państwa w tym zakresie. Nie oznacza to jednak, że państwo, będące w tym przypadku wydzierżawiającym, lecz również regulujące treść tej umowy z poziomu ustawodawcy, ma możliwość arbitralnej ingerencji w

trwające stosunki dzierżawy. Wobec powyższego RPO stwierdził, że dobrowolność przyjęcia propozycji Agencji dotyczących wyłączenia z trwających umów dzierżawy była pozorna.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich podtrzymuje wniosek zawarty w zgłoszeniu z dnia 10 marca 2026 r. o stwierdzenie niezgodności art. 4 ustawy zmieniającej z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i w związku z art. 2 Konstytucji, w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji i w związku z art. 22 w związku z art. 20 Konstytucji.

IV.7020.2.2026 z 28 kwietnia 2026 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej B.G. kwestionującej zgodność art. 70 § Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z przepisami Konstytucji RP, do którego Rzecznik zgłosił udział 18 lutego 2026 r. (sygn. akt SK 5/26).

W niniejszej skardze konstytucyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie, że art. 70 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie, w jakim uznaje za niedopuszczalne zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka jest niezgodny z art. 47 Konstytucji w zw. z art. 18 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Rzecznik przypomniał, że artykuł 70 § 1 został wprowadzony do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego na mocy ustawy z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja regulacji kodeksowych nastąpiła na skutek realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r. wydanego w sprawie o sygn. P 33/12. Do czasu wydania orzeczenia TK w ww. sprawie obowiązywał art. 71 k.r.o., zgodnie z którym zaprzeczenie ojcostwa nie było dopuszczalne po śmierci dziecka. Przepis ten utracił moc obowiązującą dnia 26 listopada 2013 r. W celu dostosowania przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego do wyroku Trybunału w sprawie o sygn. P 33/12 ustawodawca wprowadził przepis 70 § 1, zgodnie z którym zaprzeczenie ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka, chyba że zmarło ono po wszczęciu postępowania. W tym brzmieniu przepis obowiązuje od 20 września 2019 r.

W wyroku w sprawie o sygn. P 33/12 TK orzekł o niekonstytucyjności art. 71 k.r.o. Trybunał wskazał, że biorąc pod uwagę, że zaprzeczenie ojcostwa jest czynnością bezpośrednio poprzedzającą ustalenie ojcostwa, które może nastąpić w szczególności przez uznanie ojcostwa (dopuszczalne również po śmierci dziecka), uznanie niekonstytucyjności art. 71 k.r.o. w odpowiednim zakresie umożliwia w istocie realizację ustaleń dokonanych przez Trybunał w wyroku o sygn. SK 61/06 (zakończony wyrokiem dopuszczającym możliwość uznania ojcostwa po śmierci dziecka). TK wskazał, że ustawodawca powinien przy tym rozważyć wprowadzenie odpowiednich mechanizmów gwarantujących, że zaprzeczenie ojcostwa zmarłego dziecka będzie się łączyło z koniecznością

jednoczesnego złożenia oświadczenia o uznaniu ojcostwa przez innego mężczyznę albo sądowego ustalenia ojcostwa.

Dostosowanie przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego do wymogów wskazanych w orzeczeniu Trybunału miało miejsce dopiero w 2019 r. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że brak jest mechanizmów mogących zagwarantować, że po zaprzeczeniu ojcostwa zostanie ustalony stan cywilny zmarłego dziecka. Stąd też zmiana k.r.o., uwzględniająca skutki orzeczenia TK, ograniczyła się do umożliwienia ukończenia procesów o zaprzeczenie ojcostwa wszczętych za życia dziecka.

Jak wskazuje art. 47 Konstytucji RP, podmiotowe prawo do ochrony życia rodzinnego może być przedmiotem roszczeń jednostki, a jego naruszenie może być dochodzone w trybie skargi konstytucyjnej. Zdaniem TK prawo do ochrony rodzicielstwa (w tym ustalenia ich rodzicielstwa zgodnie ze stanem rzeczywistym) obejmuje także aspekt negatywny, tj. możliwość zakwestionowania istnienia więzów pokrewieństwa między osobami. Prawo to ma charakter nie tylko samoistny, ale też wiąże się z tym, że uprzednie zaprzeczenie macierzyństwa lub ojcostwa warunkuje ustalenie macierzyństwa innej kobiety lub ustalenie ojcostwa innego mężczyzny. Bez podważenia domniemania ojcostwa męża matki nie jest możliwe późniejsze ustalenie ojcostwa zgodnie z prawdą biologiczną. Oznacza to zasadność powołania jako wzorca w niniejszej sprawie art. 47 Konstytucji, mimo że art. 70 § 1 dotyczy ingerencji w istniejące życie rodzinne, nie zaś jego ochrony, rozumianej wąsko jako zachowanie status quo.

W myśl art. 18 Konstytucji małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo podlega ochronie prawnej. Przepis wyrażony w art. 47 Konstytucji pozostaje w ścisłym związku w szczególności z art. 18 Konstytucji i powinien być odczytywany w jego kontekście. Jak wskazał TK, jest on podstawą formułowania konstytucyjnego prawa do prawnej ochrony życia rodzinnego. Dodatkowo, w ocenie Trybunału, z Konstytucji można wyprowadzić prawo do ochrony rodzicielstwa, które przysługuje nie tylko rodzicom pozostającym w małżeństwie, ale także rodzicom dzieci pozamałżeńskich. W art. 18 Konstytucji oparcie znajduje wiele instytucji prawnych gwarantujących opiekę i ochronę małżeństwa, rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa, m.in.: zaprzeczenie ojcostwa czy uznanie dziecka.

Ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw ustanawia z kolei art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wynikająca z art. 31 ust. 3 Konstytucji zasada proporcjonalności ograniczenia praw konstytucyjnych nakazuje badanie regulacji normatywnej przy pomocy tzw. testu proporcjonalności. Jak wskazuje Trybunał, „stwierdzenie, że ograniczenia mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, nakazuje rozważyć: czy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków; czy regulacja ta jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest połączona; czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią

na obywatela”. Zatem musi być ona: racjonalna, niezbędna, proporcjonalna sensu stricto, a ograniczenie danej wolności czy prawa musi być uzasadnione potrzebą ochrony innej wartości o randze konstytucyjnej. Ograniczenie nie może również naruszyć istoty danej wolności czy prawa.

Zdaniem Rzecznika zaskarżona regulacja art. 70 § 1 k.r.o. jest niezgodna z ww. wzorcami kontroli tj. art. 47, 18 i 31 ust. 3 Konstytucji RP. Zatem należy przyjąć, że naruszenie w tym przypadku art. 31 ust. 3 Konstytucji polega nie tyle na nadmiernej (nieproporcjonalnej), ingerencji w prawa określone w art. 47 w związku z art. 18 Konstytucji, co na tym, że ograniczenie to nie jest legitymowane koniecznością ochrony któregośkolwiek z dóbr wymienionych w ustawie zasadniczej (bezpieczeństwa lub porządku publicznego, środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób).

Mając na względzie powyższe argumenty, Rzecznik Praw Obywatelskich podtrzymuje wniosek zawarty w zgłoszeniu z dnia 18 lutego 2026 r. o stwierdzenie, że art. 70 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy jest niezgodny z art. 47 Konstytucji w zw. z art. 18 i w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

II.510.498.2026 z 12 maja 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej braku możliwości zaskarżenia w formie zażalenia postanowienia sądu I instancji o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie, że art. 41 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego w zw. z art. 459 § 1 i § 2 k.p.k. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia w formie zażalenia postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego złożonego w oparciu o art. 41 § 1 k.p.k., wydanego w pierwszej instancji.

Rzecznik wskazał, że zgodnie z art. 41 § 1 k.p.k., sędzia ulega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie. W myśl art. 459 § 1 k.p.k. zażalenie przysługuje na postanowienia sądu zamykające drogę do wydania wyroku, chyba że ustawa stanowi inaczej. Według § 2 wskazanego przepisu, zażalenie przysługuje także na postanowienia co do środka zabezpieczającego oraz na inne postanowienia w wypadkach przewidzianych w ustawie. Zagadnienie to było już przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich skierowanego do Ministra Sprawiedliwości dnia 10 lipca 2019 r., w którym przedstawił postulat wprowadzenia zmian legislacyjnych zmierzających do umożliwienia wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie niewyłączenia sędziego (oddalenie wniosku strony o wyłączenie sędziego), niezależnie czy zostało ono wydane w postępowaniu w pierwszej czy drugiej instancji.

Rzecznik podkreślił także, że zasada sprawiedliwości proceduralnej, wynikająca z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP jest gwarancją prawidłowego rozstrzygnięcia

sprawy. Dokonując analizy konstytucyjności kwestionowanych unormowań Kodeksu postępowania karnego (art. 41 k.p.k. w zw. z art. 459 § 2 k.p.k.), RPO wskazał, iż obecny stan rzeczy rodzi poważne wątpliwości konstytucyjne w zakresie wypełnienia zasady sprawiedliwości proceduralnej wynikającej z art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 78 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Dostrzeżenie uchybienia art. 41 k.p.k. dopiero na późniejszym etapie postępowania często prowadzi do jego wydłużenia znacznie poza „rozsądny czas” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPC). Zdaniem Rzecznika przyczyna wyłączenia może powstać lub stać się stronie wiadoma dopiero po rozpoczęciu przewodu sądowego. Prawo do złożenia wniosku o wyłączenie sędziego obowiązuje niezależnie od tego, czy sprawa karna zawisła przez sądem rejonowym, okręgowym czy apelacyjnym oraz w każdej instancji w toku postępowania, gdy przyczyna wyłączenia dotyczy sędziego orzekającego w I instancji, II instancji, instancji poziomej czy orzekającego w przedmiocie rozpoznania nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Rzecznik przypomniał, że w myśl art. 45 ust. 1 Konstytucji (a także art. 6 ust. 1 EKPC) rozpatrywanie spraw powinno odbywać się „bez nieuzasadnionej zwłoki”. W tym kontekście RPO przywołał fragment uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r. (sygn. akt SK 12/99), w którym wskazano, że Konstytucja przewiduje zasadę instancyjności. W orzecznictwie TK przyjmuje się, że wzorcami kontroli w zakresie zaskarżalności postanowienia o niewyłączeniu sędziego mogą być (odpowiednio): art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (prawo do sądu), art. 77 ust. 2 Konstytucji (zakaz zamykania drogi sądowej), oraz art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji (prawo do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji w związku z zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego).

Rzecznik zwrócił też uwagę na gwarancyjną rolę instytucji wyłączenia sędziego w realizacji zasady niezawisłości sędziowskiej, a także na bezpośredni związek między prawidłowością mechanizmów decydujących o wyłączeniu sędziego, a skutecznością poszanowania konstytucyjnego prawa do sądu. Dodatkowo wskazał, że w myśl art. 78 Konstytucji RP, każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa. Odnosząc się do problematyki zaskarżalności rozstrzygnięć incydentalnych, Rzecznik wskazał, że analiza orzecznictwa TK w tym zakresie prowadzi do wyeksponowania potrzeby zaskarżalności tych rozstrzygnięć, w których dominują ocenne kryteria ich wydawania. Za przyznaniem prawa do zaskarżania przemawia bowiem uznaniowość i niedookreślone kryteria ujęte w przepisie będącym podstawą do wydania takich rozstrzygnięć.

W przedstawionym uzasadnieniu Rzecznik stwierdził, że skarżący trafnie sformułował przedmiot zaskarżenia skargi konstytucyjnej w postaci art. 41 § 1

k.p.k. w zw. z art. 459 § 1 i 2 k.p.k. Przepisy te we wskazanym zakresie są niezgodne z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł jak we wstępie.

IV.7005.14.2026 z 22 maja 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej przedsiębiorstwa rolnego z siedzibą w G. dotyczącej zmian przepisów odnoszących się do dzierżawy gruntów Skarbu Państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2, w związku z art. 31 ust. 3, w związku z art. 32 ust. 1, w związku z art. 20 i w związku z art. 22 Konstytucji RP.

Jednocześnie poinformował, że uzasadnienie stanowiska zostanie przekazane do Trybunału Konstytucyjnego najpóźniej do końca lipca br.

Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczeń w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.519.4.2026 z 11 czerwca 2026 r. – zgłoszenie udziału przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Rady Głównej Związku Zawodowego Prokuratorów i Pracowników Prokuratury Rzeczypospolitej Polskiej o stwierdzenie niekonstytucyjności art. 46 § 1 oraz art. 93 § 1 Prawa o prokuraturze.

Działając na podstawie art. 63 ust. 2 ustawy z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym i art. 16 ust. 2 pkt 3 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu w sprawie z wniosku Rady Głównej Związku Zawodowego Prokuratorów i Pracowników Prokuratury Rzeczypospolitej Polskiej (sygn. K 14/26). RPO wniósł o stwierdzenie, że art. 46 § 1 zd. 2-4 ustawy z 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze w zakresie, w jakim przewiduje, że delegatami zgromadzenia prokuratorów są zastępcy prokuratora regionalnego, prokuratorzy okręgowi i prokuratorzy rejonowi jest niezgodny z art. 17 ust. 2 w zw. z art. 2 Konstytucji RP; oraz art. 93 § 1 ustawy Prawo o prokuraturze jest niezgodny z zasadą ne bis in idem wywodzoną z art. 2 Konstytucji RP.

Jednocześnie wskazał, że uzasadnienie stanowiska zostanie przesłane w późniejszym terminie.

II.510.653.2026 z 17 czerwca 2026 r. – zgłoszenie udziału przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Prezydenta

Rzeczypospolitej Polskiej w przedmiocie braku zgodności z Konstytucją RP niektórych rozwiązań przyjętych w ustawie z dnia 4 grudnia 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Działając na podstawie art. 63 ust. 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz art. 16 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie braku zgodności z Konstytucją RP niektórych rozwiązań przyjętych w ustawie z dnia 4 grudnia 2025 r.

Jednocześnie wskazał, że uzasadnienie stanowiska zostanie przesłane w późniejszym terminie.

V.7002.2.2026 z 30 czerwca 2026 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie dot. utrzymania czystości i porządku w gminach.

Pismem z 27 marca 2026 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Trybunałem Konstytucyjnym pod sygn. akt K 6/26 w sprawie z wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. RPO przedstawił stanowisko, zgodnie z którym art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik podzielił stanowisko zaprezentowane przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego we wniosku do Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 lutego 2026 r. w zakresie, w jakim podniesiono, że art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP, z którego wywodzona jest zasada prawidłowej legislacji. Ponadto RPO zgodził się z oceną Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, zgodnie z którą w odniesieniu do niezgodności wskazanej regulacji z art. 2 Konstytucji RP nie zachodzi przesłanka powagi rzeczy osądzonej, mimo że przepis ten był już przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. K 22/97.

Przedmiotem kontroli w niniejszym postępowaniu jest art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, zgodnie z którym: „Właściciele nieruchomości zapewniają utrzymanie czystości i porządku poprzez uprzątnięcie błota, śniegu, lodu i innych zanieczyszczeń z dróg dla pieszych położonych wzdłuż nieruchomości, przy czym za taką drogę uznaje się wydzieloną część drogi publicznej przeznaczoną do ruchu pieszych położoną bezpośrednio przy granicy nieruchomości; właściciel nieruchomości nie jest obowiązany do uprzątnięcia drogi dla pieszych, na której jest dopuszczony płatny postój lub parkowanie pojazdów samochodowych”. W opinii RPO kwestionowany przepis nie spełnia wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP wymogów precyzyjności i jasności przepisów prawa. Nie pozwala on bowiem ani na jednoznaczne odtworzenie treści nałożonego w nim obowiązku, ani tym bardziej na

samodzielne ustalenie przez jego adresatów zakresu wymaganych od nich zachowań. Zdaniem Rzecznika ustawodawca uregulował obowiązek uprzątnięcia błota, śniegu, lodu i innych zanieczyszczeń z dróg dla pieszych położonych wzdłuż nieruchomości, określony w art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, w ten sposób, że jego istotne elementy podmiotowe i przedmiotowe pozostawił poza zakresem unormowania ustawowego. W odniesieniu do zakresu podmiotowego RPO wskazał, że ustawodawca posłużył się pojęciem „właściciela nieruchomości”, którego definicja ustawowa obejmuje podmioty o różnym statusie prawnym, w tym właścicieli, współwłaścicieli, użytkowników wieczystych, podmioty władające nieruchomością na podstawie zarządu lub użytkowania oraz inne podmioty faktycznie władające nieruchomością. Odnosząc się do aspektu przedmiotowego, Rzecznik podkreślił, iż ustawodawca nie określił sposobu wykonania oraz zakresu analizowanego obowiązku.

W ocenie RPO przedstawione wyżej wątpliwości pojawiające się na tle art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach dotyczą nie pojedynczych zwrotów użytych w tym przepisie, lecz zasadniczych elementów konstrukcyjnych wynikającego z niego obowiązku, wyznaczających jego zakres podmiotowy i przedmiotowy. Utrzymują się one pomimo wieloletniego stosowania tego przepisu, bogatego orzecznictwa sądowego oraz kilku podjętych przez ustawodawcę prób doprecyzowania analizowanej regulacji na poziomie ustawowym. Okoliczności te prowadzą do wniosku, że istniejących wątpliwości nie sposób usunąć wyłącznie w drodze wykładni, co uzasadnia stwierdzenie niezgodności kwestionowanego przepisu z art. 2 Konstytucji RP.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich podzielił pogląd Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w części, w której art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP i wniósł jak we wstępie.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.5002.5.2020 z 11 września 2020 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Naczelnej Rady Lekarskiej o stwierdzenie niezgodności przepisów ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty z Konstytucją.

Postępowanie umorzone (postanowienie z 9 czerwca 2026 r., sygn. akt K 17/20).

Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed TK, ponieważ zakwestionowane przepisy utraciły moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia.

Podstawą takiej oceny była nowelizacja z 2018 r., która istotnie zmieniła treść trzech z czterech zaskarżonych przepisów dotyczących zwolnienia lekarza z tajemnicy zawodowej po śmierci pacjenta. Zmiany te wprowadziły nowe rozwiązania normatywne (m.in. możliwość wyrażenia przez pacjenta sprzeciwu wobec ujawnienia tajemnicy po jego śmierci), nadając tej instytucji odmienny kształt prawny. Trybunał podkreślił, że wnioskodawca kwestionował przepisy w brzmieniu nadanym ustawą z 2016 r., natomiast w chwili orzekania obowiązywało już ich nowe brzmienie wynikające z nowelizacji z 2018 r. Ponadto ustawa nowelizująca nie zawierała przepisów przejściowych nakazujących dalsze stosowanie wcześniejszych regulacji. W konsekwencji wcześniejsze brzmienie przepisów zostało definitywnie wyeliminowane z systemu prawa i nie mogło już wywoływać skutków prawnych.

VII.510.52.2018 z 27 września 2018 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Prokuratora Generalnego o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją przepisów Kodeksu postępowania cywilnego oraz przepisów Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Postępowanie umorzone (postanowienie z 24 czerwca 2026 r., sygn. akt K 7/18).

Trybunał Konstytucyjny uznał prawo wnioskodawcy do cofnięcia wniosku jako mieszczące się w granicach swobodnego uznania podmiotu uprawnionego do wszczęcia postępowania oraz stanowiące jeden z przejawów zasady dyspozycyjności, na której opiera się postępowanie przed TK. Skutkiem prawnym cofnięcia wniosku w tym stanie rzeczy jest konieczność umorzenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie o sygn. K 7/18 na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

IV.7000.41.2026 z 29 maja 2026 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego legalności wydanej decyzji uwłaszczeniowej, do którego Rzecznik zgłosił udział 13 marca 2026 r. (sygn. P 4/26).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu o sygn. P 4/26 i przedstawił następujące stanowisko: art. 417¹ § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny w zakresie, w jakim uniemożliwia sądowi dokonanie samodzielnej oceny niezgodności z prawem ostatecznej decyzji będącej źródłem szkody – w wypadku, w którym poszkodowanemu nie przysługują środki pozwalające na uzyskanie takiego stwierdzenia we właściwym postępowaniu, jest niezgodny z art. 77 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 i z art. 2 Konstytucji RP.

W uzasadnieniu Rzecznik wskazał za źródło problemu konstytucyjnego treść art. 417¹ § 2 Kodeksu cywilnego, zgodnie z którym: „Jeżeli szkoda została

wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Odnosi się to również do wypadku, gdy prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja zostały wydane na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą”. Problem konstytucyjny w niniejszej sprawie polega na tym, że zdarzają się sytuacje prawne, w których obywatel doznał szkody na skutek działania władzy publicznej, niemniej jednak prejudycjalne postępowanie przed właściwym organem jest dla niego niedostępne z przyczyn formalnych. Co więcej, brak prejudykatu uniemożliwia sprawiedliwe rozstrzygnięcie sprawy odszkodowawczej przez sąd, wynika to wprost z 417¹ § 2 k.c. Przy obecnym brzmieniu zdania pierwszego Sąd pytający będzie zmuszony oddalić powództwo, i to w istocie bez badania sprawy obywatela. Zakresowe stwierdzenie niekonstytucyjności, zarówno w sposób wskazany w pytaniu prawnym, jak i w *petitum* przedstawionego przez Rzecznika stanowiska ma pozwolić usunąć przypadki, w których uzyskanie takiego prejudykatu jest dla poszkodowanego niemożliwe. Otworzy to drogę do samodzielnego rozstrzygnięcia przez sąd całości sprawy cywilnej.

Zdaniem Rzecznika zakwestionowana norma, we wskazanym w *petitum* zakresie, jest niezgodna z art. 77 ust. 2 Konstytucji. Z perspektywy tego przepisu „niedopuszczalne są bowiem takie sytuacje, w których po naruszeniu praw i wolności nie byłoby możliwe stwierdzenie, rozpoznanie i ocena naruszenia”. Konstytucja ustanawia domniemanie drogi sądowej dla dochodzenia naruszonych praw i wolności, a konstytucyjne prawa i wolności muszą być efektywne. Zakazane jest nie tylko stanowienie przepisów wprost wyłączających orzekanie o naruszonych prawach i wolnościach, ale również wprowadzanie takich środków prawnych, których zastosowanie w praktyce doprowadzi do wyłączenia możliwości takiego orzekania.

Jednocześnie dochodzi tu do uniemożliwienia rozpoznania sprawy o odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie władzy publicznej polegające na wydaniu decyzji administracyjnej – co stanowi postać naruszenia art. 77 ust. 1 Konstytucji. Procedura prejudycjalna stanowi element sprawy odszkodowawczej sensu largo, a zarazem oczywiście, „sprawy” w rozumieniu konstytucyjnym. Jak już wielokrotnie podkreślano wcześniej, sytuacje w których droga do uzyskania decyzji prejudycjalnej jest de facto zamknięta, są równoznaczne z pozbawieniem jednostki prawa do odszkodowania za niezgodne z prawem działanie władzy publicznej – bez wymaganego prejudykatu powództwo odszkodowawcze podlega oddaleniu.

Sposób, w jaki ukształtowano mechanizm dochodzenia odszkodowania za wadliwe decyzje, może w niektórych sytuacjach – gdy, tak jak w niniejszej sprawie powodowi odmówiono rozstrzygnięcia prejudycjalnego – naruszać zasady wynikające z art. 2 Konstytucji, a ściślej, wynikającą z niego zasadę zaufania do

państwa i tworzonego przez nie prawa. Szczególnym przejawem tej zasady jest m.in. zakaz tworzenia instytucji (praw) pozornych, a więc zakaz tworzenia przez ustawodawcę takich konstrukcji normatywnych, które są niewykonalne, stanowią złudzenie prawa i w konsekwencji jedynie pozór ochrony tych interesów majątkowych. Względ na tę właśnie zasadę wymaga m.in. usunięcia z porządku prawnego przeszkód uniemożliwiających realizację prawa podmiotowego. Prawodawca nie może też stwarzać swoistej pułapki dla poszkodowanego, nakładania warunku, którego nie może on spełnić – uniemożliwiając mu de facto w pewnych sytuacjach wytoczenie roszczeń odszkodowawczych.

Zdaniem Rzecznika, w niniejszej sprawie mamy do czynienia również z naruszeniem zasady proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnego prawa do dochodzenia na drodze sądowej prawa do odszkodowania za wadliwe decyzje administracyjne. Przede wszystkim nie jest w ogóle jasne, jakim celom ograniczenie takie w ogóle miałyby służyć. Pozbawienie sądu możliwości merytorycznego i sprawiedliwego rozstrzygnięcia istoty sporu o wynagrodzenie szkody wyrządzonej obywatelowi działaniami władzy publicznej, w sytuacji gdy powód z przyczyn formalnych nie może uruchomić wymaganej procedury prejudycjalnej, nie wydaje się chronić żadnej konstytucyjnie uzasadnionej wartości. Przeciwnie, o tym czy jednostka taką ochronę uzyska, czy też nie, decydują właściwie faktyczne, przypadkowe okoliczności, na które strona ma nikły wpływ.

W ocenie Rzecznika brak jest argumentów konstytucyjnych sprzeciwiających się zastosowaniu rozwiązania niejako proponowanego przez Sąd pytający, tj. takiego zakresowego orzeczenia o niekonstytucyjności, które by umożliwiło samodzielne rozstrzygnięcie całej sprawy odszkodowawczej przez sąd cywilny – w sytuacji, gdy uzyskanie prejudykatu administracyjnego przez powoda w ogóle nie jest możliwe.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że w zakresie, w jakim osoba, która doznała szkody majątkowej na skutek działań władzy publicznej, nie może uzyskać orzeczenia prejudycjalnego, zakwestionowany w niniejszym postępowaniu art. 417 § 2 Kodeksu cywilnego jest niezgodny z art. 77 ust. 1 i ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji RP. Z wyżej wymienionych powodów Rzecznik wniósł jak we wstępie.

XII.7040.12.2026 z 24 czerwca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego rozumienia art. 33 ust. 3a ustawy o Policji.

Działając na podstawie art. 63 ust. 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz art. 16 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 33 ust. 3a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji w zakresie, w jakim przewiduje rekompensatę pieniężną, o której mowa w ust. 3, w wysokości 1/172 części

miesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym należnego policjantowi na stanowisku zajmowanym w ostatnim dniu okresu rozliczeniowego za każdą godzinę służby przekraczającą normę określoną w ust. 2 jest niezgodny z art. 4 akapit 1 pkt 2 Europejskiej Karty Społecznej, sporządzonej w Turynie dnia 18 października 1961 r.

Jednocześnie wskazał, że uzasadnienie powyższego stanowiska zostanie przesłane w późniejszym terminie.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.510.642.2022 z 26 lipca 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Postępowanie umorzone (postanowienie z 23 czerwca 2026 r., sygn. akt P 6/22).

Trybunał Konstytucyjny uznał, że brak w treści art. 101 k.p.w. przesłanki, która dawałaby podstawę uchylenia mandatu, gdy ukarany, przyjmując mandat miał zniesioną lub znacznie ograniczoną zdolność do rozpoznania znaczenia swojego postępowania i rozumienia udzielanego mu przez funkcjonariusza Policji pouczenia o możliwości odmowy przyjęcia mandatu i konsekwencjach prawnych jego przyjęcia, stanowi świadomą i celową decyzję ustawodawcy. W ocenie Trybunału przesądza to o uznaniu braku zakwestionowanej regulacji za zaniechanie ustawodawcze niepodlegające kognicji TK i uzasadnia umorzenie postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

7. Wystąpienia legislacyjne

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia do:

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.022.6.2026 z 10 kwietnia 2026 r.) w sprawie projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw (UD354).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw (UD354). Co do zasady zasługuje on na aprobatę, a proponowane rozwiązania legislacyjne w dużej mierze wychodzą naprzeciw zgłaszanym postulatом zmiany prawa w obszarze szeroko rozumianego systemu opieki nad dzieckiem. Jednocześnie dodał, że opiniowany projekt nadal wymaga pogłębionej refleksji oraz zmian w kilku obszarach.

Rzecznik wskazał, że zasadniczym problemem odnoszącym się do całości opiniowanej nowelizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest rozproszenie definicji ustawowych i niekompletny katalog stosowanych pojęć. Niektóre artykuły – jak np. art. 2 i art. 6 – zawierają szcątkowe wyjaśnienia, ale definicje ustawowe są głównie rozmieszczone w całej ustawie, a niezebrane w jednej jednostce redakcyjnej. Brak definicji legalnych wielu pojęć może powodować istotne wątpliwości przy stosowaniu przepisów ustawy, w konsekwencji mogą być rozumiane niejednoznacznie.

Opiniowany projekt w art. 15a ustawy zmienianej zakłada, że po otrzymaniu aktualizacji planu pracy z rodziną lub oceny końcowej realizacji planu sąd niezwłocznie analizuje sytuację rodzinną dziecka pod kątem zmiany zarządzeń. Nałożenie pewnego rodzaju obowiązku na sąd nie znajduje wprost odniesienia w innych przepisach (jak np. Kodeks rodzinny i opiekuńczy czy Kodeks postępowania cywilnego). Stwarza to ryzyko niepełnego i niejednolitego trybu działania w następstwie przekazanego planu.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich przyjęty w projekcie kierunek wsparcia dla osób pełnoletnich z niepełnosprawnością jest krokiem w dobrą stronę. Choć uwzględnia postulaty RPO, to jednak zasadnicze wątpliwości budzi wyznaczony w projektowanym art. 31a ustawy krąg uprawnionych do uzyskania prawa przebywania w rodzinie opiekuńczej. W założeniu projektu zostało określone, że wsparciem rodziny opiekuńczej objęte mogą być osoby spełniające łącznie następujące warunki: ukończyły 25. rok życia; legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i są niezdolne do samodzielnej egzystencji; przebywały w rodzinie zastępczej niezawodowej, zawodowej lub rodzinnym domu dziecka; proces usamodzielnienia, o którym mowa w art. 139c, nie doprowadził do możliwości zamieszkania przez nie poza dotychczasową rodziną zastępczą. W związku z powyższym wsparciem w rodzinie opiekuńczej nie będą mogli być objęci wychowankowie rodzinnej pieczy zastępczej

legitymujący się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Na tle omawianej regulacji powstaje też uzasadniona wątpliwość czy określenie „jest niezdolna do samodzielnej egzystencji” oznacza konieczność dysponowania stosownym orzeczeniem o niezdolności do samodzielnej egzystencji wydawanym przez lekarza orzecznika ZUS, czy też wystarczające jest posiadanie orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności. Niespójne pozostaje również kryterium warunkujące dostęp do wsparcia w rodzinie opiekuńczej odnoszące się do efektu procesu usamodzielnienia wobec wieku osoby, która może pozostać w rodzinie opiekuńczej. Poważnym zastrzeżeniem do przebywania w rodzinie opiekuńczej jest także fakultatywny charakter projektowanego rozwiązania.

W opinii RPO istotnym kryterium na decyzję o podejmowaniu zadania rodzica zastępczego jest bezpieczeństwo zawodowe i finansowe. Poza zakresem nowelizacji wciąż pozostają podnoszone przez Rzecznika już wcześniej, m.in. brak możliwości zatrudniania rodzin zastępczych na podstawie umów o pracę. Natomiast w kwestii podejmowania dodatkowego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przez rodziców zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka, projekt wprowadza taką możliwość, jednak obwarowaną uzyskaniem zgody organizatora rodzinnej pieczy opiniującego czy charakter i specyfika wykonywanej pracy będzie miała negatywny wpływ na sprawowanie pieczy zastępczej. Optymalnym rozwiązaniem wydaje się wymóg poinformowania organizatora o podjęciu dodatkowego zatrudnienia przez rodzica zastępczego wraz ze stosownym oświadczeniem. Rzecznik zwrócił też uwagę, że rodzic zastępczy wciąż jest pozbawiony możliwości awansu i np. wzrostu wynagrodzenia, projektowany miesięczny dodatek stażowy tylko częściowo wypełnia oczekiwania w tym zakresie. Zdaniem RPO niezasadne jest także utrzymywanie art. 56 ustawy o wspieraniu rodziny, który pozwala na podpisanie umów z rodzinami niezawodowymi tylko w ramach limitu rodzin zastępczych zawodowych na dany rok kalendarzowy. Wątpliwości budzi również zróżnicowanie wysokości miesięcznego wynagrodzenia dla rodziców zastępczych.

Rzecznik zaopiniował projektowane rozwiązania w zakresie usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej jako pozytywne. Jednak zdaniem RPO pogłębionej analizy i uregulowania nadal wymagają kwestie związane z opiekunem usamodzielnienia, gdyż brak jest ustawowo określonych wymagań kwalifikacyjnych, kwestii nadzoru oraz możliwości weryfikacji oraz egzekwowania realizacji powierzonych zadań, minimalnych standardów działania i profesjonalizacji funkcji opiekuna. Dodatkowo wymaga zasygnalizowania, że procesem usamodzielnienia obejmowani są nie tylko wychowankowie jednostek pieczy zastępczej, ale też osoby opuszczające po osiągnięciu pełnoletności dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży czy okręgowy ośrodek wychowawczy.

Rzecznik Praw Obywatelskich odniósł się również do zmian ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy Kodeks postępowania cywilnego. W opinii RPO nowelizacja przepisów musi uwzględniać interesy wszystkich zainteresowanych podmiotów, lecz przede wszystkim – interes małoletniego dziecka. Wyrazem powyższego jest przede wszystkim proponowana zmiana art. 112¹ § 1a zdanie drugie k.r.o. oraz wprowadzenie art. 585 § 4 i 5 k.p.c. Pierwszy z wymienionych przepisów stanowi rozwiązanie problemu braku współdziałania rodziców biologicznych dziecka z instytucjami pieczy zastępczej. Dodanie zaś § 4 i 5 do art. 585 k.p.c. wprowadza zasadę prymatu postępowania o przysposobienie i w konsekwencji przesądza o niedopuszczalności rozstrzygania w czasie jego trwania w przedmiocie wniosku o przywrócenie władzy rodzicielskiej.

Rzecznik wskazał również na konieczność wprowadzenia zmian ustawy o pomocy społecznej. Wobec tych proponowanych w art. 53 ustawy o pomocy społecznej zasygnalizował, że procedowany projekt zakłada także nowelizację przepisów dotyczących mieszkańców treningowych i wspomaganych, a zmiany w opiniowanym projekcie i projekcie UD315 obejmujące pkt 3 w ust. 3 i ust. 3a wzajemnie się wykluczają. Dlatego też zasadne byłoby skoordynowanie prac legislacyjnych, celem kompleksowego i jednolitego uregulowania przedmiotowej materii.

Rzecznik Praw Obywatelskich przekazał powyższe uwagi z nadzieją, że przyczynią się one do wypracowania jak najlepszych rozwiązań ustawowych w zakresie wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej. Jednocześnie poinformował o monitorowaniu przebiegu prac legislacyjnych w tej sprawie, z tego względu nie wyklucza dalszego formułowania uwag do procedowanych regulacji w późniejszym terminie.

Przewodniczącej Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach w Sejmie w Rzeczypospolitej Polskiej (II.510.1307.2025 z 16 kwietnia 2026 r.) w sprawie zmiany art. 87 Kodeksu postępowania karnego w zakresie wprowadzającym sądową kontrolę decyzji prokuratora w przedmiocie odmowy dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika osoby niebędącej stroną.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do rządowego projektu ustawy o zmianie Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu karnego skarbowego (druk sejmowy nr 2372). Jednocześnie podkreślił, że podtrzymuje stanowisko wyrażone na etapie rządowym do druku nr UD302.

Zdaniem Rzecznika przedłożony projekt uwzględnia postulaty przedstawione w poprzednich wystąpieniach jedynie kierunkowo. Świadczą o tym odstępstwa od możliwości przeprowadzenia czynności procesowej z udziałem pełnomocnika osoby niebędącej stroną, pomimo nawet zgłoszenia przez niego udziału. Jeśli te założenia zostaną sfinalizowane w procesie legislacyjnym, uprawnienia osoby niebędącej stroną do udziału w czynnościach procesowych z asystą pełnomocnika, pozostaną nadal w formie deklaratywnej.

Odnosząc się do projektowanego art. 87 § 4 k.p.k., Rzecznik zaakceptował założenie, że nie jest konieczne uchylanie art. 87 § 3 k.p.k., a wystarczające dla zapewnienia gwarancji konstytucyjnych jest wprowadzenie zaskarżalności decyzji prokuratora do sądu. Rzecznik pozytywnie ocenił również przyjęcie modelu bezpośredniego kierowania zażalenia do sądu, bez etapu zażalenia hierarchicznego w ramach pionu prokuratorskiego, choć wcześniej proponował rozwiązanie dwustopniowe. Wskazał jednocześnie na istotny mankament projektowanej regulacji – brak jakiegokolwiek terminu dla prokuratora na przekazanie zażalenia wraz z niezbędnymi aktami do sądu. Rzecznik zwrócił uwagę, że w odniesieniu do innych kategorii zażaleń, dla których ustawa wprowadza instrukcyjne terminy rozpoznania (tymczasowe aresztowanie, zabezpieczenie majątkowe), Kodeks postępowania karnego przewiduje 48-godzinny termin na przekazanie zażalenia do sądu. W ocenie Rzecznika nie ma podstaw, aby nowego typu zażalenia – dotyczącego odmowy dopuszczenia pełnomocnika – nie objąć analogicznym wymogiem. W związku z powyższym zaproponował zmianę art. 463 § 2 k.p.k. o następującej treści: „Zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania, zabezpieczenia majątkowego oraz odmowy dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika osoby niebędącej stroną, powinno być przekazane do rozpoznania w ciągu 48 godzin”.

Najdalej idące zastrzeżenia Rzecznika dotyczą projektowanego art. 87 § 5 k.p.k. Rzecznik zwrócił uwagę, że projekt wprowadzał zasadę bezwzględnej suspensywności postanowienia prokuratora o odmowie dopuszczenia pełnomocnika – ma ono stać się wykonalne dopiero z chwilą uprawomocnienia. Jednocześnie przewidziano dwa wyjątkowo szerokie wyłomy: możliwość natychmiastowego wykonania postanowienia w „wypadkach niecierpiących zwłoki” lub „gdy przemawia za tym ważny interes śledztwa”. W ocenie Rzecznika takie ukształtowanie wyjątków stwarza prokuratorowi możliwość przeprowadzenia kluczowej czynności, przede wszystkim przesłuchania świadka, bez udziału zgłoszonego pełnomocnika jeszcze przed sądowym rozpoznaniem zażalenia. W praktyce może to prowadzić do sytuacji, w której kontrola sądowa nastąpi dopiero po dokonaniu czynności wywołującej nieodwracalne skutki procesowe i stanie się iluzoryczna.

Rzecznik podkreślił ponadto, że nieostrość przesłanek „wypadku niecierpiącego zwłoki” i „ważnego interesu śledztwa” grozi ich arbitralnym stosowaniem i osłabia standard rzetelnego procesu, wynikający także z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Rzecznik zwrócił uwagę na wewnętrzną niespójność regulacji – z jednej strony projekt nakłada na sąd obowiązek niezwłocznego rozpoznania zażalenia, z drugiej dopuszcza wcześniejsze wykonanie postanowienia prokuratora na podstawie nieprecyzyjnych klauzul. W jego ocenie, przy tak zakreślonych wyjątkach, prokurator może w istocie uprzedzać kontrolę sądu, przeprowadzając przesłuchanie osoby niebędącej

stroną bez jej pełnomocnika, a tym samym pozbawiając zażalenia praktycznego znaczenia.

W związku z tym Rzecznik zaproponował zawężenie przesłanek dopuszczających natychmiastową wykonalność postanowienia. Wskazał, że zamiast szerokiej klauzuli „wypadku niecierpiącego zwłoki” należy posłużyć się kryterium „obawy niemożności przeprowadzenia czynności”, odnoszącym się do sytuacji, w których opóźnienie uniemożliwiłoby w ogóle dokonanie czynności z udziałem danej osoby. W miejsce „ważnego interesu śledztwa” Rzecznik postuluje wprowadzenie przesłanki „konieczności zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania”, rozumianej jako realne, oparte na materiale dowodowym zagrożenie dla przebiegu postępowania, związane z zachowaniem osoby wskazanej w art. 87 § 2 k.p.k.

Opiniowany projekt ustawy, obok zasługującego na akceptację rozwiązania w zakresie utworzenia kontroli sądowej dla decyzji prokuratorskich odmawiających dopuszczenia do czynności pełnomocnika osoby niebędącej stroną oraz wstrzymania wykonalności postanowienia prokuratorskiego do chwili jego uprawomocnienia, zawiera również propozycje, które budzą zastrzeżenia i powinny być przedmiotem pogłębionej analizy. W szczególny sposób odnosi się to do braku sprecyzowania w art. 87 § 4 k.p.k. terminu dla prokuratora na przekazanie zażalenia i niezbędnych akt sądowi oraz zbyt szeroko zakrojone w § 5 przesłanki pozwalające prokuratorowi przeprowadzić czynność bez udziału pełnomocnika, zanim dojdzie do uprawomocnienia się postępowania.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Przewodniczącej Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach z prośbą o uwzględnienie uwag zawartych w niniejszej opinii.

**Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
(III.022.7.2026 z 20 kwietnia 2026 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o
zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw (UD315)
wraz uzasadnieniem i oceną skutków regulacji.**

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że niniejszy projekt – co do zasady – zasługuje na aprobatę. Jednocześnie zwrócił uwagę, że proponowane rozwiązania legislacyjne zmierzają w kierunkach przez niego postulowanych, ale poza obszarem nowelizacji nadal pozostają istotne kwestie podnoszone we wcześniejszych wystąpieniach RPO.

Zdaniem Rzecznika do opiniowanego projektu ustawy nie zostały załączone projekty rozporządzeń wykonawczych, w tym dotyczących streetworkingu bezdomności, poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej czy miejsc schronienia dla osób w kryzysie bezdomności. Z oceny skutków regulacji wynika, iż powyższe działania mają stanowić zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym w gminach powyżej 50 tys. mieszkańców, jak również o charakterze fakultatywnym w gminach poniżej 50 tys. mieszkańców, dlatego kwestia ta wymaga jednoznacznego dookreślenia.

Z kolei w art. 19 znajduje się pkt 2a) przewidujący podejmowanie działań mających na celu zapewnienie dzieciom i młodzieży skierowanym decyzją sądu do domu pomocy społecznej czy specjalnego ośrodka wychowawczego, powrotu do rodziny biologicznej, a gdy nie jest to możliwe poszukiwania miejsca w rodzinnej pieczy zastępczej oraz sporządzanie i realizację planu pomocy dziecku. Odnosząc się do powyższego, Rzecznik wskazał, że wyznaczany w ten sposób kierunek działań samorządu powiatowego jest właściwy, ale tak ogólne sformułowanie zadania może powodować problemy z jego realizacją.

Projekt przewiduje też zmianę w art. 22 ustawy o pomocy społecznej poprzez dodanie w pkt 9 i 9a) obowiązku prowadzenia przez wojewodę kontroli w „zakresie przestrzegania praw osób korzystających z usług”. Rzecznik zwrócił uwagę, że analogiczne kryterium obszaru podlegającego działaniom kontrolnym wojewody nie znalazło się jednak ani w dodawanym do art. 22 pkt 8b) ani też w pkt 8 ustawy. Ponadto w projekcie uzupełniono zadania wojewody o obowiązek prowadzenia rejestru domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonych przez powiat lub na jego zlecenie (art. 22 pkt 4 ustawy). Nie wiadomo jednak, dlaczego wojewodowie nie zostali zobowiązani do prowadzenia rejestru ośrodków interwencji kryzysowej. W opinii RPO przygotowanie jednostek samorządu do reagowania na kryzysy jest nadal niewystarczające, a duża liczba powiatów nie prowadzi ośrodka interwencji kryzysowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał dodatkowo, że poza zakresem nowelizacji pozostaje nadal szereg postulatów zmiany prawa sygnalizowanych już wcześniej. Zaliczyć do nich można: brak możliwości przedłużenia 3-miesięcznego okresu uprawniającego do korzystania z miejsc całodobowego schronienia w ośrodkach interwencji kryzysowej (art. 47 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej); treść art. 112a ustawy o pomocy społecznej, który w projektowanym brzmieniu nadal dopuszcza możliwość włączenia ośrodka interwencji kryzysowej w strukturę powiatowego centrum pomocy rodzinie; braku stosownego wyodrębnienia zawodu interwenta kryzysowego, określenia minimalnych kwalifikacji do wykonywania zawodu oraz ukształtowania stopni awansu zawodowego pracowników ośrodków interwencji kryzysowej.

Rzecznik z zadowoleniem przyjął próbę uwzględnienia możliwości korzystania przez osobę z niepełnosprawnością z mieszkań treningowych i wspomaganych niezależnie od zakresu wymaganego wsparcia. Jednak zwrócił uwagę na dużą ogólnikowość regulacji odnoszącej się do mieszkań wspomaganych.

Projektowany ust. 11b art. 53 ustawy o pomocy społecznej mówi o tym, że: „Podstawą przyznania wsparcia w mieszkaniu wspomagany jest decyzja i umowa najmu.” Projektodawca nie sprecyzował przedmiotu ani warunków najmu, nie wiadomo zatem czy intencją projektodawcy jest, aby przedmiotem najmu objęty był cały lokal czy tylko jego część. Wątpliwości rodzi także brak określenia szczególnych zasad najmu mieszkania wspomagane, w tym przesłanek i trybu jego rozwiązania.

Za krok w dobrą stronę Rzecznik uznał zmiany odnośnie do zasad wnoszenia odpłatności za pobyt osób bliskich w domu pomocy społecznej oraz wyłączenia małoletnich zstępnych z kręgu osób obowiązanych do wnoszenia odpłatności. W opinii RPO jedynie sygnalizacyjnie wymaga wskazania, że wobec projektowanych zmian w art. 61 ustawy o pomocy społecznej, stosownej modyfikacji wymaga też art. 109 tej ustawy odnoszący się do obowiązku informacyjnego wobec organu ustalającego odpłatność.

W opiniowanej regulacji przewiduje się wykreślenie z treści art. 19 pkt 6 ustawy o pomocy społecznej określenia „dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie” w odniesieniu do domów pomocy społecznej, których wychowankom przysługuje pomoc pieniężna na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki. W opinii RPO analogicznej zmiany wymaga nieobjęty nowelizacją art. 88 ust. 1 ustawy. W opiniowanym projekcie ustawy nie przewiduje się również żadnych zmian w zakresie procesu usamodzielnienia wychowanków. Brak modyfikacji regulacji w tym zakresie Rzecznik ocenił krytycznie, mając na względzie, że procedowane są zmiany obejmujące proces usamodzielnienia wychowanków jednostek pieczy zastępczej (projekt ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw UD354).

RPO z satysfakcją odnotował uwzględnienie formułowanych w wystąpieniu generalnym postulatów i rekomendacji obejmujących potrzebę zmian w zakresie procedury kwalifikacji do Klubów „Senior+”. Jednocześnie stwierdził, że uproszczenie w procedurze kwalifikacji do usług w klubie samopomocy nie stanowi pełnej realizacji zgłoszonych przez niego postulatów w przedmiotowej sprawie. Wobec powyższego RPO stwierdził, że pożądanym kierunkiem byłaby rezygnacja z wymogu zaświadczenia lekarskiego potwierdzającego zasadność skierowania do skorzystania z usług Klubu „Senior+” przez zmianę brzmienia projektowanego art. 106 ust. 4a ustawy i kierowania do Klubu „Senior+” wyłącznie na podstawie wniosku osoby zainteresowanej.

Na koniec Rzecznik przedstawił też uwagi dodatkowe. W opinii RPO system świadczeń adresowanych do osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej powinien stanowić realną osłonę socjalną dla potrzebujących oraz zagrożonych ubóstwem. Dlatego też określone w przepisach ustawy o pomocy społecznej mechanizmy, tryby i terminy weryfikacji zarówno kryteriów dochodowych jak i wysokości świadczeń wymagają przeglądu i odpowiedniej ich modyfikacji. Zdaniem RPO niezwykle ważnym aspektem są również rosnące koszty odpłatności za usługi opiekuńcze w związku z uzyskaniem świadczenia wspierającego przez osoby z niepełnosprawnością wymagające wzmożonego wsparcia. Z perspektywy Rzecznika kluczowy jest również planowany okres *vacatio legis*, projekt przewiduje dwumiesięczny okres wejścia w życie zmian w ustawie o RPO (art. 49 projektowanej ustawy). Oprócz tego Rzecznik wskazał, że w budżecie RPO na rok 2026 r. nie uwzględniono wydatków

związanych z realizacją wskazanych powyżej kompetencji. Powyższa kwestia nie została poddana analizie w ramach oceny skutków regulacji.

Z uwagi na wagę opiniowanego projektu Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że będzie monitorował przebieg prac legislacyjnych i nie wykluczył dalszego formułowania uwag do procedowanych regulacji.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.518.4.2026 z 22 kwietnia 2026 r.) w sprawie uwag do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniającego rozporządzenie w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

W odpowiedzi na pismo z dnia 13 kwietnia 2026 r., Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniającego rozporządzenie w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości, wpisanego do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod pozycją B948.

Na samym wstępie Rzecznik zauważył, że projekt w dużej mierze odpowiada na podnoszony w raportach NIK oraz w wystąpieniach RPO problem braku zapewnienia transparentności w dysponowaniu środkami Funduszu, jak również dotyczący kwestii usprawnienia procesów sporządzania Programów Funduszu, kontraktowania, rozliczania oraz obiegu środków finansowych. Zdaniem RPO na pozytywną ocenę zasługuje wydzielenie trzech programów Funduszu (§ 2), tj. Programu Pomocy Osobom Pokrzywdzonym, Programu Przeciwdziałania Przyczynom Przystępczości oraz Programu Pomocy Postpenitencjarnej. Z satysfakcją odnotował także uszczegółowienie zestawu informacji (§ 2 ust. 2), które ma realizować każdy z programów, gdyż oprócz wydzielenia zadań realizowanych, dodatkowo znajduje się informacja o zadaniach planowanych. Pozytywnie ocenił również wyjście naprzeciw oczekiwaniom zgłaszanych przez beneficjentów Funduszu (§ 6), doprecyzowanie wniosku o przyznanie środków (§ 8), możliwość opracowania przez Dysponenta zestawienia standardu i cen rynkowych najczęściej finansowanych kosztów Funduszu (§ 17a rozporządzenia), kwestie dotyczące treści umowy zawieranej przez Dysponenta z podmiotami (§ 30a), wprowadzenie w projekcie ujednoliconego sposobu udzielania pomocy w formie bonów oraz rozszerzenie roli osób pierwszego kontaktu, które będą pełniły funkcję asystenta osoby pokrzywdzonej przestępstwem (§ 37a).

Rzecznik Praw Obywatelskich odniósł się z akceptacją także do uszczegółowienia treści wniosku o udzielenie pomocy przez osobę pokrzywdzoną przestępstwem, świadka, osobę im najbliższą oraz przez organ postępowania karnego (§ 38 ust. 1a-2 i § 40a). Pozytywnie przyjął również zmiany w § 43 pkt 6, proponujące rozbudowanie form działań jednostek sektora finansów publicznych związanych z ochroną interesów osób pokrzywdzonych przestępstwem i świadków poprzez dodanie działalności polegającej na zlecaniu organizacji szkoleń w zakresie praw, sytuacji oraz potrzeb osób pokrzywdzonych

przestępstwem, świadków i osób im najbliższych, zapobieganiu przestępczości oraz pomocy postpenitencjarnej. RPO wspomniał o tym, że w sposób celowy usystematyzowano kwestie dotyczące wydatkowania kosztów administracyjnych oraz kosztów obsługi Funduszu wraz z wymienieniem możliwych do poniesienia w ich ramach wydatków (§ 43b ust. 4 oraz § 47a ust. 2). Dostrzegł także wprowadzenie nowego Działu VIA, który dotyczy warunków wyznaczenia eksperta do udziału w wykonywaniu zadań związanych z ofertą lub oceną wniosków w ramach otwartego konkursu ofert lub naboru wniosków (§ 52b ust. 4).

W dalszej części Rzecznik przeszedł do omówienia uwag odnoszących się do konkretnych, zaproponowanych w projekcie rozwiązań. Po pierwsze, odniósł się do projektowanego § 12 rozporządzenia dotyczącego treści ogłoszenia o konkursie ofert dla jednostek nienależących do sektora finansów publicznych, który zawiera dwie istotne zmiany, zarówno dotyczące części obligatoryjnej ogłoszenia (ust. 2 pkt 3a i 9a), jak i części fakultatywnej (ust. 3 pkt 5 i 6) różnicujące wymogi, jakie nakłada Fundusz na jednostki budżetowe oraz podmioty spoza sektora publicznego. Zdaniem RPO takie różnicowanie może naruszać konstytucyjną zasadę równości (art. 32 Konstytucji RP) oraz zasadę proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP), gdyż projektowana treść rozporządzenia przyznaje podmiotom spoza sektora publicznego równoległą i komplementarną rolę w realizacji celów Funduszu, ale jednocześnie stwarza znacznie bardziej sformalizowane warunki konkursu, które nie powinny jednostronnie obciążać odpowiedzialnością za rezultaty jedynie tej grupy wnioskodawców.

Rzecznik zgłosił także zastrzeżenia wobec § 14 ust. 1 pkt 2a i 6a oraz ust. 5 i 5a projektowanego rozporządzenia. Jednocześnie wskazał na pewną rozbieżność między treścią wymogów o ogłoszeniu konkursu ofert (§ 12 ust. pkt 9a), a wymogami względem treści oferty (§ 14 ust. 1 pkt 6a) sprowadzającej się nie tylko do określenia informacji o poziomie i rodzaju wniesionego wkładu własnego w formie niepieniężnej, ale również do wartości tego wkładu. Zdaniem RPO poważnym przeoczeniem jest również fakt, że treść oferty obligatoryjnie przewiduje wskazanie założonych wskaźników realizacji zadania, w tym wskaźników produktów i wskaźników rezultatów (§ 14 ust. 1 pkt 2a).

Rzecznik zgłosił uwagi do projektowanego § 18 rozporządzenia. RPO wskazał, że na szczególną uwagę zasługuje wprowadzenie obligatoryjnej oceny wniosków jednostek należących do sektora finansów publicznych przez powoływaną komisję oceny wniosków. Dodał, że § 9 ust. 2a powinien uwzględniać zmianę nazwy komisji i odnosić się do „wyników oceny wniosków”, a nie „wyników weryfikacji”. Zdaniem RPO nadal udział ekspertów w przedmiotowej komisji nie został przewidziany w sposób obligatoryjny, co pozwala, aby w składzie pozostawali wyłącznie pracownicy Ministerstwa Sprawiedliwości, jednostek

podległych Dysponentowi lub przez niego nadzorowanych, właściwych ze względu na zakres konkursu.

Rzecznik wskazał także, że obecnie § 35 ust. 1 wprowadza obowiązek przeprowadzania kontroli w liczbie nie mniejszej niż 25% zawartych umów na realizację zadań z Funduszu Sprawiedliwości realizowanych w roku kontroli, przy czym jest to treść obowiązująca od dnia 7 grudnia 2024 r. i zmieniona przez § 1 pkt 12 lit. a rozporządzenia z dnia 13 listopada 2024 r. Wątpliwości budzi treść uzasadnienia do projektu, która wydaje się nieaktualna wobec brzmienia przepisu zaproponowanego w projekcie. W opinii RPO projektodawca nie zauważa, że obecne brzmienie § 35 ust. 1 nie przewiduje minimalnej ilości umów, które podlegać będą rocznie kontroli (np. odsetka 25 %), a w to miejsce wprowadza roczny plan kontroli na dany rok kalendarzowy.

Na szczególną uwagę zasługują również zmiany poczynione w zakresie § 42 rozporządzenia, określającego inne formy działalności podejmowanej lub powierzanej przez Dysponenta, które do tej pory były jednym ze źródeł arbitralnego transferowania środków publicznych do określonej grupy podmiotów. Zdaniem RPO zaproponowana treść § 42 zasadniczo rezygnuje z celów, które w samej treści nie nawiązywały do sytuacji osób pokrzywdzonych i ich rodzin, pomocy postpenitencjarnej czy przeciwdziałania przestępczości, choć projektowanej treści nie można pozostawić bez zastrzeżeń. W związku z tym zasadnicze jest pytanie, dlaczego nadal projektodawca dozwala na wykorzystywanie środków Funduszu na cele niezwiązane ze wsparciem zadań należącym do Funduszu, pod pozorem działalności edukacyjnej i informacyjnej. To samo zastrzeżenie RPO zgłosił pod adresem celu wymienionego w pkt 3 komentowanego przepisu: „pokrywaniu kosztów związanych z organizowaniem i prowadzeniem kształcenia, studiów podyplomowych, kursów dokształcających i szkoleń”.

Rzecznik podkreślił, że projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniający rozporządzenie w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (B948), obok wielu zasługujących na akceptację rozwiązań, zawiera również propozycje budzące wskazane zastrzeżenia.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy wskazanych w niniejszym stanowisku problemów i rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych w projekcie w tym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 6 lipca 2026 r. poinformował, że w projekcie wprowadzono zmiany mające na celu wyrównanie przebiegu naboru wniosków oraz otwartych konkursów ofert. W § 12 ust. 2 rozporządzenia określono treść ogłoszenia o konkursie ofert, w tym m.in. poziom i rodzaj wkładu własnego podmiotu w formie niepieniężnej. W projekcie zrezygnowano z braku określenia 7-dniowego terminu na

opublikowanie decyzji o przyznaniu dotacji. Skład komisji i proporcje będą ustalane każdorazowo w ramach danego naboru lub konkursu.

W odniesieniu do projektowanego § 35 rozporządzenia Podsekretarz Stanu wskazał, że uzasadnienie zostało uzupełnione i doprecyzowane. Z uwagi na prowadzone prace nad nową ustawą, która miałaby regulować sposób wykorzystania środków Funduszu Sprawiedliwości, odstąpiono od doszczegółowienia zadań określonych w § 42 rozporządzenia. Wskutek uwagi zgłoszonej przez Rządowe Centrum Legislacji przepis § 42 został uchylony.

Przewodniczącego Podkomisji stałej ds. nowelizacji prawa karnego (II.510.1098.2024 z 27 kwietnia 2026 r.) w sprawie kryminalizacji patostreamingu.

Zjawisko patostreamingu było przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości w 2024 r. RPO wskazał w nim, że problem ten szczególnie dotyczy osób wykorzystywanych – niejednokrotnie dzieci, osób z niepełnosprawnościami czy osób w kryzysie bezdomności – wobec których stosowana jest przemoc fizyczna, psychiczna bądź ekonomiczna. Działania patostreamerów prowadzą do naruszenia praw i wolności jednostek – zwłaszcza ochrony godności człowieka, a także prawa do ochrony życia prywatnego oraz danych osobowych.

Problemy związane z patostreamingiem obejmują: brak skutecznych narzędzi legislacyjnych w prawie karnym i cywilnym do ścigania i usuwania patostreamingu; naruszenie dóbr osobistych (art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego) osób uczestniczących lub będących przedmiotem takich transmisji; problemy z jurysdykcją międzynarodową, w szczególności wobec platform, które mają siedziby za granicą (np. YouTube w Irlandii), co utrudnia skuteczną interwencję; niepewność prawną związaną z ochroną danych osobowych, w tym z wycofaniem zgody na przetwarzanie danych wideo uczestników takich transmisji. Dodatkowo należy podkreślić potrzebę wprowadzenia regulacji zgodnych z gwarancjami konstytucyjnymi, w szczególności zapewniających precyzyjne określenie przepisów prawa karnego. Jednocześnie regulacje te muszą uwzględniać ochronę wolności słowa oraz wolność twórczości artystycznej, badań naukowych czy legalnej działalności sportowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił zastrzeżenia co do granic kryminalizacji ujętych w projektowanym art. 255b § 1 pkt 1 k.k. w druku sejmowym nr 2208. Zdaniem RPO właściwie powielono treść znamion czynu z art. 255b k.k., zaproponowanego w druku sejmowym nr 1613. Jako jedyną różnicę wskazał dodanie w treści projektowanego art. 255b § 1 punktu 4, który stanowi, że czyn z art. 255b § 1 k.k. można popełnić także przez przedstawienie popełnienia czynu zabronionego, polegającego na realizacji ustawowych znamion czynów zabronionych określonych w art. 107-111 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – tj. Kodeks karny skarbowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził również pogląd, że powyższe projekty mają szereg poważnych deficytów. Przede wszystkim chodzi o treść obu § 1 projektowanych w art. 255b k.k. RPO podkreślił, że zakres kryminalizacji, zaproponowany w art. 255b § 1 pkt 1 k.k. w drukach sejmowych nr 1613 i nr 2208 nie jest dostosowany do realiów działalności patostreamerów i w bardzo wąskim zakresie będzie prowadził do penalizacji transmitowania treści patostreamingowych.

Rzecznik wskazał też na spore wątpliwości co do zakresu projektowanych art. 255b § 1 pkt 3 k.k., tj. czynu zabronionego stanowiącego naruszenie nietykalności cielesnej, w sposób prowadzący do poniżenia lub upokorzenia innej osoby. Tak ukształtowane znamiona budzą wątpliwości w zakresie zasady *nulla poena sine lege stricta*, gdyż jest to kryterium nieostre. Niejasne jest także, czy „naruszenie nietykalności cielesnej, w sposób prowadzący do poniżenia lub upokorzenia innej osoby” dodatkowo ma cechować skutek w postaci poniżenia lub upokorzenia ofiary (niezależnie od ustalenia, czy chodzi tu o jej subiektywne odczucia, czy jakieś inne kryteria), czy też o samą intencję, motywację działania sprawcy. W opinii RPO taki sposób ujęcia znamion tego typu czynu zabronionego jest niezwykle wątpliwy i może też prowadzić do tego, że ostatecznie byłaby to norma pusta.

Rzecznik wyraził także wątpliwości co do wymaganego uprzedniego skazania za naruszenie nietykalności cielesnej. W opinii RPO niejasne jest w świetle art. 255b § 1 pkt 3 k.k., czy do popełnienia przestępstwa stypizowanego w tym przepisie dojdzie wówczas, gdy mamy do czynienia ze skazaniem osoby naruszającej nietykalność cielesną pokrzywdzonego w sposób prowadzący do poniżenia lub upokorzenia innej osoby, a więc stwierdzenia przestępstwa z art. 217 § 1 k.k., czy wyłącznie w razie naruszenia nietykalności cielesnej osoby w sposób prowadzący do poniżenia lub upokorzenia innej osoby przez sprawcę. Rzecznik wskazał, że norma penalizująca transmitowanie czynu polegającego na naruszeniu nietykalności cielesnej w sposób prowadzący do poniżenia lub upokorzenia innej osoby będzie miała zastosowanie wyłącznie do takich sytuacji, w których pokrzywdzonym jest osoba nie biorąca świadomego i celowego udziału w patostreamie, nie wyrażająca zgody na naruszenie jej nietykalności cielesnej lub poniżenia bądź upokorzenia, a to wyłącznie przy wątpliwym założeniu, że do skazania za czyn z art. 255b § 1 pkt 3 k.k. mogłoby dojść niezależnie od skazania za czyn transmitowany w jego trakcie. W konsekwencji, przywołane poglądy doktryny w zestawieniu z warstwą językową projektowanych przepisów nakazują przyjęcie, że za czyn z art. 255b § 1 k.k. będzie odpowiadać jedynie osoba transmitująca na żywo czyn, którego sprawca w uprzednim i osobnym postępowaniu został uznany za winnego popełnienia czynu zabronionego.

Rzecznik zwrócił również uwagę na wartości konstytucyjne i ich relację do działalności streamingowej oraz patostreamingowej. Dążenie do kryminalizacji tego zjawiska wymaga szczególnej staranności w zakresie zgodności z

Konstytucją RP. Ograniczenia wolności słowa (art. 54 Konstytucji RP) oraz wolności twórczości artystycznej (art. 73 Konstytucji RP) muszą być zgodne z zasadami proporcjonalności, konieczności i określoności wynikającymi z art. 31 ust. 3 oraz art. 42 ust. 1 Konstytucji RP. RPO wskazał, że tym co łączy zagwarantowane wolności, jest działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu, a patostreaming polegający na transmisjach naruszających godność i wizerunek osób, a także promujący przemoc, dewiacje i zachowania patologiczne wykracza poza zakres konstytucyjnej ochrony wolności słowa.

Rzecznik odniósł się także do charakterystyki działania platform streamingowych oraz zarobkowania streamerów. Zdaniem RPO należy rozważyć, czy właściwą metodą limitowania owej „twórczości” są przepisy prawa karnego, które jest środkiem ultima ratio i należy go wykorzystywać wyłącznie wtedy, gdy inne gałęzie prawa nie są zdolne do spowodowania odpowiedniej reakcji państwa. Oprócz tego Rzecznik wskazał, że motywacja działania patostreamerów jest dość prostoliniowa: zazwyczaj dzieje się tak z powodu chęci uzyskania korzyści majątkowej lub osobistej z prowadzonej działalności. Chodzi tu o współpracę reklamowe, jak również monetyzowanie liczby wyświetleń na znanych platformach. Każda z tych platform różni się grupą docelową twórców oraz odbiorców, polityką antydyskryminacyjną, filtra językowego czy też tolerowanych treści. Zróżnicowany standard restrykcji wpływa na wybór platformy przez streamerów.

Rzecznik wskazał również na możliwość kryminalizacji patostreamingu w statusie quo. Aktualnie w Kodeksie karnym istnieją następujące rozwiązania legislacyjne, które mogą znajdować zastosowanie w przypadku patostreamingu: art. 255 k.k. inkryminuje nawoływanie do popełnienia przestępstwa; art. 256 k.k. kryminalizuje propagowanie treści nawołujących do nienawiści; art. 257 k.k. inkryminuje publiczne znieważanie grup ludności lub osób z uwagi na ich przynależność narodową, etniczną, rasową lub wyznaniową; art. 216 k.k. i art. 217 k.k. przewidują odpowiedzialność karną za znieważenie i naruszenie nietykalności cielesnej, które często występują w transmisjach; art. 119 k.k. i art. 191 k.k. penalizują przemoc na tle dyskryminacyjnym oraz przemoc psychiczną; art. 207 k.k. penalizuje znęcanie się psychiczne i fizyczne nad drugą osobą; art. 107 ustawy o ochronie danych osobowych kryminalizuje nielegalne przetwarzanie danych osobowych; art. 190a § 1 k.k. penalizuje uporczywe nękanie innej osoby lub osoby dla niej najbliższej oraz istotnie naruszanie prywatności innej osoby; art. 191a k.k. inkryminuje utrwalanie wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej. RPO zwrócił uwagę, że karalne jest jednak nie tyle samo transmitowanie popełnienia czynu zabronionego, ale właśnie popełnienie czynu zabronionego w zasadniczo każdej z jego form zjawiskowych.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich oczywistym staje się, że nowy typ czynu zabronionego penalizować będzie jedynie zachowanie polegające na

transmitowaniu za pomocą obrazu lub dźwięku zachowań już wypełniających znamiona istniejących typów czynu zabronionego. Taki stan rzeczy będzie miał miejsce na przykład wtedy, gdy patostream jest reżyserowany, streamer swoim zachowaniem prowokuje (w rozumieniu art. 24 k.k.) osoby postronne lub uczestniczące w streamie do popełnienia czynu zabronionego, podżega, pomaga im w jego popełnieniu bądź poleca lub wręcz kieruje popełnieniem czynów zabronionych, które transmituje. W opinii RPO wymaga rozważenia zasadność kształtowania odpowiedzialności za patostreaming na zaproponowanych zasadach zamiast, przykładowo, zaktualizowania katalogu kar czy też zakresu obowiązków spoczywających na influencerach czy też patoinfluencerach podejmujących się działalności streamingowej i patostreamingowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił też uwagę na przedmiot i podmiot chroniony w ramach proponowanych art. 255b k.k. RPO wyraził wątpliwość, czy ustawodawca może tak daleko ingerować w swobodę korzystania z konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich. Wszystkie trzy zakresy kryminalizacji art. 255b k.k. – w druku sejmowym nr 3310 IX kadencji oraz drukach sejmowych nr 1613 oraz nr 2208 mogą budzić wątpliwości co do swojej proporcjonalności. Ustawodawca powinien zatem precyzyjnie ustalić grupę docelową, którą chce objąć ochroną.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Przewodniczącego Podkomisji stałej ds. nowelizacji prawa karnego z prośbą o uwzględnienie przedstawionych uwag w toku prac legislacyjnych.

Przewodniczącego Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Przewodniczącej Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych (II.501.3.2026 z 27 kwietnia 2026 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu wzmocnienia sądowego nadzoru nad kontrolą operacyjną.

Projekt ustawy (druk sejmowy nr 2411) zmierza do zmniejszenia ryzyka nieproporcjonalnej ingerencji w sferę prywatności jednostki oraz ograniczenia możliwości nadużyć w związku ze stosowanymi działaniami inwigilacyjnymi. W założeniu projektodawców ustawa ta powinna również zwiększyć kontrolę i nadzór nad stosowaniem działań operacyjnych.

Rzecznik zwrócił uwagę, że ustawa z druku sejmowego nr 2411 w najszerszym zakresie odnosi się do uprawnień sądu w związku z kontrolą operacyjną. Projektodawcy równocześnie proponują zwiększenie uprawnień prokuratora w zakresie nadzoru nad kontrolą operacyjną, tj. wprost przyznają: prawo do zaskarżenia decyzji w przedmiocie zastosowania kontroli operacyjnej, tzw. zgody następcej w przypadku zarządzenia kontroli w ramach czynności niecierpiących zwłoki, przerwania kontroli operacyjnej na mocy postanowienia sądu, przedłużenia kontroli operacyjnej; oraz uprawnienie do przerwania kontroli operacyjnej zarządzonej na podstawie decyzji sądu. Zdaniem Rzecznika doprecyzowanie kwestii prawa do zaskarżenia postanowienia sądu w

przedmiocie kontroli operacyjnej jest słusznym kierunkiem zmian, pozwala bowiem przeciąć ewentualne rozbieżności w praktyce orzeczniczej poszczególnych sądów.

Rzecznik pozytywnie też ocenił wskazanie wprost w przepisach ustawowych uprawnienia/kompetencji prokuratora do przerywania kontroli operacyjnej w każdym czasie. Jednocześnie zauważył, że proponowane rozwiązania nie przewidują nadania organom kierowniczym poszczególnych służb (m.in. Komendantowi Głównemu Policji, Szefowi ABW czy Szefowi CBA) uprawnienia do zaskarżenia decyzji prokuratorskiej. Proponowane rozwiązania usuwają istniejące wątpliwości interpretacyjne w zakresie kompetencji prokuratorskich, wynikające z konieczności rekonstruowania uprawnienia do wydania decyzji o przerywaniu kontroli operacyjnych z rozproszonych przepisów o różnej randze – z przepisów ustawowych, jak i z rozporządzeń wykonawczych. Zwiększenie uprawnień nadzorczych prokuratora jest jednak niepełne, ponieważ opiniowana ustawa nie reguluje kwestii przekazania właściwemu prokuratorowi wszystkich materiałów zgromadzonych podczas stosowania kontroli operacyjnej w przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania.

Rzecznik wspomniał o tym, że zasadniczym celem ustawy jest wzmocnienie nadzoru sądowego nad czynnościami operacyjnymi. W tym zakresie projekt przewiduje: zapewnienie dostępu właściwego sądu do wyników kontroli operacyjnej, także w przypadku, gdy nie uzyskano dowodów na potrzeby postępowania karnego; przyznanie sądowi uprawnienia do żądania przedstawienia informacji o prowadzonej kontroli operacyjnej w trakcie jej trwania; przyznanie sądowi uprawnienia do przerywania w każdym czasie prowadzonej kontroli operacyjnej. W opinii RPO sam kierunek zmian jest słuszny, problem jednak w tym, że bez odpowiednich zmian o charakterze administracyjno-organizacyjnym uprawnienia nadzorcze sądu po zarządzeniu kontroli operacyjnej będą uprawnieniami istniejącymi w teorii, a nie w praktyce. Projektowana ustawa nie zmienia art. 19 ust. 1a ustawy o Policji oraz analogicznych rozwiązań w pozostałych ustawach o służbach policyjnych i służbach specjalnych. Sąd nie ma możliwości zapoznania się z całością dokumentacji zebranej przez służby policyjne i specjalne, dysponuje jedynie materiałami „uzasadniającymi” kontrolę, które zostały wyselekcjonowane przez organy zainteresowane tym, by zgoda na niejawną inwigilację została wyrażona. Projektowane przepisy nie przewidują także możliwości zwrócenia się przez sąd orzekający w przedmiocie zastosowania kontroli operacyjnej o uzupełnienie materiałów czy zażądania przedstawienia zebranych dotychczas informacji.

Rzecznik uznał za nadmiarowe oczekiwanie, że sędzia z dyżuru, mający szereg innych spraw w referacie, będzie ponadstandardowo zaangażowany w nadzór nad działaniami operacyjnymi w sprawie, którą rozpoznawał przez kilkadziesiąt minut, kilka miesięcy wcześniej. Jeśli nie sięgnie on po dodatkowe informacje w

toku prowadzonej kontroli operacyjnej, nie przerwie kontroli operacyjnej przed upływem maksymalnego terminu, na jaki kontrola została zarządzona. W tym kontekście RPO zauważył, że efektywność projektowanych uprawnień nadzorczych sądu będzie zależała nie tylko od ich formalnego przyznania w przepisach ustawowych, ale również od stworzenia takich warunków organizacyjnych, w których ich wykonywanie będzie możliwe w ramach zwyczajnej pracy orzeczniczej. System powinien być ukształtowany w taki sposób, by sędzia – w ramach zwykłego referatu i przy normalnym obciążeniu obowiązkami – mógł w sposób rzeczywisty korzystać z przyznanych mu kompetencji nadzorczych. Zdaniem Rzecznika opiniowana ustawa nie odnosi się również do kwestii kontroli sądowej *ex post*, tj. kontroli czynności operacyjnych sprawowanej przez sąd *meriti*, orzekający w sprawie karnej. Dla kompletności sądowego nadzoru i sądowej kontroli czynności operacyjno-rozpoznawczych konieczne jest wprowadzenie rozwiązań takich jak: dysponowanie przez sąd *meriti* pełną treścią wniosku o zastosowanie lub przedłużenie wniosku o kontrolę operacyjną; oraz możliwość zażądania przedstawienia materiałów, jakie znajdowały się w posiadaniu uprawnionej służby policyjnej albo służby specjalnej.

Co do zasady, Rzecznik ocenił pozytywnie proponowane zmiany w zasadach niszczenia materiałów nieprzydatnych albo zawierających informacje objęte tajemnicami. Jednak skoro ustawodawca wprowadza terminy niszczenia materiałów niewykorzystywanych w postępowaniu karnym, to powinien także wprowadzić precyzyjny termin do poinformowania sądu o wykonaniu zarządzenia. Posłużenie się zwrotem „niezwłocznie” nie jest zasadne dla zwiększenia gwarancji rzeczywistego zniszczenia materiałów, należy rozważyć wprowadzenie precyzyjnego terminu, np. 7 albo 14 dni.

Opiniowana ustawa w art. 2 pkt 7 proponuje wprowadzenie obowiązku przedstawiania informacji odnośnie do kontroli operacyjnej Sejmowi i Senatowi stosowanej przez Straż Graniczną. Proponowany art. 9e ust. 21 ustawy o SG jest wzorowany na art. 19 ust. 22 ustawy o Policji. W opinii RPO propozycja zwiększenia obowiązków informacyjnych wobec społeczeństwa w zakresie działań operacyjnych jest słuszna, zaś proponowana zmiana zasługuje na pełną aprobatę. Niemniej jednak, wydaje się, że nie ma formalnych przeszkód, by bardziej szczegółowe informacje odnośnie do kontroli operacyjnej były przekazywane również przez CBA, Żandarmerię Wojskową czy KAS. Częściowo te służby i tak realizują obowiązek informacyjny w ramach danych i sprawozdania prezentowanego na podstawie art. 11 ustawy – Prawo o prokuraturze.

Rzecznik odniósł się także do nowelizacji ustawy z dnia 21 czerwca 1996 r. o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych. RPO uznał za pozytywne zmiany m.in.: zniesienie uprawnienia Inspektora Nadzoru Wewnętrznego do prowadzenia kontroli operacyjnej i zakupu kontrolowanego oraz ograniczenie zakresu przedmiotowego spraw, w których Inspektor Nadzoru Wewnętrznego miałby prawo skorzystać z

kompetencji z art. 11p ustawy o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Zestawienie projektowanych art. 11p ust. 7 i 11 ustawy o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych prowadzi do wniosku, że projektodawca w sposób świadomy różnicuje udział prokuratora na poszczególnych etapach tej samej procedury. Zdaniem RPO przepis art. 11p ust. 7 zd. 3 ustawy o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych powinien zostać zmieniony w taki sposób, by prokurator miał prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu i miał takie same uprawnienia na każdym etapie procedury sięgania po informacje objęte tajemnicami.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał w sformułowanych uwagach, że jedną z najpilniejszych zmian jest wprowadzenie procedury notyfikacji, co pozwoli jednostce uzyskać informację, że była objęta niejawną inwigilacją albo że jej dane zostały pozyskane przez Policję lub służby wraz z możliwością zaskarżenia decyzji o poddaniu niejawnej inwigilacji do niezależnego organu (sądu). Jednocześnie wskazał, iż nawet najbardziej efektywny nadzór sądowy, połączony z kontrolą sądową ex post nie zastąpi potrzeby całościowej przebudowy systemu zewnętrznego nadzoru nad działalnością służb specjalnych i policyjnych ani nie przybliży krajowego ustawodawstwa do wymagań, jakie wynikają z szeroko rozumianego prawa europejskiego.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.510.491.2026 z 30 kwietnia 2026 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, wpisanego do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod pozycją UC148.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że większość z projektowanych przepisów we właściwy sposób implementuje przepisy Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1203 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne i zastępującą dyrektywy 2008/99/WE i 2009/123/WE. Jednak do części z nich zgłosił pewne zastrzeżenia, powiązane chociażby z zakresem normowania nowych przepisów lub ich systemową spójnością z pojęciami używanymi w treści poszczególnych ustaw.

Rzecznik zwrócił uwagę, że obiekty dotyczą przede wszystkim jednostek redakcyjnych Kodeksu karnego, tj. nowelizowanego art. 171 § 1 k.k., który wydaje się niekompletny. Zdaniem RPO handel produktem nie jest tym samym, co wprowadzenie go do obrotu. Poza zakresem nowelizacji pozostaje „znaczna szkoda dla jakości powietrza, gleby lub wody”. W tym aspekcie opiniowany projekt powinien zostać uzupełniony o powyższe znamiona. Dyrektywa posługuje się wyrażeniem „znaczna szkoda”, stąd ustawodawca powinien rozważyć użycie tego właśnie pojęcia, szczególnie, że funkcjonuje ono chociażby w art. 268 § 3 k.k., art. 268a § 2 k.k. czy też art. 295 § 2 k.k. lub art. 296 § 1 k.k. Taką samą uwagą

RPO podzielił się wobec modyfikowanego brzmienia art. 171 § 1 k.k. w zakresie użycia pojęcia „istotnej szkody”.

Rzecznik wyraził też wątpliwości odnoszące się do art. 182 § 1a k.k. i wskazał, że Dyrektywa w art. 3 ust. 2 lit. a i b nakazuje penalizację działania polegającego na zrzucaaniu, emisji lub wprowadzaniu do powietrza, gleby lub wody takiej ilości energii, które powodują lub mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała osób, znaczną szkodę dla jakości powietrza, gleby lub wody czy też znaczną szkodę dla ekosystemu, zwierząt lub roślin oraz wprowadzanie do obrotu – wbrew zakazowi lub innemu wymogowi mającemu na celu ochronę środowiska – produktu, którego użycie na dużą skalę powoduje zrzut, emisję lub wprowadzenie pewnej ilości energii do powietrza, gleby lub wody oraz może spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała. Zdaniem RPO w przepisach Dyrektywy nie ma natomiast obowiązku penalizacji wprowadzania pola magnetycznego, hałasu czy światła do wody, powietrza lub powierzchni ziemi.

Rzecznik zwrócił też uwagę, że zmiana czyniona w art. 183 § 1 k.k. obejmuje dwie kwestie: dodaje się pojęcie „magazynowania”, co uzupełnia zakres normowania tego przepisu; oraz modyfikuje się znamię spowodowania obniżenia jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi poprzez dodanie modyfikatora „istotne”, którego nie było w poprzedniej wersji tego przepisu. Jednocześnie wskazał na pewne wątpliwości co do prawidłowości wyboru projektodawców, gdyż niewątpliwie obniża to zakres normowania tego przepisu, stawiając w projektowanym stanie prawnym wymóg większej ingerencji w środowisko niż w aktualnym stanie prawnym. Rzecznik zaznaczył, że ustawodawca nie odnosi się do zmiany znamienia skutkowego w uzasadnieniu do projektu, stąd też niejasnym jest, jakie są powody, przewidywane skutki i potencjalne wątpliwości interpretacyjne w tym zakresie. Zmianę w tej części ocenił negatywnie. Podobne zastrzeżenia miał do pojęcia „rozległa szkoda” w znamionach projektowanych art. 35b i 35c u.z.z.m.s. Projektodawca powinien rozważyć zasadność posługiwania się dotychczasowymi znamionami skutkowymi w postaci szkody w znacznych rozmiarach, co rozwiązywałoby potencjalne problemy wykładnicze.

Rzecznik wspominał o tym, że w nowelizowanym art. 329a ust. 1 p.o.ś. rozważenia wymaga uzupełnienie projektowanych znamion „w sposób, który może zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka (...)” przez dodanie zwrotu „zagroza” tak, aby znamię to brzmiało „w sposób, który zagraża lub może zagrozić”. Takie same wątpliwości, co do posłużenia się projektowanym znamieniem „rozległej szkody”, istnieją w stosunku do projektowanych art. 329a ust. 3 i 5 p.o.ś. chociażby z tego względu, że nowelizowana ustawa nie posługuje się pojęciem „rozległej szkody” czy też nie używa zwrotu „rozległa” w ogóle. W opinii RPO niezrozumiałe jest także zastąpienie w treści art. 329b ust. 2 p.o.ś. użytego w Dyrektywie zwrotu „znacznej szkody” zwrotem „istotne zniszczenie”.

W odniesieniu do projektowanego art. 127a ust. 1 u.o.p. Rzecznik zauważył, że nowelizacja ta jest niespójna zarówno z implementowaną Dyrektywą, jak i zasadą proporcjonalności. Penalizowanie posiadania jednego okazu, niemającego wpływu na stan gatunku oraz stanowiącego nieznaczną ich ilość nie jest proporcjonalne w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Zdaniem Rzecznika należy zatem uznać za dopuszczalną rezygnację z ujęcia w znamionach tego typu czynu zabronionego „wpływu na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku”, ale nie można zaaprobować rezygnacji z ustanawianego w Dyrektywie standardu odstąpienia od penalizacji, w przypadkach gdy czyn dotyczy nieznaczej liczby takich okazów. To samo dotyczy projektowanego art. 127a ust. 1a u.o.p. oraz projektowanego art. 128a ust. 1 u.o.p., z kolei w stosunku do art. 128b ust. 1 u.o.p. należy negatywnie ocenić sformułowanie znamion w brzmieniu „w liczbie większej niż znikoma”.

W zakresie projektowanych art. 36 u.s.c.m. Rzecznik poddał pod rozagę projektodawców, czy wprowadzenie do obrotu obejmuje zakresem pojęciowym także pojęcie udostępnienia na rynku, biorąc pod uwagę fakt, że ustawodawca unijny klarownie wyróżnia te pojęcia. Nowelizowana ustawa nie precyzuje definicji wprowadzenia do obrotu, stąd też wyraził wątpliwości co do zakresu normowania. Z kolei w odniesieniu do projektowanego art. 36a u.s.c.m. RPO zauważył, że wbrew wymogom ustanowionym w art. 3 ust. 2 lit. d Dyrektywy, nie jest penalizowane spowodowanie poważnych uszkodzeń ciała osób w razie wypełnienia znamion czynu zabronionego, stypizowanego w ust. 1. W przypadku pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej za czyn z art. 156 § 1 pkt 1 k.k., grożąca sprawcy kara jest znacznie surowsza od kary grożącej w sytuacji, w której skutek tak samo intensywny i długotrwały ekspozycji na toksyny doszłoby do śmierci człowieka. Zgodnie z projektowanym art. 36a ust. 3 u.s.c.m., jeżeli następstwem czynu określonego w ust. 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10, zaś w razie zakwalifikowania czynu za ciężki uszczerbek na zdrowiu z art. 156 § 1 pkt 1 k.k., sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do lat 20. Takie ujęcie przepisów jest nieracjonalne i nieproporcjonalne, stąd rozważenia wymaga, czy powinno się tworzyć nowe typy czynów zabronionych.

Rzecznik przekazał także, że wydaje się zasadne odpowiednie przyjęcie za wzór projektowanych art. 329a ust. 1 p.o.ś., art. 329b ust. 1 p.o.ś. oraz art. 75c u.ś.o.r. przepisu art. 163 k.k., który pozwoliłby na usystematyzowanie i klarowne przedstawienie zakresu normowania ww. przepisów, jednocześnie usuwając projektowane przepisy, które stanowią superfluum legislacyjne. Podobnie jak w przypadku art. 329 ust. 1 p.o.ś., tak w przypadku projektowanego art. 473a ust. 1 p.w.12 rozważenia wymaga uzupełnienie znamion czynu zabronionego o znamię skutkowe w brzmieniu „powoduje lub może powodować”. Znaczna szkoda dla stanu ekologicznego lub potencjału ekologicznego może być odwracalna lub

krótkotrwała, stąd też w tym zakresie przepis ten nie implementuje w pełni art. 3 ust. 2 lit. m Dyrektywy.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z prośbą o rozważenie przedstawionych uwag oraz ich uwzględnienie w toku dalszych prac nad projektem.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (KMPT.022.1.2026 z 12 maja 2026 r.) dotyczące uwag do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie wyżywienia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Rzecznik Praw Obywatelskich pozytywnie ocenił podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do zmiany obowiązujących przepisów w zakresie wyżywienia osadzonych, w szczególności w kontekście sygnalizowanej już wcześniej potrzeby podniesienia minimalnych stawek żywieniowych oraz dostosowania ich do aktualnych realiów ekonomicznych.

W opinii Rzecznika podniesienie minimalnych stawek żywieniowych jest krokiem w dobrym kierunku, jednak zasadne wydaje się zbadanie, czy skala tej zmiany jest wystarczająca w świetle rzeczywistych uwarunkowań ekonomicznych. Kluczowe staje się pytanie, czy wzrost stawek na poziomie ok. 25% jest w stanie zrekompensować znaczący wzrost cen żywności, jaki nastąpił od czasu wprowadzenia dotychczas obowiązujących kwot. Zdaniem RPO warto rozważyć wprowadzenie mechanizmów weryfikacji adekwatności stawek w czasie przez powiązanie ich z obiektywnymi wskaźnikami ekonomicznymi lub ustanowienie okresowego obowiązku ich aktualizacji.

Rzecznik dostrzegł, że projekt koncentruje się przede wszystkim na parametrach ilościowych, takich jak kaloryczność, zawartość składników odżywczych czy minimalna ilość warzyw i owoców, nie przewiduje natomiast rozwiązań skłaniających do poprawy faktycznej jakości posiłków. Tymczasem ustalenia KMPT wskazują, że wymogi formalne mogą być spełniane przy jednoczesnym utrzymywaniu niskiego standardu żywienia, przejawiającego się m.in. monotonią posiłków oraz ograniczonym udziałem świeżych produktów. W ocenie RPO może to – wbrew intencjom projektodawcy – ograniczyć skuteczność projektowanych zmian.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że odpowiednie wyżywienie osób pozbawionych wolności stanowi jeden z podstawowych elementów humanitarnego traktowania oraz jest istotnym kryterium przy ocenie warunków detencji. Niewłaściwe żywienie może prowadzić do narażenia osadzonych na złe traktowanie, w tym doprowadzić do pogorszenia stanu zdrowia fizycznego i psychicznego, dlatego regulacje w tym obszarze powinny mieć charakter realnie gwarancyjny, a nie jedynie formalny.

Rzecznik zwrócił też uwagę, że projekt przewiduje możliwość pominięcia wymogów religijnych lub kulturowych przy ustalaniu diety leczniczej. W opinii

RPO zasadne byłoby doprecyzowanie, że odstępstwo od wymogów religijnych lub kulturowych powinno następować jedynie w sytuacji rzeczywistej konieczności medycznej oraz po rozważeniu możliwych alternatyw. Nieuwzględnianie potrzeb religijnych więźniów stwarza ryzyko naruszenia zakazu tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania. Europejskie Reguły Więzienne stanowią, że „więźniowie otrzymują pożywienie uwzględniające ich wiek, stan zdrowia, kondycję fizyczną, religię, kulturę i rodzaj wykonywanej przez nich pracy”. Zdaniem Rzecznika brak mechanizmu ewaluacji uniemożliwia ocenę skuteczności regulacji, utrudnia identyfikację ewentualnych problemów praktycznych oraz ogranicza możliwość dalszego doskonalenia systemu.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał na konieczność wprowadzenia rozwiązań zapewniających na przyszłość rzeczywisty charakter gwarancyjny minimalnych stawek, mechanizmów kontroli jakości posiłków oraz systematycznej ewaluacji funkcjonowania regulacji. Jednocześnie zwrócił się do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z prośbą o wzięcie pod uwagę wskazanych kwestii na dalszym etapie prac legislacyjnych.

Przewodniczącej Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach (XI.810.3.2025 z 22 maja 2026 r.) w sprawie uwag do rządowego projektu o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk nr 2289).

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na sposób ujęcia dwóch nowych form dyskryminacji, których wprowadzenie do Kodeksu pracy ma nastąpić na mocy art. 1 pkt 1 lit. b projektu – „dyskryminacji przez założenie” i „dyskryminacji przez skojarzenie”. Zdaniem RPO trudno uznać, by zaproponowane w opiniowanej wersji projektu ww. pojęcia spełniały zasady komunikatywności tekstu prawnego, jako że nie są to funkcjonujące w języku powszechnym odpowiedniki pojęć „dyskryminacja przez asumpcję” i „dyskryminacja przez asocjację”. W związku z tym Rzecznik uznał zasadność powrotu do nazw wskazanych w projekcie opiniowanym przez niego w lipcu 2025 r. W perspektywie prawa unijnego RPO zgłosił zastrzeżenia do projektowanego art. 183d § 3 k.p., który wyjaśnia, że „pod pojęciem wielokrotnego naruszenia wobec osoby zasady równego traktowania w zatrudnieniu rozumie się naruszenia powtarzalne z tej samej przyczyny, naruszenia powtarzalne z wielu przyczyn lub naruszenie jednokrotne z wielu przyczyn jednocześnie”. Formułuje on legalną definicję dyskryminacji wielokrotnej w sposób nieznaną doktrynie prawa antydyskryminacyjnego.

Rzecznik odniósł się ponownie do kwestii zasadności zmiany definicji molestowania seksualnego i dostosowania jej do unijnego pierwotnego. W opinii RPO rekomendacja sformułowana przez niego w wystąpieniu do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w lipcu 2025 r. nie została uwzględniona. Tym samym Rzecznik zwrócił uwagę na brak w aktualnej wersji projektu przepisu zmieniającego dotychczasowe brzmienie art. 183a § 6 k.p. Zdaniem RPO

konieczne jest zawężenie definicji molestowania seksualnego wyłącznie do zachowań o charakterze seksualnym. Oderwanie molestowania seksualnego od przesłanki płci pozwoliłoby na odejście od jego aktualnej kwalifikacji jako formy dyskryminacji ze względu na płeć (art. 183a § 6 k.p.). To z kolei umożliwiłoby rozszerzenie ochrony przed tym poważnym problemem w zatrudnieniu, podnosząc aktualny poziom ochrony przed dyskryminacją w odniesieniu do innych niż płeć cech prawnie chronionych.

Rzecznik wskazał, że w odniesieniu do odpowiedzialności finansowej za działania niepożądane w miejscu pracy widoczna jest różnica między minimalnym zadośćuczynieniem za dyskryminację (projektowany art. 183d § 1 k.p. stanowi, że „osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do zadośćuczynienia w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę”) a mobbingiem (projektowany art. 943 § 11 k.p. przewiduje, że „pracownik ma prawo dochodzić od pracodawcy zadośćuczynienia w wysokości nie niższej niż sześciokrotność minimalnego wynagrodzenia za pracę”). Wydaje się, że społeczna szkodliwość obu zjawisk powinna się spotkać z jednakową – jednoznacznie negatywną – oceną władz publicznych. W tym miejscu RPO podkreślił, że zarówno w prawie unijnym, jak i krajowym wymaga się, by wprowadzone w odpowiedzi na dyskryminację sankcje były skuteczne, proporcjonalne i odstraszające oraz pokrywały wszystkie doznane negatywne konsekwencje nierównego traktowania – zarówno uszczerbek w dobrach majątkowych, jak i niemajątkowych.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził nadzieję, że przedstawione powyżej uwagi zostaną uwzględnione w toku procesu legislacyjnego.

Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka i Praworządności Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (II.510.1307.2025 z 1 czerwca 2026 r.) w sprawie uwag do ustawy z dnia 15 maja 2026 r. (druk senacki nr 728, druk sejmowy nr 2372), dotyczącej zmian w Kodeksie postępowania karnego oraz w Kodeksie karnym skarbowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przedłożona ustawa uwzględnia postulaty przedstawione w wystąpieniach jedynie kierunkowo w zakresie dotyczącym art. 87 § 5 k.p.k. W związku z tym przedstawił szczegółowe uwagi do uchwalonego wyżej wymienionego przepisu.

Rzecznik zwrócił uwagę na termin „ważnego interesu śledztwa”, przez który należy rozumieć działania zakłócające tok postępowania w poważnym stopniu, opóźniające proces, utrudniające lub uniemożliwiające realizację celów postępowania, godzące w jego interes. Dotychczas był on ujęty chociażby w art. 317 k.p.k. jako uzasadnienie odmówienia dopuszczenia strony do udziału w czynności dowodowej postępowania przygotowawczego. Zdaniem RPO inne jest jednak ratio legis użycia tego terminu na okoliczność czynności dowodowych

postępowania przygotowawczego w art. 317 k.p.k., a inny kontekst procesowy w art. 87 k.p.k., co nie pozwala przyjąć zapożyczenia terminu bez zastrzeżeń. Rzecznik podkreślił, że przeprowadzenie czynności bez udziału pełnomocnika zgłaszającego swój udział, warunkowane szerokim terminem „ważnego interesu śledztwa”, prowadzi do wniosku, że nadal prokurator będzie mógł instrumentalnie dysponować udziałem pełnomocnika osoby niebędącej stroną w czynności pierwszego przesłuchania w postępowaniu przygotowawczym, dezaktualizując sens następnej kontroli zażaleniowej.

Rzecznik wskazał także na niespójność w zakresie modelu postępowania zażaleniowego. Analizowane odstępstwo od wstrzymania wykonalności zaskarżonego postanowienia ma w tym zakresie istotne znaczenie, np. bez pełnomocnika, gdyby na skutek zaskarżenia doszło do zmiany lub uchylecia postanowienia prokuratorskiego. Wstrzymanie wykonania niektórych czynności procesowych, nieprawomocnych i zakwestionowanych w drodze zażalenia jest konieczne i tylko tak może zapobiec praktycznej dezaktualizacji prowadzonego postępowania odwoławczego. Zdaniem Rzecznika rozwiązanie zaproponowane w ustawie jest odmienne od dotychczasowej zasady rozpoznawania zażaleń. Dotychczasowa, jednolita konstrukcja wykonalności postanowień oparta była na względnej suspensywności, przewidując w tym zakresie ściśle opisane odstępstwa na rzecz bezwzględnego wstrzymania wykonalności. Każdy z wymienionych w ustawie wyjątków odnosił się do konkretnych postanowień zapadających w toku procesu, nie rodził wątpliwości interpretacyjnych ani nie uzależniał decyzji w przedmiocie wykonalności postanowienia od arbitralnej decyzji organu podlegającego kontroli. Tym samym dotychczasowe rozwiązania nie stwarzały pola do nadużyć czy niejednolitej wykładni, czyniąc tak ważny aspekt wykonalności orzeczenia transparentnym i przewidywalnym dla obywatela.

Ponadto Rzecznik wskazał, że nieprecyzyjne i pozorne rozwiązania kolidują ze standardem konstytucyjnym oraz konwencyjnym. Zdaniem RPO w ostatnich latach zauważalny jest trend nadużywania w ustawie procesowej wielorakich klauzul generalnych. Rzecznik przypomniał, że na poziomie konstytucyjnym nadal obowiązuje zakaz tworzenia rozwiązań pozornych, które sprzeciwiają się standardowi lojalności wobec obywatela, obowiązującym na gruncie art. 2 Konstytucji RP. Nakaz określoności przepisów prawnych traktuje się jako jeden z elementów zasady ochrony zaufania obywatela do państwa. Niniejsza ustawa pozwala prokuratorowi, aby w oparciu o tak ogólną przesłankę „ważnego interesu śledztwa” podejmował się przeprowadzenia czynności bez udziału pełnomocnika osoby niebędącej stroną, pomimo nierozpoznania przez sąd zażalenia na odmowę dopuszczenia pełnomocnika. Stąd zapadłe rozstrzygnięcie sądowe w przedmiocie zażalenia nie będzie miało już żadnego procesowego przełożenia na fakt dokonanej czynności bez udziału pełnomocnika. W ten sposób przesłanka funkcjonalna dotycząca wstrzymania wykonalności znosi

kontrolę merytoryczną sądu w przedmiocie zażalenia, nie wprowadzając przy tym żadnych następstw procesowych w aspekcie wykorzystania materiału dowodowego zgromadzonego przez prokuratora bez udziału pełnomocnika, nawet jeśli sąd ex post uzna tę decyzję za niesłuszną.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich należałoby zastąpić wyjątek „ważnego interesu śledztwa” terminem o desygnacie węższym, zaczerpniętym z przesłanek stosowania środków zapobiegawczych – „konieczności zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania”. Zakłócenie przebiegu postępowania musi być realne, a nie tylko hipotetyczne, a zagrożenie zakłócenia prawidłowego przebiegu procesu ma być związane z osobą, o której mowa w art. 87 § 2 k.p.k. W ocenie RPO pozostawienie w ustawie przesłanki „ważnego interesu śledztwa” jako okoliczności udaremniającej suspensywność zażalenia jest w istocie przesłanką merytoryczną, która powinna być oceniana przez sąd w drodze kontroli zażaleniowej, nie zaś okolicznością warunkującą skuteczność tej kontroli.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Przewodniczących Komisji z prośbą o dokonanie analizy wskazanych problemów oraz rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w ustawie z dnia 15 maja 2026 r.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.511.496.2026 z 12 czerwca 2026 r.) w sprawie uwag do projektu o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (UD390) dotyczącego przyznania organizacji społecznej uprawnienia do zaskarżenia postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich opiniowany projekt zasługuje na pozytywną ocenę, jeśli chodzi o zasadniczy kierunek zmian, czyli przyznanie organizacji społecznej prawa do zaskarżenia postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego.

Jednocześnie Rzecznik zwrócił uwagę na kilka kwestii szczegółowych, które mają znaczenie dla całościowej oceny opiniowanego projektu ustawy. W opinii RPO uprawnienie do zaskarżenia postanowienia o umorzeniu postępowania przez organizację społeczną nie zostało powiązane z działalnością statutową danej organizacji, ale wyłącznie ze złożeniem zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa. Powstaje zatem pytanie, czy np. organizacja społeczna, która zajmuje się ochroną i pomocą w sprawach o przemoc wobec kobiet i takie cele działalności ma wpisane w statucie, może złożyć zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania w sprawie o znieważenie pomnika działacza niepodległościowego. Zdaniem RPO, jeśli cele statutowe organizacji społecznej nie wiążą się z przedmiotem procesu (z czynem zabronionym), to nie zostanie spełniony wymóg *gravamen*, a środek odwoławczy zostanie pozostawiony bez rozpoznania.

Rzecznik wskazał także, że organizacja społeczna powinna działać w interesie społecznym związanym z konkretną sprawą. W ocenie RPO wskazane jest

powiązanie uprawnienia organizacji społecznej do wniesienia zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania z celami statutowymi oraz potrzebą wykazania ochrony interesu społecznego występującego w konkretnej sprawie.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich projektowane rozwiązanie nie bierze pod uwagę sytuacji, w której interes żadnej ze stron postępowania przygotowawczego (a zwłaszcza pokrzywdzonego) nie jest zbieżny z interesem organizacji społecznej. RPO wskazał, że organizacja społeczna może być zainteresowana dalszym prowadzeniem sprawy z uwagi na jej znaczenie społeczne lub medialne, podczas gdy osoba pokrzywdzona może nie chcieć kontynuowania postępowania. W takiej sytuacji dalsze prowadzenie postępowania jest niepożądane.

Rzecznik wskazał też, że zgoda pokrzywdzonego w odniesieniu do uprawnienia organizacji społecznej do wniesienia zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania ma istotne znaczenie z perspektywy art. 306 § 1b k.p.k. Uprawnionym do złożenia zażalenia, o którym mowa w § 1 i 1a, przysługuje prawo przejrzenia akt. Mogą jednak znajdować się w nich informacje o wysokim stopniu wrażliwości. O ile w interesie społecznym leży przeciwdziałanie przemocy seksualnej i domowej oraz oportunistom organów ścigania, o tyle dążenie to nie może być realizowane wbrew woli pokrzywdzonego. Celowe wydaje się zatem uzależnienie uprawnienia organizacji społecznej od jego zgody. Ponadto Rzecznik zwrócił uwagę, że projektowane przepisy nie odnoszą się do problemu ochrony danych osobowych, jakie znajdują się w aktach postępowania karnego. W sytuacji, gdy dane osobowe zostaną udostępnione organizacji społecznej, a podmiot ten będzie chciał z nich skorzystać w innych celach niż procesowe. W opinii RPO art. 100 § 8 k.p.k. dla organizacji społecznej powinien zostać uzupełniony o pouczenie o odpowiedzialności karnej za niezgodne z prawem przetwarzanie danych osobowych.

Rzecznik uznał także, że ani projekt, ani uzasadnienie do projektu nie odnoszą się do problemu rozpowszechnienia informacji z postępowania przygotowawczego. Przepis art. 241 § 1 k.k. penalizuje publiczne rozpowszechnianie informacji z postępowania przygotowawczego zanim zostaną one ujawnione na rozprawie głównej. Tymczasem przysługujące z mocy prawa uprawnienie do zapoznania się z aktami postępowania przygotowawczego podmiotom mogącym wnieść zażalenie na umorzenie śledztwa nie jest równoznaczne z prawem do rozpowszechniania informacji z akt sprawy karnej.

Zdaniem Rzecznika kierunek i cele projektu są słuszne, ale wymaga on doprecyzowania i odpowiedniego wyważenia pomiędzy interesem publicznym, interesem organizacji społecznych oraz interesem indywidualnym stron postępowania przygotowawczego.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy wskazanych w niniejszym stanowisku problemów i poinformowanie o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 10 lipca 2026 r. poinformował, że przedstawione przez RPO uwagi nie znajdują uzasadnienia. Projekt nie przewiduje powiązania uprawnienia organizacji społecznej do wniesienia zażalenia z jej celami statutowymi ani z obowiązkiem wykazania interesu społecznego w konkretnej sprawie, ponieważ ograniczenia takie nie obowiązują obecnie wobec innych podmiotów uprawnionych do zaskarżania decyzji procesowych. Jednocześnie resort podkreślił, że zakres uprawnienia będzie podlegał ogólnym regułom procesowym, w szczególności wymogowi istnienia *gravamen*, ocenianemu z uwzględnieniem prawnie chronionego interesu organizacji. Wskazał również, że prawo do zaskarżenia nie powinno być uzależnione od zgody pokrzywdzonego, gdyż w sprawach ściganych z urzędu o kontynuowaniu postępowania decyduje interes publiczny. Uwagi RPO dotyczące dostępu do akt, ochrony danych osobowych oraz rozpowszechniania informacji Ministerstwo Sprawiedliwości uznało za wykraczające poza zakres projektu, przy czym kwestie ewentualnych dodatkowych pouczeń zostały skierowane do dalszej analizy w ramach odrębnych prac legislacyjnych.

Przewodniczącego Podkomisji stałej ds. nowelizacji prawa karnego (II.566.1.2026 z 16 czerwca 2026 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, druk sejmowy nr 2210.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny wpisuje się w dążenie krajowego ustawodawcy do pełnej implementacji Konwencji stambulskiej. Proponowane rozwiązania zmierzają do zaostrzenia sankcji karnych za czyn z art. 199 k.k., jak również dodają nowy typ kwalifikowany czynów zabronionych z art. 199 § 1 – 3 k.k. – art. 199 § 4 k.k. – zagrożony karą od 3 do 20 lat pozbawienia wolności, jeśli sprawcą przestępstwa jest osoba, od której pokrzywdzony jest „szczególnie zależny”, w szczególności, jeśli jest lekarzem, terapeutą, psychologiem, nauczycielem, wychowawcą, opiekunem, duchownym, przełożonym lub inną osobą sprawującą faktyczną władzę lub kontrolę, albo sprawca nadużywa zaufania wynikającego z pełnionej funkcji lub wykonywanego zawodu.

RPO podkreśla, że na pełną aprobatę zasługuje dążenie do wzmocnienia ochrony osób pokrzywdzonych przestępstwami seksualnymi, zwłaszcza w sytuacjach zależności, podporządkowania, zaufania lub krytycznego położenia. Nie oznacza to jednak, że projekt zasługuje na pozytywną ocenę w obecnym kształcie.

Projektodawca słusznie identyfikuje problem, ale proponuje rozwiązanie punktowe, polegające przede wszystkim na znacznym zaostrzeniu sankcji, bez równoczesnego uporządkowania relacji art. 199 k.k. do pozostałych przepisów rozdziału XXV k.k. W konsekwencji projekt nie usuwa istniejących niespójności systemowych, a w wielu miejscach je pogłębia. Najpoważniejsze zastrzeżenia dotyczą relacji między art. 197 k.k. i art. 199 k.k. Po wprowadzeniu do art. 197 k.k. znamienia działania „w inny sposób mimo braku zgody” granica między

zgwaltowaniem a wykorzystaniem zależności lub krytycznego położenia stała się mniej oczywista. Konsekwencją tego może być trudność w rozdzieleniu/wyznaczeniu zakresu ww. przepisów. Drugą istotną wadliwością jest zaburzenie proporcjonalności sankcji karnych w przypadku doprowadzenia do wykonania innej czynności seksualnej. Zachowanie o wyższym stopniu społecznej szkodliwości (bo popełnione z użyciem przemocy, groźby itp.) będzie karane łagodniej (art. 197 § 2 k.k., kara od 6 miesięcy do 8 lat) niż doprowadzenie do wykonania tej czynności w sposób określony w art. 199 § 1-3 k.k. Projekt utrwała również problem „hierarchii” pokrzywdzonych przestępstwami seksualnymi. Projektowane przepisy jedynie przesuwają akcenty w obowiązującej strukturze sankcji. „Najłagodniejszym”, tj. najłagodniej karanym zgwaltowaniem nie będą już czyny z art. 199 k.k., a czyny z art. 198 k.k. Zastrzeżenia innej natury budzi projektowany art. 199 § 4 k.k. Przepis ten kreuje nową zbrodnię, zagrożoną karą od 3 do 20 lat pozbawienia wolności, posługując się pojęciami szerokimi i nieostrymi, takimi jak „szczególna zależność”, „faktyczna władza”, „kontrola” czy „nadużycie zaufania wynikającego z funkcji lub zawodu”. Trudno także wyznaczyć zakres projektowanych art. 199 § 1 k.k. i art. 199 § 4 k.k. Przy tak surowej sankcji ustawodawca powinien szczególnie precyzyjnie określić, jakie relacje i jakie formy ich wykorzystania uzasadniają odpowiedzialność za typ kwalifikowany. W obecnym brzmieniu projektowany przepis pozostawia zbyt szeroki margines oceny organom stosującym prawo, co rodzi istotne wątpliwości z punktu widzenia zasady *nullum crimen sine lege certa*. Wydaje się zatem, że zamiast punktowego zaostrzania sankcji w art. 199 k.k. zasadne byłoby całościowe uporządkowanie przepisów rozdziału XXV k.k., w szczególności relacji między art. 197, art. 198, art. 199 i art. 200 k.k. i spojrzenie na problem przestępstw przeciwko wolności seksualnej w sposób systemowy i pełny.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Przewodniczącego Podkomisji stałej ds. nowelizacji prawa karnego z prośbą o przekazanie niniejszego stanowiska Komisji oraz o uwzględnienie powyższych uwag w procesie legislacyjnym dotyczącym druku nr 2210.

**Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Finansów i Gospodarki
(V.511.570.2026 z 25 czerwca 2026 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o
zmianie ustawy o podatkach i opłatach lokalnych oraz niektórych innych
ustaw (UD372).**

Proponowane zmiany w ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych dotyczą przepisów regulujących pobieranie opłaty miejscowej i opłaty uzdrowiskowej, a w szczególności rezygnacji z uzależniania poboru opłaty miejscowej od celów pobytu, ze względu na uznaniowość tego warunku.

Rzecznik odniósł się do oceny projektodawcy i powziął wątpliwości, czy przepis otrzymujący brzmienie: „zobowiązanymi do zapłaty opłaty miejscowej i opłaty uzdrowiskowej są osoby fizyczne, którym przez okres obejmujący co najmniej jedną noc, są świadczone usługi zakwaterowania w miejscowościach lub

częściach miejscowości, w których wprowadzono te opłaty” spełnia wymogi wynikające z zasady szczególnej określoności regulacji daninowych wywodzonej z art. 84 oraz z art. 217 Konstytucji RP w związku z nieprecyzyjnym i niejednoznacznym określeniem przedmiotu opodatkowania. RPO wskazał, że trudno jednoznacznie stwierdzić, jaki dokładnie okres uznawany będzie za „noc”. W związku z tym zasadne wydaje się doprecyzowanie tego pojęcia w nowelizowanej ustawie o podatkach i opłatach lokalnych.

Rzecznik zwrócił uwagę, że w dość precyzyjny sposób określony został przedmiot opodatkowania, bowiem zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 17 ust. 1 u.p.o.l., obowiązkiem uiszczenia opłaty uzdrowskiej i miejscowej objęte są osoby przebywające w danej miejscowości dłużej niż dobę. nie ma wątpliwości co do tego, że w czasie jednej doby osoby przebywające w danej miejscowości skorzystają z jej „walorów” klimatycznych, krajobrazowych lub uzdrowskich, natomiast w sytuacji przebywania w niej tylko przez okres jednej nocy (bez pobytu w ciągu dnia) nie będą korzystać z tych możliwości.

Rzecznik pozytywnie ocenił propozycję poszerzenia kręgu osób korzystających ze zwolnienia z opłaty miejscowej i uzdrowskiej, która stanowi realizację postulatu zgłaszanego przez niego wcześniej o objęcie zwolnieniem osób legitymujących się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności w stopniu znacznym i asystentów osobistych tych osób oraz realizację Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Zwolnieniem, o którym mowa w art. 1 pkt 2 projektu, objęto nie tylko asystentów osobistych, ale każdą osobę towarzyszącą osobie z niepełnosprawnością w stopniu znacznym lub osobie z niepełnosprawnością poniżej 16. roku życia legitymującą się stosownym orzeczeniem. Zgodnie z projektem ustawy, zwalnia się z opłaty miejscowej i uzdrowskiej osoby, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, a w przypadku osób w wieku do 16 lat orzeczeniem o niepełnosprawności, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych oraz jedną osobę im towarzyszącą.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Podsekretarza Stanu z prośbą o rozważenie przedstawionych sugestii.

8. Opinie i stanowiska

VII.564.655.2023 z 7 kwietnia 2026 r. – opinia skierowana do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na temat projektu ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił opinię na temat projektowanych rozwiązań w zakresie projektu ww. ustawy. Jednocześnie zwrócił się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z prośbą o jej uwzględnienie w trakcie dalszych prac legislacyjnych.

Rzecznik zwrócił uwagę na potrzebę uchwalenia ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz niektórych innych ustaw. RPO nawiązał do opublikowanego w dniu 17 kwietnia 2024 r. Aktu o Wolności Mediów (dalej jako: EMFA lub Akt), którego celem jest wprowadzenie minimalnych standardów funkcjonowania wszelkiego rodzaju mediów w Unii Europejskiej. Zdaniem Rzecznika zawarte w Akcie wymogi opierają się na założeniu, że możliwość korzystania z pluralistycznych treści medialnych tworzonych z poszanowaniem wolności redakcyjnej ma kluczowe znaczenie dla wykonywania prawa do otrzymywania i przekazywania informacji stanowiącego istotny element wolności wypowiedzi, jak również umożliwienia obywatelom dokonywania świadomych wyborów, w tym wyborów politycznych.

Mając na względzie, że treść wielu zawartych w nim przepisów ma bardzo ogólny charakter, projektodawca zidentyfikował siedem obszarów, wymagających prac legislacyjnych, na które składa się: 1) określenie zasad funkcjonowania i gwarancji niezależności Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji; 2) modyfikacja zasad niezależnego funkcjonowania spółek publicznej radiofonii i telewizji; 3) określenie zasad wydatkowania środków publicznych na reklamę państwową w mediach; 4) określenie zasad kontroli koncentracji na rynku medialnym pod względem wpływu na pluralizm mediów i niezależność redakcyjną; 5) modyfikacja obowiązków informacyjnych mediów w zakresie struktury właścicielskiej oraz przychodów osiąganych ze środków publicznych; 6) modyfikacja przepisów w zakresie pomiaru odbiorców; 7) ograniczenia obciążeń regulacyjnych nakładanych na dostawców usług medialnych.

Rzecznik podkreślił, że zapewnienie wszystkim obywatelom możliwości pełnego korzystania z prawa do pozyskiwania i rozpowszechnienia rzetelnych informacji jest dla niego przedmiotem licznych działań. W opinii RPO należy poruszyć kwestie istotne z perspektywy prawidłowego wdrożenia EMFA, które nie zostały ujęte w projekcie. Po pierwsze – wdrożenie do polskiego porządku prawnego Aktu o Wolności Mediów powinno wiązać się ze skutecznym zagwarantowaniem ochrony źródeł dziennikarskich i poufności komunikacji. Po drugie – zgodnie z art. 7 ust. 3 EFMA należy zapewnić krajowym władzom lub organom regulacyjnym odpowiednie zasoby finansowe, kadrowe i techniczne do wykonywania zadań powierzonych im w tym rozporządzeniu. Po trzecie – do

wypełnienia celów EMFA w zakresie zapewnienia uczciwej konkurencji na rynku mediów i niezależności redakcyjnej na poziomie lokalnym staje się konieczne ograniczenie możliwości wydawania prasy przez jednostki samorządu terytorialnego, ich jednostki pomocnicze lub organizacyjne, spółki z udziałem jednostek samorządu terytorialnego oraz związki i stowarzyszania jednostek samorządu terytorialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich poruszył też kwestie budzące zasadnicze wątpliwości, do których zaliczył skuteczność wprowadzenia dodatkowych gwarancji niezależności KRRiT od podmiotów zewnętrznych oraz proponowany system finansowania mediów publicznych. Po pierwsze – zwrócił uwagę, że zapewnienie pluralistycznego, kompetentnego i niezależnego od podmiotów zewnętrznych składu KRRiT ma kluczowe znaczenie dla realizacji celów EMFA oraz jest warunkiem niezbędnym do prawidłowej realizacji innych mechanizmów przewidzianych przez projektodawcę, w tym zapewniających niezależność władz mediów publicznych, pluralizm na rynku medialnym czy prawidłowość wydatkowania środków publicznych na reklamę państwową. Po drugie – zgodnie z art. 5 ust. 3 EMFA należy zapewnić, aby procedury finansowania dostawców publicznych usług medialnych opierały się na ustanowionych z wyprzedzeniem przejrzystych i obiektywnych kryteriach gwarantujących dysponowanie przez media publiczne stabilnymi i przewidywalnymi zasobami finansowymi odpowiednimi dla realizacji misji publicznej i możliwości ich rozwoju w ramach tej misji.

Rzecznik wskazał też na kwestie wymagające ponownej analizy i uzasadnienia. W pierwszej kolejności zwrócił uwagę, że w art. 12 projektu ustawy przewidziano skrócenie kadencji Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dniem wejścia w życie ustawy, przy czym Rada ma działać w dotychczasowym składzie do czasu powołania nowego składu zgodnie z wprowadzanymi przepisami. Następnie wspomniał o zasadności rozszerzenia indywidualnych wymogów dotyczących kompetencji i niezależności kandydatów na członków KRRiT zawartego w projektowanym art. 7 ustawy, które należy oceniać z uwzględnieniem tego, że stanowią one ograniczenie w korzystaniu z prawa równego dostępu obywateli do służby publicznej (art. 60 Konstytucji RP) i wolności zrzeszania się (art. 58 ust. 1 Konstytucji), nieprzewidzianych wprost w Konstytucji. W tym aspekcie punktem wyjścia powinien być art. 214 ust. 2 Konstytucji, w którym wskazano, że członek Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością pełnionej funkcji. Zakaz członkostwa w partii politycznej dotyczy okresu ostatnich 5 lat, a zakaz pełnienia funkcji w partii politycznej i kandydowania w wyborach powszechnych z listy partii politycznej lub innego komitetu wyborczego odnosi się do okresu ostatnich 10 lat. Razem z zakazem przynależności do związku zawodowego lub związku pracodawców, mieszczą się

w zakresie konstytucyjnego upoważnienia do zagwarantowania przez ustawodawcę niezależności Rady.

Rzecznik poruszył też kwestie wymagające wzmocnienia przewidzianych w projekcie gwarancji. Po pierwsze – wprowadzane zmiany prawne powinny realizować wskazane w art. 5 ust. 1 i 2 EMFA podstawowe warunki funkcjonowania mediów publicznych i procedury powoływania oraz odwoływania kierownictwa tych mediów. W omawianym kontekście szczególne znaczenie ma wprowadzenie projektowaną ustawą określonych zasad powoływania organów mediów publicznych. Do rozważenia pozostaje także konieczność wprowadzenia korekty proporcji powoływania członków rad nadzorczych określonych w projektowanym art. 26d ust. 1 u.r.t. Spore wątpliwości budzi również mechanizm zatwierdzania przez KRRiT kodeksów etyki zawierających „zasady rzetelności, uczciwości i bezstronności dziennikarskiej”, przygotowanych przez rady programowe mediów publicznych. Po drugie – należy zwrócić uwagę na kwestie szczegółowe związane m.in. z uwzględnieniem w projekcie obowiązku wzięcia pod uwagę ryzyka funkcjonalnego powiązania podmiotów uczestniczących w koncentracji – ze spółkami Skarbu Państwa i – pośrednio – władzą wykonawczą. Po trzecie – w projekcie w odniesieniu do art. 6 ust. 1 EMFA, proponuje się rozwinięcie obowiązków informacyjnych z ustawy o radiofonii i telewizji dotyczących nadawców, podmiotów dostarczających audiowizualną usługę medialną na żądanie i dostawców platformy udostępniania wideo, a także obowiązków informacyjnych z Prawa prasowego dotyczących wydawców. Zdaniem RPO zakres podmiotowy i przedmiotowy obowiązku zapewnienia odbiorcom dostępu do informacji o publicznym „statusie” dostawcy usług medialnych (art. 14a ust. 1dc u.r.t.) powinien być istotnie zmodyfikowany. Obowiązek zapewnienia odbiorcom dostępu do informacji o strukturze właścicielskiej przez spółki z udziałem mienia publicznego lub o publicznym „statusie” powinien dotyczyć także odpowiednio podmiotów z udziałem mienia samorządu terytorialnego oraz innych jednostek samorządowych.

Działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał na 12 najważniejszych rekomendacji, które należy uwzględnić w projekcie ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz niektórych innych ustaw.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego pismem z dnia 5 czerwca 2026 r. poinformował, że w projektowanej ustawie przewidziano minimalny poziom finansowania publicznego mediów publicznych w wysokości 2,5 mld złotych rocznie. Regulacje szczegółowe dotyczące zasad powoływania członków KRRiT Konstytucja RP pozostawił do uregulowania w ustawie (art. 215 Konstytucji RP). Dodatkowo przekazał, że projektowane przepisy zmierzają do przywrócenia niezależności KRRiT. Odpowiadając na wątpliwości RPO, MKiDN zaproponowało nową treść art. 7 ust. 1a pkt 9 urit, na podstawie której kandydatem na członka

KRRiT może być osoba nie będąca członkiem organów zarządzających lub kontrolnych stowarzyszenia, związku zawodowego oraz związku pracodawców.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wskazał ponadto, że zmodyfikowano projekt w zakresie składów rad nadzorczych TVP S.A. i Polskiego Radia S.A. Co więcej, przychylił się do stanowiska RPO wskazującego na konieczność ograniczenia roli KRRiT w procesie przyjmowania kodeksów etyki. W zakresie zaleceń dotyczących określenia zasad kontroli koncentracji na rynku medialnym pod względem wpływu na pluralizm mediów i niezależność redakcyjną poinformował, iż część wątpliwości Rzecznika została wzięta pod uwagę.

VII.510.29.2026 z 27 kwietnia 2026 r. – opinia skierowana do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości na temat projektu ustawy o biegłych sądowych oraz instytucjach opiniujących.

Opiniowany projekt Ministerstwa Sprawiedliwości jest odpowiedzią na wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Ministra Sprawiedliwości i Prezesa Rady Ministrów. Stanowi krok w dobrym kierunku i odpowiada na wiele z sygnalizowanych przez RPO wyzwań.

Rzecznik zwrócił uwagę na zapisy dotyczące Składu Państwowej Komisji Certyfikacyjnej i kwalifikacji jej członków. Zgodnie z projektem PKC ma składać się z 15 członków, spośród których 1/3 mają stanowić prawnicy, a 2/3 przedstawiciele innych dziedzin i specjalności (art. 9 ust. 1 projektu). W związku z tym RPO wyraził wątpliwość, czy PKC będzie zdolna do wywiązania się z zadania weryfikacji kompetencji kandydatów na biegłych z setek różnych dziedzin i specjalności (art. 27 ust. 2 projektu). Tego problemu nie rozwiązuje możliwość powołania przez Przewodniczącego PKC zespołu oceniającego złożonego ze specjalistów z danej dziedziny (art. 28 ust. 2 projektu), zważywszy, że będzie mogło to nastąpić jedynie ad hoc i tylko na wniosek zespołu roboczego Komisji. Rzecznik zwrócił też uwagę na stosunkowo niskie wymagania stawiane kandydatom na członków Komisji. Paradoksalnie są one niższe od stawianych kandydatom na biegłych. Biorąc pod uwagę powyższe, RPO opowiedział się m.in. za zwiększeniem liczby członków PKC w celu zapewnienia jej większej reprezentatywności w świecie naukowym oraz podwyższeniem wymagań stawianych kandydatom na członków PKC, w szczególności za wprowadzeniem wymogu udokumentowania posiadanej wiedzy.

Według Rzecznika niewystarczające są gwarancje niezależności Państwowej Komisji Certyfikacyjnej. Projekt gwarantuje co prawda członkom PKC 4-letnią kadencję i określa dość precyzyjnie przesłanki jej ustania oraz odwołania, to jednak budzi wątpliwości. Członkostwo w Państwowej Komisji Certyfikacyjnej ma ustawać w przypadku „utrąty zdolności do pełnienia powierzonych obowiązków na skutek choroby trwającej co najmniej 6 miesięcy” (art. 9 ust. 7 pkt 4 projektu). Projekt nie określa, w jaki sposób Minister Sprawiedliwości ma potwierdzić jej wystąpienie. W związku z tym RPO postuluje o doprecyzowanie w art. 9 ust. 7 pkt

4 projektu, że utratę zdolności na skutek choroby stwierdza się na podstawie orzeczenia lekarskiego.

Rzecznik zwrócił też uwagę na niedostatki procedury certyfikacyjnej biegłych i instytucji opiniujących. W obecnym kształcie nie daje ona wystarczających gwarancji rzetelnej weryfikacji kompetencji kandydatów na biegłych i organizacji ubiegających się o status instytucji opiniujących. O przyznaniu bądź odmowie przyznania certyfikatu ma decydować 5-osobowy zespół roboczy (art. 14 ust. 2 pkt 3 projektu). Problemатyczny wydaje się także brak wystarczającej reprezentatywności składu Komisji, który może spowodować, że weryfikacją kompetencji kandydatów będą zajmować się osoby niemające wiedzy w danej dziedzinie. W wielu przypadkach weryfikacji kompetencji będą mogły dokonać dopiero powoływane ad hoc zespoły oceniające złożone ze specjalistów z dziedziny danego kandydata, więc rola ich będzie – a przynajmniej powinna być – kluczowa. Projekt zostawia również furtkę do ograniczenia weryfikacji kompetencji kandydata do potwierdzenia kompletności dokumentów. Zdaniem RPO istnieje znaczące ryzyko, że przy dużej liczbie wniosków o certyfikację, procedura weryfikacji kompetencji będzie miała zautomatyzowany, powierzchowny i symboliczny charakter, a PKC będzie przyznawać certyfikaty wyłącznie na podstawie formalnego potwierdzenia kompletności dokumentów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał także na konieczność doprecyzowania wytycznych w delegacjach ustawowych do uregulowania szczegółowych kwestii związanych z funkcjonowaniem Komisji i rolą biegłych sądowych oraz instytucji opiniujących. Szczególne wątpliwości dotyczą: art. 21 ust. 4 projektu, który upoważnia Ministra Sprawiedliwości do określenia wysokości wynagrodzenia członków Komisji; art. 31 ust. 5 i art. 47 ust. 5 projektu upoważniający Ministra Sprawiedliwości do określenia wymagań technicznych certyfikatu biegłego sądowego i instytucji opiniującej; art. 59 ust. 2 projektu upoważniający Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z innymi ministrami do określenia dziedzin i specjalności, w których opiniują biegli sądowi i instytucje opiniujące.

Rzecznik odniósł się również do kompetencji Państwowej Komisji Certyfikacyjnej w kwestii zawieszania i cofania certyfikatów biegłych oraz instytucji opiniujących. Nieostrość przesłanek cofnięcia i zawieszenia certyfikatu biegłego, w powiązaniu z natychmiastową wykonalnością decyzji o zawieszeniu, brakiem wymogu wysłuchania przed zawieszeniem, wyłączeniem dwuinstancyjności postępowania oraz brakiem suspensywnego charakteru skargi do WSA, budzi wątpliwości z punktu widzenia zasady sprawiedliwości proceduralnej i zakazu nadmiernej ingerencji (art. 2 Konstytucji). Według RPO mankamentem projektowanych rozwiązań jest też możliwość cofnięcia przez PKC certyfikatu z powodu choroby lub utraty sił przez biegłego bez sprecyzowania, na jakiej podstawie to następuje (art. 36 ust. 1 pkt 2 projektu). Taką podstawą powinno być orzeczenie lekarskie, jednak nie wynika to z projektowanego przepisu. Podobne zastrzeżenia odnoszą się do procedury zawieszenia i cofnięcia

certyfikatu instytucji opiniującej (art. 50-51 projektu), w tym przypadku brakuje odpowiednich gwarancji procesowych.

Rzecznik krytycznie ocenił szczątkowe uregulowanie obowiązku szkoleniowego, mimo jego kluczowego znaczenia dla aktualności wiedzy i umiejętności biegłych. Wskazał, że popełniane przez nich błędy są jedną z przyczyn nieprawidłowych orzeczeń w sprawach wymagających wiadomości specjalnych, a także przewlekłości postępowania, gdy sąd jest zmuszony zasięgać dodatkowych opinii w celu weryfikacji uprzednio wydanych. W związku z tym RPO opowiedział się za uzupełnieniem projektu o delegację ustawową i określenie w rozporządzeniu minimalnych kwalifikacji osób prowadzących szkolenia, kategorii szkoleń oraz metod zdobytej w trakcie ich trwania wiedzy; rozważeniem uzupełnienia projektu o rozwiązania zapewniające wsparcie państwa przy organizacji wymaganych szkoleń (np. poprzez granty), powiązane z weryfikacją ich jakości.

Rzecznik przedstawił też uwagi do nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego i ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (art. 80 i art. 85 projektu). Podkreślił, że szczegółowe zmiany w tym zakresie zasługują generalnie na aprobatę. Jednak pewne wątpliwości może budzić regulacja art. 290 § 4 k.p.c. w następującym zakresie: ustne uzupełnienie opinii sporządzonej przez instytucję naukową lub specjalistyczną bądź wyjaśnienie albo dodatkową opinię składa osoba wyznaczona do tego przez tę instytucję. Pomijając problem właściwej reprezentacji, zgodnie z wewnętrznymi przepisami (statutem) opiniującej instytucji naukowej lub specjalistycznej, który niewątpliwie będzie podlegał weryfikacji przez sąd orzekający w sprawie wymagającej przeprowadzenia dowodu z opinii, wątpliwości budzi status takiej osoby. Z założenia może być to każda osoba wyznaczona przez tę instytucję, a zatem również niezwiązana z jej działalnością naukową lub badawczą, a także pozbawiona wiedzy specjalistycznej. Zasadne wydaje się zatem pytanie o celowość przeprowadzenia przez sąd czynności dowodowych z taką osobą. W związku z tym RPO poddaje pod rozagę celowość utrzymywania w k.p.c. rozwiązania przewidzianego w zdaniu pierwszym art. 290 § 4 k.p.c., ewentualnie – doprecyzowanie wskazanych kwestii wątpliwych.

Dodatkowo Rzecznik przedstawił uwagi do nowelizacji Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu karnego (art. 82-83 projektu). Ze zmian ocenianych negatywnie RPO wyszczególnił prawo oskarżonych z niepełnosprawnościami do tłumacza (projektowany art. 72 § 1 k.p.k.), które ma zyskać następujące brzmienie: „Oskarżony ma prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, a w sytuacji gdy oskarżony jest osobą, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023 r. poz. 20) – tłumacza języka migowego”. Proponowany przepis zbyt wąsko określa prawo do tłumacza, tym samym projekt pomija głuchoniewidomych oraz

używających systemu komunikacji alternatywnej. Rzecznik odniósł się negatywnie także do projektowanego art. 185e § 4 k.p.k. – prawa świadka z problemami z komunikacją werbalną oraz art. 204 § 3 k.p.k. – odnoszącego się do odpowiedniego stosowania przepisów o biegłych do tłumacza oraz przepisów o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

Do zmian ocenianych pozytywnie Rzecznik zaliczył możliwość powołania przez organy prowadzące postępowanie biegłych sądowych i instytucji opiniujących (projektowany art. 195 k.p.k.). Jest to od dawna postulowane dostrzeżenie pierwszeństwa, jakie należy przyznać biegłym o uznanych kompetencjach, doświadczeniu dającym rękojmię należytego wywiązania się z obowiązków wobec organu procesowego. RPO pozytywnie odniósł się także do zmiany w zakresie art. 198 § 1 i uchylecia § 1a k.p.k. Chodzi o udostępnienie biegłemu akt sprawy w celu przyspieszenia opiniowania. Zdaniem Rzecznika na akceptację zasługuje także odesłanie do odrębnych przepisów w zakresie treści opinii biegłego oraz instytucji naukowej i specjalistycznej (projektowany art. 200 § 2 k.p.k.). W przeważającej mierze pozytywnie też ocenił nowe zasady ustalania wynagrodzenia oraz zwrotu kosztów biegłych i specjalistów (projektowane art. 618 f § 1-11, art. 618fa § 1-3, art. 618h § 1 -3, art. 618i § 1-2, art. 618k § 2, art. 618l § 2-6 k.p.k.), jak również zniesienie karalności tzw. fałszywych – nieumyślnych opinii biegłych (uchylenie § 4a w art. 233 k.k.).

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.510.486.2026 z 13 maja 2026 r.) – opinia na temat projektu ustawy o zmianie Kodeksu postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw dotycząca problematyki trybów konsensualnych.

W odpowiedzi na pismo z dnia 16 kwietnia 2026 r., zawierające prośbę o wyrażenie opinii o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, wpisanym do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod pozycją UD362, Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił następujące stanowisko.

Rzecznik nie zgłosił uwag do zmian w zakresie możliwości wydania wyroku skazującego w trybie konsensualnym, w tym do zmian obejmujących skazanie bez rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.) i dobrowolne poddanie się karze w postępowaniu sądowym – zarówno na posiedzeniu przed rozprawą (art. 338a k.p.k.), jak też w toku rozprawy głównej (art. 387 § 1 k.p.k. oraz art. 387a k.p.k.) oraz art. 332 § 2a k.p.k., art. 424 § 3 k.p.k., art. 447 § 4 k.p.k. i art. 672 k.p.k. Jednocześnie wskazał, że projektowane zmiany w art. 300 § 1 k.p.k. są nieskorelowane z zaproponowanymi w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, wpisanym do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod pozycją UD370.

Idąc dalej, wprowadzie projektowany art. 343c k.p.k. jest elementem polityki karnej, budzi on jednak zastrzeżenia. Rzecznik odnotował, że projektowany art. 343c k.p.k. w sposób bardzo istotny modyfikuje instytucje wymiaru kary, środków

karnych i środka probacyjnego opisane w Kodeksie karnym, zaś jedyną przesłanką tej modyfikacji jest przesłanka procesowa w postaci uwzględnienia wniosku, o którym mowa w art. 335 k.p.k. albo w art. 338a k.p.k. Przepis ten czyni zbędnymi przepisy Kodeksu karnego, które odnoszą się do instytucji sądowego wymiaru kary, zakresu zastosowania środków karnych czy też środka probacyjnego w postaci warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności. Może on prowadzić do nieuzasadnionego zróżnicowania reakcji karnych wobec sprawców przestępstw, które to zróżnicowanie wobec fakultatywności konsekwencji zastosowania projektowanego art. 343c k.p.k. nie będzie możliwe do skorygowania w drodze zwykłych oraz nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Rzecznik odniósł się także do projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k. twierdząc, że projektowane instytucje mają charakter pilotażowy z uwagi na wąsko określone katalogi przestępstw, przy których znajdą zastosowanie. Pozytywnie ocenił ograniczenie ich zastosowania tylko do etapu postępowania przygotowawczego, gdyż praktyka wskazuje, że umożliwienie umorzenia postępowania na podstawie projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k. szybko przerodziłoby się w tryb wnioskowania przez prokuratora do sądu o takie umorzenia i tym samym nie odciążałoby w oczekiwany sposób wymiaru sprawiedliwości.

Rzecznik dostrzegł, że treść art. 94 k.p.k. nie jest adekwatna do postanowień, które mają być, według założeń projektodawcy, wydawane na podstawie projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k., gdyż brak jest w nim odpowiednika art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. w postaci nakazu zamieszczenia w treści postanowienia „dokładnego określenia przypisanego podejrzanemu czynu oraz jego kwalifikacji prawnej” czy też informacji o wykonaniu ugody oraz o wysokości świadczenia, czyli swoistego odpowiednika art. 413 § 2 pkt 2 k.p.k.

Zgodnie z założeniami projektodawcy, postanowienia wydawane na podstawie projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k. można wzruszyć na podstawie projektowanego art. 11c k.p.k., ale także na podstawie art. 327 § 2 k.p.k., który stanowi, że prawomocnie umorzone postępowanie przygotowawcze wznowia się przeciwko osobie występującej w charakterze podejrzanego, na mocy postanowienia prokuratora nadrzędnego nad tym, który wydał lub zatwierdził postanowienie o umorzeniu w momencie, gdy ujawnią się nowe istotne fakty lub dowody nieznane w poprzednim postępowaniu. Tym samym niedopuszczalne jest wznowienie postępowania z urzędu na niekorzyść oskarżonego po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich negatywnie ocenił założenie projektodawcy odnośnie do postanowień wydawanych na podstawie projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k., które nie będą mogły zostać wzruszone na podstawie art. 540 § 1 pkt 1, § 2 i § 3 k.p.k. Wznowione będzie mogło być tylko postępowania sądowe wywołane zażaleniem złożonym na podstawie art. 459 § 1 k.p.k. Oprócz tego RPO sceptycznie odniósł się do założenia projektodawcy o

tym, że postanowienia wydawane na podstawie projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k. nie będą mogły zostać wzruszone na podstawie art. 540 § 1 pkt 1, § 2 i § 3 k.p.k. Wznowione będzie mogło być tylko postępowanie sądowe wywołane zażaleniem złożonym na podstawie art. 459 § 1 k.p.k.

Rzecznik wskazał, że zgodnie z projektowanym art. 11c k.p.k., postępowanie umorzone na podstawie projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k. wznawia się w wypadku popełnienia przez osobę, która występowała w charakterze podejrzanego, w okresie dwóch lat od wydania postanowienia o umorzeniu postępowania, przestępstwa umyślnego, za które została prawomocnie skazana. Zdaniem RPO przepis ten znajdzie zastosowanie tylko do takich przestępstw, co do których możliwe jest uzyskanie skazania w okresie dwóch lat. Pod rozważę projektodawcy pozostawił dodanie do wskazanych w przepisie dwóch lat odpowiednika okresu, o którym mowa w art. 68 § 4 k.k. dotyczącym warunkowo umorzonego postępowania.

Zdaniem Rzecznika w przypadku skutecznego wznowienia, na podstawie projektowanego art. 11c k.p.k. albo na podstawie art. 327 § 2 k.p.k., postępowania umorzonego uprzednio na podstawie projektowanych art. 11a § 1 k.p.k. oraz art. 11b § 1 k.p.k., zabrakło rozwiązań wskazujących na możliwość zaliczenia świadczenia, o którym mowa w projektowanych art. 11a § 2 k.p.k. oraz art. 11b § 2 k.p.k., na poczet środka karnego z art. 39 pkt 7 k.k., a także wskazujących na konieczność jego zwrotu, w razie uniewinnienia lub umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy wskazanych w niniejszym stanowisku problemów oraz poinformowanie o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

9. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

VII.501.311.2021 z 10 kwietnia 2026 r. – wniosek o skierowanie pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w celu uzyskania prawidłowej wykładni art. 5 ust. dyrektywy 2002/58/WE.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO w związku z art. 60 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił swoje stanowisko w sprawie oddalenia powództwa E. S. przeciwko Skarbowi Państwa o ochronę dóbr osobistych. Jednocześnie wniósł o skierowanie, na podstawie art. 267 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Wyrokiem z dnia 4 czerwca 2024 r. (sygn. akt XXIV C 2032/20) Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo E. S. przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Komendanta Głównego Policji z udziałem fundacji (...) w W. i Rzecznika Praw Obywatelskich o ochronę dóbr osobistych.

W uzasadnieniu Sąd I instancji wskazał, że powódka nie wykazała naruszenia dobra osobistego w postaci zdrowia oraz wyjaśnił, że prawo do informacji publicznej nim nie jest, ponieważ służy ochronie interesu publicznego, a nie prywatnego. W konsekwencji ocenił, że ewentualne naruszenia mogą dotyczyć dobra osobistego w postaci prywatności, a nie prawa do informacji publicznej.

Sąd Okręgowy wskazał, że art. 51 ust. 3 Konstytucji RP gwarantuje każdemu prawo dostępu do urzędowych dokumentów oraz danych na jego temat, a także możliwość żądania ich sprostowania lub usunięcia. Elementem szerszego dobra osobistego jest prawo do prywatności, które obejmuje tzw. autonomię informacyjną, czyli decydowanie o ujawnianiu i kontroli informacji o sobie. Odmowa udostępnienia osobie informacji o danych zebranych w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych może naruszać jej prawo do prywatności, jeśli uniemożliwia kontrolę nad tymi informacjami. Sąd wskazał, że to pozwany musi wykazać, że działał zgodnie z prawem i w granicach porządku prawnego. W związku z powyższym obowiązujące przepisy wyłączają możliwość ujawnienia osobie danych dotyczących ewentualnej kontroli operacyjnej, nawet jeśli dotyczą jej życia prywatnego.

Sąd Okręgowy zauważył, że ze względu na obecne przepisy powódka nie ma możliwości ustalenia, czy była objęta kontrolą operacyjną, co uniemożliwia jej skuteczne dochodzenie roszczeń za naruszenie prywatności lub tajemnicy korespondencji. Jednocześnie podkreślił, że regulacje ustawowe wyłączające całkowicie dostęp do materiałów zgromadzonych podczas kontroli lub nieprzewidujące udostępnienia ich po jej zakończeniu, mogą naruszać art. 51 ust. 3 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Sąd Okręgowy przywołał stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w postanowieniu z dnia 25 stycznia 2006 r., zgodnie z którym ustawy nie mogą całkowicie wyłączać prawa dostępu do danych dotyczących osoby, a po zakończeniu kontroli powinna istnieć możliwość wglądu w materiały. W konkluzji orzekł, że regulacje dotyczące kontroli operacyjnej mogą być niezgodne z Konstytucją RP, jednak sąd nie może w tym postępowaniu nakazać ujawnienia tych informacji powódce.

Z uwagi na aktualność stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich przedstawionego w piśmie procesowym z dnia 27 stycznia 2022 r. złożonym do Sądu Okręgowego w W. w sprawie o sygn. akt XXIV C 2032/20, w niniejszym piśmie procesowym zostaną zaakcentowane nowe okoliczności, które mają znaczenie dla rozpoznania przedmiotowej sprawy.

Po pierwsze, pod uwagę należy wziąć wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie P., B.-S. i inni przeciwko w Polsce, w którym Trybunał wskazał na daleko idące wady polskiej regulacji dotyczących prowadzenia kontroli operacyjnej, obejmujące w istocie wszystkie etapy stosowania środków inwigilacyjnych, zarówno w fazie ich zarządzania, przeprowadzania, jak i postępowania ze zgromadzonym materiałem. ETPC wskazał na możliwość stosowania inwigilacji, która odnosi się do szerokiego katalogu przestępstw, w tym stosunkowo drobnych. Oprócz tego zwrócił uwagę, że zaskarżone przepisy nie określają treści zezwolenia na przechwycenie ani nie wymagają od sądu wydającego takie zezwolenie uzasadnienia swojej decyzji, z wyjątkiem przypadków, gdy decyzja jest niekorzystna dla organu ścigania, który się o nią ubiegał.

Po drugie, według ETPC dostęp organów publicznych do metadanych nie jest poprzedzony żadną formą kontroli sądowej, nie jest ograniczony do przypadków walki z poważną przestępczością ani ograniczony w czasie. Takie rozwiązania nie gwarantują skutecznego i niezależnego monitorowania służb państwowych prowadzących nadzór. Ostatecznie ETPC stwierdził, że przepisy krajowe są niewystarczające, aby ograniczyć ingerencję w korzystanie przez skarżących z ich prawa do poszanowania życia prywatnego do tego, co jest „niezbędne w demokratycznym społeczeństwie”. Zdaniem Europejskiego Trybunału doszło do naruszenia art. 8 Konwencji.

Rzecznik Praw Obywatelskich przytoczył nowe, uzupełnione dane, które obrazują skalę problemu od dawna dotyczącego korespondencji z organami państwa. Analizując te dane, należy dostrzec, że liczba odmów zarządzenia kontroli ze strony sądów jest znikoma, natomiast skala danych telekomunikacyjnych przetwarzanych przez uprawnione służby – olbrzymia. Problem ten jest od lat podnoszony przez RPO. W ostatnim czasie Rzecznik skierował do Ministra Sprawiedliwości, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Koordynatora Służb Specjalnych wystąpienie, w

którym odwołując się do wyroku ETPC w sprawie P. i B.-S. i inni przeciwko Polsce, przypominał o konieczności dokonania gruntownych zmian ustawowych.

W ocenie RPO polskie przepisy nie spełniają standardów wypracowanych w orzecznictwie TK oraz orzecznictwie międzynarodowych trybunałów. Dotyczy to w szczególności problemu masowej, prewencyjnej i nieodróżnianej retencji danych, której dotyczy niniejsza sprawa. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich obywatele nie mogą liczyć na szybką zmianę przepisów prawa powszechnie obowiązującego w tym zakresie, a także na realizację swoich praw wynikających ze standardów ochrony praw człowieka, dlatego tak ważne i potrzebne jest rozstrzygnięcie sądu w przedmiotowej sprawie.

W odniesieniu do wniosku o skierowanie pytania prejudycjalnego, który nie został uwzględniony przez Sąd Okręgowy, a został ponowiony w apelacji fundacji (...), Rzecznik podtrzymuje stanowisko wyrażone w piśmie procesowym z dnia 27 stycznia 2022 roku (sygn. akt XXIV C 2032/20), wskazując, że odpowiedź na nie byłaby przydatna dla uzyskania prawidłowej wykładni art. 5 ust. dyrektywy 2002/58/WE. Mając na uwadze powyższe, RPO wniósł jak we wstępie.

VII.511.37.2020 z 31 lipca 2020 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dotyczącym niepowołania na stanowisko sędziego.

Stanowisko częściowo uwzględnione (wyrok z 21 maja 2026 r., sygn. akt 62765/14, 62769/14, 62772/14).

Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie Sobczyńska i inni przeciwko Polsce postanowił połączyć skargi 62765/14, 62769/14 oraz 62772/14. Jednocześnie wydał wyrok, w którym stwierdził dopuszczalność skargi wniesionej na podst. art. 6 ust. 1 Konwencji oraz naruszenie tego przepisu. Jednogłośnie stwierdził, że nie ma potrzeby rozpatrywania skargi wniesionej na podstawie art. 13 Konwencji.

Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł, że państwo pozwane ma wypłacić każdemu ze skarżących, w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się wyroku zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, kwotę 13 000 EUR (trzynaście tysięcy euro), przeliczoną na walutę państwa pozwanego według kursu obowiązującego w dniu rozliczenia, z tytułu szkody niematerialnej; od upływu wyżej wymienionego trzymiesięcznego terminu do momentu rozliczenia od wyżej wymienionych kwot naliczane będą odsetki proste według stawki równej stopie kredytu marginalnego Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w okresie zwłoki, powiększonej o trzy punkty procentowe. Ponadto odrzucił pozostałą część roszczenia o sprawiedliwe zadośćuczynienie, które zostało zgłoszone przez skarżących.

10. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

VII.602.629.2020 z 23 lipca 2021 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Sejmu RP w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany treści przepisu ustawy o referendum lokalnym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 29 kwietnia 2026 r. poinformował, że stosowna inicjatywa dotycząca zmiany brzmienia art. 66 ust. 2 ustawy o referendum lokalnym, odpowiadająca oczekiwaniom Rzecznika, została podjęta przez Senat RP. Projekt senackiej ustawy wpłynął do Sejmu RP, a 23 stycznia 2026 r. został skierowany do rozpatrzenia przez Komisję Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej.

KMP.572.5.2018 z 25 marca 2024 r. – wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie umożliwienia monitorowania procedur deportacyjnych przedstawicielom RPO.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 9 kwietnia 2026 r. poinformował, iż zasadne jest włączenie Rzecznika Praw Obywatelskich w monitorowanie przymusowych powrotów cudzoziemców. Ministerstwo obecnie prowadzi prace nad odpowiednimi zmianami legislacyjnymi. Analizy mają szerszy zakres i obejmują stworzenie kompleksowego systemu monitorowania różnych procedur dotyczących cudzoziemców, zgodnie z krajową strategią migracyjną oraz wymogami prawa UE. O szczegółach planowanych zmian Rzecznik zostanie poinformowany na dalszym etapie prac.

V.7013.173.2024 z 1 sierpnia 2024 r. – wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie wdrożenia Planu dla Chorób Rzadkich.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 15 kwietnia 2026 r. poinformował, że „Plan dla Chorób Rzadkich na 2026 r.” został przyjęty uchwałą nr 179 Rady Ministrów z 23 grudnia 2025 r. i jest realizowany w kluczowych obszarach, tj. organizacja opieki, rozwój diagnostyki, dostęp do terapii, rozwiązań informatycznych oraz działania informacyjne i edukacyjne. Dodatkowo wskazał, że centralną rolę w systemie pełnią Ośrodki Eksperckie Chorób Rzadkich (OECR), których obecnie funkcjonuje 44. Współpracują one z europejskimi sieciami referencyjnymi i odpowiadają za kompleksową diagnostykę oraz leczenie pacjentów. Trwają również prace legislacyjne mające uregulować zasady nadawania statusu OECR.

Zaznaczył, że istotnym kierunkiem działań resortu jest poprawa diagnostyki w celu skrócenia tzw. „odysei diagnostycznej”. W 2025 r. wprowadzono nowe badania genetyczne do koszyka świadczeń, a planowane jest rozszerzenie ich o kolejne, w tym badania WES i NGS. Wyzwaniem pozostaje dostęp do nowoczesnych terapii, szczególnie ze względu na ich koszty. System refundacji oparty jest na decyzjach Ministra Zdrowia, a trwające prace legislacyjne (projekt

UD187) przewidują m.in. wprowadzenie wielokryterialnej analizy decyzyjnej (MCDA), co ma usprawnić i uelastyczyć proces podejmowania decyzji refundacyjnych.

Rozwijany jest także System dla Chorób Rzadkich, który umożliwi rejestrację pacjentów oraz generowanie Karty Pacjenta dostępnej przez Internetowe Konto Pacjenta, co w opinii Ministerstwa poprawi koordynację opieki. Dodatkowo prowadzone są działania informacyjne, w tym rozwój platformy chorobyrzadkie.gov.pl, służącej zwiększaniu świadomości i dostępu do wiedzy o chorobach rzadkich.

XI.516.1.2015 z 2 grudnia 2024 r. – wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie konieczności ratyfikowania Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z 1 kwietnia 2026 r. poinformował, że w pełni podziela stanowisko Rzecznika wskazujące na potrzebę podjęcia działań zmierzających do podpisania i ratyfikacji protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ.

Obecnie w Ministerstwie trwają prace analityczne w tym zakresie, koordynowane przez Departament Współpracy Międzynarodowej, a także działania Zespołu ds. wykonywania postanowień Konwencji. Kwestie harmonogramu i zaangażowania zasobów pozostają otwarte i będą uzależnione od uwarunkowań krajowych i międzynarodowych.

Wskazał również na zmianę harmonogramu prac Komitetu ONZ, gdyż kolejne etapy przeglądu realizacji Konwencji przez Polskę zostały przesunięte na lata 2031–2036. Jednocześnie zadeklarował gotowość do dalszej współpracy z RPO na rzecz skutecznej ochrony i realizacji praw osób z niepełnosprawnością.

VII.501.168.2023 z 20 marca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego w sprawie ujawniania danych osób pokrzywdzonych przestępstwem w listach gończych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 3 kwietnia 2026 r. zgodził się ze stanowiskiem Rzecznika, że ujawnianie danych osobowych pokrzywdzonych w listach gończych, poza zakresem niezbędnym dla skuteczności poszukiwań, stanowi nieproporcjonalną ingerencję w prawo do prywatności.

Poinformował również, że Minister Sprawiedliwości wyraził zgodę na rozpoczęcie prac legislacyjnych zmierzających do zmiany Regulaminu urzędowania sądów powszechnych poprzez wprowadzenie przepisu wyłączającego co do zasady dane identyfikujące pokrzywdzonego z treści listu gończego. Jednocześnie wskazał, że postulaty dotyczące regulacji prokuratorskich zostaną uwzględnione w przygotowywanym nowym regulaminie, który jest obecnie na końcowym etapie prac. W zakresie działań instruktażowych i

szkoleniowych właściwe decyzje pozostają w gestii Prokuratora Generalnego, który został poinformowany o zgłoszonych rekomendacjach.

VII.7033.14.2025 z 28 kwietnia 2025 r. – wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie ograniczenia kształcenia podyplomowego w zakresie analityki medycznej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 14 maja 2026 r. poinformował, że zawód diagnosty laboratoryjnego jest samodzielnym zawodem medycznym wymagającym kompleksowego wykształcenia medycznego. Zasadniczą ścieżką uzyskania kwalifikacji pozostają jednolite studia magisterskie przygotowujące do wykonywania tego zawodu. Podkreślił również autonomię uczelni w zakresie uruchamiania studiów podyplomowych, przy czym uczelnie medyczne obecnie nie planują otwierania nowych kierunków podyplomowych z analityki medycznej.

Jednocześnie obowiązujące przepisy przewidują przejściową możliwość uzyskania prawa wykonywania zawodu diagnosty laboratoryjnego przez absolwentów kierunków niemedycznych, do 31 grudnia 2028 r., m.in. poprzez ukończenie specjalizacji z mikrobiologii lub toksykologii oraz zdanie Państwowego Egzaminu Specjalizacyjnego. Ministerstwo Zdrowia potwierdziło także, że osoby spełniające wymagania określone w ustawie o medycynie laboratoryjnej będą mogły uzyskać prawo wykonywania zawodu diagnosty laboratoryjnego zgodnie z obowiązującymi przepisami.

V.7016.5.2025 z 16 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie edukacji w zakresie zdrowia psychicznego.

Minister Edukacji Narodowej pismem z 8 maja 2026 r. poinformował, że edukacja zdrowotna ma charakter kompleksowy i służy budowaniu kompetencji uczniów w zakresie zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego. Minister podkreślił, że program przedmiotu został opracowany przez międzyresortowy zespół ekspertów, poddany szerokim konsultacjom społecznym oraz dostosowany do aktualnych wyzwań zdrowotnych i potrzeb uczniów.

Poinformował także, że od roku szkolnego 2026/2027 edukacja zdrowotna ma być częściowo obowiązkowa, z wyłączeniem zagadnień dotyczących zdrowia seksualnego, które pozostaną nieobowiązkowe i zależne od decyzji rodziców lub pełnoletnich uczniów. Jednocześnie podkreśliła znaczenie działań na rzecz zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, w tym profilaktyki przemocy rówieśniczej, wsparcia w kryzysach psychicznych oraz przeciwdziałania stygmatyzacji.

Minister wskazał również na szeroko zakrojone działania systemowe, obejmujące szkolenia nauczycieli, przygotowanie materiałów edukacyjnych, realizację programów psychoedukacyjnych i projektów wspierających zdrowie psychiczne uczniów, a także współpracę z ekspertami, organizacjami społecznymi i innymi resortami. Celem tych działań jest budowanie bezpiecznego i

wspierającego środowiska szkolnego oraz rozwój skutecznych mechanizmów wsparcia psychologiczno-pedagogicznego.

II.511.290.2025 z 2 września 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego w sprawie elektronicznej komunikacji z organem procesowym w procedurze karnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 3 kwietnia 2026 r. poinformował, że obowiązujące przepisy postępowania karnego zapewniają osobom nieporadnym realny i efektywny dostęp do sądu, przy jednoczesnym poszanowaniu ich zdolności do samodzielnego działania. Status osoby nieporadnej nie pozbawia jej zdolności do czynności prawnych, lecz uzasadnia stosowanie szczególnych gwarancji procesowych dostosowanych do jej indywidualnych potrzeb. Regulacje te obejmują w szczególności indywidualną ocenę sytuacji pokrzywdzonego i świadka, możliwość przeprowadzania przesłuchań w warunkach zapewniających bezpieczeństwo i swobodę wypowiedzi (z udziałem biegłego psychologa oraz przy wykorzystaniu alternatywnych form komunikacji), a także dostęp do rzetelnej informacji o prawach i obowiązkach w formie dostosowanej do możliwości percepcyjnych danej osoby. Istotnym elementem gwarancyjnym jest również możliwość skorzystania z profesjonalnej pomocy obrońcy lub pełnomocnika, w tym ustanowionego z urzędu. Dodatkowo, zdaniem Sekretarza Stanu, obowiązujące przepisy dopuszczają także wsparcie ze strony osoby sprawującej faktyczną pieczę nad pokrzywdzonym, nie ograniczając przy tym jego samodzielności procesowej. Jednocześnie mechanizmy procesowe umożliwiają weryfikację zasadności takiego wsparcia.

Odnosząc się do postulatu Rzecznika dotyczącego rozszerzenia możliwości wnoszenia pism drogą elektroniczną, Sekretarz Stanu wskazał, że od 1 marca 2026 r. wprowadzono rozwiązania w tym zakresie w sposób etapowy. Docelowo planowane jest ich rozszerzenie również na strony postępowania, w tym osoby nieporadne, co uzasadnione jest koniecznością zapewnienia sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemów informatycznych.

III.7060.248.2023 z 16 października 2025 r. – wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie braku zaliczania okresu czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim do okresu pracy górniczej uprawniającej do emerytury górniczej lub emerytury górniczej bez względu na wiek.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z 20 kwietnia 2026 r. poinformował, że kwestią kluczową jest rozróżnienie między okresem składkowym a rzeczywistą pracą górniczą. Konstytucyjna zasada równości nie oznacza identycznego traktowania wszystkich sytuacji, lecz równe traktowanie podmiotów o tych samych cechach istotnych. Praca górnicza, wykonywana w szczególnych, niebezpiecznych warunkach, stanowi taką właśnie cechę odróżniającą i uzasadnia odrębne zasady nabywania

uprawnień emerytalnych. Dodatkowo obowiązujące przepisy jasno wskazują, że prawo do emerytury górniczej jest powiązane wyłącznie z faktycznym wykonywaniem pracy górniczej. Od 1 stycznia 2007 r. ustawodawca świadomie zrezygnował z kategorii „okresów zaliczalnych”, w tym służby wojskowej, koncentrując się na realnym stażu pracy w górnictwie. Jednocześnie, okres czynnej służby wojskowej nie został pominięty, lecz jest uwzględniany jako okres składkowy przy ustalaniu prawa do emerytury w ogóle. Nie ma natomiast podstaw prawnych, aby traktować go jak pracę górniczą, ponieważ nie spełnia jej kluczowego kryterium, jakim jest wykonywanie pracy pod ziemią w pełnym wymiarze.

W opinii Ministerstwa rozszerzenie kwalifikacji służby wojskowej do pracy górniczej prowadziłoby do nieuzasadnionego uprzywilejowania, także w zakresie wysokości świadczeń, wykraczającego poza dotychczasowy system i nawet poza rozwiązania obowiązujące przed 2007 r. Obecny stan prawny nie daje podstaw do zaliczenia służby wojskowej jako pracy górniczej, a jej uwzględnienie wyłącznie jako okresu składkowego pozostaje zgodne zarówno z ustawą, jak i konstytucyjnymi zasadami systemu ubezpieczeń społecznych.

II.510.751.2025 z 20 października 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie środków zabezpieczających w postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko osobie niepoczytalnej, której nie można przypisać winy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 3 kwietnia 2026 r. podtrzymał stanowisko, iż obowiązujące rozwiązania co do zasady zapewniają właściwe wyważenie wartości konstytucyjnych, jednocześnie uznając postulaty RPO za istotny głos w dyskusji nad ewentualnym ich doprecyzowaniem.

Sekretarz stwierdził, że w zakresie praw pokrzywdzonego jego ograniczona rola nie wynika z pominięcia jego interesów, a ze specyfiki postępowania dotyczącego środków zabezpieczających. Postępowanie to nie ma charakteru klasycznie kontradyktoryjnego, gdyż jego celem nie jest przypisanie winy ani rozstrzyganie roszczeń, lecz zapewnienie bezpieczeństwa publicznego oraz leczenie sprawcy. W tym modelu interes pokrzywdzonego jest realizowany pośrednio przez prokuratora jako rzecznika interesu publicznego oraz przez sąd działający w oparciu o opinie biegłych. Rozszerzenie uprawnień pokrzywdzonego w kierunku pełnej inicjatywy dowodowej czy prawa do zaskarżania rozstrzygnięcia mogłoby prowadzić do nadmiernej ingerencji w prawa i wolności osoby niepoczytalnej oraz zaburzyć nieprocesowy, ochronno-leczniczy charakter tego postępowania. Zatem kierunek postulowanych zmian wymaga dalszej analizy pod kątem ewentualnego wzmocnienia gwarancji informacyjnych lub udziału pokrzywdzonego bez naruszania istoty postępowania.

Odnosząc się do formy orzekania, Sekretarz podkreślił, że zróżnicowanie między postanowieniem a wyrokiem ma charakter funkcjonalny i wynika z odmiennych punktów wyjścia sprawy. W przypadku, na wniosek o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego, gdy brak jest

wątpliwości co do sprawstwa i niepoczytalności, postępowanie od początku ukierunkowane jest na ocenę niebezpieczeństwa i potrzebę szybkiej reakcji, stąd posiedzenie i postanowienie o natychmiastowej wykonalności. Z kolei w przypadku aktu oskarżenia i niepoczytalności oskarżonego, gdy kwestia tej niepoczytalności ujawnia się dopiero w toku rozprawy, konieczne jest rozstrzygnięcie w formie wyroku, właściwe dla postępowania zmierzającego pierwotnie do oceny winy. W opinii Ministerstwa różnice te są więc konsekwencją odmiennych sytuacji procesowych, a nie naruszeniem zasady równości.

Jednocześnie obowiązujące przepisy przewidują mechanizmy kontroli instancyjnej oraz możliwość wstrzymania wykonania orzeczenia, co zabezpiecza prawa jednostki. W tym kontekście nie można uznać, że aktualny model narusza prawo do sądu lub zasadę równości, gdyż zróżnicowanie środków i trybów działania pozostaje racjonalnie uzasadnione celem postępowania.

W ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości obecny stan prawny zachowuje równowagę między ochroną społeczeństwa, prawami osoby niepoczytalnej oraz interesem pokrzywdzonego. Ewentualne zmiany powinny mieć charakter ostrożny i punktowy, tak aby nie naruszyć podstawowej funkcji środków zabezpieczających jako instrumentów o charakterze ochronno-leczniczym.

IV.7006.54.2022 z 24 listopada 2025 r. – wystąpienie do Ministra Finansów i Gospodarki w sprawie rażącej przewlekłości w ustaleniu i wypłacie odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów tzw. specustaw.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury pismem z 4 maja 2026 r. poinformował, że obowiązujące rozwiązania specustawy drogowej, w szczególności rozdzielenie decyzji o realizacji inwestycji (ZRID) od decyzji odszkodowawczej, są celowe i służą przyspieszeniu budowy dróg, które mają istotne znaczenie publiczne. W opinii resortu połączenie tych decyzji mogłoby znacząco wydłużyć procedury i utrudnić realizację inwestycji. Odszkodowanie ustalone jest przez właściwe organy (starostę lub wojewodę) w określonych terminach, a jego wypłata co do zasady następuje po uprawomocnieniu się decyzji ZRID. W przypadku nadania jej rygoru natychmiastowej wykonalności możliwe jest wcześniejsze ustalenie odszkodowania oraz wypłata zaliczki (obecnie w wysokości 70%). Obowiązujące przepisy przewidują także mechanizmy podwyższenia odszkodowania (np. za szybkie wydanie nieruchomości).

Ministerstwo Infrastruktury nie widzi obecnie podstaw do wypłaty pełnego odszkodowania przed ostatecznością decyzji ZRID, ale planuje zmiany zwiększające zaliczkę do 85% oraz rozszerzające możliwość jej wypłaty. Rozważane jest też doprecyzowanie momentu wszczęcia postępowania odszkodowawczego.

Ewentualne zmiany wymagają jednak szczegółowych analiz, aby nie spowodowały wydłużenia procesu inwestycyjnego i wzrostu kosztów, co mogłoby negatywnie wpłynąć na realizację kluczowych inwestycji drogowych.

II.501.4.2025 z 27 listopada 2025 r. – wystąpienie do Prezesa Naczelnej Rady Lekarskiej w sprawie praktyki postępowania w przypadku powzięcia przez lekarza informacji o możliwości popełnienia przestępstwa zgwałcenia.

Prezes Naczelnej Rady Lekarskiej pismem z 21 kwietnia 2026 r. poinformował, że obecne przepisy nie dają lekarzom jasnych wytycznych co do relacji między obowiązkiem zgłoszenia przestępstwa zgwałcenia a obowiązkiem zachowania tajemnicy lekarskiej. Powoduje to ryzyko odpowiedzialności prawnej oraz naruszenia praw pacjenta, a ciężar rozstrzygania tych wątpliwości spoczywa w praktyce na lekarzach.

Prezes NRL podkreślił, że tajemnica lekarska jest prawem pacjenta i fundamentem relacji terapeutycznej, a jej ograniczenia muszą wynikać wprost z ustawy i być interpretowane w sposób zawężający. Lekarz może ujawnić informacje tylko w ściśle określonych sytuacjach (zgoda pacjenta, zagrożenie życia lub zdrowia, wyraźny obowiązek ustawowy), kierując się zasadą minimalizacji ujawnienia.

Choć etyka lekarska dopuszcza reagowanie na przypadki naruszeń praw człowieka, nie stanowi to podstawy do automatycznego zgłaszania takich sytuacji organom ścigania. Decyzja o wszczęciu postępowania powinna co do zasady należeć do pacjenta.

NRL zapowiada dalsze analizy oraz wypracowanie stanowiska przez nowe organy samorządu lekarskiego.

II.510.1160.2024 z 6 grudnia 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego w sprawie dokonania analizy propozycji zmian art. 209 § 4 Kodeksu karnego poprzez rozszerzenie przesłanki czynnego żalu o naprawienie szkody wynikłej z nieuiszczania alimentów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 25 maja 2026 r. poinformował, że resort w całości podtrzymuje stanowisko wyrażone w odpowiedzi udzielonej Rzecznikowi 25 sierpnia 2025 r. Jednocześnie wskazał na brak podstaw do podjęcia inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do zmiany art. 209 § 4–6 k.k. Sekretarz Stanu podkreślił, że zaproponowane rozwiązania nie zwiększyłyby ochrony pokrzywdzonych, mogłyby natomiast pogorszyć sytuację gmin oraz doprowadzić do niepożądanego ingerencji prawa karnego w sferę roszczeń cywilnoprawnych. Zdaniem resortu sprawiedliwości obowiązujące przepisy w sposób właściwy realizują cele regulacji art. 209 k.k., a postulowane zmiany nie znajdują uzasadnienia ani w praktyce, ani w systemie prawa.

IV.7210.26.2025 z 8 grudnia 2025 r. – wystąpienie do Ministra Finansów i Gospodarki w sprawie trudności z odzyskaniem lokalu zajmowanego przez

najemcę, któremu wypowiedziano najem z powodu nieuiszczania czynszu i innych opłat za zajmowane mieszkanie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii pismem z 22 kwietnia 2026 r. poinformował, że obowiązujące przepisy dotyczące najmu mieszkań stanowią kompromis między ochroną prawa własności właścicieli a koniecznością ochrony lokatorów, wynikającą z Konstytucji RP (m.in. przeciwdziałanie bezdomności i ochrona godności człowieka). Państwo ma obowiązek zapewnić minimalne gwarancje mieszkaniowe, dlatego eksmisja „na bruk” jest niedopuszczalna, a w określonych przypadkach konieczne jest zapewnienie lokalu socjalnego lub schronienia.

Jednocześnie system przewiduje mechanizmy ochrony właścicieli, tj. możliwość dochodzenia odszkodowania, egzekwowania zaległości czy korzystania z najmu okazjonalnego i instytucjonalnego, które upraszczają procedurę eksmisji nierzetelnych najemców. Problemy zgłaszane przez właścicieli, w opinii Podsekretarza Stanu MRiT wynikają w dużej mierze z przewlekłości postępowań sądowych, a nie z samych przepisów.

Zdaniem resortu państwo wspiera także rozwój budownictwa społecznego oraz instrumenty takie jak społeczne agencje najmu, które ograniczają ryzyka po stronie właścicieli i zwiększają dostępność mieszkań. Jednocześnie brak jest konsensusu między interesami właścicieli i lokatorów co do kierunku zmian prawa, dlatego ewentualne reformy wymagają wyważenia obu stron.

XI.7061.30.2025 z 23 grudnia 2025 r. – wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie trudności z uzyskaniem dofinansowania uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych pismem z 30 kwietnia 2026 r. poinformował, że zgodnie z obowiązującymi przepisami pierwszeństwo w uzyskaniu dofinansowania do turnusów rehabilitacyjnych mają osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym i umiarkowanym oraz dzieci i młodzież ucząca się do 24. roku życia, wszystkie te grupy powinny być traktowane równorzędnie.

Podkreślił, że wprowadzanie przez samorządy dodatkowych, wewnętrznych kryteriów przyznawania dofinansowania jest niedopuszczalne, jeśli narusza przepisy ustawowe lub rozporządzenie. W związku ze zgłaszanymi nieprawidłowościami podjęte zostały działania kontrolne – PFRON ma zintensyfikować kontrole, a w przypadku stwierdzenia naruszeń kierowane są wystąpienia do właściwych samorządów.

Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych wyjaśnił również, że wysokość środków na turnusy rehabilitacyjne zależy od decyzji rady powiatu, która rozdziela środki PFRON między różne zadania, uwzględniając lokalne potrzeby i programy działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

WZF.812.1.2024 z 12 stycznia 2026 r. – wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie odmowy zasiłku chorobowego dla żołnierza dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z dnia 21 maja 2026 r. zgodził się ze stanowiskiem Rzecznika i dostrzegł potrzebę wypracowania rozwiązania, które eliminuje ryzyko powstawania luki ochronnej w przypadkach zwolnienia żołnierza ze służby w okresie choroby, gdy po zwolnieniu nie przysługują mu już świadczenia w systemie wojskowym, a równocześnie – z uwagi na przesłanki art. 7 i art. 7a – nie powstaje prawo do zasiłku chorobowego w systemie powszechnym. Jednocześnie poinformował, że optymalnym kierunkiem zmian byłoby wprowadzenie docelowej regulacji, zgodnie z którą świadczenie w razie choroby w omawianych przypadkach wywodziłoby się ze stosunku służbowego, a więc byłoby osadzone w systemie właściwym dla służby wojskowej.

Podsekretarz Stanu dodał także, że Minister Obrony Narodowej w wystąpieniu z dnia 27 lutego 2026 r. poparł inicjatywę przedstawioną przez Rzecznika. Z tej przyczyny niniejsza odpowiedź w przedmiotowej sprawie zostanie przekazana do resortu obrony narodowej w celu podjęcia dalszych kroków w ramach prac nad adekwatnym rozwiązaniem legislacyjnym.

XI.503.2.2026 z 15 stycznia 2026 r. – wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącego procedur uznania małżeństw osób tej samej płci.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 25 czerwca 2026 r. poinformował, że w dniu 22 maja 2026 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej został ogłoszony tekst rozporządzenia Ministra Cyfryzacji z dnia 22 maja 2026 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie wzorów dokumentów wydawanych z zakresu rejestracji stanu cywilnego, które określa zaktualizowane wzory odpisu zupełnego i skróconego aktu małżeństwa w postaci papierowej oraz elektronicznej, obejmujące również sytuacje sporządzenia dokumentu. Wejdzie ono w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia. Prace legislacyjne nad projektem rozporządzenia były prowadzone przez Ministerstwo Cyfryzacji.

Sekretarz Stanu poinformował również, że obecnie gromadzone są informacje i sygnały od wojewodów oraz kierowników urzędów stanu cywilnego dotyczące pojawiających się wątpliwości czy zagadnień praktycznych w obszarze problematyki związanej z transkrypcją aktów małżeństw. Jednocześnie wskazał, iż obecnie resort spraw wewnętrznych i administracji nie dostrzega obszaru, w którym – w zakresie swojej właściwości – miałby dokonywać zmian uregulowań prawa powszechnie obowiązującego.

IV.7000.21.2026 z 2 lutego 2026 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego w sprawie potrzeby zapewnienia skutecznej ochrony

prawa własności właścicieli nieruchomości obciążonych urządzeniami przesyłowymi.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 14 maja 2026 r. określił stanowisko Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego w sprawie potrzeby zmian ustawodawczych sygnalizowanych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 2 lutego 2026 r., które zostało przyjęte na posiedzeniu plenarnym w dniu 25 marca 2026 r. W konkluzji zdecydował on, iż nie rekomenduje obecnie podjęcia prac legislacyjnych w związku z rozstrzygnięciem w sprawie P 10/16, zastrzegając, że potrzeba taka może ujawnić się na późniejszym etapie, w następstwie kształtowania się określonej praktyki orzeczniczej. Sekretarz Stanu poinformował, że Ministerstwo Sprawiedliwości podziela wnioski zawarte w ww. stanowisku Komisji.

VII.7035.1.2025 z 2 lutego 2026 r. – wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie nieobjęcia zniżką na przejazdy kolejowe studentów i doktorantów z zagranicy.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego pismem z dnia 25 czerwca 2026 r. poinformował, że MNiSW nie planuje obecnie prac legislacyjnych zmierzających do rozszerzenia katalogu osób uprawnionych do ulg. Podkreślił, iż rolą resortu nauki nie jest rozstrzyganie o zasadności przyznawania uprawnień do ulgowych przejazdów kolejnym grupom beneficjentów. Ewentualne zmiany w tym zakresie wymagają współdziałania kilku resortów, w szczególności właściwych do spraw transportu oraz finansów publicznych i mają charakter systemowy oraz polityczny.

VII.612.19.2025 z 26 lutego 2026 r. – wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie reguł solidarnej odpowiedzialności członków zarządów stowarzyszeń i fundacji z tytułu zaległości podatkowych oraz środków publicznych stanowiących niepodatkowe należności budżetowe o charakterze publicznoprawnym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów pismem z dnia 25 czerwca 2026 r. poinformował o tym, że zgłoszony przez Rzecznika Praw Obywatelskich postulat legislacyjny stał się przedmiotem analiz i rozważań, których wynik znajdzie odzwierciedlenie w ramach prac nad wskazanym projektem ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa (UC138). Z aktualnym stanem prac można zapoznać się na stronie Rządowego Centrum Legislacji. Jednocześnie podkreślił, że na obecnym etapie Minister Finansów i Gospodarki może jedynie wyrazić intencję zaadresowania zgłoszonego przez RPO problemu, ostateczny kształt sposobu jego rozwiązania jest zdeterminowany ostatecznym wynikiem procesu uzgodnień, konsultacji publicznych i opiniowania.

KMP.571.24.2024 z 23 lutego 2026 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie poprawy standardów opieki zdrowotnej dla osób osadzonych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 19 czerwca 2026 r. przekazał, że wszystkie wskazane w wystąpieniu Rzecznika zagadnienia są przedmiotem stałej troski nie tylko Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, ale też resortu sprawiedliwości i podległego mu Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Ochrona praw osób pozbawionych wolności, w tym pełne wykonanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce w tym obszarze, stanowi priorytet dla obecnego kierownictwa Ministerstwa. Jednocześnie poinformował, że nie jest planowane upublicznienie raportu Pełnomocniczki Ministra Sprawiedliwości do spraw reformy więziennej służby zdrowia.

VII.6060.160.2025 z 12 marca 2026 r. – wystąpienie do Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie stosowania przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej oraz ustawy o informacji o stanie środowiska w zakresie funduszy unijnych na lata 2021-2027.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej pismem z dnia 18 maja 2026 r. wyjaśnił, że brak art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 mógłby skutkować dezorganizacją procesu wyboru projektów. Jednocześnie przedmiotowy przepis ogranicza zróżnicowane traktowanie podmiotów uczestniczących w danym postępowaniu oraz służy ograniczaniu upubliczniania informacji, które są dopiero weryfikowane i oceniane.

Sekretarz Stanu nie zgodził się ze stanowiskiem Rzecznika, przedstawił opinię, że ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. nie wyklucza udostępniania informacji i dokumentów przedstawianych przez wnioskodawców, tylko przesądza o tym, że dzieje się to bez pośrednictwa właściwych instytucji prowadzących postępowania. Ponadto poinformował, że projekt ustawy na lata 2028-2034 zostanie dopiero opracowany i na ten moment nie wiadomo jeszcze, jakie przepisy zostaną w niej zawarte.

Część III

11. Wybór spraw indywidualnych

IX.517.15.2026

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął sprawę skazanego, który został umieszczony w celi monitorowanej. Dyrektor Zakładu Karnego wyjaśnił, że decyzja o monitorowaniu zachowania skazanego była podjęta na podstawie Instrukcji nr 4/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 października 2024 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności. Przyznał, że w jednostce nie wydaje się pisemnych decyzji o zakwaterowaniu skazanego w celi wyposażonej w całodobowy monitoring. Zdaniem Rzecznika Służba Więzienna powinna wydawać pisemne, indywidualne decyzje o objęciu zachowania osadzonego stałą obserwacją. Nie ma przeszkód, by kierownicy jednostek penitencjarnych podejmowali takie decyzje w odniesieniu do zakwaterowania skazanego w celi monitorowanej na podstawie art. 73a § 8 k.k.w. Decyzje te powinny być podejmowane w sposób przemyślany, z uwzględnieniem indywidualnych okoliczności i specyfiki konkretnego osadzonego, a także z poszanowaniem praw człowieka. Stałą obserwacją należy obejmować wyłącznie tych osadzonych, wobec których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że zagrażają porządkowi i bezpieczeństwu zakładu karnego oraz własnemu bezpieczeństwu i zdrowiu. Dodatkowo osadzony powinien otrzymać egzemplarz tej decyzji wraz z uzasadnieniem, wskazaniem czasu stosowania monitorowania oraz pouczeniem o prawie i terminie wniesienia skargi w trybie 7 k.k.w. Osadzony, który zna konkretne powody podjęcia decyzji, może rzeczowo odnieść się do nich w ewentualnej skardze, a organ, do którego skierowana jest skarga, w pełni skontrolować jej zgodność z prawem. Takie stanowisko zostało przedstawione Dyrektorowi Zakładu Karnego, z prośbą o podjęcie działań w celu zwiększenia transparentności w obejmowaniu osadzonych stałym monitoringiem w celach mieszkalnych – taki cel można osiągnąć przez wydawanie pisemnych, indywidualnych decyzji w omawianym zakresie.

IX.517.108.2024

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w związku ze skargą osadzonego, który żalił się na niewłaściwe postępowanie administracji jednostki penitencjarnej w zakresie przeprowadzonego badania na obecność w jego organizmie substancji niedozwolonych. Skarżący wskazał, że po zakwestionowaniu pozytywnego wyniku badania nieinwazyjnego, przeprowadzonego w dniu 18 grudnia 2023 r., nie wykonano badania laboratoryjnego, mającego na celu weryfikację tego wyniku. Dodał, że następnego dnia wykonano kolejne dwa testy, które dały wynik

negatywny. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że w dniu 18 grudnia 2023 r. wpłynęła do administracji jednostki penitencjarnej anonimowa informacja o możliwym zażywaniu środków odurzających przez skazanych zatrudnionych w zewnętrznym podmiocie (w tym również wnioskodawcę). W związku z powyższym, wnioskodawcę poddano badaniom na obecność substancji psychoaktywnych w jego organizmie. Pozytywny wynik testu w kierunku substancji AMP został przez niego zakwestionowany, co potwierdza zapis z pkt. 8 protokołu z przeprowadzonego badania „osadzony nie zgadza się z wynikiem”. Dodatkowo w pkt. 8 protokołu zawarta została informacja o tym, że „badanie powtórzono dwukrotnie”.

Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadny zarzut wnioskodawcy, dotyczący nieprzeprowadzenia za pomocą metody laboratoryjnej weryfikacji wyniku testu na obecność w organizmie środka odurzającego lub substancji psychotropowej, który to wynik skarżący kwestionował. Z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w opisanym przypadku. W pkt. 8 protokołu została zawarta informacja „osadzony nie zgadza się z wynikiem”. Jest to informacja, która obligowała administrację jednostki penitencjarnej do wykonania badań laboratoryjnych. W świetle obowiązujących przepisów, jak wskazano powyżej, weryfikacja polega na wykonaniu badania laboratoryjnego, a nie kolejnego badania nieinwazyjnego. W związku z ustaleniami poczynionymi w sprawie, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał w tym zakresie skargę za zasadną, informując o stanowisku okręgowe władze więziennictwa.

IX.517.216.2026

W treści skargi skierowanej do RPO osadzony wskazał, że wskutek decyzji komisji penitencjarnej Aresztu Śledczego został zdegradowany i przeniesiony z zakładu karnego typu otwartego do zakładu karnego typu zamkniętego. Nie znał jednak przyczyn tej decyzji, ponieważ podczas aktualnego pobytu w warunkach izolacji penitencjarnej osadzony nie był karany dyscyplinarnie, a wielokrotnie nagradzany regulaminowo. Ponadto skazany był zatrudniony w systemie bez konwojenta, poza terenem jednostki penitencjarnej. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że komisja penitencjarna Aresztu Śledczego dokonała weryfikacji sytuacji skazanego i podjęła decyzję o zmianie podgrupy klasyfikacyjnej z P-3 na P-1, co skutkowało skierowaniem go do odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego. Komisja penitencjarna uzasadniła przedmiotową decyzję, powołując się na projekt oceny okresowej, z którego wynikało, że: „zachowanie skazanego w ostatnich dniach uległo diametralnej zmianie. W wyniku obserwacji celi mieszkalnej i osób młodocianych w niej zakwaterowanych zauważono, że skazany zaczął prezentować zachowania o charakterze podkulturowym. Postawa jego jest na tyle rażąca, że dotyczy ona osób młodocianych, dla których miał pełnić rolę wychowawczą. Na obecnym etapie odbywania kary pozbawienia wolności

skazany nie daje gwarancji właściwego funkcjonowania w warunkach zakładu typu otwartego.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej uznał podniesiony przez skarżącego zarzut za zasadny, stwierdzając, że na czas podjęcia ww. decyzji, komisja penitencjarna Aresztu Śledczego nie dysponowała żadnymi dowodami potwierdzającymi zarzucane skazanemu nieprawidłowości, które miałyby świadczyć o negatywnej zmianie jego postawy i zachowania. W jego ocenie nie sposób przyjąć, że zostały spełnione przesłanki wynikające z art. 89 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego, który stanowi, że ujemna ocena postawy i zachowania skazanego, a także względy bezpieczeństwa mogą powodować przeniesienie go do zakładu karnego typu półotwartego lub zamkniętego. Dyrektor Okręgowy, działając w trybie art. 76 § 3 k.k.w.¹, uchylił przedmiotową decyzję jako niezgodną z prawem, wobec braku wystarczających podstaw do uznania, że zostały łącznie spełnione przesłanki określone w art. 89 § 4 k.k.w. W konsekwencji, komisja penitencjarna Zakładu Karnego, do którego został przetransportowany w celu dalszego odbywania kary w ramach zakładu karnego typu zamkniętego, wydała nową decyzję, nadając skazanemu z powrotem podgrupę P-3. Po analizie zgromadzonej dokumentacji Rzecznik stwierdził, że do czasu sporządzenia projektu oceny okresowej oraz wydania decyzji przez komisję penitencjarną Aresztu Śledczego brak było podstaw do kwestionowania prawidłowego wykonywania przez skazanego obowiązków – w tym również tych wynikających z art. 84 § 2 k.k.w.

RPO podzielił stanowisko Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, uznając, że w analizowanej sprawie nie było materiału dowodowego, który wskazywałby na przyjęcie, że doszło do rażącej negatywnej zmiany w zachowaniu skarżącego. Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik uznał skargę wnioskodawcy za zasadną. W związku z tym, że zasadność podniesionego przez skazanego zarzutu potwierdził również Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej oraz uchylił decyzję wydaną przez komisję penitencjarną, RPO odstąpił od podejmowania dalszych czynności w sprawie, uznając ją za zakończoną.

IX.517.236.2022

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego dotyczące umieszczenia go w celi przejściowej, w której sprzęt kwaterunkowy był na stałe przymocowany do podłogi lub ściany. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie o udzielenie wyjaśnień do dyrektora aresztu śledczego, w którym przebywał wnioskodawca. Z nadesłanej odpowiedzi wynika, że w jednostce penitencjarnej we wszystkich celach przejściowych, ze względów bezpieczeństwa, sprzęt kwaterunkowy w postaci stołu, łóżek oraz taboretów jest na stałe przymocowany do podłogi lub ściany. Przymocowanie sprzętu kwaterunkowego w celi mieszkalnej, w tym przejściowej na stałe do podłogi lub ściany nie znajduje umocowania w przepisach obowiązujących zarówno w czasie, którego skarga dotyczy, jak również obecnie.

Normy wyposażenia i sprzętu kwaterunkowego cel i innych pomieszczeń służących do obsługi osób osadzonych znajdziemy w przepisach szczegółowych, czyli w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (obowiązującym w czasie, którego skarga dotyczy). Przepisy ww. rozporządzenia stanowią, że zabezpieczenia techniczno-ochronne w postaci mocowania sprzętu kwaterunkowego do podłogi albo ściany stosuje się obligatoryjnie w celach mieszkalnych dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne lub poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu i fakultatywnie w celach izolacyjnych. Ponadto, zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności, w oddziałach psychiatrycznych sprzęt kwaterunkowy jest na stałe przymocowany do podłogi. Prawodawca wskazał więc niejako 3-stopniową gradację w zakresie stosowania ww. zabezpieczeń w pomieszczeniach przeznaczonych dla osadzonych: obligatoryjne stosowanie – cele dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu oraz oddział psychiatryczny w podmiocie leczniczym dla osób pozbawionych wolności; fakultatywne stosowanie – cele izolacyjne; niestosowanie – cele mieszkalne zwykłe. Gdyby uznano, że w celach mieszkalnych zwykłych również można stosować te zabezpieczenia, to wskazano by taką możliwość analogicznie jak ma to miejsce w przypadku cel izolacyjnych. Cel omawianej legislacji wydaje się jasny – zabezpieczenie w postaci mocowania na stałe sprzętu kwaterunkowego służy przede wszystkim temu, by zapewnić porządek i bezpieczeństwo w miejscach, gdzie przebywają osadzeni, których zachowanie bądź stan psychosomatyczny rzeczywiście albo potencjalnie stanowi zagrożenie dla innych bądź ich samych.

W ocenie Rzecznika praktyka wyposażania cel mieszkalnych, w tym cel przejściowych w sprzęt kwaterunkowy mocowany na stałe, jest niewłaściwa. Jest ona nie tylko niezgodna z przepisami, ale także sprzeczna z dążeniem do normalizacji warunków więziennych. Wielu osadzonych odczuwa pobyt w takich celach jako dodatkową uciążliwość, a gdy kwaterowanie w nich jest długotrwałe, decyzje te spostrzegane są jako działania o charakterze restrykcyjnym i sprzyjające poczuciu dyskryminacji.

IX.517.236.2023

W skardze do Rzecznika Praw Obywatelskich osadzony wskazał, że administracja jednostki penitencjarnej nie zabezpieczyła rzeczy będących jego własnością, gdy był on transportowany najpierw do szpitala, a później do innego zakładu karnego. Osadzony w celi mieszkalnej pozostawił artykuły żywnościowe, wyroby tytoniowe, karty telefoniczne oraz znaczki pocztowe. W toku postępowania ustalono, że w związku z planowaną hospitalizacją, skazany opuścił swoją celę mieszkalną w dniu 7 czerwca 2022 r. Nie był znany czas

trwania jego hospitalizacji. Dyrektor Aresztu Śledczego wskazał, że wyjeżdżając do szpitala osadzony zabrał ze sobą m.in. artykuły żywnościowe oraz higieniczne, jednakże administracja nie dysponuje dokumentacją potwierdzającą, jakie dokładnie przedmioty zabrał ze sobą opuszczając celę mieszkalną tego dnia. Przebywał on wówczas w celi jednoosobowej więc początkowo jego rzeczy, których nie zabrał do szpitala, zostały w tej celi mieszkalnej, do której miał powrócić po ukończeniu hospitalizacji. Hospitalizacja odbywała się w dniach 7-10 czerwca 2022 r. Po jej zakończeniu skazany został przewieziony do innej jednostki penitencjarnej celem odbycia rehabilitacji. W związku ze zmianą miejsca pobytu, w dniu 11 czerwca 2022 r. spakowano jego rzeczy, które pozostawił w celi mieszkalnej. Dyrektor Aresztu Śledczego wyjaśnił, że dokonano tej czynności po czterech dniach od daty jego wyjazdu z jednostki, ponieważ dopiero wtedy było wiadomo, że skazany nie powróci do Aresztu Śledczego. Z czynności tej sporządzono protokół, z którego wynika, że spakowano: odzież i rzeczy skarbowe oraz kosmetyki i dokumenty. W protokole nie ma informacji o: znaczkach pocztowych, kartach telefonicznych, wyrobach tytoniowych oraz artykułach żywnościowych. W zakresie zaginionych wyrobów tytoniowych przekazano RPO, że w okresie sporządzenia skargi osadzony był osobą niepalącą i nie dokonywał zakupów wyrobów tytoniowych. Zatem w ocenie Dyrektora przedmioty te nie mogły znajdować się w jego celi mieszkalnej. W dniu 13 czerwca 2022 r. spakowane rzeczy zostały przekazane do magazynu depozytowego. Natomiast w dniu 20 czerwca 2022 r. zostały one przesłane w ślad za osadzonym do Zakładu Karnego, w którym odbywał on rehabilitację. W przedłożonych wyjaśnieniach wskazano, że w analizowanej sytuacji zastosowano procedurę opisaną w §31 ust. 3 obowiązującego wówczas zarządzenia nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie transportowania skazanych, zgodnie z którym w razie konieczności przewiezienia skazanego do innej jednostki penitencjarnej w celu odbycia konsultacji lekarskiej, przewozi się go z tymi dokumentami, których skompletowanie nie spowoduje opóźnienia w przewiezieniu. Pozostałe dokumenty i depozyty przesyła się niezwłocznie po ustaleniu, że pobyt przekroczy 7 dni, lecz nie później niż 8. dnia od wyjazdu skazanego. O konieczności przesłania dokumentów i pakietów kierownik podmiotu leczniczego lub wyznaczony funkcjonariusz powiadamia natychmiast po ustaleniu, że pobyt przekroczy 7 dni.

Analiza przesłanej dokumentacji prowadzi do wniosku, że w przedmiotowej sprawie doszło do nieprawidłowości i w ocenie Rzecznika Administracja Aresztu Śledczego nie dopełniła obowiązku prawidłowego zabezpieczenia mienia osadzonego po wyjeździe do szpitala. Zgodnie z §41 ust. 2 wskazanego zarządzenia w sprawie gospodarowania składnikami majątkowymi, w zakresie obsługi osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, w uzasadnionych sytuacjach pakowania rzeczy osadzonego mógł dokonać inny osadzony wyznaczony przez funkcjonariusza nadzorującego te czynności. Przepis

ten nakładał jednocześnie obowiązek sporządzenia protokołu z pakowania rzeczy. Protokół powinien zostać czytelnie podpisany przez osadzonego dokonującego pakowania, natomiast funkcjonariusz nadzorujący zobowiązany był potwierdzić, że wymienione w protokole przedmioty zostały właściwie zabezpieczone. Dyrektor Aresztu Śledczego wskazał, że w dniu 11 lutego 2022 r. do Aresztu Śledczego wpłynęło pismo informujące o wyznaczeniu terminu hospitalizacji skazanego w poza więziennej placówce medycznej na dzień 8 czerwca 2022 r. Informację tę uzyskano również bezpośrednio z powyższej placówki pismem w marcu 2022 r. Ponadto, kilka dni przed hospitalizacją, tj. w dniu 3 czerwca 2022 r. potwierdzono termin hospitalizacji osadzonego. Termin hospitalizacji skazanego był znany administracji Aresztu Śledczego dużo wcześniej, zatem w konsekwencji, w ocenie RPO, osadzony powinien mieć możliwość samodzielnego spakowania swoich rzeczy osobistych oraz przekazania ich do magazynu depozytowego.

W analizowanej sprawie doszło do przekroczenia terminu określonego w zarządzeniu nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie transportowania skazanych. Zgodnie z §31 ust. 2 tego zarządzenia, w przypadku konieczności przewiezienia skazanego do innej jednostki penitencjarnej lub podmiotu leczniczego w celu udzielenia natychmiastowej pomocy lekarskiej, przewozi się go wraz z dokumentami, których skompletowanie nie spowoduje opóźnienia transportu. Pozostałe dokumenty oraz depozyty powinny zostać przesłane niezwłocznie po ustaleniu, że pobyt skazanego poza jednostką przekroczy 7 dni, jednak nie później niż ósmego dnia od jego wyjazdu. Jednocześnie kierownik podmiotu leczniczego lub wyznaczony funkcjonariusz ma obowiązek niezwłocznie poinformować o konieczności przesłania dokumentów i depozytów po ustaleniu, że pobyt będzie trwał dłużej niż 7 dni.

Podsumowując, należy stwierdzić, że w analizowanej sprawie doszło do naruszenia przepisów określających procedurę postępowania z rzeczami osoby pozbawionej wolności w sytuacji przetransportowania do podmiotu leczniczego, a później do innej jednostki penitencjarnej. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał więc skargę za zasadną w omówionym zakresie i zwrócił się do Dyrektora Aresztu Śledczego z prośbą o podjęcie działań zmierzających do uniknięcia podobnych zdarzeń w przyszłości.

IX.517.332.2022

Rzecznik Praw Obywatelskich badał skargę osadzonego, która dotyczyła m.in. warunków bytowych w zajmowanej przez osadzonego celi. Na podstawie pozyskanych informacji Rzecznik ocenił, że doszło do naruszenia prawa osadzonego do sądu oraz do nieskrępowanego korzystania z urządzeń sanitarnych. Po przyjęciu do jednostki penitencjarnej osadzony został zgodnie z decyzją klasyfikacyjną zakwaterowany w oddziale terapeutycznym. Z uwagi na zgłaszane przez osadzonego konflikty ze współosadzonymi zdecydowano o

ulokowaniu go w celi monitorowanej, która służyła do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, co było zgodne z ówczesnie obowiązującymi przepisami. Dyrektor jednostki wydał decyzję w przedmiocie umieszczenia osadzonego w celi monitorowanej, lecz nie na okoliczność zakwaterowania w celi izolacyjnej. Podstawowym przeznaczeniem cel izolacyjnych jest umieszczanie w nich osób, które odbywają najsurowszą z przewidzianych kar, tj. karę dyscyplinarną. Zatem skorzystanie z tego środka powinno być proporcjonalne, należycie uzasadnione oraz cyklicznie weryfikowane w zakresie zasadności dalszego stosowania. Spełnienie tych wymogów gwarantuje wydanie przez dyrektora jednostki pisemnej decyzji. Jednocześnie otrzymanie przez osadzonego kopii przedmiotowej decyzji wzmacnia skuteczność jego działań, mających na celu ochronę jego praw w trybie art. 7 k.k.w. Z tego powodu Rzecznik ocenił, że niedochowanie pisemnej formy takiej decyzji naruszyło prawo osadzonego do sądu.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik ocenił, że doszło do naruszenia prawa osadzonego do niekrępującego korzystania z urządzeń w kąniku sanitarnym. O stwierdzonych nieprawidłowościach w zakresie nie- osłonięcia kąnika sanitarnego w celi izolacyjnej, Rzecznik poinformował właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, kierując przy tym prośbą o zapobiegnięcie ich wystąpieniu w przyszłości. Mając na uwadze, że obowiązujące przepisy nie przewidują już możliwości kwaterowania w celach izolacyjnych osadzonych nieukaranych karą dyscyplinarną, Rzecznik odstąpił od przedstawienia zaleceń w tym zakresie.

IX.517.366.2025

Osadzony zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich ze skargą na sposób rozpoznania jego prośby przez dyrektora jednostki penitencjarnej. Prośba osadzonego dotyczyła umożliwienia mu częstszego korzystania ze stanowiska komputerowego celem odbywania wideorozmów z partnerką. Wskazał, że jego partnerka jest osobą głuchoniemą, z którą porozumiewa się językiem migowym i z tego powodu nie może wykorzystywać do kontaktu z nią samoinkasującego aparatu telefonicznego. Dyrektor jednostki nie przychylił się do przedłożonej mu prośby. W uzasadnieniu wskazał, że zgodnie z obowiązującym w jednostce porządkiem każdy osadzony ma możliwość skorzystania z video-rozmowy raz w miesiącu. Nie przewiduje się przy tym zwiększenia ich częstotliwości. Ponadto w udzielonych Rzecznikowi wyjaśnieniach dyrektor poinformował, że pozytywne rozpatrzenie prośby osadzonego było niemożliwe, ponieważ podlegał mu jednostka dysponuje tylko dwoma stanowiskami komputerowymi na kilkuset osadzonych.

Nie ulega wątpliwości, że bezpośrednia rozmowa lepiej wpływa na utrzymanie więzi międzyludzkich niż wymiana korespondencji. Bezpośrednia interakcja sprzyja także budowaniu zaufania i poczucia bliskości, które trudno osiągnąć w komunikacji pośredniej. Rozmowa pozwala na spontaniczne reagowanie na otrzymywane informacje i doprecyzowywanie wypowiedzi, co zmniejsza ryzyko

nieporozumień. W przepisach porządku wewnętrznego danej jednostki penitencjarnej przewidziano pierwszeństwo niektórych grup osadzonych do realizowania rozmów za pośrednictwem komunikatorów internetowych. Należą do niej m.in. skazani i ukarani będący rodzicami bądź opiekunami prawnymi dzieci do lat 15 oraz cudzoziemcy, których rodziny mieszkają w znacznej odległości od jednostki lub ich sytuacja rodzinna, zdrowotna lub finansowa uniemożliwia przyjazd na widzenie. W ocenie Rzecznika do powyższego katalogu należałoby włączyć również osoby będące w sytuacji osadzonego, dla których wideorozmowy są jedynym środkiem kontaktu bezpośredniego na odległość. RPO zauważył bowiem, że ograniczenia wynikające z niepełnosprawności partnerki osadzonego, w tym konieczność porozumiewania się językiem migowym, nie utrudniają, lecz uniemożliwiają im kontaktowanie się za pośrednictwem telefonu. Odnosząc się zaś do kwestii korzystania przez osadzonych z ich praw w sposób nienaruszający praw innych osób oraz obowiązującego w jednostce porządku, Rzecznik zauważył, że częstotliwość realizowania przez osadzonego dodatkowych wideorozmów można było np. uzależnić od braku innych chętnych do skorzystania ze stanowiska komputerowego. Ponadto, jeśli jednostka dysponuje niewieloma takimi stanowiskami, administracja powinna poczynić starania w celu zwiększenia ich liczby. Tymczasem rozpatrując prośbę osadzonego, dyrektor jednostki poprzestał na przytoczeniu obowiązujących przepisów. Z tego powodu w ocenie Rzecznika w postępowaniu wobec osadzonego doszło do naruszenia zasady indywidualizacji sposobu wykonania kary pozbawienia wolności w zakresie ustalenia sposobu oraz częstotliwości realizowania kontaktów z bliskimi. Tym samym skarga została przez Rzecznika uznana za zasadną. O dokonanych ustaleniach oraz zajętym stanowisku Rzecznik poinformował dyrektora jednostki wraz z prośbą o podjęcie działań mających zapobiegnięcie wystąpieniu wskazanych naruszeń w przyszłości.

IX.517.371.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się kobieta odbywająca karę pozbawienia wolności, skarżąc się, że korespondencja kierowana do niej przez adwokata została zwrócona do nadawcy. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że korespondencja kierowana przez adwokata do skarżącej została ze względów bezpieczeństwa prześwietlona w zakładzie karnym za pomocą urządzenia rentgenowskiego. W wyniku tej kontroli stwierdzono, że w korespondencji znajduje się teczka. Korespondencja została zwrócona do adwokata, uznano bowiem, że teczka jest artykułem papierniczym i w związku z tym zgodnie z zasadami ustalonymi w porządku wewnętrznym obowiązującym w zakładzie karnym, dopuszczającymi przekazywanie w korespondencji oprócz samej treści korespondencji jedynie kopert, znaczków i zdjęć może być przekazywana jedynie w paczce, na otrzymanie której skazany musi mieć zgodę dyrektora zakładu karnego, zaś skarżąca takiej zgody nie posiadała. Należy mieć

na uwadze, że korespondencja skazanego pozbawionego wolności z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym nie podlega cenzurze, nadzorowi oraz zatrzymaniu i powinna być bezzwłocznie przekazywana do adresata, a w postępowaniu z tą korespondencją stosuje się przepisy art. 73 § 3 i 4 oraz art. 225 § 3 Kodeksu postępowania karnego (art. 8a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego). Odwołując się do przepisu art. 225 §3 k.p.k. wskazuje ponadto tryb postępowania z korespondencją, jaki należy wdrożyć w przypadku powzięcia wątpliwości co do jej zawartości. Jeżeli jednak administracja aresztu w wyniku prześwietlenia korespondencji powzięła wątpliwości, czy nie zawiera ona przedmiotów niezwiązanych z wykonywaniem funkcji obrończych, to w myśl przywołanego przepisu art. 225 §3 k.p.k. powinna przekazać tę korespondencję sądowi. To sąd bowiem jest w tym przypadku powołany do oceny czy korespondencja ta powinna zostać przekazana w całości lub w części do adresata, czy zatrzymana. Mając na uwadze powyższe, Rzecznik uznał skargę osadzonej za zasadną. Zwrócił się również do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o rozważenie przedstawionej sprawy oraz podjęcie stosownych działań w celu wyeliminowania podobnych nieprawidłowości z postępowania administracji podległej jednostki penitencjarnej.

IX.517.413.2024

Osadzony żalił się, że jego decyzja o rezygnacji z pracy nieodpłatnej wykonywanej w trybie art. 123a §2 Kodeksu karnego wykonawczego była przesłanką do wymierzenia mu kary dyscyplinarnej. Z treści przedłożonych wyjaśnień wynika, że skazany wyraził pisemną zgodę na zatrudnienie nieodpłatne w zakładzie karnym w wymiarze przekraczającym 90 godzin miesięcznie zgodnie z art. 123a § k.k.w. i 30 listopada 2023 r. rozpoczął pracę. W dniu 14 lutego 2024 r. funkcjonariusz działu kwatermistrzowskiego sporządził skazanemu wniosek o wymierzenie kary dyscyplinarnej. Powodem tego był fakt, iż osadzony odmówił dalszego wykonywania zadań wynikających z zatrudnienia. Skazany został wówczas poinformowany, iż od dnia 15 lutego 2024 r. zgodnie z obowiązującymi przepisami, tj. art. 123a §1 k.k.w., będzie wykonywał prace nieodpłatne w warsztacie w wymiarze nieprzekraczającym 90 godzin miesięcznie. Miał on jednak definitywnie odmówić wykonywania tej pracy. Formalnie skazanemu nie zmieniono podstawy zatrudnienia – nadal pozostawał zatrudniony nieodpłatnie w trybie art. 123a §2 k.k.w., ale pomiędzy 15 a 29 lutego 2024 r. nie pracował. W dniu 21 lutego 2024 r. Dyrektor Zakładu Karnego wymierzył skazanemu karę dyscyplinarną w postaci pozbawienia możliwości otrzymania paczek żywnościowych na okres jednego miesiąca, zawieszając wykonanie kary na okres jednego miesiąca. Po rozmowie z wychowawcą podjęto decyzję o zmianie stanowiska pracy i od dnia 1 marca 2024 r. skazany został zatrudniony jako pracownik gospodarczy na rzecz jednostki penitencjarnej – ponownie – w ramach art. 123a §2 k.k.w. W tym samym dniu został poinformowany ustnie o zmianie stanowiska i rozpoczął pracę. Nie odebrano od niego stosownego oświadczenia

w tym przedmiocie – o wyrażeniu przez niego zgody na taką formę zatrudnienia, do czego zobowiązuje art. 123a §2 k.k.w. Dyrektor Okręgowej Służby Więziennej ocenił, że w treści decyzji o wymierzeniu skazanemu kary dyscyplinarnej nie został wyartykułowany przepis, któremu swoim zachowaniem uchybił, to jednak wskazywała ona na czym polegało popełnione przez skazanego przekroczenie – odmówił on wykonywania pracy. Rzecznik nie podzielił poglądu wyrażonego przez Dyrektora Okręgowej Służby Więziennej. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że osadzony był zatrudniony na podstawie art. 123a §2 k.k.w., a nie wykonywał prac, o których mowa w art. 123a §1 k.k.w. Są to dwie odrębne formy zatrudnienia skazanych. Co istotne, zatrudnienie na podstawie art. 123a §2 k.k.w. wymaga zgody skazanego. Tym samym, zdaniem RPO, wymierzenie skarżącemu kary dyscyplinarnej należy uznać za nieznajdujące dostatecznego oparcia w okolicznościach sprawy i obowiązujących przepisach. Za uchybienie należy traktować również niedopełnienie obowiązku odebrania od niego stosownego oświadczenia o tym, że wyraża on zgodę na zatrudnienie w trybie art. 123a §2 k.k.w. od 1 marca 2024 r., do czego zobowiązuje norma wyrażona w tym przepisie. Mając powyższe na uwadze, należało uznać skargę osadzonego za zasadną.

IX.517.456.2026

Do Rzecznika Praw Obywatelskich skierował skargę skazany, który żalił się na nieudzielenie przez Dyrektora Zakładu Karnego pisemnej odpowiedzi na jego wniosek. Z wyjaśnień udzielonych Rzecznikowi przez Dyrektora wynika, że skarżący zwrócił się w formie pisemnej o udostępnienie mu do celi mieszkalnej sprzętu elektronicznego na okres 3 dni. Decyzją Zastępcy Dyrektora wniosek skarżącego został rozpatrzony odmownie, o czym został on poinformowany tego samego dnia przez funkcjonariusza działu kwatermistrzowskiego. Ustalono zatem, że administracja więzienna nie wywiązała się z obowiązku wskazanego w § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, który stanowi, że organ właściwy do załatwienia wniosku, skargi lub prośby zawiadamia pisemnie osobę składającą wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia. Od powyższej zasady można odstąpić jedynie wtedy, gdy prośby i wnioski składane są osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym i załatwione są bezpośrednio po zgłoszeniu (§ 8 ust. 2 rozporządzenia). Administracja więzienna uznała, że nie ma obowiązku pisemnego powiadamiania osadzonego o sposobie rozpatrzenia jego wniosku w sytuacji, gdy np. został on złożony i rozpatrzony tego samego dnia. W takim przypadku, w ocenie organów Służby Więziennej, wniosek został załatwiony bezpośrednio po zgłoszeniu, a więc zastosowanie ma § 8 ust. 2 rozporządzenia. Rzecznikowi trudno jednak zgodzić się z taką argumentacją.

W niniejszej sprawie doszło do naruszenia przysługującego skarżącemu prawa do otrzymania odpowiedzi na złożoną prośbę w formie pisemnej, w sytuacji, gdy nie została ona załatwiona bezpośrednio po zgłoszeniu. Na nieprawidłową realizację wskazanego powyżej przepisu zwrócono uwagę Dyrektora, występując jednocześnie o podjęcie stosownych działań mających na celu wyeliminowanie w przyszłości podobnych nieprawidłowości.

IX.517.594.2026

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał skargę, w której wnioskodawca żalił się, że zgodnie z porządkiem wewnętrznym skazani zakwalifikowani do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego zobowiązani są w okresie letnim poruszać się po terenie zakładu karnego w kompletnym ubraniu skarbowym tj. w długich spodniach oraz bluzie z długim rękawem. Rzecznik zapoznał się z porządkami wewnętrznymi obowiązującymi skazanymi zakwalifikowanymi do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego, półotwartego i otwartego, a także tymczasowo aresztowanych oraz skazanymi, wobec których stosuje się środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Analiza wykazała, że dostosowania do powszechnie obowiązujących aktów prawnych wymagają przepisy dotyczące korzystania przez skazanych z odzieży w porządku wewnętrznym obowiązującym skazanymi zakwalifikowanymi do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego oraz porządku wewnętrznym obowiązującym tymczasowo aresztowanych oraz skazanymi, wobec których stosuje się środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Przepis zawarty w § 8.1 porządku wewnętrznego obowiązującego skazanymi zakwalifikowanymi do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego stanowi, że „osadzeni poruszają się po terenie zakładu karnego wyłącznie pod dozorem funkcjonariusza, w kompletnym ubraniu skarbowym w sposób umożliwiający identyfikację, w odzieży bez kaptura”. Z kolei zgodnie z przepisem §7.1 zdaniem drugim porządku wewnętrznego obowiązującego 1) tymczasowo aresztowanych oraz skazanymi, wobec których stosuje się środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania: „skazani wobec których zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania poruszają się po terenie aresztu ubrani w odzież skarbową”. Tak skonstruowane przepisy porządków wewnętrznych ograniczają skazanym poruszanie się po terenie jednostki penitencjarnej w odzieży odpowiedniej do pory roku w okresie letnim. Zgodnie z art. 111 § 1 k.k.w. skazany otrzymuje do użytku, z zakładu karnego, odpowiednią do pory roku odzież, bieliznę oraz obuwie, o ile nie korzysta z własnych elementów ubioru. Ponadto, zgodnie z art. 102 pkt 1 k.k.w. skazany ma prawo w szczególności do odzieży odpowiedniej ze względu na zachowanie zdrowia. Z kolei § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych stanowi, że osobie osadzonej wydaje się odzież i bieliznę odpowiednią do pory roku. Zatem nakaz korzystania przez skazanych z

odzieży nieodpowiedniej do pory roku stanowi naruszenie prawa skazanego określonego w art. 102 pkt 1 i art. 111 § 1 k.k.w. Rzecznik zwrócił się do dyrektora jednostki penitencjarnej o podjęcie działań w celu spowodowania zmiany przepisów ww. porządków wewnętrznych w taki sposób, aby respektowały one prawo skazanego do korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku i właściwej ze względu na zachowanie zdrowia.

IX.517.629.2026

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który podniósł w swoim piśmie m.in. kwestię korzystania w okresie letnim z odzieży niedostosowanej do pory roku. Rzecznik Praw Obywatelskich, po przeanalizowaniu porządku wewnętrznego obowiązującego w jednostce penitencjarnej, w której przebywał osadzony, zakwestionował w piśmie do dyrektora tej jednostki przepisy przewidujące obowiązek noszenia długich spodni w trakcie poruszania się po terenie jednostki penitencjarnej, podczas apelu czy odbierania posiłków, niezależnie od pory roku. Prawo skazanego do korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku zostało określone w art. 111 § 1 k.k.w. Zgodnie tym przepisem, skazany otrzymuje do użytku, z zakładu karnego, odpowiednią do pory roku odzież, bieliznę oraz obuwie, o ile nie korzysta z własnych elementów ubioru. Ponadto, zgodnie z art. 102 pkt 1 k.k.w. skazany ma prawo w szczególności do odzieży odpowiedniej ze względu na zachowanie zdrowia. Z kolei przepis § 4 ust.1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych stanowi, że osadzonym wydaje się odzież i bieliznę odpowiednią do pory roku. Należy zatem rozumieć, że odzieżą odpowiednią do pory roku w okresie letnim są spodenki gimnastyczne i koszulka, a nie długie spodnie i bluza z długim rękawem. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że regulacje wewnętrzne wprowadzone w jednostkach penitencjarnych w zakresie, w jakim nie uwzględniają w pełni potrzeby zróżnicowania stroju obowiązującego osadzonych w zależności od warunków pogodowych, należy traktować jako naruszające ich prawo do korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku i właściwej ze względu na zachowanie zdrowia, określone w art. 102 pkt 1 k.k.w. oraz art. 111 § 1 k.k.w., a także wyrażoną w art. 4 k.k.w. zasadę wykonywania kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego, w sposób humanitarny. Wobec powyższego, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę osadzonego za zasadną w części dotyczącej zarzutu obowiązku korzystania z odzieży niedostosowanej do pory roku. Dyrektor Zakładu Karnego przyjął argumentację Rzecznika Praw Obywatelskich i zmienił przepisy porządku wewnętrznego, usuwając przepisy zobowiązujące osadzonych do noszenia niezależnie od pory roku długich spodni, jak również bluzy lub koszuli z długim rękawem.

IX.517.668.2021

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę przymusowego podania osadzonemu leków psychotropowych. Na podstawie dokonanych ustaleń Rzecznik ocenił, że w badanym przypadku doszło do naruszenia praw osadzonego poprzez nieuprawnione zalecenie stosowania wobec pacjenta przymusu bezpośredniego. Podczas pobytu w izolacji penitencjarnej lekarz psychiatra zdiagnozował u osadzonego m.in. zaburzenia psychotyczne wywołane używaniem substancji psychoaktywnych oraz zalecił stosowanie farmakologii. Od 9 listopada 2019 r. osadzony wielokrotnie odmawiał przyjmowania wydawanych leków, czemu czasami towarzyszyło złożenie pisemnego oświadczenia. W dniu 24 marca 2021 r. psychiatra zalecił osadzonemu stosowanie leków doustnych. Wskazał przy tym, że w przypadku odmowy przyjęcia tabletek, należy podać w formie zastrzyku. W książeczce zdrowia brak jest informacji, czy przepisane wówczas leki zostały osadzonemu podane, a jeśli tak, to w jakiej formie i czy wyraził on na to zgodę. Przedstawiając Rzecznikowi wydarzenia z dni 24-25 marca 2021 r., Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej wskazał, że osadzony odmówił przyjęcia leków doustnie, jednak lekarz psychiatra „zalecił podawanie iniekcji domięśniowych, także wbrew woli pacjenta. (...) Decyzja o przymusowym podawaniu leku podjęta została na podstawie postanowień art. 18 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r.”. Z przedstawionych Rzecznikowi informacji wynika jednak, że ostatecznie wobec osadzonego nie stosowano przymusu bezpośredniego w celu podania leków. Podczas konsultacji psychiatrycznej 15 kwietnia 2021 r. osadzony zgodził się na przyjęcie przepisanych leków, lecz 3 maja 2021 r. złożył odmienne oświadczenie, precyzując, że odmawia zarówno przyjmowania tabletek, jak i zastrzyków. W dniu 13 maja 2021 r. osadzony poinformował, że odmawia doustnego przyjmowania leków, lecz zgadza się na iniekcje – leczenie kontynuowano zatem w takiej formie. Kolejnych odmów przyjmowania leków w okresie objętym badaniem osadzony nie składał.

Zastrzeżenia Rzecznika wzbudziło sformułowanie przez lekarza psychiatrę zalecenia przymusowego podania leku na przyszłość. Zgodnie z przywołanym art. 18 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, przymus bezpośredni można zastosować w przypadku gdy pacjent dopuszcza się zamachu przeciwko życiu lub zdrowiu własnemu lub innej osoby lub bezpieczeństwu powszechnemu, w sposób gwałtowny niszczy przedmioty znajdujące się w jego otoczeniu, poważnie zakłóca lub uniemożliwia funkcjonowanie zakładu leczniczego udzielającego świadczenia zdrowotnego w zakresie psychiatrycznej opieki zdrowotnej, innego zakładu leczniczego lub jednostki organizacyjnej pomocy społecznej. Wśród przesłanek dopuszczających zastosowanie wobec pacjenta przymusu bezpośredniego brak jest okoliczności dotyczącej odmowy poddania się leczeniu. Oznacza to, że w przypadku, gdy osadzony odmawia przyjęcia leku, lecz jednocześnie nie dopuszcza się zamachu przeciwko życiu lub zdrowiu własnemu lub innej osoby, nie niszczy w sposób gwałtowny przedmiotów oraz poważnie nie

zakłóca ani nie uniemożliwia funkcjonowania placówki medycznej – nie można wobec niego zastosować przymusu bezpośredniego. W takiej sytuacji przymusowe podanie leku może odbyć się wyłącznie na podstawie art. 118 § 2-3 k.k.w., co wiąże się z koniecznością stwierdzenia przez dwóch lekarzy wystąpienia poważnego niebezpieczeństwa dla życia tego osadzonego i uzyskania przedmiotowej zgody sądu penitencjarnego. W świetle dokonanych przez Rzecznika ustaleń nie można jasno stwierdzić, czy miała miejsce sytuacja przymusowego podania osadzonemu leku i czy zastosowano wobec niego przymus bezpośredni. Niemniej należy mieć na uwadze ustalenia dokonane przez przedstawicieli Rzecznika podczas wizytacji danej jednostki penitencjarnej. Ujawniono wtedy nieprawidłowości związane z traktowaniem osadzonych, u których zdiagnozowano chorobę psychiczną, m.in. w zakresie prowadzonych postępowań dyscyplinarnych, stosowania środków przymusu bezpośredniego czy też przymusowego leczenia w trybie art. 118 k.k.w.

Dodatkowo Rzecznik zauważył, że w przeszłości fakt wyrażenia przez osadzonego zgody na leczenie pojawiał się w jego książeczce zdrowia – takie adnotacje uczyniono 8 marca 2020 r. oraz 22 maja 2020 r. Praktyka ta nie pozwala na przyjęcie, że brak przedmiotowej wzmianki oznacza wyrażenie przez osadzonego zgody na przyjęcie danego leku. Powyższy brak Rzecznik zakwalifikował jako naruszenie w zakresie staranności prowadzenia dokumentacji medycznej, do czego zobowiązuje lekarzy art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty w zw. z art. 4 ust. 1 ww. ustawy.

O stwierdzonych naruszeniach Rzecznik Praw Obywatelskich powiadomił właściwego miejscowo Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, zwracając się przy tym z prośbą o podjęcie działań mających na celu niedopuszczenie do ich ponownego wystąpienia w przyszłości.

IX.517.900.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył się na zakwaterowanie w celi mieszkalnej nieprzystosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządów ruchu. Z udzielonych Rzecznikowi wyjaśnień oraz zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że skazany jest osobą z orzeczoną niepełnosprawnością w stopniu znacznym. Orzeczenie wskazywało, że istnieje konieczność zaopatrzenia go według zaleceń lekarza specjalisty w przedmioty ortopedyczne oraz pomoce techniczne ułatwiające funkcjonowanie. Ponadto skarżący wymaga stałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. W okresie objętym skargą poruszał się przy użyciu kul łokciowych. Podczas pobytu w izolacji penitencjarnej został on rozmieszczony w celi mieszkalnej ogólnej, która nie była przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Powodem tej sytuacji miał być fakt, że we wszystkich celach dla osób z niepełnosprawnościami zakwaterowani byli osadzeni deklarujący używanie wyrobów tytoniowych, a

wnioskodawca jest osobą niepalącą. Do pomocy w codziennym funkcjonowaniu wnioskodawcy wyznaczono opiekuna (innego osadzonego), który nie był zakwaterowany wspólnie z nim w celi mieszkalnej.

W ocenie Rzecznika niepełnosprawność jest przesłanką do większego zindywidualizowania sposobu wykonywania kary pozbawienia wolności i należy oczekiwać, że będzie się ono wyrażało także w zapewnieniu osadzonemu warunków w celi dostosowanych do jego potrzeb i możliwości wynikających z niepełnosprawności. Umieszczenie wnioskodawcy w celi przystosowanej do jego potrzeb byłoby wyrazem respektowania obowiązujących przepisów w zakresie postępowania z osobami niepełnosprawnymi, w tym zapisów Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych i Karty Praw Osób Niepełnosprawnych. Zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. Kartą osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, a ratyfikowana przez Polskę w dniu 6.09.2012 r. Konwencja zobowiązuje do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób przebywających w izolacji penitencjarnej. Warto również zwrócić uwagę, że w sprawach dotyczących osób z niepełnosprawnościami przebywających w jednostkach penitencjarnych wielokrotnie wypowiadał się Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu. W swoich rozstrzygnięciach Trybunał niezmiennie podkreśla, że na państwie spoczywa obowiązek zapewnienia, aby warunki pozbawienia wolności były dostosowane do stanu zdrowia skazanego, w tym uwzględniały potrzeby wynikające z jego niepełnosprawności. W wyroku z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji, Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez osadzenie więźnia poruszającego się na wózku inwalidzkim w celi, której wyposażenie nie było całkowicie dostosowane do osób niepełnosprawnych oraz której nie był w stanie samodzielnie opuścić. W związku z powyższym skargę osadzonego uznano za zasadną.

IX.517.1307.2024

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie z wniosku skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności, który skarżył się, że sąd penitencjarny nie rozpatrzył jego skargi na decyzję komisji penitencjarnej. W toku badania tej sprawy ustalono, że 23.01.2024 r. komisja penitencjarna dokonała oceny postępów skazanego w procesie resocjalizacji oraz weryfikacji indywidualnego programu oddziaływania. Na decyzję komisji penitencjarnej w tym przedmiocie skazany złożył 28.01.2024 r. skargę do Sądu Okręgowego. Sędzia Sądu Okręgowego pismem z 16.02.2024 r. przesłał kopię tej skargi do Dyrektora Aresztu Śledczego z poleceniem ustalenia, czy na decyzję przysługuje skarga i czy została ona złożona w terminie, a w przypadku stwierdzenia, że przesłanki formalne zostały spełnione, ustosunkowania się do przedstawionych w skardze zarzutów. W przypadku

ustalenia, że w danym przypadku nie przysługuje skarga, sędzia polecił „podjąć stosowne czynności związane z wydaniem odpowiedniego zarządzenia przez uprawniony organ postępowania wykonawczego”. W wykonaniu tych dyspozycji Przewodniczący komisji penitencjarnej, mając na uwadze, że zgodnie z treścią art. 76 §1 pkt 4 k.k.w. na decyzje komisji penitencjarnej w przedmiocie ustalenia indywidualnego programu oddziaływań i oceny jego wykonywania, a także oceny okresowych postępów skazanego w resocjalizacji skarga skazanemu nie przysługuje, wskazując jako podstawę prawną art. 7 §3 Kodeksu karnego wykonawczego oraz art. 429 § 1 Kodeksu postępowania karnego w związku art. 1 § 2 k.k.w. – wydał 26.03.2024 r. decyzję o odmowie przyjęcia skargi, o czym powiadomił skarżącego, pouczając go jednocześnie o prawie do zaskarżenia tej decyzji do sądu penitencjarnego oraz Sądu Okręgowego. Po otrzymaniu kopii tej decyzji sędzia sprawozdawca podjął decyzję o zakresie sprawy w zakresie wniesionej skargi z uwagi na jej bezprzedmiotowość i brak możliwości rozpoznawania skargi przez sąd. Sąd nie informował skarżącego o swoim stanowisku. Skarżący skorzystał ze wskazanej w pouczeniu drogi prawnej i 2.04.2024 r. skierował do Sądu Okręgowego skargę na decyzję Przewodniczącego komisji penitencjarnej z 26.03.2024 r., odmawiającą przyjęcia jego skargi z 28.01.2024 r. kierowanej do Sądu Okręgowego. Pismo to początkowo zostało zarejestrowane jako nowa sprawa, następnie zaś, po uznaniu, że jest to kolejne pismo we wcześniejszej sprawie, zarządzeniem sędziego z 7.06.2024 r. dołączono je do akt wcześniejszej sprawy „celem podjęcia dalszych czynności (rozpoznania skargi)”. Jednak jak wynika z akt, w późniejszym czasie w sprawie nie były już podejmowane żadne czynności, aż do dnia 24.06.2025 r., gdy na obwolucie akt odnotowano dyspozycję sędziego: „Zaliczyć akta do kat. 'B' i przechowywać przez okres 10 lat jako akta postępowania wykonawczego”.

W ocenie Rzecznika w analizowanej sprawie Przewodniczący komisji penitencjarnej nie był zatem uprawniony do wydania decyzji o odmowie przyjęcia skargi. Nie mogąc przychylić się do skargi osadzonego, powinien był przekazać ją wraz z aktami sprawy do wydziału penitencjarnego Sądu Okręgowego. Skarga osadzonego nie mogła zostać rozpatrzona merytorycznie przez sąd, ponieważ na decyzję komisji penitencjarnej w przedmiotowej sprawie skarga nie przysługiwała, jednak to sąd powinien rozstrzygnąć kwestie formalne i w przypadku stwierdzenia, że skarga jest niedopuszczalna z mocy ustawy, w oparciu o art. 430 §1 k.p.k. w związku z art. 1 §2 k.k.w. pozostawić ją bez rozpoznania, informując skarżącego o tym fakcie oraz o przysługującej mu drodze zaskarżenia. Dokonane ustalenia wykazały ponadto, że skarga osadzonego z 2.04.2024 r. na decyzję Przewodniczącego komisji penitencjarnej z 26.03.2024 r. nie została rozpoznana przez sąd. Mając na uwadze przedstawione okoliczności, Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził stanowisko, że sposób procedowania w sprawie skarg złożonych przez wnioskodawcę był nieprawidłowy, co skutkowało naruszeniem przysługującego mu prawa do

uzyskania rozstrzygnięcia jego sprawy przez niezawisły sąd. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się zarówno do Prezesa Sądu Okręgowego, jak i właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o rozważenie przedstawionej sprawy oraz podjęcie stosownych działań w celu wyeliminowania z praktyki działania nadzorowanych jednostek organizacyjnych wskazanych nieprawidłowości.

IX.517.1413.2025

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę osadzonego, który skarżył się m.in. na niezapewnienie mu odpowiedniego leczenia z uwagi na zakażenie wirusem HIV. W dniu 22 marca 2025 r., podczas przyjęcia do jednostki penitencjarnej, osadzony poinformował o zakażeniu wirusem HIV. Lekarz specjalista chorób zakaźnych zalecił kontynuację dotychczasowego leczenia oraz wykonanie badań potwierdzających zakażenie. Podczas kolejnych konsultacji (16 kwietnia 2025 r. oraz 14 listopada 2025 r.) lekarz podtrzymał zalecenie przyjmowania przez osadzonego wskazanego leku. W okresie od marca 2025 r. do maja 2025 r. dwukrotnie wystąpiła przerwa w farmakoterapii osadzonego. Spowodowało ją opóźnienie w zamówieniu potrzebnych leków przez administrację jednostki. Udzielając Rzecznikowi wyjaśnień, dyrektor jednostki ocenił, że przerwy te nie stanowiły naruszeń, ponieważ badania wykonane w kwietniu 2025 r., a następnie w październiku 2025 r., nie potwierdziły, że osadzony był zakażony wirusem HIV.

W ocenie Rzecznika brak diagnozy danej choroby nie może stanowić argumentu przeciwko pełnej realizacji wystawianych przez lekarza zaleceń, a więc w tym przypadku codziennego wydawania osadzonemu przepisanych leków. Warto przy tym zauważyć, że stosowanie farmakologii zostało przez lekarza utrzymane mimo braku potwierdzenia zakażenia wirusem HIV. W konsekwencji należy uznać, że przerwy te naruszyły prawo osadzonego do otrzymywania potrzebnych świadczeń medycznych. Z uwagi na niepotwierdzenie pozostałych zgłoszonych przez osadzonego zarzutów, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał wniesioną skargę za częściowo zasadną. O stwierdzonych naruszeniach Rzecznik powiadomił dyrektora jednostki penitencjarnej, zwracając się przy tym z prośbą o podjęcie działań mających na celu zapobiegnięcie ich ponownemu wystąpieniu.

IX.517.2066.2022

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę osadzonego, który zgłosił m.in., że został pobity przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. W celu realizacji postępowania wyjaśniającego Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy do właściwego miejscowo Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej oraz Centralnego Zarządu Służby Więziennej. W dniu 27 września 2022 r. osadzony został przetransportowany z jednostki A. Transport do jednostki C odbywał się etapowo, przez jednostkę B, gdzie osadzony został skierowany do lekarza z uwagi na widoczne na ciele zasinienie na ramieniu i barku. Podczas badania osadzony poinformował, że obrażenia są wynikiem pobicia, którego dopuścili się wobec

nego funkcjonariusze jednostki A w dniu konwoju. Po przybyciu do jednostki C, administracja zapytała na tę okoliczność funkcjonariusza realizującego czynności konwojowe. Zaprzeczył on, by doszło do pobicia, a przebieg konwoju opisał jako spokojny. Udzielając odpowiedzi na pismo Rzecznika, dyrektor okręgowy wskazał, że w jednostce A nie prowadzono postępowania wyjaśniającego w przedmiotowej sprawie. Odnotował jednak, że przed przetransportowaniem osadzony nie zgłosił faktu pobicia przełożonym ani pracownikom ambulatorium, nie zapisał się do lekarza ani nie domagał się pilnej interwencji medycznej. Ponadto lekarz jednostki A, po zapoznaniu się z wynikami badania przeprowadzonego na terenie jednostki B, ocenił, że zgłoszony przez osadzonego uraz nie mógł powstać na krótko przed badaniem, ponieważ miał zabarwienie charakterystyczne dla „starych” obrażeń. Z tych powodów dyrektor okręgowy ocenił, że opisana sytuacja nie miała miejsca. Udzielone przez niego wyjaśnienia wzbudziły zastrzeżenia Rzecznika. Zauważył bowiem, że dyrektor jednostki A powziął informacje o zarzutach osadzonego dopiero na podstawie pisma Rzecznika. Z tego powodu RPO zwrócił się do Centralnego Zarządu Służby Więziennej z prośbą o zbadanie czy administracje jednostki B oraz C postępowały we właściwy sposób po otrzymaniu zgłoszenia o pobiciu. Dokonane przez Centralny Zarząd ustalenia co do stanu faktycznego sprawy nie różniły się od informacji przedstawionych przez dyrektora okręgowego. Ponadto ustalono, że po przybyciu do jednostki C osadzony ponownie został skierowany do lekarza – z uwagi na zgłoszenie pobicia – lecz zrezygnował z wizyty. W dniu 30 września 2022 r. osadzony przedłożył dyrektorowi jednostki C oświadczenie o pobiciu, które zostało zakwalifikowane jako skarga. Następnie zdecydował o jej wycofaniu, wskazując, że nie jest to skarga, lecz „sygnał, że jednostka C go nie pobił w dniu 29 września 2022 r.”. Skarga pozostała więc pozostawiona bez rozpoznania. Dyrektor Biura Penitencjarnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej podzielił wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich i negatywnie ocenił sposób realizacji przez dyrektorów jednostki A i C procedury mającej na celu sprawdzenie przedstawionej informacji o pobiciu. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może rozstrzygnąć, czy opisana przez osadzonego sytuacja pobicia miała miejsce. Oceniał natomiast, że doszło do niedopełnienia przez dyrektorów jednostek A i C procedury prowadzenia postępowania wyjaśniającego w przypadku zgłoszeń przez osadzonego naruszenia nietykalności fizycznej przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Tym samym, mając na uwadze niepotwierdzenie innych stawianych przez osadzonego zarzutów, skarga została uznana za częściowo zasadną. Z uwagi na stwierdzenie powyższych nieprawidłowości przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, jak również wydanie i zrealizowanie przez podległe jednostki zaleceń mających na celu uniknięcie wystąpienia takich naruszeń w przyszłości, Rzecznik postanowił o zakończeniu sprawy.